

**TARTU
ÜLIKOOLI
(ACADEMIA
GUSTAVIANA)
SENATI
PROTOKOLLID**

II

1637-1644

**KONSISTORIUMS-
PROTOKOLLE
DER UNIVERSITÄT
DORPAT
(ACADEMIA
GUSTAVIANA)**

Tartu ülikooli (Academia Gustaviana)

senati protokollid

Konsistoriumsprotokolle der Universität

Dorpat (Academia Gustaviana)

1837-1844

Arvo Tarko

TARTUMCMXIV

COMMENTARII ACTORUM SENATUS
UNIVERSITATIS TARTUENSIS
(ACADEMIAE GUSTAVIANAE)
AB ANNO MDCXXXII
USQUE AD ANNUM MDCLVI

II

TARTU MCMXCIV

PUBLICATIONES BIBLIOTHECAE UNIVERSITATIS
LITTERARUM TARTUENSIS

VII

**TARTU ÜLIKOOLI (ACADEMIA GUSTAVIANA)
SENATI PROTOKOLLID 1632–1656**

**KONSISTORIUMSPROTOKOLLE
DER UNIVERSITÄT DORPAT
(ACADEMIA GUSTAVIANA) 1632–1656**

II 1637–1644

Koostanud, tõlkinud ja kommenteerinud —
verfaßt, übersetzt und kommentiert von
Arvo Tering

TARTU 1994

Toimetajad — Redactores:

Anne Lill, Rein Saukas, Vilve Seiler.

Kaane kujundus — Buchdeckelgestaltung:

Mare Säkk.

Trükitöötlus — Computergestaltung des Textes:

Ilme Reintam.

Toimetuskolleegium — Redaktionskollegium:

M. Ermel, S. Issakov, M. Künnik, A. Norberg,

M. Rand, R. Saukas, L. Tiik, U. Tönnov.

2

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU

203007

© Tartu Ülikooli Raamatukogu, 1994

ISBN 9985-56-078-7

Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda
Tiigi 78, EE2400 Tartu
Tellimus nr. 227.

SISUKORD

Eessõna	7
Protokollid	15
Kommentaariid	282
Lühendid	293
Mõõtühikud	295
Eriterminite seletusi	296
Isikuregister	301
Kohanimede register	311
Illustratsioonid	312

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort	10
Protokolle	14
Anmerkungen	287
Abkürzungen	293
Maßeinheiten	295
Fachausdrücke	298
Personenregister	301
Ortsregister	311
Abbildungen	312

EESSÕNA

Käesoleva, teise köitega jätkab Tartu Ülikooli Raamatukogu ülikooli vanima perioodi senati istungite protokollide editeerimist.¹ Köite põhiosa sisaldab Tartu Ülikooli Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas (TÜR KHO) asuvad protokollikontseptid 2. maist 1637 kuni 26. oktoobrini 1640, lüngaga 8. oktoobrist 1637 kuni maini 1638.² 1638. a. sügissemestril alates peeti eraldi suure ja väikese senati protokolle. 1637. a. maist kuni 1638. a. oktoobrini protokollis põhiliselt ülikooli sekretäri kohuseid täitnud matemaatikaprofessor Joachim Warnecke, keda mõnel korral (2.10.1637, 26.9., 25.10.1638) asendas kõnekunstiprofessor Laurentius Ludenius. Warnecke lahkumise järel ülikooli teenistusest Tartu bürgermeistri kohale koostasid protokolle 1638. a. sügisest kuni 1639. a. aprilli lõpuni vaheldumisi professorid L. Ludenius ja Heinrich Hein. Viimase käekiri on aga üpris raskesti loetav, kohati isegi loetamatu (näiteks 14.11.1638).³ 4. maist 1639 protokollis senati istungid sekretär Andreas Sandhagen.

1634. a. märtsi lõpust kuni 1637. a. kevadsemestrini ja 1640. a. oktoobrist kuni 1644. a. sügissemestrini on protokollides lünk. Arvatavasti on need protokollid kaotsi läinud Pärnus 1705–1709 professoriks olnud Ingemund Brömsi käes, kes 1707. a. oli võtnud nii protokollid kui kirjavahetuse kavatsetava Tartu ülikooli ajaloo koostamiseks enda kätte. "Historia Academiae Dorpatensis" koostamise ajal, 1708. a. olid tänaseks kaotsi läinud protokollid veel alles, mis ilmneb Brömsi tehtud protokolliväljavõtetest.⁴ Osa tema käes olnud ülikoolile saadetud kirjadest sattus Karl Gustaf

---

¹ Esimene köide: Tartu ülikooli (Academia Gustaviana) senati protokollid 1632–1656. Tartu, 1978. Kd.1: 1632–1634.

² TÜR KHO, f. 7, nim. 1, s. 6–11.

³ Heinrich Hein protokollis suure senati (II astme) istungeid 14.11.1638 ja 6.3.1639, väikese senati (I astme) istungeid aga 7.12.1638, 14.1.1639 ja 15.3.–24.4.1639.

⁴ I. Brömsi märkmed sattusid Anders Anton Stiernmani kollektsiooni, mis asub Uppsala Ülikooli Raamatukogus (U. 21).

Nordini kätte.⁵ Tartu ülikooli senati protokolle on kasutatud ka tõendusmaterjalina nii kohtu- kui majandusajade klaarimisel. Sellekohaseid väljavõtteid leidub nii Rootsi Riigiarhiivis⁶ kui Läti Riiklikus Ajalooarhiivis.⁷ 1641.–1644. a. protokollidest tehtud väljavõtted nagu ka I. Brömsi üles tähendused, mis on siiski vaid murdosa kaotsiläänutest, on võetud käesolevasse publikatsiooni.

Publitseerimisel lähtutakse *mutatis mutandis* Johannes Schultze poolt välja töötatud saksa ajalooallikate editeerimise juhtnöördest.⁸

1. Tekstuaalsed märkused esitatakse joonealuste viidetena, sisulised märkused (kommentaarid) aga väljaande lõpus.
2. Teatmeosas antakse kõik daatumid vana (juuliuuse) kalendri järgi, nagu need on ka publitseeritavates protokollides.
3. Tekstis sageli esinevad lühendid esitatakse lühendite nimestikus.
4. Mahakriipsutatud sõnad või laused, mis võiksid teksti kriitilisel uurimisel abiks olla, esitatakse joonealuste viidetena.
5. Protokollija poolt pooleli jäetud lausete lõpp märgitakse kriipsudega [---].
6. Suured ja väikesed algustähed jäävad üldjuhul normeerimata, kuid päris- ja kohanimesed kasutatakse suurt algustähte.
7. Kirjavahemärke kasutatakse tänapäeva saksa keele õigekeelsuse normide kohaselt.
8. Lühendusmärkidega sõnaosad või sõnad avatakse nurksulgusid kasutamata, astronoomilised märgid asendatakse nädalapäevade nimetustega.
9. "u" ja "v" kasutatakse hääldusele vastavalt.
10. Põhiteksti serval on nurksulgudes näidatud käsikirja säiliku ja lehe number, pöördel asuv lehekülj tähistatakse tähega "v". Üleminek uuele leheküljele, kui see ei alga uue lõiguga, märgitakse kahe kaldjoonega.
11. Eestikeelses tõlkes tuuakse isikunimed algtekstis esineval kujul, teatmeosas aga kas allikates, eeskätt allkirjades või kirjanduses enamkasutatud kujul.

⁵ Uppsala Ülikooli Raamatukogu, Nordini kogu, kd. 66.

⁶ Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 452.

⁷ Läti Riiklik Ajalooarhiiv, f. 4038, nim. 2, s. 987.

⁸ J. Schultze. Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte // Blätter für deutsche Landesgeschichte 1962. Jg. 98, lk. 1–11.

Publikatsiooni koostamisel tulid kasuks toimetuskolleegiumi liikmete, eelkõige dots. Leo Tiigi väärtuslikud märkused ja nõuanded. Suurima tänu väärrib aga dr. Vello Helk (Birkeröd/Taani), kes käsikirja põhjalikult läbi luges ning koostajat rohket näpunäidete ja parandusettepanekutega abistas. Väärtuslikke nõuandeid andis prof. Helmut Piirimäe. Koostajal oli 1990. a. võimalik töötada Rootsi Instituudi ja Wallenbergi sihtasutise stipendiaadina Stockholmi Ülikooli Balti Uurimiskeskuses. Selle uurimisreisi võimaldamise eest, mille vältel õnnestus Rootsi Riigiarhiivist ja Uppsala Ülikooli Raamatukogust leida puuduvaid protokolle ja kommenteerimiseks vajalikke materjale, on koostaja tänu võlgu prof. Aleksander Loit'ile.

Eessõna ja kommentaarid on eesti keelest saksa keelde tõlkinud Vilve Seiler.

VORWORT

Mit dem vorliegenden, zweiten Band setzt die Universitätsbibliothek Tartu die Edition der Sitzungsprotokolle des Senats der ältesten Periode der Universität fort.¹ Der Hauptteil des Bandes enthält die in der Handschriften- und Raritätenabteilung der Universitätsbibliothek Tartu befindlichen Protokollkonzepte vom 2. Mai 1637 bis zum 26. Oktober 1640, mit einer Lücke vom 8. Oktober 1637 bis Mai 1638.² Ab Herbstsemester 1638 wurden die Protokolle des großen und des kleinen Senats getrennt geführt. Von Mai 1637 bis Oktober 1638 protokollierte hauptsächlich der Mathematikprofessor Joachim Warnecke, der die Pflichten des Universitätssekretärs erfüllte. Mitunter (am 2.10.1637, 26.9., 25.10.1638) wurde er vom Rhetorikprofessor Laurentius Ludenius vertreten. Nach dem Ausscheiden Warneckes aus dem Dienst der Universität an die Stelle des Dorpater Bürgermeisters führten die Protokolle von Herbst 1638 bis Ende April 1639 abwechselnd die Professoren L. Ludenius und Heinrich Hein. Die Handschrift letzteres ist aber recht schwer zu lesen, stellenweise auch unlesbar (zum Beispiel im Protokoll vom 14.11.1638).³ Ab dem 4. Mai 1639 wurden die Sitzungen des Konsistoriums vom Sekretär Andreas Sandhagen zu Protokoll genommen.

Ab Ende März 1634 bis Frühjahrssemester 1637 und ab Oktober 1640 bis Herbstsemester 1644 gibt es eine Lücke in der Reihenfolge der Protokollen. Ingemund Bröms, der von 1705 bis 1709 in Pernau Professor war, hatte 1707 sowohl die Protokolle als auch den Briefwechsel in seinen Besitz genommen, um sie beim Verfassen der Geschichte der Universität Dorpat zu benutzen. Offensichtlich sind diese Protokolle in seinen Händen abhandengekommen. Zur Zeit des Verfassens der "Historia Academiae Dorpatensis" im Jahre 1708 waren die bis heute verlorengegangenen Protokolle noch vorhanden, was aus den von Bröms gemachten Protokollauszügen zu ersehen ist.⁴ Ein Teil der in seinem Besitz gewesenener der

---

¹ Der erste Band: Konsistoriumsprotokolle der Universität Dorpat (Academia Gustaviana) 1632–1656. Tartu, 1978. Bd. 1: 1632–1634.

² UB Tartu, Best. 7, Verz. 1, Akte 6–11.

³ Heinrich Hein protokollierte die Sitzungen des großen Konsistoriums (der zweiten Instanz) vom 14.11.1638 und 6.3.1639, die des kleinen Konsistoriums (der ersten Instanz) aber vom 7.12.1638, 14.1.1639 und 15.3.–24.4.1639.

⁴ Die Aufzeichnungen von I. Bröms gelangten in die Kollektion Anders Anton Stiermans, die sich in der Universitätsbibliothek Upsala befindet (U. 21).

Universität zugesandten Briefe gelangten in die Hände Karl Gustaf Nordins.⁵ Die Protokolle des Senats der Universität Dorpat/Tartu hat man auch als Beweismaterialien bei der Klärung sowohl der Gerichts- als auch Wirtschaftssachen benutzt. Diesbezügliche Auszüge sind im Schwedischen Reichsarchiv⁶ sowie im Staatlichen Historischen Archiv Lettlands zu finden.⁷ Die aus den Protokollen der Jahre 1641 bis 1644 gemachten Auszüge wie auch die Aufzeichnungen von I. Bröms, die jedoch nur einen Bruchteil der verlorengegangenen Protokolle bilden, sind in die vorliegende Publikation aufgenommen worden.

Beim Publizieren richtet man sich *mutatis mutandis* nach den von Johannes Schulze erarbeiteten Richtlinien für die Herausgabe von Quellen zur deutschen Geschichte.⁸

1. Archäographische Anmerkungen werden in Fußnoten angeführt, inhaltliche Anmerkungen sind am Ende der Ausgabe gegeben.
2. Alle Daten im Nachschlageteil werden im alten Stil (Julianischer Kalender) angegeben, wie sie in Quellenmaterialien vorkommen.
3. Die im Text oft vorkommenden Abkürzungen werden im Abkürzungsverzeichnis vorgelegt.
4. Durchgestrichene Wörter oder Sätze, die bei kritischer Forschung des Textes von Bedeutung sein könnten, werden in Fußnoten vorgelegt.
5. Die vom Protokollführer unterbrochenen Sätze werden durch Striche beendet [---].
6. Große und kleine Anfangsbuchstaben werden im allgemeinen nicht normiert, doch werden in Eigen- und Ortsnamen die großen Anfangsbuchstaben benutzt.
7. Die Zeichensetzung erfolgt entsprechend den heutigen Regeln der deutschen Rechtschreibung.
8. Die Wortteile oder Wörter bezeichnenden Abkürzungszeichen werden ohne eckige Klammern ausgeschrieben, astronomische Zeichen werden durch Wochentagsbenennungen ersetzt.
9. "u" und "v" werden entsprechend der Aussprache benutzt.

---

⁵ UB Upsala, Nordinsche Sammlung, Bd. 66.

⁶ Schwedische Reichsarchiv in Stockholm, Livonica II: 452.

⁷ Staatliches Historisches Archiv Lettlands, Best. 4038, Verz. 2, Akte 987.

⁸ Johannes Schulze: Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte, in: Blätter für deutsche Landesgeschichte 1962, Jg. 98, S. 1–11.

10. In den eckigen Klammern wird am Rande des Grundtextes die Nummer der Bestandseinheit und des Blattes gegeben, die Rückseite wird durch den Zusatz "v" bezeichnet. Der Übergang auf die neue Seite in der Handschrift wird durch zwei Schräglinien gekennzeichnet.
11. Die Personennamen in estnischer Übersetzung werden so angegeben, wie sie im Grundtext vorkommen, im Nachschlageteil aber so, wie sie in den Quellen, vorwiegend in Unterschriften, oder in der Literatur zu- meist gebraucht wurden sind.

Bei der Zusammenstellung der vorliegenden Publikation haben die Mitglieder des Redaktionskollegiums, insbesondere der Dozent Leo Tiik, mit ihren wertvollen Bemerkungen und Ratschlägen wesentliche Hilfe geleistet. Der besondere Dank des Verfassers gebührt aber Dr. Vello Helk (Birkeröd/Dänemark), der die Handschrift ausführlich durchgelesen und dem Autor mit vielen Hinweisen und Verbesserungsvorschlägen beige- standen hat. Wertvolle Ratschläge sind dem Editor durch Prof. Helmut Piirimäe zuteil geworden. Der Verfasser hatte 1990 die Möglichkeit, als Stipendiat des Schwedischen Instituts und der Wallenberg-Stiftung im Baltischen Forschungszentrum der Universität Stockholm zu arbeiten. Diese Forschungsreise, während deren es gelang, im Schwedischen Reichs- archiv und in der Universitätsbibliothek Uppsala fehlende Protokolle des akademischen Konsistoriums und zum Kommentieren notwendige Mate- rialien zu finden, verdankt der Verfasser dem Professor Aleksander Loit.

Das Vorwort und die Anmerkungen wurden von Vilve Seiler übersetzt.

8

Protocollum.

Sub Rectoratu Secundo.

Viri Consultissimi Excellentissimi et
Clarissimi D. Laurentii Ludovici I. V. G.
et Rectoris Ordinarii, ac non
Creditoria Facultatis Professoris.

à die 1. Maij

Anno 1687.

PROTOKOLLE

[6;1]

Protocollum

sub Rectoratu secundo Viri Consultißimi, Excellentißimi et Clarißimi
Dn. Laurentij Ludenij J.U.D. et Profeßoris ordinarij, nec non Oratoriae
Facultatis Profeßoris a die 1. Maij Anno 1637.

[6;2]

D[eo] A[uspice] m[axime] Seßio prima

2. die Maij Anno 1637

in aedibus¹ Magnif. Dni Rectoris, praesentibus Dn. D. Heinio,
Dno D. Belovio et Joachimo Warnichio. Magnif. Dn. Rector proponit:²

1. An Typographo Jacobo Beccero ex reeditibus Academicis annum
salarium poßit adsignari. Undt wird dem Beckern auff sein begehren: 1. daß
ihm ein salarium möchte verordnet werden. 2. Weil der Drucker gesellen
undt angenommenen Jungen noch ein ziemliches restiren thäte, daß man
ihm darin succurriren möchte.

Abschiedt

Weil H. Becker sich erkläret, daß er das Werck der Druckerey wie auch
die anrichtung der Pappier Mühlen nicht zu deseriren, besondern künftig
beßer effective fortzustellen, auch die Jährliche revision zu gestaten undt
allwege verbeßerung zuliefern gesinnet, alß wird die revision so lange, biß
die Wohnung mutiret worden, auffgeschoben.

Was aber daß beehrte salarium anlanget, kan Senatus Academicus
wieder seinen beliebten contract ihm deßfalß nichts promittiren, kan er aber
bey Ihr. Erl. Gn. auß dem Königl[ichen] Proviandt alhier irgend Jährlich ein
gewißes getreide oder sonsten etwas loco salarii erhalten; ist ihm wohl
gegönnet, wie deß wegen mit Ihr. Erl. undt W. Gn. soll geredet werden. Die
Jungen und gesellen gebühren ihm selbst zu besolden.

Unterdeßen wird Becker nicht von hinnen ziehen, Ehe er das Werck
[6;2v] der Druckerey zu bessere[m] // Stande undt in ein sicher Logament
gebracht undt seine creditoren, so ihn alhier Gerichtlich besprochen,
klagloß gestellet. Becker erkläret sich, diesem Schluß durch auß ein gnügen
zu thun.

PROTOKOLLID

Protokoll

väga asjatundja, väljapaistva ja kuulsusrikka mehe, mõlema õiguse doktori ja korralise professori ning ka [filosoofia]teaduskonna kõnekunsti professori, hr. Laurentius Ludeniuse teistkordsel rektoriksolemise ajal alates 1. maist aastal 1637.

Jumala ülimalt abiga esimene istung.

2. mail aastal 1637

kõrgeaulise hr. rektori majas¹ hr. dr. Heini, hr. dr. Beloviuse ja Joachim Warnecke osavõtul esitab rektor arutamiseks:²

1. Kas trükkalile Jacob Beckerile võiks akadeemia sissetulekutest aastapalka maksta? Ja Beckerile tema palve peale [võimaldada]:

1) et talle võiks palga määrata; 2) kuna trükkal on sellidele ja töölevõetud õpipoistele veel osaliselt võlgu jäänud, võiks talle siin abi osutada.

Otsustati

Kuna hr. Becker lubab, et ta ei jäta ei trükikoda ega paberiveskit lohakile, vaid kavatseb tulevikus tööd tunduvalt tõhusamalt jätkata, ja ka võimaldada aastarevisjoni ning üldse kõike paremini teha, lükatakse revisjon edasi, kuni [trükikoja] asukohta muudetakse.

Mis aga soovitud palka puutub, ei saa akadeemia senat oma heakskiidetud lepingu vastu mitte midagi lubada. Ta võib aga palga asemel saada Tema armulise hiilguse käest siinsest kuninglikust moonatagavarast kord aastas teatud hulga vilja või midagi muud sellesarnast. Talle siiski lubatakse, et selles asjas räägitakse Tema armulise hiilgusega. Õpipoiste ja sellide palga peab ta ise tasuma.

Sedapuhku ei lahku Becker siit enne, kui ta trükikoja tööd on parandanud ja kindlal kohal püsivalt sisse seadnud. Samuti peab ta rahuldama nende võlausaldajate kaebused, kes temalt seda siin kohtulikult on nõudnud. Becker on selle otsusega üldiselt nõus.

1637: 2. - 4. Mai

2. Weilen Ihr Gn. der H. General³ von hinnen nach Schweden zu reisen gesinnet, undt vor diesem gnädig promittiret ante abitum, den Profeßoren ihre salaria zu verschaffen, wird concludiret, das solches Ihr. Erl. undt W. Gn. möchte wieder erinnert undt ein mandat an den Cammeriren in Ingermanlandt möchte begehret werden. Item wegen deß Collegii bauung undt deß Menij Platz beim Collegio zugedencken.⁴

3. Dem Oeonomo zum bescheide, daß einer nach Narva werde abgeordnet werden, der sich in allen sachen da erküingige; so baldt solches geschehen, soll ihm gut contentament wiederfahren.

4. Soll den studiosis undt Buchdan a Commißarijs ad videndum testes jurare fürderligst ein terminus angesetzt werden.⁵

5. Wan der studiosus Sueno Magni Hagelstenius de iudicato solvi cautionem unter H. Stiernhielms hand einbringen wird, soll ihm nach Schweden pendente lite zu verreisen erlaubet sein.⁶

[6;3]

4 die Majj A° 1637 h. 9

in aedibus Rectoris. Praesentibus D. Virginio, Dn. D. Heinio, Dn. D. Belovio, M. Savonio, Joachimo Warnichio, M. Schomero et M. Salomone Matthiae.

1. Referiret Joachimus Warneke Mathemat[icus] P., das Ihr Erl. Gn. der Herr General ihm zum bescheide gegeben, das die Academi wegen ihres rests kein mandat benötigt, denn Ihr. Erl. Gn. schrieben mit eigener hand die hinterbleibende ordinantz unter.

2. Zu reparirung des Collegij were keine ordinantz oder geld vorhanden, wo nicht dieß Jahr wegen der vacirenden Profeßionen auß den Academischen intraden so viel über bleiben möchte.

3. Daß Menij Platz beim Auditorio solte niemand in praejudicium Academiae gegeben werden, besondern könnte es Academia zur wohnung des Calefactoris woll bekommen.

4. Wardt aufs H. Stiernhielms anhalten, beim H. Generall-Gouverneurn schriftlich suppliciret nomine V.S.A., das der Christian Buchdan, welcher dem Studenten Henrico Sceppero die hand abgehawen undt sich iezo beim H. Obristen Günterbergen undt auff deßen Gütter, 6 oder 7 Meile von hinnen, auffhalten solte,⁷ möchte gefänglich anhero geholet undt im Gerichte biß zu seiner verantwortung gehalten werden; Welches Ihr Erl. Gn. alßfort zu befodern in beywesen des beleidigten Scepperi nach verlesener supplication versprochen.

1637: 2. mai – 4. mai

2. Kuna Tema armulusus hr. kindral³ kavatseb siit Rootsi sõita ja on enne lahkumist armulikult lubanud professoritele nende palgad välja nõuda, otsustatakse, et seda võiks Tema hiilgusele ja kõrgestisündinud armulisusele uuesti meelde tuletada ning et volikirja võiks nõutada Ingerimaa kammeriirile. Samuti pidada meeles kolleegiumihoone ehitamist ning kolleegiumi juures Meniuse ruumi.⁴

3. Vastuseks ökonoomile: keegi tuleb saata Narvasse, et ta seal kõik asjad järele kuulaks; niipea kui see on tehtud, peab ta saama korraliku hüvituse.

4. Komissarid peavad üliõpilastele ja Buchdanile õige pea esitama kummagi poole vannutatud tunnistajate ülekuulamise tähtaja.⁵

5. Kui üliõpilane Sveno Magni Hagelstenius esitab hr. Stiernhielmi allkirjaga kohtuotsuse järgimise ja täitmise tagatise, tuleks tal lubada sõita Rootsi seniks, kuni otsust pole veel langetatud.⁶

4. mail 1637 kl. 9

Rektori majas on kohal dr. Virginius, hr. dr. Hein, hr. dr. Belovius, mag. Savonius, Joachim Warnecke, mag. Schomerus ja mag. Salomon Matthiae.

1. Matemaatikaprofessor Joachim Warnecke kannab ette, et Tema armuline hiilgus härra kindral teatas talle, et akadeemial pole saamata [paljade kättesaamiseks] vaja mitte mingit volikirja, sest Tema armuline hiilgus on oma käega [professorite jaoks] maha jäetud korraldusele alla kirjutanud.

2. Kollegiumihoone remondiks polevat olemas mingit korraldust ega raha, kui mitte sel aastal ei võiks nii palju täitmata jäänud professorikohtade arvel akadeemia sissetulekutest üle jääda.

3. Et Meniuse ruumi auditooriumi kõrval ei peaks akadeemia kahjuks mitte kellelegi andma, vaid selle peaks saama elamiseks akadeemia kütja.

4. Hr. Stiernhielmi toetusel paluti kirjalikult hr. kindralkuberneri akadeemia auväärse senati nimel, et Christian Buchdan, kes üliõpilasel Henricus Schepperil käe ära raius ja peaks arvatavasti viibima ooberst Güntherbergeni juures, kelle mõisad on siit 6 või 7 miili kaugusel,⁷ toodaks tapiga siia ning hoitaks kinni, kuni ta kohtus vastust annab. Tema armuline hiilgus lubas seda kannatanu Schepperi juuresolekul etteloetud palvekirja alusel kohemaid nõuda.

1637: 23. Mai – 21. Juli

23. die Maij A° 1637

in aedibus Magnif. Dn. Rectoris. Praesentibus D. Virginio, D. Heinio, M. Schomero, M. Michaele Savonio et Joach[imo] Warnichio.

1. Rector rogat, ut Dni Professores consignent in charta lectiones hoc semestri habendas.

2. Jußu Magnif. Dn. Rectoris singuli studiosi certis subscribunt lectionibus.

3. Dentur literae ad Gubernatorem Narvensem, ut promoveat solutionem reliqui ad primum usque Januarij Anni currentis.

[6;3v]

Die Saturni 8. die Julij Anni 1637

in aedibus Magnif. Dni Rectoris Praesentibus D. Virginio, D. Heinio, M. Michaele Savonio et Mathematicis.

1. Rector producit literas Francisci Phalers de dato 2. Julij 1637 Narvae.

Concluditur scribendum esse ad Illustrem Dn. Gubernatorem Narvensem et ad Franciscum Phalern. An den Gubernatoren, daß Ihr Gn. sich deß Amtmans wölle annehmen undt denselben contra injurias Camerarij Olai Benedicti tuiren.

2. Ad Quaestionem an ad S.R.M. scribendum, Respondetur: Differendum esse usque in reditum Dni D. Belovij.

3. H. Rußen zu andworten, daß der Typographus beim Wercke ex tenore contractus gegenwertig sein müße, darumb erwarte man Beckers ankunfft.

[6;4]

21. Julij A° 1637, h. 8

In aedibus Rectoris, praesentibus D. Heinio, D. Belovio, M. Michaele Savonio et Mathematicis.

1. Rector vocat collegas scholae regiae Trivialis Rectorem et Con-Rectorem M. Turdinum et M. Nicolaum Calmariensem. Undt zeigt ihnen an, wie daß der Senatus Academicus in erfahrung kommen, alß solten vom Consistorio Ecclesiastico an Sie Schreiben undt Vocationes abgängen, begehret dieselbe zu produciren.⁸

1637: 23. mai – 21. juuli

23. mail aastal 1637

olid kõrgeaulise rektori majas dr. Virginius, dr. Hein, mag. Schomerus, mag. Michael Savonius ja Joachim Warnecke.

1. Rektor palub, et hõrrad professorid annaksid kirjalikult teada semestril peetavatest loengutest.

2. Auväärse hr. rektori korraldusel panevad kõik üliõpilased end kindlate loengutele kirja.

3. Neil tuleb saata kiri Narva kubernerile, et see kiirendaks ülejäänud võla maksmist kuni jooksva aasta jaanuari alguseni.

Laupäeval 8. juulil 1637

olid hr. rektori pool kodus dr. Virginius, dr. Hein, mag. Michael Savonius ja matemaatikud.

1. Rektor esitab Franz Pfalleri kirja 2. juulist 1637 Narvas.

Otsustatakse, et tuleb kirjutada kõrgestisündinud hr. Narva kubernerile ja Franz Pfallerile. Kubernerile [kirjutatakse], et Tema armulusis astuks välja [akadeemia mõisate] valitseja tahtmise eest ja kaitseks teda kammeriir Oloff Bengtssoni solvangute eest.

2. Küsimusele, kas tuleks kirjutada Tema Kuninglikule Majesteedile, vastatakse, et peab ootama kuni hr. dr. Belovius'e tagasitulekuni.

3. Hr. Russile tuleks vastata, et trükkal peab lepingu sisust lähtuvalt olema töö juures, seepärast tuleks Beckeri saabumine ära oodata.

21. juulil 1637 kl. 8

Rektori majas on kohal dr. Hein, dr. Belovius, mag. Michael Savonius ja matemaatikud.

1. Rektor kutsub kuningliku triviaalkooli õpetajad, rektor mag. Turdinuse ja konrektor mag. Nicolaus Calmariensis'e. Ja ta teatab neile, et kuna akadeemia senatile sai teatavaks, et kirikukonsistorium olevat neile kirjad ja ametissekutsumise volikirjad saatnud, nõuab ta nende esitamist.⁸

1637: 21. – 25. Juli

M. Petrus Turdinus produciret ein versiegeltes Schreiben, an alle Collegas Scholae Trivialis vom Consistorio Ecclesiastico datiret, benebst Copey seiner bestallung; so er vom Consistorio ad Rectoratum angenommen.

M. Nicolaus sagt, er habe zwar auch vocatorias literas gehabt, aber dem secret[ario Ackerbaum], weil etwas darin versehen, wieder zugestellet.

Die Collegae treten ab, undt, wie sie wieder eingefodert, wird ihnen dieser Bescheid ertheilet, welchem sie gemäß sich zu verhalten versprochen.

Abschied.

Weil Rector et senatus Academiae Dorpatensis auß denen von den Collegis Scholae Regiae Trivialis producirten Schriff undt vermeinten vocationen, daß nicht allein das Königliche Ober-Consistorium darin ein öffentlich wieder Rechtliches attentatum (darwieder man sich an gebühlichem orte undt zu gelegener zeit competentia juris remedia wird zu gebrauchen wißen) contra privilegia a SS. Reg. Majestate Academiae regaliter [6;4v] conceßa begangen, besondern auch die Collegae // scholae, dadurch, daß sie in foro incompetenti compariret undt solche vocationes superfluas et inutiles acceptiret, auch darauff sich verversiret, wieder ihre Pflicht, damit sie Rectori et Senatui Academico verbunden, gehandelt, Alß wird ihnen hiemit aufferleget, das sie sub poena privationis omnium beneficiorum, die sie von dieser Königlichen Academi haben, die obbemelte Schriffte dem Königlichen Ober-Consistorio alßbald in originali restituiren undt ihre abgegebene reverse repetiren, dieselbe dem Magnif. Rectori undt S.A. noch diesen tag wieder einliefern undt sich hinführo in ihrem officio sub tutela Academica trew und fleißig verhalten.

Eodem.

[---]*

[6;5]

25. die Julij A° 1637

in aedibus Rectoris Praesentibus: D. Heinio, D. Belovio, M. Savonio, Mathematicum Profeßoribus et M. Salomone Matthiae.

---

* 12 Zeilen gänzlich durchgestrichen.

1637: 21. – 25. juuli

Mag. Petrus Turdinus esitab kirikukonsistoriumi poolt kõigile triviaalkooli õpetajatele antud pitseriga varustatud volikirjad koos enda ametissekutsusmiskirja koopiaga — niisiis on [ülem]konsistorium ta rektoriks võtnud.

Mag. Nicolaus ütleb, et ka temal olevat olnud ametissekutsumiskiri, aga oli selle uuesti [ülemkonsistoriumi] sekretäri [Ackerbaumi] kätte toimetanud, kuna midagi olevat selles valesti olnud.

Õpetajad väljuvad ja kui nad uuesti sisse palutakse, esitatakse neile see otsus, mille kohaselt nad lubasid talitada.

Otsus

Kuna Tartu akadeemia rektor ja senat [järeldavad] sellest kuningliku triviaalkooli õpetajate esitatud kirjast ja nimetatud ametissekutsusmiskirjadest, et kuninglik ülemkonsistorium kipub avalikult õigusvastasel viisil mitte ainult Püha Kuningliku Majesteedi poolt akadeemiale kuninglikult antud privileegide (selle vastu osatakse sobivas kohas ja sobival ajal kasutada kohaseid õigusvahendeid), vaid ka kooli õpetajate kallale sellega, et nad ilmusid ebakohasele foorumile ja võtsid vastu nood liigsed ja kasutud ametissekutsumiskirjad ning seejärel andsid ka allkirja end akadeemia rektori ja senatiga siduva kohustuse vastu, kohustatakse neid käesolevaga kogu kuninglikult akadeemialt saadava tasu äravõtmise ähvardusel mainitud kirja originaal otsekohe kuninglikule ülemkonsistoriumile tagastama ja nende antud allkirjakviitungid tagasi nõudma, ning need veel samal päeval esitama kõrgeaulisele rektorile ja akadeemia senatile ning edaspidi oma ametit truult ja usinalt akadeemia kaitse all pidama.

Sealsamas.

[---]*

25. juulil 1637. a.

on rektori majas kohal dr. Hein, dr. Belovius, mag. Savonius, matemaatikaprofessorid ja mag. Salomo Matthiae.

---

* 12 rida on täiesti läbi kriipsutatud.

1637: 25. Juli

1. Rector curat praelegi literas a Gubernatore Narvensi Dn. Nicolao Aßerßon et Quaestore Olao Benedicto ad Rectorem et Senat[ui] Acad[emico] 18. Julij Narvae exaratas. Concluditur, ut responsoriales a Secret[ario] conficiantur.

2. Vocatur M. Petrus Turdinus, et interrogatur, Ob er jüngstem abschiede zufolge dem Königlichen Ober Consistorio die vocation restituiret? Antwortet, et habe sie restituiren wollen, sey aber nicht acceptiret, sondern ihm dieser bescheidt ertheilet worden.

M. Turdinus referiret, wie er am 20. Julij dieses 1637sten Jahres sey durch den Küster an S. Johannis Kirche [Wilhelm Gülden] in das Königliche Ober Consistorium bis vociret worden und secunda vice inter h. 3 et 4 item undt das er alßbaldt kommen solte. Wie er dahin kommen, hat der Director praemißo aliquo discursu gesagt, weil ewre Schule unter unsere Jurisdiction gehöret, alß wollen wir euch gefragt haben, ob ihr euch derselben auch unterwerffen und dem Königlichem Consistorio gebürliche Ehr undt gehörsamb versprechen wöllet.

Darauff habe er geantwortet, er were bißhero unter der Academi jurisdiction gewesen. Wan er aber wißen solte das es der Academi nicht [6;5v] praejudicirlich, wolte er gerne thun. // Darauff der Director wieder geantwortet, die praeoccupation ist von nichts: "Ihr solt wißen, das wir das jus patronatus undt die jurisdiction über Kirchen undt Schulen undt also auch über ewre Schule haben, darumb so erkläret euch alßbaldt [--]*, oder wir wollen einen andern in ewre stelle setzen". Darauff hette er sich bedacht undt weil er gesehen, das D. Virginus und L. Mancelius mit dagesessen, die ihn doch zuvor vociret, were er in die gedancken gerahten, es müste deßwegen zwischen der Academi undt dem Königl[ichen] Ober Consistorio kein streit sein, hett derowegen die geschreibene vocation acceptiret undt sich darauff verversiret undt dem Directori undt sämtlichen adseßoren, auch D. Virginio undt L. Mancelio, die hand gegeben undt gehörsamb angelobet.

Darauff, die sequente, 21. Julij, da solches Universitate kundt geworden, er vociret, die vermeinte vocationes undt das ander Schreiben produciret undt fixiren bescheidt, dieselbe alßbaldt wieder hinzubringen bekommen.

---

* Gestrichen: oder tretet ab, so soll ein ander an ewre stelle vociret werden.

1637: 25. juuli

1. Rektor laseb Narva kubeneri hr. Nicolaus Asserssoni ja kvestori Oloff Bengtssoni 18. juulil Narvas kirjutatud kirjad rektorile ja senatile ette lugeda. Otsustatakse, et vastuskirjad kirjutab sekretär.

2. Kutsutakse mag. Petrus Turdinus ja küsitakse, kas ta tagastas viimase otsuse kohaselt ametissekutsumiskirja ülemkonsistooriumile. See vastab, et olevat tahtnud tagastada, aga polevat vastu võetud, vaid talle selline vastus antud.

Mag. Turdinus jutustab, kuidas ta sellel 1637. aasta 20. juulil olevat kahel korral kutsutud Jaani kiriku köstri [Wilhelm Guldeni] kaudu kuninglikku ülemkonsistooriumi, teisel korral kl. 3 ja 4 vahel, ja et ta pidi otsekohe kohale tulema. Niipea kui ta sinna oli tulnud, olevat direktor mõninga jutuajamise järel öelnud, et kuna teie kool kuulub meie [ülemkonsistooriumi] jurisdiktsiooni alla, tahame meie teilt küsida, kas teie ka sellele allute ja kuninglikule konsistooriumile väärilist austust ja kuulekust töötada kavatsete.

Seepeale olevat ta vastanud, et senini on ta akadeemia jurisdiktsiooni all olnud. Kui ta aga teaks, et see pole akadeemiale kahjulik, võiks ta seda meeeldi teha. Selle peale vastanud direktor, et varasem ametisolemine ei oma mingit tähtsust. "Te peaksite teadma, et meil on patronaadiõigus kirikute ja koolide üle ning seega ka teie kooli üle, seepärast andke otsekohe oma seletus või me peame teie asemel mõne teise ametisse panema".*

Seepeale olevat ta järele mõelnud ja kuna ta nägi, et dr. Virginius ja lic. Mancelius, kes olid tema ometigi varem ametisse kutsunud, ka sinna [ülemkonsistooriumisse] kuuluvad, olevat ta mõelnud, et seepärast ei peaks akadeemia ja kuningliku ülemkonsistooriumi vahel mingit tüli tõusma, [olevat ta] ametissekutsumiskirja vastu võtnud ja seejärel allkirja andnud, direktorile ja kõigile kaasistujatele, sealhulgas dr. Virginiusele ja lic. Manceliusele kätt andnud ja kuulekust töötanud.

Seejärel, järgmisel päeval, 21. juulil, kui see oli ülikoolile teatavaks saanud, kutsutud ta kohale, ta oli mainitud vokatsiooni ja teise kirja esitanud ja saanud kindla nõude need kohe uuesti [ülemkonsistooriumile] tagastada.

---

* Teine, läbikriipsutatud variant: või astub [ametist] tagasi, siis tuleb mõni teine asemele kutsuda.

1637: 25. Juli

[6;6] Ferner referiret er, er werde dem Abschiede zu folge noch den selben tag mit M. Nicolao Calmariensi hin zum Directore gangen undt hette die vocationes zu restituiren praesentiret. Da hette H. Director Welling ihnen zur antwort gegeben, sie solten sich daran nicht kehren, besondern hüten sich für schaden, denn wan sie gleich die vocationes wieder geben würden, bekämen sie doch ihre obligation nicht wieder. Hette ihme darauff den schriftlichen abschied ex Protocollo Academico gezeigt, welchen Director zu sich genommen undt behalten, vorgebend, er wölte solches seinen Herren Collegen zeigen. Alß hette er, M. Turdinus, und obgedachter, drin mit anwesenden Collega, die vocationes behalten.

Den 23. Julij am Sonntag nach geendigter Predigt in S. Johannis Kirche were ihm durch den secretarium Akerbaum im außgehen ein Bescheidt Unterm dato 22. Julij 1637 auß dem Consistorio überreicht worden.

M. Nicolaus

Sagt, daß Consistorium hette ihm am 20. Julij aufm abend umb 5 Uhr fodern laßen undt der Schulen gelegenheit entdecket, undt weil ihm das Consistorium versprochen, sie wolten ihn defendiren, alß hette er selbige angenommen, undt auß ursachen, die Turdinus allegiret, behalten.

Excusiret David Erdman, das er Schaffer auff der Hochzeit sey undt dahero nicht compariren könne, sonsten wiße er woll, das er seine vocation auch behalten undt nicht wieder hingbracht.

[6;6v] M. Nicolaus sagt sonsten, es hette ihn auch bewogen, das er nicht so sehr Rectori et Senatui Academico alß Aequitati geschworen. Die Collegae Scholae werden dimittiret, biß sie wieder a Rectore et Senatu Academicu gefodert würden.

Unterdeßen sollen von nachgesetzten verordneten Herren revisoren die claßes scholae Trivialis revidiret undt die Knaben examiniret werden, welcher Catalogus vom M. P. Turdino soll gefodert werden. Revisores erunt: Magnif. Rector D. L. Ludenius, D. Belovius et Joach. Warneke.

[---]*

M. Salomonis Matthiae Vocationes gehen an Ordinaria a 1. Januarij 1637, extraordinaria v[el] a 1. Martij ejusdem anni.

---

* 7 Zeilen gestrichen.

1637: 25. juuli

Edasi jutustas ta, et ta olevat otsuse kohaselt veel samal päeval mag. Nicolaus Calmariensis'ega [ülemkonsistooriumi] direktori juurde läinud ja ametissekutsumiskirjad tagasiandmiseks esitanud. Siis olevat hr. direktor Welling neile vastuseks öelnud, et neil ei tarvitseks muretseda, vaid hoiaksid end kahju eest, sest kui nad vokatsioonid lohe uuesti ära annaksid, ei saaks nad oma ametit küll enam uuesti pidama hakata. Seejärel olevat näidatud talle kirjalikku otsust akadeemia protokollidest, mille direktor oli enda kätte jättnud, ette tuues, et ta kavatsevat seda näidata oma ametikaaslastele. Nõnda olid tema, mag. Turdinus ja ülalmainitud, temaga kaasasolev õpetaja vokatsioonid enda kätte jättnud.

23. juulil, pühapäeval pärast jumalateenistuse lõppemist olevat talle Jaani kirikust väljumisel konsistooriumi sekretäri hr. Ackerbaumi kaudu 22. juulist 1637 pärit otsus üle antud.

Mag. Nicolaus

ütleb, et konsistoorium olevat lasknud teda kutsuda 20. juuli õhtul kl. 5 ja teinud teatavaks, milline on kooli seisukord. Ja kuna konsistoorium oli talle lubanud, et pakub talle kaitset, kui ta koha vastu võtab ja Turdinuse esitatud põhjustel enda käes hoiab, siis oli ta selle [ametissekutsumiskirja] vastu võtnud ja Turdinuse esitatud põhjustel enda kätte jättnud.

David Erdman oli vabandanud, et ta olevat pulmas peiupoiss ja seepärast ei saavat [konsistooriumi] ette ilmuda, muidu teadvat ta küll, et tal on ametissekutsumiskiri ja ta polevat seda tagasi viinud.

Mag. Nicolaus ütleb peale muu, et teda olevat ka mõjutatud, et ta ei vannutaks end mitte niivõrd akadeemia rektorile ja senatile, kui võrd õiglusele. Kooli õpetajatel lastakse minna, kuni rektor ja akadeemia senat nad uuesti kutsuvad.

Vahepeal peavad järgnevalt määratud härrad revidendid revideerima triviaalkooli klassid ja eksamineerima poisid, kelle nimekiri tuleb nõuda mag. P. Turdinuselt. Revidentideks on kõrgealine hr. dr. L. Ludenius, dr. Belovius ja Joachim Warnecke.

[---]*

Mag. Salomo Matthiae vokatsioonid algavad: korraline 1. jaanuarist 1637, erakorraline sellesama aasta 1. märtsist.

---

* 7 rida läbi kriipsutatud.

1637: 25. – 28. Juli

Undt sollen Dn. M. Salomoni die verschößene 5 RDr, so er auff der Reise nach Reval verschößen, so baldt das getreide vereußert, wieder restituiret werden.

[6;7]

Eodem

Producirte M. Michael Savonius Drey Urtheil, so er zu Åboo in Finlandt vom Hoffgerichte daselbst wieder seine Calumnianten erhalten, undt zeigte daneben an, waß maßen ihm das Königl. Ober-Consistorium derogleichen Calumnien obijcirt, badt derowegen ihm zu gestaten, das er solche urtheil undt andere documenta zu seiner defension möchte alhier drucken laßen.⁹

Wardt abgeschlagen, dafern er sie aber zu Reval oder anderswo drucken laßen wolle, könne S[enatus] Academicus solches woll geschehen laßen.

27. d. Julij 1637

in aedibus Rectoris praesentibus: D. Heinio, D. Belovio, M. Schomero, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Salomone Matthiae.

[6;7–7v]

[--]*

[6;7v] M. Michael Savonius ad petitionem Senatus Academici promittit se directorium scholae Regiae Trivialis in se ad tempus pro deputato ad id salario suscipere velle.

[6;8]

28. die Julij Anni 1637

in aedibus Rectoris Praesentibus: Dn. D. Heinio, Dn. D. Belovio, Dn. M. Savonio et Dominis Mathematicis.

Rector petit ut Domini Senatores conveniant de sententia contra Collegas Scholae Regiae Trivialis pronuncianda.

---

* 45 Zeilen durchgestrichen.

1637: 25. – 28. juuli

Ja hr. mag. Salomole tuleb tema Tallinna-sõidule kulutatud 5 riigitaalrit uuesti tagasi maksta niipea, kui vili ära müüiakse.

Sealsamas

Mag. Michael Savonius esitas kolm otsust, mille ta oli Turust Soomes sealselt õuekohtult enda laimajate kohta saanud ja ta andis ühtlasi teada, kuidas kuninglik ülemkonsistoorium talle seesuguse laimu ette viskas ning palus seepärast, et tal lubataks see otsus ja teised dokumendid siin enda kaitseks trükkida lasta.⁹

Lükati tagasi, kui ta aga need Tallinnas või mujal kavatseks lasta trükkida, võiks akadeemia küll seda toimuda lasta.

27. juulil 1637

olid rektori majas kohal dr. Hein, dr. Belovius, mag. Schomerus, mag. Savonius, Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae,

[---]*

Mag. Michael Savonius lubab akadeemia senati palvel kuningliku triviaalkooli direktorikoha selleks määratud palga eest mõneks ajaks enda peale võtta.

28. juulil aastal 1637

on rektori majas kohal hr. dr. Hein, hr. dr. Belovius, hr. mag. Savonius ja esimene matemaatik

Rektor palub, et härrad senati kaasistujad tuleksid kokku kuningliku triviaalkooli õpetajate kohta otsuse langetamiseks.

---

* 45 rida läbi kriipsutatud.

Sententia nunciata.

Weil M. Petrus Turdinus, M. Nicolaus Olai Calmariensis undt David Erdman die am 21. dieses in Senatu Academico publicirten sententz nicht gebührlich nachgelebt, Alß wird dieselbe executioni demandiret, undt sollen also obgedachte hiemit respective so woll von denen a R[ectore] et S[enatu] A[cademico] in der Königlichen Trivial-Schul ihnen bißhero anbetrawten diensten alß auch communi mensa undt der depositur removiret sein. V.R.W. publicatum den 28. Julij 1637.

David Erdman wird gefragt, weil er jüngst nicht zur stelle gewesen, ob er dem mandato Academico ein gnügen gethan undt die vocationes dem Consistorio restituiret.

Antwortet, Sie weren alle da gewesen undt hetten Sie Directori praesentiret; weil Sie aber mit der remotion weren bedrawet worden, alß hetten Sie sie behalten müßen.

Subscriberse

Laurentius Ludenius J.U.D. prof[essor] & p.t. Rector

Henricus Hein J.U.D. & profess[or]

Johannes Below D. et Profess[or]

Michael Savonius professor

Joachimus Warneke manu propria

Petrus A. Schomerus

Salomon Matthiae manu propria

[6;8v] [---]*

Eodem

Erscheinet Oeconomus, undt zeigt an:

1. das Franz Phalern in außlieferung des adsignirten korns und geldes were säumig gewesen, dahero er sich einiges Schaden Standen besorgen thäte; wolte sich derowegen wieder Franz Phalern zum feyrligsten protestando bewahret, undt solches protocollo zu inseriren gebeten haben, Welches in quantum juris zugelaßen worden.

---

* 12 Zeilen durchgestrichen.

Teatavakstehtud otsus

Kuna mag. Petrus Turdinus, mag. Nicolaus Olai Calmariensis ja David Erdman 21. selle kuu päeval akadeemia senatis avaldatud otsust ei järginud nagu kord ja kohus, nõutakse sellesama [otsuse] täideviimist ja seega tuleb nad käesolevaga nii ülalnimetatud akadeemia rektori ja senati poolt nii neile senini usaldatud vastavatest ametitest kuninglikus triviaalkoolis kui ka ühistoidult ja deposiitorikohustustest eemaldada. Õiguspäraselt avaldatud 28. juulil 1637.

David Erdmanilt küsitakse, kuna teda hiljuti kohal polnud, kas ta on akadeemia korralduse täitnud ja ametisseastumiskirja [ülem]konsistooriumile tagastanud.

Vastab, et nad olevat kõik seal olnud ja need direktorile esitanud. Kuna neid aga ähvardati vallandamisega, olevat nad pidanud nood endale jätma.

Alla kirjutanud:

Laurentius Ludenius, mõlema õiguse doktor ja professor, nüüdne rektor

Henricus Hein, mõlema õiguse doktor ja professor

Johannes Belovius, doktor ja professor

Michael Savonius, professor

Joachim Warnecke oma käega

Petrus A. Schomerus

Salomon Matthiae oma käega

[---]*

Sealsamas

Ilmub ökonoom ja teatab:

1. Et Franz Pfaler olevat määratud vilja ja raha väljajagamisega pikaldane olnud, mistõttu ta tunneb muret kahjukandmise pärast. Seepärast kavatab ta end Franz Pfaleri vastu ametlikult tunnistasdes kaitsta ja on palunud selle protokollis lisada, mida lubati niivõrd, kui on õigus.

---

* 12 rida läbi kriipsutatud.

1637: 28. Juli – 3. August

2. Bittet, das ihm seines nunmehr verfloßenen Viertel Jahrs Speise gelder möchten adsigniret werden. Wird also dem Oeonomo angedeutet, das er M. P. Turdinum, und M. Nicolaum Olai nicht Speisen solle, besondern ihre stellen offen laßen.

3. [---]*

[6;9]

Den 31. Julij A° 1637.

Weil den 29. deßelben das Consistorium Ecclesiasticum die von der Academi propter Contumaciam et inobedientiam abgesetzte Collegas scholae regiae Trivialis gleichwoll de facto ferner introduciret, hat Magnificus Rector eine solennem orationem g[eh]alten, die leges studiosorum, juramentum studiosorum undt das Diploma regium foundationis verlesen laßen undt darauff M. Michaelem Savonium Logices et Ethices Professoreum zum Directore scholae regiae Trivialis verordnet undt eingesetzt im beywesen aller H. Collegen, exceptis Theologis, Welche dem Consistorio anhangen, undt vieler studiosorum hora 9. introduciret.

1. die Augusti Anni 1637

in aedibus Magnifici Dni Rectoris Praesentibus Dn. D. Heinio, Dn. D. Belovio, Dn. Joachimo Warneke et M. Salomone Matthiae.

1. Concluditur Dn. Jacobum Balccium ad ConRectorem scholae regiae Trivialis vocandum esse, et Dn. Martinum Masium cras hor. 7 introducendum esse ut infimus fiat collega.

2. Qui petunt ad mensam communem admitti ij, qui priores sunt tempore erunt potiores jure, nisi praegnanter rationes aliud suadeunt.
die Eodem.

Adest Hans Schonacht, et conqueritur, quod Jonas Eri Equum e pascuis abduxerit. Concluditur ut citetur per literas ad 10. diem Augusti.

---

* 7 Zeilen durchgestrichen.

1637: 28. juuli – 1. august

2. Palub, et talle möödunud veerandaasta eest toidurahad välja maks-taks. Samuti antakse ökonoomile teada, et ta mag. P. Turdinusele ja mag. Nicolaus Olai'le toitu ei annaks, vaid nende kohad vabaks jätkaks.

3. [---]*

31. juulil aastal 1637

Kuna kirikukonsistoorium oli 29. selle [kuu] päeval kuningliku tri-viaalkooli õpetajad, keda akadeemia oli kangekaelsuse ja sõnakuulmatuse tõttu vallandanud, kõigest hoolimata ametisse tagasi jätnud, pidas kõrge-auline rektor piduliku kõne, laskis ette lugeda üliõpilasseadused, üliõpilas-vande ja kuningliku asutamisiriku ning seejärel nimetas ja määras kõikide kolleegide, välja arvatud [ülem]konsistooriumi kuuluvate teoloogide ning paljude üliõpilaste juuresolekul kl. 9 kuningliku triviaalkooli rektoriks loogika- ja eetikaprofessori mag. Michael Savoniuse.

1. augustil aastal 1637

Kõrgeaulise hr. rektori majas olid kohal hr. H. Hein, hr. dr. Belovius, hr. Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae.

1. Otsustatakse, et kuningliku triviaalkooli konrektoriks tuleb kutsuda hr. Jacob Balccius ja hr. Martin Masius tuleb homme kl. 7 alamõpetajaks ametisse seada.

2. Nendest, kes end paluvad ühistoidule võtta, saavad eelisõiguse varem-ilmunud, kui ehk kaalukad põhjused ei pane teisiti otsustama.

Samal päeval

Kohal on Hans Schonacht ja kaebab, et Jonas Erici viis karjamaalt hobu-se ära. Otsustatakse, et too kutsutakse välja kirja teel 10. augustiks.

---

* 7 rida läbi kriipsutatud.

1637: 7. – 23. August

Die 7. Aug[usti] hora 2 pomerid[iana].

Adsunt Dn. Jonas Erii & Hans Schonath & (quia per errorem factum) ita transigunt ut Jonas Erii solvat Hansio Schonath 2 RDr idque intra 4 Seeptimanas. Actum in aedibus Dn. Rectoris.

[6;9v]

23. die Aug[usti] 1637

in aedibus Rectoris praesentibus D. Heinio, D. Belovio, M. Savonio, Joachimo Warneke, M. Schomero et M. Salomone Matthiae.

1. Legebantur literae Cancellarij Magnificentissimi Dn. Philippi Schedingij ad Academiam, quibus insertae literae consistorij ad Magnificentissimi Dn. Cancellarium & eius Mag[nificentiae] responsum ad caput de puncto turbatae Juriß[dictionis] in Regiam scholam trivialem.

2. Dn. Legatus Clariß[imus] mathematicus referebat acta coram Magnificentissimo Dn. Cancellario & [---].

α) Quae acta in Regno sunt omnia bene expedita, verum non potuisse Rescriptum suam Mag[nificentiam] expectare, quod gravidam domi reliquisset conjugem, Interim praestolari suam Mag[nificentiam] e Regno responsum & prodesse, ut Academia mittat Legatum & c[etera].

β) An Magnus sit annus nec ne, relinquunt Judicio Cla[rissimorum] Dn. Professorum. Siquidem petijssae suam Mag[nificentiam] dimissionem a Cancellariatu.

γ) Consentit Magnif. Dn. Cancellarius in tres personas ad Scholam Regiam Trivialem vocandas M. M[ichael] S[avonius] & J[acobus] B[alckius] & M[artinus] M[aaßius].

δ) Quod ad Academicas decisiones attinet, relinquit Mag. Dominus Cancellarius iudicio Rectoris & Senatus Academici.

ε) Magnif. Dn. Cancellarius scribet in Regnum, quo citatio & c[etera] contra Dn. Consistoriales extrahatur. Et si quid addendum, ut intra 14 dies transmittatur.

1637: 7. – 23. august

7. augustil kl. 2 pärast lõunat

Kohal on hr. Jonas Eriki ja Hans Schonacht ja kuna juhtum oli eksitus, jõutakse kokkuleppele, et Jonas Eriki maksab Hans Schonachtile 4 nädala jooksul 2 riigitaalrit. Toimunud hr. rektori majas.

23. augustil 1637

on rektori kodus kohal hr. Hein, dr. Belovius, mag. Savonius, Joachim Warnecke, mag. Schomerus ja mag. Salomo Matthiae

1. Loeti ette kantsleri, kõrgeauliseima hr. Philipp Scheidingi kiri akadeemiale, millele on lisatud [ülem]konsistooriumi kiri kõrgeauliseimale hr. kantslerile ja Tema kõrgeaususe vastus lõigule, mis puudutab kuningliku triviaalkooli segase jurisdiktsiooni küsimust.

2. Hr. esindaja, kuulsusrikas matemaatik, kandis ette kõrgeauliseima hr. kantsleriga asjaajamise tulemused:

α) need asjaajamised kuningakojas laabusid kõik hästi, ta ei jõudnud aga ära oodata Tema kõrgeaususe kirjalikku vastust, sest tal oli koju jäänud last ootav naine. Vahepeal ootab Tema kõrgeausus kuningakojalt vastust ja oleks kasulik, kui akadeemia saadaks esindaja jne.

β) kas kõrgeausus peaks jääma aastaks või mitte, jääb kuulsusrikaste professorite otsustada. Igatahes oli Tema kõrgeausus palunud end kantsleriametist vabastada.

γ) Kõrgeauline hr. kantsler on nõus, et kuningliku triviaalkooli [õpetajateks] tuleks kutsuda kolm isikut: mag. M[ichael] S[avonius], J[acob] B[alccius] ja M[artin] M[aasius].

δ) mis puutub akadeemia otsusesse, jätab kõrgeauliseim hr. kantsler selle akadeemia rektori ja senati pädevusse.

ε) Kõrgeauliseim hr. kantsler kirjutab kuningakojale — sellega esitatakse kohtukutse jm. härraste [ülem]konsistooriumi liikmete vastu. Ja igatahes tuleks juurde lisada, et see 14 päeva jooksul edasi toimetatakse.

1637: 23. – 25. August

§) [---]*

η) Consentit Mag. Dn. Cancell[arius] ut ematur domus pro Typographia.

θ) Quoad Quaestorem non esse consultum, ut una in manibus habeat pecunias Regias. Eum a nobis eligendum, in Regnum scribendum, quo una confirmetur. Et dubio procul, aliquem in SS. Regnum e Dn. Collegis mittendum.

2. Wird H. Nicolai Rüben supplication de dato 12. Aug[usti] 1637 verlesen, darin er umb translation der Druckerey bittet, mit beygefügttem Schreiben Jacob Beckers an H. Rüben.

Fragt Magnif. Rector, was Rüben zu antworten. Respondetur: Es habe sich so wenig H. Rüße alß Jacob Becker darumb zu bekümmern, denn die Inspectores Typographiae deßwegen gebühlich versorge tragen werden.

3. Schreibt de dato 5. Augusti Herman Raverding ad M. Schomerum. Er wolle Academiae sein hauß wieder überlaßen für das geld alß, es ihm koste. [6;10] 4. Ad petita studiosorum respondetur, ut expectent vacantia loca.

Die Veneris 25. Augusti 1637

in aedibus Magnif. Dn. Rectoris praesentibus D. Heinio, D. Belovio, M. Savonio, Joachimo Warneke, M. Schomero et M. Salomone Matthiae.

1. Rector proponit opus de Typographia undt weilen die Herren Inspectores berichten das, das aedificium sehr ruinosum undt periculosum, alß wollen sie schleunigst nach einem andern sich bemühen.

2. Referirete Rector et D. Belovius, was gestern in auditorio majori mit Licent[iato] Mancelio vorgelauffen: Weil sich aber H. Licent[iatus] resolviret, er wölle sich erklären, alß werden der H. D. Belovius undt M. Salomon Matthiae abgeordnet, solche antwort von ihm zu fodern.

---

* Durchgestrichen: Petendum [?] in puncto Menij .... Dn. Collegam, ut scribat ad R.. Superintendentem Sampsonium ....

§ [—].*

η) kõrgeauliseim hr. kantsler on päri, et trükikoja jaoks ostetaks maja.

θ) seni kuni kvestorile pole arutada antud, et üks hoiaks riigi raha enda käes, tuleb see valida meie hulgast. Tuleb kirjutada kuningakojale, et keegi ametisse kinnitatakse. Ja pole kahtlust, et keegi härradest kolleegidest tuleb pühasse Rootsi kuningakotta saata.

2. Ette loetakse hr. Nicolaus Russe palvekiri 2. augustist 1637, milles ta palub trükikoja üleviimist, samuti juurdelisatud Jakob Beckeri kiri hr. Russele.

Kõrgeauline hr. rektor küsib, mida Russele vastata. Vastatakse, et selle üle ei peaks muretsema ei hr. Russe ega Jakob Becker, kuna selle eest kannavad nõutavat hoolt trükikoja inspektorid.

3. Hermann Rauding kirjutab 5. augustil mag. Schomerusele. Ta tahaks akadeemiale oma maja uuesti ära müüa sama hinnaga, mis tal endal tuli maksta.

4. Üliõpilaste palvetele vastatakse, et nad oodaku vabu kohti.

Reedel 25. augustil 1637

Kõrgeaulise hr. rektori majas on kohal dr. Hein, dr. Belovius, mag. Savonius, Joachim Warnecke, mag. Schomerus ja mag. Salomo Matthiae.

1. Rektor esitab trükikojaga seotud küsimuse ja kuna härrad inspektorid teatavad, et hoone on väga lagunend ja ohtlikus seisundis, üritavad nad nii ruttu kui võimalik mõnd muud [maja] saada.

2. Rektor ja dr. Belovius kandsid ette, kuidas olid eile suures audiotooriumis lic. Manceliusega asjad kulgenud. Kuna hr. lic. oli aga otsustanud enne eneses selgusele jõuda, siis saadetakse hr. dr. Belovius ja mag. Salomo Matthiae temalt vastust nõudma.

---

* Läbi kriipsutatud: tuleks paluda [?] Meniuse küsimuses ... hr. kolleegi, et ta kirjutaks ... superintendent Samsonile ...

1637: 25. August – 1. September

3.¹⁰ De legatione in Sueciam: Concluditur, ut conficiantur creditivae ad S. Regiam M.^{tem} Instructio a habebit capita.¹¹ 1. Literae conficiendae ad Magnif. Cancellarium cum libello articulato contra Consistorium et etiam in specie contra Georgium Liliam.¹²

4. Ad Frantz Phalern scribendum, ut tradat Olao Bened[icto] rationes redituum hujus anni, et ad Olaum B[enedictum] G[add] ut solvat supplementum.

[6;10v]

Eodem.

Erscheinet der Leutnant Ackerstörff wieder Johannem Vallander undt bringet an, wie das Beclagter Vallander mit dem Feldwebel were zu zwist gerahten, denselben gescholten undt mit dem degen in die hosen verletzt.

Feldwebel Andreas Franzson unter Kapitain Månß Martenßon saget,¹³ vergangen Sontag umb die glocke 11 auf die nacht haben etliche studiosi, worunter Vallander auch gewesen, mit bloßen degen in die Steine geschlagen, geschrien undt gescholten: "Schelm, Dieb, Bernheuter"; undt wie Kläger auff geheiß des Leutnampts ihm inhibiret, das er möchte schlaffen gehen, auff ihn zugestoßen, undt wan er nicht mit der Bardisan den stoß außgenommen, hette er ihn gefährlich verletzt, wie en den hosen zu sehen.

Vallander repliciret, et hette die Wacht nicht überfallen, sondern weil ihm Kläger mit der Bardisan bald biß vor sein Logament gefolget, hette er ihn mit dem degen abgehalten.

Weilen Beclagter, studiosus Johannes Vallander, nicht läugnen kan, das er nocturnos clamores verübet, dadurch dan verursacht, das ihm zu inhibiren kläger auß commandiret worden, undt der schaden geschehen. Als soll er schuldig sein, Clägern für seinen schaden einen Reichsthaler zu erlegen undt dem Magnif. Rectori den degen einzuliefern, sonsten wegen der verübten graßation die arbitrarstraffe der Academi vorbehalten. V.R.W.

[6;11]

1. die Sept[embris] 1637

Praesentibus D. Heinio, D. Belovio, M. Savonio, Mathematicis et M. Salomone Matthiae. Proponiret Rector:

1637: 25. august – 1. september

3.¹⁰ Rootsi mineva saatkonna kohta otsustatakse, et koostatakse volikiri Tema Kuninglikule Majesteedile [esitamiseks].¹¹ Instruktsioonil a on lõigud: 1. Kõrgeauliseimale kantslerile koostatava kirja kohta koos kaebus-avaldusega [ülem]konsistooriumi ja veel iseäranis Georg Lilia vastu.¹²

4. Frantz Pfalerile tuleb kirjutada, et ta annaks Oloff Bengtssonile üle selle aasta sissetulekute aruanded, ning Oloff Bengtsson G[addile] et ta maksaks lisa.

Sealsamas

Ilmub leitnant Ackersdorff ja esitab Johannes Vallanderi vastu, et kostja Vallander olevat veltveebliga riidu läinud, teda sõimanud ja mõõgaga jalga vigastanud.

Kapten Måns Mårtensoni alluvuses olev veltveebel Andreas Frantzson¹³ ütleb, et möödunud pühapäeva hilisõhtul kl. 11 olid mõned üliõpilased, nende hulgas ka Vallander, olnud paljastatud mõõkadega vastu tänavakive löönud ja sõimanud kelmiks, vargaks, logardiks. Kui hageja oli leitnandi käsul teda keelanud, et ta peaks magama minema, oli [Vallander] teda torganud ja kui ta poleks bardisaaniga lööki kõrvale tõrjunud, oleks ta teda ohtlikult haavanud, nagu pükstelt on näha.

Vallander vaidleb vastu. Ta polevat mitte vahile kallale läinud, vaid — kuna hageja järgnes talle bardisaaniga peaaegu tema korterini välja — olevat toda mõõgaga tagasi hoidnud.

Kuna kostja, üliõpilane Johannes Vallander ei saa maha salata, et ta öösel lärmi tegi, millega andis põhjust selleks, et hageja teda keelama saadeti, ning kahju tegi, peab ta olema seega süüdi ja hagejale tehtud kahju hüvituseks sellele ühe riigitaalri maksma ning mõõga kõrgeaulise rektori kätte andma, peale selle jääb akadeemiales õigus määrata talle suvakaristus. Õigusepärastelt [toimunud].

1. septembril 1637

dr. Heini, dr. Beloviuse, mag. Savoniuse, matemaatikute ja mag. Salomo Matthiae juures olles esitab rektor:

1637: 1. – 6. September

1. De pecunia, dazu liehen der Herren:

1) D. Henricus Hein 32 RDr in specie

2) H. Nicolaus Baumannus 40 RDr

3) Fraw Licentiatin Gotschenische 100 Dr schwedisch

4) Hat Willhelm Niemeyer zugesagt, vom Cammeriern zu Reval zuverschaffen — 310 Dr schwedisch.

Welche obspecificirte gelder die Herren Profesoeres gelobet von den ersten geldern, so zur Narva fallen können, allen undt jeden obgesetzten creditoren hinwieder zu erlegen.

Undt seind die gelder H. D. Belovio zu seinen Reisekosten, undt das er davon 40 RDr an Johannem Magni König[lichem] Secretarium zu Stockholm bezahle undt der Academi obligation an sich löse.

2.¹⁴ Wirdt verlesen Libellus articulatus geminus contra das Consistorium Ecclesiasticum undt H. Georg Stiernhielm, welche zu revidiren undt in eventum zu emundiren[!], das Sie judici können offeriret werden.

3. Fiat Libellus Supplex an I.K.M. mutatis mutandis wie jüngst an H. Cancellarium pro impetranda citatione.

4. Wardt das Creditif verlesen undt approbiret.

5. Ward instructio gelesen und approbiret.

6. Wird approbiret, das mit Jost Schütten auff ein Jahr müge accordiret werden umb sein hauß, die Druckerey darin zu halten.

[6;11v] [7.] Studiosus Thomas Johannis Anglus admittetur primo die ad mensam communem.¹⁵

Die Mercurii 6. Septemb[ris] 1637

in aedibus Rectoris hor. 1 Praesentibus D. Heinio, M. Schomero, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Salomone Matthiae.

Rector Magnif. D[n] D. Ludenius proponit.

1. Proferuntur et leguntur literae Valedictoriae Dn. Licent[iati] Mancelij.¹⁶ Concluditur Dn. Rectorem cum Rev[erendo] Dn. Licent[iato] acturum, ut si fieri poßit nobiscum maneat, caeterum Academiam non

1637: 1. – 6. september

1. Raha kohta, mida laenasid härrad:

1) dr. Heinrich Hein 32 riigitaalrit iseäranis [või: speetsiesriigitaalrit?]

2) hr. Nicolaus Baumann 40 riigitaalrit

3) litsentsiaat Gotscheniuse lesk 100 rootsi taalrit

4) Wilhelm Niemeyer oli lubanud Tallinna kammeriirilt hankida 310 rootsi taalrit.

Härrad professorid lubavad need üksikasjalikult ülesloetletud rahasummad eranditult kõigile ülalnimetatud laenuandjatele ära maksta esimesest rahast, mis nad Narvas saada võivad.

Ja raha on hr. dr. Beloviusele tema reisikuludeks ja et ta sellest 40 riigitaalrit maksaks Stockholmis kuninglikule sekretärile Johannes Magni'le ning tühistaks akadeemia võlakirja.

2.¹⁴ Loetakse ette mõlemad kaebusavaldused kirikukonsistooriumi ja hr. Georg Stiernhielmi vastu, mis tuleks üle vaadata ja kohtunikule esitamiseks igal juhul parandada.

3. Tehtagu T.K.M.-le vajalike muudatustega palvekiri, nagu hiljaaegu tehti hr. kantslerile kutse taotlemiseks.

4. Loeti ette ja kiideti heaks volikiri.

5. Loeti ette ja kiideti heaks juhend.

6. Kiidetakse heaks, et Jost Schüttega võiks aasta peale kokku leppida tema majas trükikoja pidamise kohta.

7. Üliõpilane, inglane Thomas Johannis, võetakse esimest päeva ühistoidule.¹⁵

Kolmapäeval 6. septembril 1637

Rektori majas on kl. 1 kohal dr. Hein, mag. Schomerus, mag. Savonius, Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae.

Kõrgeauline rektor hr. dr. Ludenius esitab:

1. Kantakse ette ja loetakse hr. lic. Manceliuse lahkumispalve.¹⁶ Otsustatakse, et hr. rektor räägib auväärse hr. litsentsiaadiga, et ta, kui võimalik, meiega edasi jääks. Muide, akadeemial pole õigust professorit kutsuda ega

1637: 6. – 19. September

habere jus vocandi profesoem ideoque nec dimittendi sed hoc esse officij Magnif. Dn. Cancellarij, a quo quando responsum receptum petita, quoad testimoniales propemptica et liquidationem esse expedita.

2. Dentur Literae ad Frantz Phalern ut pecunias illas, quae Narvae jam sunt, huc transmittat, per fidelem ministrum.

3. Weil der Oeconomus abermahlen umb eine adsignation angehalten, undt aber man nicht wißen könne, was itzo noch an getreide oder gelde daselbst vorhanden sein möchte, alß wird ihm zum bescheide gegeben, das er sich gedulden wolle, biß die gelder von Narva anhero kämen; alß dan solte ihm davon soviel auff sein quot kommen, könte entrichtet, undt das übrige auff Narva adsigniret werden; unter deßen wolle ihm hiemit Rector et Senatus auff dem Cammerieren Oloff Bengdson 300 RDr adsigniret haben.

[6;12] 4. Referiret Joach[im] Warneke, das er nomine Senatus Academici auff jüngstes befehl wegen des houses zur Typographie auff ein Jahr accordiret, undt ihm 20 RDr versprochen, dieselbe nach 14 tagen und also vorauß zu erlegen.

Wird approbiret undt verspricht, Rector undt Senatus ihn deßfals schadloß zu halten.

Die Martis 19. Septemb[ris] h. 1 pomerid[iana]

in aedibus Magnif. Dn. Rectoris praesentibus D. Heinio, M. Michaelae Savonio, M. Schomero, Joachimo Warneke et M. Salomone Matthiae.

Proponit Rector:

1. Ut transferatur Typographia, injungitque Dominis inspectoribus, ut translationem promoveant crastino die.

2. Conficiantur plenipotentiae ad Clariß[imum] Dn. Legatum mittendae.

3. Iterato scribatur ad nostrum Praefectum ut pecunias paratas huc cito transmittat. 2) rationes confectas et mittatur proprius tabellarius.

1637: 6. – 19. september

ka lahti lasta, vaid see on kõrgeauliseima hr. kantsleri kohuseks, kellelt saadakse vastus siis, kui ta lahkumistunnistuse korda ajab ja laenuandjatega võlad klaarib.

2. Neil tuleb saata kiri Franz Pfalerile, et ta juba Narvas oleva raha usaldusväärse ametniku kaudu siia toimetaks.

3. Kuna ökonom nõudis jälle assignatsiooni, aga ta ei tea, mis seal peale vilja või raha veel võiks olla, öeldakse talle vastuseks, et ta kannataks ära, kuni rahad Narvast siia tulevad. Siis peaks talle maksma niipalju, kuipalju võiks tema määrosaks saada ja ülejäänud assigneeritakse Narvas. Seniks tahaksid rektor ja senat, et ta assigneeriks kammeriir Oloff Bengtsonile 300 riigitaalrit.

4. Joachim Warnecke kannab ette, et ta leppis hiljutise korralduse kohaselt akadeemia senati nimel kokku trükikoja maja suhtes üheks aastaks ning talle lubati, et saab ettemaksmiseks 14 päeva pärast 20 riigitaalrit.

Kiidetakse heaks ning lubatakse, et rektor ja senat hüvitavad sel juhul tema kulud.

Teisipäeval 19. septembril kl. 1 pärast lõunat

Kõrgeaulise hr. rektori majas on kohal dr. Hein, mag. Michael Savonius, mag. Schomerus, Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae.

Rektor esitab:

1. Et trükikoda tuleb üle viia, ja kohustab härrasid inspektoreid üleviimisega homme algust tegema.

2. Nad peavad korraldama kuulsusrikkale hr. saadikule täisvolituste andmise.

3. Tuleb kirjutada veel kord meie mõisavalitsejale 1) et ta toimetaks kiiresti siia saadud rahad, 2) tehtud aruanded, ja saadetakse erikäskjalg.

1637: 19. September – 2. Oktober

4. Weil auß dem Schreiben ad Oeconomum zuersehen, das Oloff Bengdson sich der zahlung nicht gänzlich verweigert, besondern nur etwas dilatiret, alß wird er ferner darauf urgiren; undt soll unter deßen H. Cammerier ermahnet werden, das er gebühlich zahlen undt wo müglich die 100 Tonnen Gersten ihm in Narva lieffern müge.

5. Wird concludiret, das auf des H. Cancellarij promotorial zu antworten. Man habe keine ursach, den Oeconomum, alß der seine gelder darein gestreckt, sich gegen den Winter mit gebewden undt aller nohtwendigkeit zimlich versehen, abzusetzen, sonsten solte Ihr Gn. gnädige promotorial stat gefunden haben.

[6;12v]

26. die Septemb[ris] Anno 1637

in aedibus Rectoris Praesentibus D. Heinio, M. Schomero, M. Savonio, Joach[imo] Warnichio et M. Salomone Matthiae.

1. Rector refert examen in schola Triviali Regia heri fuiße institutum.

2. Legit literas Dn. D. Belovij p.t. Legati Academici ad SS. Regiam M^{tem} et ostendit literas Magnificentißimi Cancellarij ad Oloff Bengdson, quo sumptus itineris 200 RDr renumeret Magnificentißimo Dno Cancellario.

3. Werden capita instructionis D. Heinio nach Narva mitzugeben concipiret.

4. Erscheinet Oeconomus Hans Dreff undt bittet, das ihm sein restirendes geldt müge verschaffet werden.

2. Octobris

praesentibus Dominis inspectoribus mensae communis & spectabi[li] decano Facultati Philosophicae Adsunt Domini studiosi & quaeruntur de oeconomom.

Sic

Dn. studiosi proponunt in modum quaerelae contra oeconomum:

1637: 19. september – 2. oktoober

4. Kuna kirjast ökonomile on näha, et Oloff Bengtsson pole maksimisest mitte sootuks keeldunud, vaid üksnes pisut edasi lükanud, käib [rektor] talle edaspidi peale. Vahepeal tuleb hr. kameriirile meelde tuletada, et see maksaks välja nagu kord ja kohus ning, kui võimalik, annaks talle Narvas üle 100 tündrit otri.

5. Otsustatakse vastata kantsleri promotoriaalkirjale. Pole mingit põhjust ökonomi vallandada, kui ta on [ühistoitlustamisse] oma raha paigutanud ja on talveks hoonete ning kõige hädavajalikuga piisavalt varustatud, muus osas peaks Tema armulisuse armuline promotoriaal kehtima.

26. septembril aastal 1637

Rektori majas on kohal dr. Hein, mag. Schomerus, Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae.

1. Rektor kannab ette, et eile alustati kuninglikus triviaalkoolis eksamiga.

2. Ta loeb hr. Beloviuse, Püha Kuningliku Majesteedi juurde [läkitatud] akadeemia nüüdse saadiku kirja ning näitab kõrgeauliseima kantsleri kirja Oloff Bengtsonile, et ta maksaks kõrgeaulisele hr. kantslerile reisikuludeks 200 riigitaalrit.

3. Koostatakse juhendi osad dr. Heinile Narvasse kaasavõtmiseks.

4. Ilmub ökonom Hans Dreff ja palub, et talle saadaolev raha kätte antaks.

2. oktoobril

härrade ühistoitlustusinspektorite ja filosoofiateaduskonna austusväärse dekaani juuresolekul on kohal härrad üliõpilased ja kaebavad ökonomi peale.

Nõnda

esitavad härrad üliõpilased ökonomi vastu sellised kaebused:

1. (ut ordine fiant omnia) [1]) quoad panem, quod nimis sit parvus & vendi debeat 2 oris. [2]) Item, quod panis sit impurus, in quo lapilli, carbones, pili & c[etera] inveniantur. 3) quod sit non bene coctus.

2. de Piscibus, Röps, quod sint putridi & nauseam concilient & intinctio vel nulla vel e butyro veteri.

3. Lucios pisces cum sordibus coquunt & minime sint cocti; item, quod particulas ligneas spiales [!] non eximeant. Item quod sint putredine corrupti & circa ossa sint ventriculi. Item quod 14 pro 1 ora acceperint & vix ad 5 oras respondeant.

4. Intestina animalium in ollas mittuntur sine purgatione, ita ut cocta plane sint sordita, ut in panniculis inveniantur vermiculi, stercus bovinum, item — Juscula ex decoctis parant e stercore bovino virescens & saepius remisere oeconomus, ut se corrigeret.

5. Pro butyrum singulis septim[anis] 9 Dh acc[ipit], sed illa pro ordinario ferculo apponit, sed antiquissimum, quod instar adipis sapit.

6. Puls ex impura & male purgata farina, quam ex parte coctam in pavimentum ponunt & novam addunt farinam cuius globuli relinquuntur postea & alias stipulis lignis scalet. Adhibet intinctionem ex lacte & aqua mixtis. Item potum secundarium.

7. Pisa nunquam purgantur antequam in ollam mittantur, sed dum omnibus impuritatibus mittuntur in ollam.

8. Carnes non sunt sufficientes ad modum praescriptum, nec bene ossa.

9. Aromatum rarissima copia, ut vix 1 Dh respondeat.

10. Olera quod attinet, sic exteriora folia dat nobis, interiora sibi refert. Raro cum lenticulis parat olus & c[etera].

11. Sues a latrina venientes, currunt per musaeum, rostris impuris iverunt in farinam & c[etera] solent patinas frangere & post oeconomus inquit, quod studiosi frangant, cum tamen sues & canes eius elingant.

12. In mappis solent dormire famuli, Item quod non purgantur in media septimana.

[6;13]

13. Nunquam fit mutatio ferculorum.

14. Quod in 4. mensa soleat panes & non lavare.

1637: 2. oktoober

1. (et kõik oleks järjekorras) 1) mis puutub leivasse, on see liiga väike ja seda tuleb osta 2 ööri eest, 2) samuti, et leib pole puhas, selles leidub kivikesi, söetükke, karvu jm., 3) et see pole hästi küpsenud.

2. Kala, naeri kohta — et need on roiskunud ja ajavad iiveldama ning et kastet kas pole või on see tehtud rääsunud võist.

3. Nad keedavad havikalu puhastamata ja need on liiga vähe keedetud, samuti ei võta puitunud [---] tükikesi (või: [---] puutükikesi) välja, et ka need on roiskunud ja luude ümber on sisikond, et nad võtsid ühe [kala] eest 14 ööri, mis aga vastab vaevalt 5 öörile.

4. Loomade sisikonnad pannakse ilma puhastamata katlasse, nõnda et keeduvedelik on täiesti reostunud ja lappidelt võib leida ussikesi ja veisesõnnikut. Samuti teevad nad leeme keeduveega, see on loomasõnnikust rohekas, ning tihtilugu saatsid nad selle ökonoomile tagasi ümbervahtamiseks.

5. Või eest võtab ta igal nädalal 9 taalrit, kuid selle arvab ta korralisele toidule juurde, või on aga täiesti vanaks läinud, maitset nagu rasv.

6. Puder on ropasest ja halvasti puhastatud jahust, mille nad panevad osalt keedetuna savipõrandale ja lisavad juurde uut jahu, mis jääb pärast klimpi ja on täis igasugu kõvu tükke. Pealevalamiseks annab ta juurde piima-vee segu. Selline on ka teine jook.

7. Herneid ei puhastata enne katlassepanekut mitte kunagi, vaid pannakse ikka kõige saastaga katlasse.

8. Liha pole piisavalt, nagu ette nähtud, ega pole hästi praetud.

9. Vürtsi hulk on imeväike, et vastab vaevalt ühele taalrile.

10. Mis puutub kapsasse, siis annab ta välimised lehed meile, sisemised jätab endale. Harva valmistab ta kapsast ja muud koos läätsedega.

11. Sulust tulevad seed jooksevad läbi toa, rämpaste kärssadega ronivad nad jahu ja muu sisse. Nad lõhuvad ikka kausse ja pärast ütleb ökonoom, et üliõpilased lõhuvad, ometi teevad seda seed ja tema koerad lakuvad puhtaks.

12. Köögitudrukud võtavad ikka magamisel laudlinad ümber ning neid ka ei puhastata nädala keskel.

13. Mitte kunagi pole toitude vaheldust.

14. Nad teevad tavaliselt neljal söögilaul leiba ega pese puhtaks.

1637: 2. Oktober

15. Item quod saepius 2 ferculis fuerint contenti, spe[ramus] correctionem.

16. Quod fercula impura emiserint & puriora [no]n receperint, sed sua pecunia coati sint emere haleces salsos.

17. Quando lectio Biblica habetur, nullum est silentium.

18. Uxor oeconomi dixit: Non assuefacti estis bonis cibis. Item, cum de Mappis lavandis ageretur, dixit, rogestis in causa. Item servus dixit: vos estis impudici canes, causa fuit, quod miserant ut plus butyri acciperent, quod coniux oeconomi promiserat.

19. In Potu vermiculi & sterquilinia inveniuntur & alius non est bonus. Et quam in prandio relinquant potum, eundem vesperi in iisdem contra recipiunt, jam calore corruptum.

Oeconomus Hans Dreff R[espondet]

1. quoad parvitatem: wirt so viel ufgesetzt, als zu begähren, sein ordnung ist 4 thun undt 1 Virthell, 10 gibt es. Sunst lass er es sichten, und mitt Willen geschehe es nicht. Und sol gar gebachen werden.

2. Den Reeps anlanget, kaufft er den besten, so [auf] dem Marckede kumpt, und kaufft lieber das [---] dan, das geringste. Das stipfels ist alzeit zipoll[e], pöper & c[etera].

3. Die henhede werden gewaschet und können lanck genuch kochen, modo moneatur de hoc, sed nunquam est admonitus.

4. Das sol im Gott vorbehoten, sol dem Volcke geboten werden, das es rein gewaschen werden.

5. hadt von Dithmer Meier, ist neu butter.

6. Er nähre und fasse beer vorab dazu, von denen kluten im brei sey er nummer von ihn ermanet, weise nicht davon.

7. die erbsen werden gewaschen und gereinigen.

8. Das Fleisch anlangende, sey in substantia guth & in quantitate sufficiens, sol auch wol beredet werden.

9. Gewurtzen wirdt gegeben, daruff es sich gebüret.

10. Man kan Gott lob Kohl bekommen, und sol ihm G[ott] dafür behüten.

11. Die Thüre soll zugehalten werden.

12. Sey ein mahl im vorgangen winter geschehen, oeconomus inscio, Itzunder werden sie wol gewaschet.

1637: 2. oktoober

15. Ja et tihti on piiratud kahe toiduga — loodame ka seal paranemist.
16. Et nad andsid välja mustad nõud ja ei saanud ka tagasi puhtamalt, kuid soolaheeringaid olid nad sunnitud ostma oma raha eest.
17. Kui on piiblitund, pole vaikust.
18. Ökonoomi naine ütles: "Hea toiduga pole te rahul." Samuti, kui tehti juttu laudlinade pesemisest, ütles ta, et te norite tüli. Samuti ütles teenija, et te olete häbematud krantsid. Selle põhjuseks olnud nende kaebus, et nad rohkem võid saaksid, kui ökonoomi abikaasa lubab.
19. Joogis leidub ussikesi ja sõnnikutükke ning muu pole hea. Ja kuivõrd nad jooki lõunasöögist järele jätavad, saavad nad õhtul uuesti sedasama, juba palavusest riknenut.

Vastab ökonoom Hans Dreff:

1. Mis puutub sellesse, et [leib] on väike, antakse lauale nii palju, kui on soovi. Ternal on korraldus teha 4 tündrit ja ühe veerandiku. Kümme on olemas. Tavaliselt laseb selle üle vaadata ning tahtlikult pole see juhtunud. Ja peab ära küpsema.
2. Mis naerisse puutub, ostab ta parima, mis turule tuleb ja ostab pigemini [---], mis on kõige väiksem. Kastmes on alati sibulat, pipart jm.
3. Purikad pestakse ja need võivad piisavalt kaua keeda. Seda võiks vaid meelde tuletada, aga seda pole kunagi tehtud.
4. Hoidku Jumal selle eest, teenijarahvast tuleb käskida see puhtaks pesta.
5. Dithmer Meierilt on värske või.
6. Ta annab süüa ja selle juurde kõigepealt vaadiõlut; noist klimpidest pudrus polevat talle kunagi midagi öeldud, ta ei tea sellest midagi.
7. Herved pestakse ja puhastatakse.
8. Mis lihasse puutub, olevat see hea ja hulgalt piisav, see pidi olema ka hästi valmistatud.
9. Vürtse antakse, niipalju kui on vaja.
10. Jumal tänatud, kapsast võib saada ja hoidku Jumal teda selle eest.
11. Uksed tuleb kinni hoida.
12. Eelmisel talvel olevat üks kord juhtunud ökonoomi teadmata, praegusel agal pestakse neid küll.

1637: 2. – 12. Oktober

13. Sol die enderung in acht genommen werden, in quantum possibile.

14. Sol alzeits gewöschén werden.

15. Sein allzeits 3 essen gegeben.

16. Nescit.

17. Admonebitur, ut sit silentium.

18. Precor id sibi indicetur, vindicabitur.

19. Nescit, unde sint, den die thünnen in dicht, und sollen die kannen gespület werden.

Item

Er bittet, das die 4 vorschneider immer mügen zusehen, quomodo omnibus sit paratus & c[etera].

His actis

Domini studiosi acquiescent, Domini Inspectores promittunt, quod saepius visitare velint & amice agere.

[6;13v]

12. Octob[ris] 1637 hor. 1

in aedibus Rectoris praesentibus M. Michaele Savonio, Joach[imo] Warneke et [---].

1. M. Schomerus narrat: 1. Quod 10. Octob[ris] Pastor Finnonicus [Henrik Kemner] et Capitaneus Matz Mårtenßon miserunt M. Turdinum, ut peteret ut ipsorum Sympatriota privatim deponeretur et quidem ipso die utrumque promisit et depositorem de eo monuit,¹⁷ Depositor vero contra monitum statim se contulit in cauponam et inde multos studiosos secum adduxit et reliquos hospites ut hypocaustum impleretur, quod est contra § 2 cap[itis] 15 const[itutionum].¹⁸

2. Spectabilis Dominus, Decanus [Schomerus] ipse interceßit, ut modeste ageret et in verberibus modum teneret, ubi tamen in contemptum Decani ita egit, ut jam non explicata manu sed complicata huic colophos[!] infringeret, quod est contra § cap[itis] 15 const[itutionum].

3. Quod duabus vicibus et cultro et furca nudatis punctim ferire voluerit Decanum priore vice supra et posteriore infra mensum.[!]. Cujus causam putat Dn. Decanus vel, quia Depositorum correxit juxta statuta quod nimis immodeste in depositione se geßißet vel etiam ideo, quod monuißet Depositorum ne Pastori Finnonico suis convitijs molestus eßet.

1637: 2. – 12. oktoober

13. [Toidu]vaheldust tuleb silmas pidada, kuivõrd see võimalik.

14. Alati tuleb pesta.

15. Alati on antud 3 sööki.

16. Ei tea.

17. Edaspidi tuletatakse meelde, et oleks vaikus.

18. Palun tungivalt, et seda mulle teatatakse ning edaspidi selle eest karistatakse.

19. Ta ei tea, miks see nii on, kuna tunnid on tihedad ja kannud tuleb puhtaks loputada.

Ühtlasi

palub ta, et neli ettelõikajat alati vaataksid, kuidas toit kõigile tehtud on jne.

Neile asjadele lisaks.

Härrad üliõpilased jäävad rahule härrade inspektorite lubadusega teha edaspidi sagedamini kontrollkäike ning tegutseda teenistusvalmilt.

12. oktoobril 1637 kl. 1

on rektori majas kohal mag. Michael Savonius, Joach. Warnecke ja [---].

1. Mag. Schomerus jutustab: 1) et 10. oktoobril saatsid soome pastor [Henrik Kemner] ning kapten Matz Märtenson mag. Turdinuse paluma, et nende kaasmaalasel heidetaks sarved maha eraviisil ja kindlasti samal päeval.¹⁷ Ta lubas mõlemat ja manitses selles suhtes deposiitorit. Deposiitor läks aga manitsemisest hoolimata otsekohe kõrtsi ja tõi siis koos endaga kaasa hulga üliõpilasi ja teisi külalisi, nõnda et köetav kamber täis sai. See käib põhimääruse § 2 ptk. 15 vastu.¹⁸

2. Austatud hr. dekaan [Schomerus] astus ise vahele, et ta tegutseks mõõdukalt ja hoopidega piiri peaks, [deposiitor] toimis aga dekaanile vastuoksa, nõnda et ladus hoope mitte enam lahtise käega, vaid rusikaga, mis on põhimääruse 15. peatüki § 1 vastu.

3. Et ta tahtis kahel korral rünnates paljastatud noa ja kahvliga dekaani torgata, esimesel korral ülespoole ja teisel korral allapoole lõuga. Põhjuseks peab dekaan ka seda, et järgides põhimäärust, oli depositsiooniriitusel liialt ohjeldamatult käitunud deposiitorit korrale kutsunud või koguni seda, et oli deposiitorit manitsenud, et see soome pastori solvamisega liiale ei läheks.

4. Impeditus a punctione pe[r] convivas alapam Decano voluit inferre.

5. Hinc jußus egredri et egreßus a convitiando non destitit sed spect[abilem] Dn. Decanum provocavit his verbis: "si vir honestus es, egredire ad pugnam."

6. Et jam praeterita Hyeme similem tumultum cum Domesticis Decani excitavit, qui ea conditione remißus est, ne secunda vice rediret, quod tamen cum factum sit malum propositum, exinde innotescit.¹⁹

[6;14] 7. Cogitat introducere vexationem novitiorum, pro ut ante octiduum initium ejus rei fecit, quod non ferendum.

Respondet Petrus Anundi

1. Ad primum verum esse quod sit jußus a spect[abili] Decano ut ad h. 4 adesset depositurus deponendum. Et quod jam antea fuerit invitatus a suis commensalibus ad q[uos] acceßit, ad Brüggeman, sed nulli studiosorum indicavit, unde sciverint illi, ignorat.

2. Ad 2 in memoriam sibi non revocat, quod complicata manu colophum[!] infregerit.

3. Fuere cultri nudi relictis post coenam; quod punctim ferire iisdem voluerit, ignorat.

4. Nescit.

5. Non credit se dixisse, tamen a puero ita accepit.

6. Non fuisse factum malo animo.

7. Dicit quod fuerit invitatus et quod ibi comederint particulam casei et quod non vexarit illos.

Replica

Ad 1. nullus novit, nisi quod Depositori indicavit, ille e[nim?] retulit.

Ad 2. testibus probavit, qui fuere praesentes.

Ad 3. quod non reliquerit nudos in mensa, sed postmodum e vagina extraxerit, quod testibus probari poterit.

Ad 4. probabitur per testes.

Ad 5. audivere praesentes et probabunt.

Ad 6. testabitur ipsius contubernalis Laurentius Ubberrus, et quo animo acceßit eodem etiam rejecit.

Ad 7. Ipsi conquesti sunt de injuria.

4. Ta tahtis dekaanile kõrvakiilu anda, aga seltskonnakaaslased takistasid löömist.

5. Seejärel paluti tal väljuda, kuid väljudes ei jätnud ta söömamist järele, vaid kutsus austatud hr. dekaani välja selliste sõnadega: "Kui aumees oled, tule välja võitlema."

6. Ja juba möödunud talvel noris ta samasugust tülü dekaani kodustega, mis jäi karistamata sel tingimusel, et ta teist korda uuesti ei tee, kuna see siiski juhtus, näitab see ilmset pahatahtlikkust.¹⁹

7. Ta kavatseb sisse viia uustulnukate piinamise millegi taunimisväärse eest ja tegi enne kaheksat päeva selle asjaga algust.

Vastab Petrus Anundi

1. Esiteks — on tõsi, et austatud dekaan käskis tal kl. 4 kohal olla, et sel, kes depositsioonirituaali läbi tegema hakkab, sarved maha heita. Ja et lauakaaslased, kellele ta vastu tuli, olid teda juba varem Brüggemanni juurde kutsunud. Ta ei teatanud aga ühelegi üliõpilasele — ta ei tea, kust need teada said.

2. Teiseks — talle ei meenu, et oleks rusikaga löönud.

3. Öhtusöögist olid jäänud lahtised noad. Ta eitab, et oli noaga lütia tahtnud.

4. Ta ei tea.

5. Ta ei usu, et ütles, kuigi sai poisilt seda teada.

6. Ei toiminud pahatahtlikult.

7. Ütleb, et olevat kutsutud ja et seal olevat nad söönud koos tükikese juustu ja et ta ei piinanud neid.

Repliik

1. Mitte keegi ei saanud teada, välja arvatud see, et ta deposiitorile teatas. See kandis ju ette.

2. Ta tõestas kohalolnud tunnistajate abil.

3. Et ta ei jätnud paljastatud lahtisi nugasid söögilauale, vaid tõmbas tupest välja hiljem, mida ta võib tunnistajate abil tõestada.

4. Tõendatakse tunnistajate abil.

5. Nad on kohalolnud üle kuulanud ja tõendavad.

6. Tunnistajaks kutsutakse tema lauakaaslane Laurentius Ubberus, et millise kavatsusega ta juurde tuli, selle lükkas ta igatahes tagasi [selle lükkas ta ka edasi?].

7. Nad ise kaebavad solvangu üle.

1637: 12. – 16. Oktober

Duplica

Ad 1. ipse Deponendus die praecedente in aedibus Bovinschen potavit unde innotuit commensalibus.

Ad 2. vix credit posse probari.

Ad 3. N[egat].*

Ad 4. D[ubitat?].

Ad 5. Non recordatur.

Ad 6. Deprecatus est, sed malum propositum negat.

Ad 7. Vix credit.

[6;14v]

Sententia

Cum Petrus Anundi Reus, delictum in aedibus Clar[issimi] Dn. M. Schomeri Facult[atis] Philosoph[icae] p.t. Decani 10. die Octobris commissum, in totum negare non potest, sed praetendat ex ebrietate et inde secuta ignorantia, quae facta sunt, contigiße; idcirco consideratis circumstantijs, ab ordinaria poena in tantum hac vice Senatus Academicus remittit, ut ad octiduum statim ingrediatur Carcerem et postea jurato deprecetur, sub hac comminatione, si in posterum in delicto deprehensus, ilico certam relegationem expectet jure et justitia hic exigente. Publicata 16. die Octob[ris] 1637.

Die Lunae 16. die Octob[ris] 1637

in aedibus Rectoris Praesentibus Dn. D. Heiniö, M. Schomero, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Salomone Matthiae.

1. D. Heinius refert Generosum Dn. Gubernatorem promisiße, 1) quod reliqua a primo Septemb[ris] Anni 1636, usque ad 1. Jan[uarii] 1637 et 2) reliqua ad quae bona Academica non eßent sufficientia similiter praee omnibus numeranda eße.

2. Daß Oloff Bengdson promittiret, er wolle die 200 RDr fürderligst nach Reval an H. Philipp Scheiding übermachen, welche gelder Doct[issimi] Belovio zur Schwedischen Reise verordnet.

3. Übergiebt Frantz Phalers Rechnung.

4. Bringet er mit 609 inspecie Rdr undt 28½ Rst. Davon wird gezahlet an Wilhelm NewMeyer 310 Dr schwedisch. Noch an H. D. Hein 32 Rdr. H. Bawman 40 rDr undt zins. Licent[iatus] Götchenischen

---

* N[escit]

1637: 12. – 16. oktoober

Dupliik

1. Depositsioonirituaali läbitegev [noormees] oli ise eelmisel päeval Bovini majas joonud, kust see sai lauakaaslastele teatavaks.

2. Ta vaevalt usub, et võib tõendada.

3. Ta ei tea.

4. Ta kahtleb.

5. Ta ei mäleta.

6. Ta palus andestust, kuid pahatahtlikkust eitab.

7. Vaevalt usub.

Otsus

Kuna hageja Petrus Anundi ei saa kuulsusrikka hr. mag. Schomeruse, nüüde filosoofiateaduskonna dekaani majas 10. oktoobril juhtunut täielikult eitada, vaid vabandab, et see, mis juhtus, tuli purjusolekust ja sellest johtunud rumalusest, seetõttu loobus akadeemia senat pärast asjade hoolikat läbiarutamist seekord tavalisest karistusest niivõrd, et tal tuleb otsekohe kaheksaks päevaks kartserisse minna ja hiljem vandega töötada ähvardusel, et kui teda tulevikus süüteolet tabatakse, ootab teda otsekohe kindel väljaheitmine õiguse ja õigluse nimel koos siit väljaajamisega. Toimunud 16. oktoobril 1637.

Esmaspäeval 16. oktoobril 1637

on rektori majas kohal hr. dr. Hein, mag. Schomerus, mag. Savonius, Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae

1. Dr. Hein kannab ette, et suursugune hr. kuberner oli lubanud: 1) et 1636. a. esimesest septembrist kuni 1. jaanuarini 1637 saamata palgad ning 2) puudujääk, milleks ei piisa akadeemia varadest, tuleb samuti kõikidele välja maksta.

2. Et Oloff Bengtson oli lubanud, et ta kavatseb kiiresti saata Tallinnasse hr. Philipp Scheidingile 200 riigitaalrit, see raha on määratud dr. Beloviusel Rootsi sõiduks.

3. Ta annab üle Franz Pfaleri aruande.

4. Ta võtab kaasa 609 speetsiesriigitaalrit ja 28½ rundstücki. Sellest makstakse Wilhelm Newmeyerile 310 rootsi taalrit, veel hr. dr. Heinile 32 riigitaalrit, hr. Baumannile 40 riigitaalrit ja protsendid, lic. Götsche-

1637: 16. – 25. Oktober

100 schwed. Dr. D. Heinij Uncosten 10 rDr. M. Salomoni Reisekosten
5 Rdr. Joach[imus] Warneke — 4 Rdr. M. Salomoni [Matthiae] — 100
Schwed. Dr. Daß ander wird getheilet juxta proportionem.

[6;15]   23. Octob[ris] 1637 hor. 9 mat[utina]

in aedibus Rectoris praesentibus D. Heinio, M. Schomero, M. Michaelae
Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Salomone Matthiae.

1. Rector p.t. Magnif. officium Rectoratus resignat, rogatque ut vota de
novo Rectore eligendo colligant.

Hinc primitus juxta ordinem electus fuit Clar[issimus] Dn. Joachimus
Warnichius Mathemat[icus], verum quia deprecatus est, et rationes
signantes attulit facta votorum reiteratione electus est in Rectorem
Magnificum Clariss[imus] et Excellentiss[imus] Dn. M. Pètrus Schomerus
Professor Astronomiae et Physices, cui etiam a Deo quaevis fausta precati
sunt omnes et singuli.

2. Dabatur thalerus imperialis Dn. M. Savonio p.t. scholae regiae
trivialis ad reparanda neceßaria in schola illa.²⁰

25. die Octob[ris]

in aedibus Magnif. Rectoris Domini D. Laurentij Ludenij Praesentibus
D. Heinio, M. Schomero, Mag. Michaelae Savonio, Joachimo Warneke.

1. Werden literae commendatitiae deß Herrn Cancellarij Magnifi-
cantißimi de dato 12. Octob[ris] 1637 verlesen, darinnen Thomas Mattson
abermahlen commendiret wird.

Concluditur, daß abermahlen zu den H. Cancellarium solle geschrieben
undt der vorigen Schreiben Copey eingeschloßen werden. Undt sey dem
Thomas Mattson zu antworten, das ad Cancellarium Academiae bereits
geschrieben worden, warumb solches nicht geschehen könne.

2. Denuo ut affigatur edictum contra Fridericum Menium quo citetur ad
diem 24. Januarij Anni 1638.²¹

1637: 16. – 25. oktoober

niusele 100 rootsi taalrit, dr. Heini kulutused 10 riigitaalrit, mag. Salomoni reisikulud 5 riigitaalrit, Joachim Warnecke 4 riigitaalrit, mag. Salomonile 100 rootsi taalrit. Muu jaotatakse vastavate osadena.

23. oktoobril 1637 kl. 9 hommikul

on rektori majas kohal dr. Hein, mag. Schomerus, mag. Mich. Savonius, Joachim Warnecke ja mag. Salomo Matthiae

1. Nüüdne kõrgeauline rektor astub rektoriaametist tagasi ja palub, et nad uue rektori valimiseks hääled kokku koguks.

Seejärel valiti esmalt korra kohaselt matemaatik, kuulsusrikas hr. Joachim Warnecke, et aga see keeldus ja tõi ette selged põhjused, valiti kordushääletuse järel kõrgeauliseks väga kuulsaks ja väljapaistvaks rektoriks astronoomia- ja füüsikaproffessor hr. mag. Petrus Schomerus, kellele palusid ka jumalaõnnistust eranditult kõik ükshaaval.

2. Nüüdsele kuningliku trivialekooli [rektorile] hr. mag. Savoniusele anti selles koolis hädavajaliku remondi tegemiseks üks riigitaalr.²⁰

25. oktoobril

olid kõrgeaulise rektori dr. Laurentius Ludeniuse kodus kohal dr. Hein, mag. Schomerus, mag. Michael Savonius, Joachim Warnecke.

1. Loetakse ette kõrgeauliseima hr. kantsleri soovituskiri 12. oktoobrist 1637, milles taas soovitatakse Thomas Mattsoni.

Otsustatakse, et tuleb uuesti hr. kantslerile kirjutada ja juurde lisada eelmise kirja koopiat. Ja öelda Thomas Mattsonile vastuseks, et akadeemia kantslerile on juba kirjutatud, miks see ei saa toimuda.

2. Veel kord, et pandaks üles teadaanne Friedrich Meniuse kohta, et ta kutsutaks välja 24. jaanuariks aastal 1638.²¹

[6;15v] 3. Erscheinen die Gesellen der Typographej Michael Törlitz undt Jacob Chamnitz, undt wird von ihnen begehret, das sie den Schrifflichen contract, so sie mit Beckern hetten, möchten produciren.²²

Michael Törlitz sagt, sie haben keinen schrifflichen contract, sondern es wehre ihm von Beckern nur mündlich versprochen für die Arbeit undt Kostgelde wöchentlich 2 RDr, hette aber nun sieder den 17. Septemb[er] nichts empfangen. Das tagwerck deß Setzers, sagt er, sey Eine gemeine Form Cicero, Eine gemeine Form Mittel oder antiq[ua], 1½ form tertia, 2 form Paragon undt text. Des Druckers tagwerck sind 1000, auch woll 1200 bogen, wan er aber selb ander, müßen sie 3000 bogen des tages trucken.

Es erklären sich ad instantiam Rectoris Typographiae laboratores, das sie biß auff D. Belovij heimkunft friedlich sein wollen, undt soll Michael [Törlitz] interim alles fleißig auffzeichnen.

4. Mit dem Pappier Macher wird geredet werden, ob man ihn auff eine woche etliche umb ein billiges auffhalten könte.

5. Wird beliebt, das ein jeder profeßor eine adsignation seines rests biß 1. Januarj des 1637 Jahres sub sigillo Academiae et Rectoris manu empfangen solle.

[6;16] 6. Weil Oeconomus begehret, das ihm auff seinen rest ferner etwas müge adsigniret werden.

Concluditur, das solches in diesem Rectoratu nicht geschehen könne, weil man die liquidation verlauffenen Jahres bey D. Belovio vermuhten.

Finis.

Laurentius Ludenius, Ph[ilosophiae] et I.U.D. Prof[essor] & in Regia Acad[emia] Dorpatensi p.t. Rector Magnificus, ultimo die Octobris Anno 1637.

Subscrip[sit] m[anu] p[ropria].

1637: 25. oktoober

3. Ilmusid trükikojasellid Michael Törlitz ja Jacob Chemnitz ning neilt nõutakse kirjaliku lepingu esitamist, mille nad pidanuksid sõlmima Beckeriga.²²

Michael Törlitz ütleb, et neil pole mitte mingit kirjalikku lepingut, Becker olevat talle vaid suusõnaliselt lubanud töö- ja ülalpidamisraha 2 riigitaalrit nädalas, nüüd polevat nad 17. septembrist saadik midagi saanud. Laduja päevatööks ütleb ta olevat üks lihtvorm tsiitserot, üks lihtvorm mittelit või antiikvat, 1½ tertsiavormi, 2 vormi parergoni ja tekst, trükkali päevatööks on 1000, ka küll 1200 poognat teksti, kui on aga tema ise ja teised, peavad nad päevas 3000 poognat trükkima.

Trükikoja töölised tunnustavad rektori palvel, et nad kavatsevad kuni dr. Beloviuuse tagasitulekuni olla leplikud ja vahepeal tuleb Michael [Törlitzil] kogu [töö ulatus] hoolega üles kirjutada.

4. Räägitakse paberivalmistajaga, et ta õiglaselt mõneks nädalaks kohale jääks.

5. Arvatakse heaks, et kõik professorid oma saamata [palga] assignatsiooni kuni 1637. a. 1. jaanuarini akadeemia pitsati ja rektori käega allakirjutatuna vastu võtaksid.

6. Kuna ökonom palub, et talle võiks saamatajäänud [osa] edaspidi assigneerida.

Otsustatakse, et see ei saa toimuda praeguse rektori ajal, kuna hr. Beloviuselt oodatakse jooksva aasta likvidatsiooni.

Lõpp

Laurentius Ludenius, filosoofia ja mõlema õiguse doktor, professor kuninglikus Tartu akadeemias, nüüdne kõrgeauline rektor, 1637. a. oktoobri viimasel päeval

alla kirjutanud oma käega.

1638: 24. Mai - 13. Juni

[7;1]

Protocollum

sub Rectoratu Reverendi et Clarißimi Viri Dni M. Salomonis Matthiae Orientalium Linguarum Profeßoris Ordinarij a 1. Majj Anno 1638.

[7;2]

Protocollum Dn. M. Salomonis Matthiae Rectoratus.

Seßio I.

Praesentibus D. Ludenio, D. Belovio, Joach[imo] Warn[ichio] et M. Schomero in aedibus Rectoris

24. die Majj 1638, h. 9.

1. Ex-Rector administrati officij rationem reddit, et tradit p.t. Rectori juxta specialem designationem ad archivum Academicum et Regalia pertinentia.

2. Dies ad subscribendum lectionibus 28. Majj h. 1 praescribitur studiosis.

3. Eliguntur inspectores Typographiae D. Heinius et Joach[imus] Warnichius.

4. Übergiebt Hans Dreff ein protestation undt beschwer[t] wegen nicht erlangter bezahlung für die verübte Speisung; bittet auff Mittel bedacht zu sein, damit ihm möchte mit gelde geholffen werden. Bekompt zum bescheide, er müge sich nur gedulden biß, der H. Gubernator von Narwa anhero käme, welcher inner 2 tagen alhier erwartet wird, so wolte man müglichen fleiß seinet wegen anwenden.

5. Werden verlesen EinSchreiben an H. Cancellarium Academiae Dn. Philippum Scheidingium und eins an H. Gubernatorem Rigensem.

[7;4]

13. die Junij 1638

in aedibus Rectoris Praesentibus D. Ludenio, M. Savonio, M. Schomero, Joach[imo] W[arnichio].

1. Proponiret Rector, daß Martin Bare einen studiosum nomine Petrus Anundi accusiret, Das er ihm etwas gewaldt in seinem hause erwiesen.

Marten Bähre erscheinet und kläget, wie das, da er gäste alß H. Hans von Gerten undt andere in seinem Garten tractiret, were Beclagter über die Mauer zu ihnen zweimahl in den Garten gestiegen, undt wie er ihm mit

1638: 24. mai – 13. juuni

Protokoll

auväärse ja kuulsusrikka mehe, idakeelte korralise professori härra mag. Salomo Matthiae rektoriks olemise ajal alates 1. maist 1638. aastal.

Hr. mag. Salomo Matthiae rektoriks olemise aja protokoll

1. istung 24. mail 1638 kl. 9

rektori majas dr. Ludeniuse, dr. Beloviuse, Joach. Warnecke ja mag. Schomeruse juuresolekul

1. Endine rektor annab aru ametiülesannete täitmisest ning annab praegusele rektorile üle vastavalt kindlale korrale ka asjaga seotud regaalad akadeemia arhiivi jaoks.

2. Üliõpilastele määratakse loengutele kirjapaneku päevaks 28. mai.

3. Trükikoja inspektoriteks valitakse dr. Hein ja Joach. Warnecke.

4. Hans Dreff annab üle protesti ja kaebuse toiduandmise eest saamatajäänud tasu kohta ning palub otsida võimalusi tema rahaga toetamiseks. Talle vastatakse, et ta võiks pisut kannatada, kuni hr. kuberner, keda kahe päeva jooksul Narvast siia oodatakse, saabub. Siis võiks püüda tema eest kosta.

5. Ette loetakse üks kiri hr. akadeemia kantslerile hr. Philipp Scheidingle ja teine hr. Riia kubernerile.

13. juunil 1638

on rektori majas kohal dr. Ludenius, mag. Savonius, mag. Schomerus, Joach. Warnecke

1. Rektor esitab, et Martin Bahre süüdistab üht üliõpilast, nimega Petrus Anundi, et see olevat tema majas vägivaltsenud.

Ilmub Martin Bahre ja kaebab, et sellal kui ta oma külalisi, nagu hr. Hans von Gertenit ja teisi oma aias kostitas, olevat kostja kahel korral üle müüri nende juurde aeda roninud ja kui ta selle heaga tagasi saatis,

gute abgewiesen, er auch weggegangen; weren baldt darauff 2 steine unter sie geflogen kommen, welches er erachtete, das es von Beclagter oder seiner gesellschaft gewiß geschehen sein müste.

Petrus Anundi bekennet, das er am vergangen Sonnabend über die Maur gestiegen, hatte aber gemeinet, das niemand in dem Hause wohnete, wie er aber dem Fechter²³ mit seinen Gästen für sich gefunden, hette er sich gegen ihm entschuldiget und were auch damit weggegangen, hette aber keinen stein geworffen, Wuste auch nicht, wer ihn geworffen hette. Parte treten ab.

2. Erscheinet Hans Dreff und beschweret sich über Petrum Anundi, das derselbe seine haußfraw in seinem abwesen den 4. Junij intra 9 et 10, ehe die studiosi zu tische gangen, ungebührlich angefahren, seine kinder geschlagen, ihn auch gröblich injurijret, nemblich gesaget, er wolte es dahin [7;4v] bringen, das er // solte an dem Galgen kommen. Reus Petrus Anundi repliciret, Er hette Klägers haußfraw freundlich angeredet undt gebeten, Sie möchte doch beßer speisen undt keine stinckende fische mehr geben, die kinder hette er nicht geschlagen. Was die injurien anlanget, bekente er das, da ihm die Oeonomiße mit harten worten begegnet, er gesagt: "Wenn wir hart mit ewren Manne rechnen wolten, solte es woll dahin kommen, das er zum diebe gemachet würde, weil er uns offt für 3 Mark schwedisch nur 8 Rst wehrt fürtragen laßen."

Sententia, ad ambas causas Oeonomi

Von Sachen Hans Dreffs undt Marten Bahren, Tischlers undt Bürgers, alhier Klägern, contra Petrum Anundi, studiosum, Beclagten, Wirdt erkandt: Weil Beclagter den 16. Octob[ris] A° 1637 seiner übertretung halber eine gelinde sentens cum comminatione, wo er ferner delinguiren würde, das er alsobaldt eine gewiße relegation gewertig sein solte, Undt aber Beclagter deßen ungeachtet gleichwoll itzo die wieder ihn geklagte Verbrechen nicht gnugsamb von sich ablehnen kan, sondern ex parte gestehet, Alß wird ihm hiemit eine relegation ad biennium zuerkandt undt [7;5] // aufferleget, sich inner 2 tagen von hinnen zu machen. V.R.W.

3. Werden Hans Dreffen, weil er berichtet, das H. Cammerier gelder von Reval bekommen, promotoriales an H. Cammerieren promittiret.

4. Conceditur Abeli Lyre, ad supplices literas locus in communi mensa.

1638: 13. juuni

oli too küll minema läinud, kuid peagi olevat nende sekka kaks kivi lennanud. Ta arvas, et seda tegi kindlasti kostja või tema seltskond.

Petrus Anundi võtab omaks, et ta oli möödunud laupäeval üle müüri roninud, olevat aga arvanud, et majas ei ela kedagi. Kui ta aga oli kokku sattunud vehklejaga [?] ²³ ja tema külalistega, olevat ta selle ees vabandanud ja seejärel lahkunud, ta polevat aga ühtki kivi visanud, ta ei teadnud ka, kes selle viskas. Pooled lahkusid.

2. Ilmub Hans Dreff ja kaebab Petrus Anundi peale, et see olevat siis kui ta ära oli, 4. juunil [kella] 9 ja 10 vahel, enne kui üliõpilased sööma istusid, tema majaemandaga ebasüüdsalt kärkinud, tema lapsi löönud, ka teda rängalt solvanud, öeldes nimelt, et ta tahtvat asja niikaugele viia, et see võllasesse sattuks. Kostja Petrus Anundi vastab, et ta olevat hageja majaemandat kõnetanud ja palunud, et nad siiski paremini süüa annaksid ja enam lehkavat kala ei annaks, lapsi polevat ta löönud. Mis puutub solvangutesse, võtab ta omaks, et kui ökonoomiproua teda sõimas, oli ta öelnud, et kui me tõesti tahaksime teie mehega karmilt arveid õiendada, saaksime küll nii kaugele minna, et teda vargaks teha, kuna ta on meile sageli lasknud [toitu] 3 rootsi marga asemel vaid 8 rundštüki eest ette kanda.

Otsus ökonoomi mõlema kohtuasja kohta

Hagejate Hans Dreff ja Martin Bahre — tisleri ja kodaniku — kohtuasjas kostja, üliõpilase Petrus Anundi vastu otsustatakse: kuna kostja sai 16. oktoobril 1637 oma üleastumise eest leebe otsuse — ähvardusega, et kui ta veel peaks patustama, ootab teda koheselt kindel väljaheitmine, kostja sellele vaatamata ei suutnud talle nüüd omistatud [järjekordset] süütegu piisavalt eitada vaid osalt omaks võtab, mõistetakse ta kaheks aastaks väljaheitmisele ja teda kohustatakse kahe päeva jooksul siit lahkuma. Nõnda on õigus.

3. Hans Dreffile lubatakse promotoriaalkirja hr. kammeriirile, kuna ta teatab et hr. kammeriir on raha Tallinnast saanud.

4. Abel Lyrale lubatakse avalduse alusel koht ühislauas.

1638: 14. – 20. Juni

[7;6]

14. die Junij 1638

in aedibus Magnif. Dni Rectoris Praesentibus D. Ludenio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. P[etro] Andreae Schomero h. 1.

1. Producebat scriptum studiosorum in communi mensa, quo intercedunt pro Petro Anundi relegato.

2. Legebatur concepta relegatio sub sigillo Academico affigenda.

[7;6v]

20. die Junij 1638

in aedibus Rectoris Praesentibus D. Ludenio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke.

Proponiret Rector, Wie das gestern abend zwischen 11 undt 12, da er, Rector, vom H. Stadthaltern Wrangeln vom Schloße herunter kommen und Capitain Leutnant Harrien undt Ackersstörff wie auch Jacobum Balcken bey sich gehabt, und für gedachtem Jacobi Balccij thüre kommen, er daselbst die studiosos Communis mensae alumnos etc. gesehen, das sie mit steinen an die thüre geworffen, mit großen geschrey unndt parlamentiren; er habe aber ihren furor gesehen und sey darumb fortgegangen, aber wie Harrien, Ackersdorff und Jacobus [Balccius] ihnen ein wenig eingeladenet und von ihrem thun abgemahnet, were er vor H. Rennings hause bestehen geblieben. Da hetten die studiosi auf Ackerstörff mit steinen geworffen, undt were also ein stein dhem Rectori an seinen hut aufm kopffe geflogen, unndt wie Balcke gesaget: "Burse thut doch gemacht, was habt ihr gethan, ihr habt ewren eigenen Magnificum geworffen", darauf hetten sie ihn beim Kopffe [7;7] gekriegt, // grewlich mit steinen geworffen undt geschlagen, auch die Soldaten, so ihn entsetzen wollen, angefallen und verwundet, das also auf Anhalten des Magnif. Rectoris die Wacht vom Schloße herunter geholet und von denselben etliche der tumultanten aufs Schloß incarceriret worden.

[7;8] Articuli.

1. Wahr, das den 19. Junij ungefähr umb 12 uhr in der nacht dieses 1638sten Jahres, da ich vom Schloße herunter kommen, Eberus Olaj einen tumult auf der gaßen angefangen undt auf Teutsch gesagt: "Wir fragen den Teuffel nach dem Magnifico undt allen."

2. Wahr, das er mich M. Salomonem Matthiae Acad[emiae] p.t. Rectorem mit einem steine geworffen undt mein häupt an der rechten seiten getroffen, das eine beule davon aufgelauffen.

1638: 14. – 20. juuni

14. juunil 1638 kl. 1

on hr. rektori majas kohal dr. Ludenius, mag. Savonius, Joach. Warneke ja mag. P[etrus] Andreae Schomerus.

1. Ta esitas ühistoidul olevate üliõpilaste kirja, milles nad protesteerivad Petrus Anundi väljaheitmise vastu.

2. Loeti ette väljaheitmis[otsus], mis tuleb Akadeemia pitseriga varustatult välja panna.

20. juunil 1638

on rektori majas kohal dr. Ludenius, mag. Savonius, Joach. Warneke.

Rektor teeb teatavaks, et kui tema, rektor, eile õhtul kl. 11 ja 12 vahel tuli asehaldur Wrangeli juurest lossist alla ja temaga koos olid kaptenleitnant Harrien ja Ackersdorff ning ka Jacob Balckius nimetatud Jacob Balckiusse ukse ette jõudnud, nägi ta sealsamas üliõpilasi, ühislaua kasvandikke suure kisa ja parlamenteerimise saatel vastu ust kive loopimas. Ta olevat aga nende raevu näinud ja olevat seepärast edasi läinud. Kuna aga Harrien, Ackersdorff ja Jacob soovitasid tal seda mitte teha, olevat ta Renningi maja ette seisma jäänud. Seal olid üliõpilased Ackersdorffi kividega loopinud ja nõnda olevat üks kivi vastu rektori peas olnud kübarat lennanud ja kui Balckius oli öelnud, poisid, olge ometi mõistlikud, mida te olete teinud, te olete omaenda kõrgeaulisust visanud, olid nad seepeale tal pead tabanud, kohutavalt kividega pildunud ja löönud. Nad ründasid ja haavasid ka soldateid, kes teda vabastada tahtsid, nõnda et kõrgeaulise rektori nõudmisel vahtkond lossist alla kutsuti ja mõned mürgeldajatest lossi kartserisse suleti.

1. On tõsi, et 19. juunil kl. 12 paiku öösel sel 1638. a. kui ma lossist alla tulin, alustas Eberus Olai tänaval mürglit ja ütles saksa keeles: "Käigu Kõrgeausus ja teised kõik kuradile."

2. On tõsi, et ta mind, mag. Salomo Matthiaed, praegust Akadeemia rektorit viskas kiviga ja see minu paremat peapoolt tabas, nõnda et sellest muhk tekkis.

1638: 20. Juni

[7;9] Sigfridus Magni interrogatus ad artic[ulos] Respondet: ad 1. Se scire affirmat. ad 2. quatenus habemus legitimam causam eatenus consentio. ad 3. Nescit. ad 4. Negat. Noluit tamen subscribere.

Esbernus Andreae

Ad 1. Aff[irmat], ad 2. Aff[irmat], ad 3 omnium consensu. 4 Negat. Subscripsit propria manu.

Ericus Gerbösius

Ad 1 Aff[irmat], Ad 2 Aff[irmat], 3 Negat. 4. Affirmat, literis tamen subscribere non vult, praetendendo se non posse subscribere, antequam primarij subscriperint.

Martinus Nicolai

Ad 1. Aff[irmat], ad 2. Aff[irmat], ad 3. omnium nomine, ad 4. se acceßiße finito fere tumultu Hora circiter 3tiam, subscribebat literis.

Petrus Jonae

Ad 1. Aff[irmat], ad 2. juxta suffragium omnium, ad 3. omnium nomine, ad 4. Negat.

Petrus Laurentij: nolebat accedere, sed abibat.

[7;9v] Andreas Matthiae

Siguardus Olai

Henricus Scepperus

Ambernus Moreus

Johannes Busmannus

Olaus Duncanus

Andreas Hagerus

Ambernus Andreae

Andreas Urstinius

Nicolaus Petri

Ericus Bobergius

Johannes Silerus

Johannes Silerus

Ad 1. Aff[irmat], Ad 2. se omnia non stricte observaße, ideoque in totum non consentire, ideoque etiam non posse subscribere, Ad 3. omnium nomine, Ad 4. Negat.

Ericus Bobergius

Ad 1. Aff[irmat] ut proximus nec vult subscribere.

Andreas Matthiae

Ad 1. Aff[irmat], 2. in tantum, quantum ad oeconomum non potest tamen subscribere.

1638: 20. juuni

Kui Sigfridus Magnilt küsitakse punktide kaupa, vastab ta:

1.-le. Jaatab, et teab. 2.-le. Olen nõus, kui võrd meie kohtuasi on seaduslik. 3.-le. Ta ei tea. 4.-le. Eitab. Ei tahtnud alla kirjutada.

Esbernus Andreae

1.-le. Jaatab. 2.-le. Jaatab, 3.-le. nagu kõik teisedki. 4. Eitab. Kirjutas oma käega alla.

Ericus Gerbösius

1.-le. jaatab, 2.-le jaatab, 3. eitab, 4. jaatab, ei taha aga alla kirjutada, tuues ettekäändeks, et ei saa enne alla kirjutada kui eelmised.

Martinus Nicolai

1.-le jaatab, 2.-le jaatab, 3.-le kõikide nimel, 4.-le olevat kohale tulnud peaaegu mürgli lõpus umbes kell 3, kirjutab kirjale alla.

Petrus Jonae

1.-le jaatab, 2.-le: kõikide otsuse kohaselt, 3.-le: kõikide nimel, 4.-t eitab.

Petrus Laurentii: ei tahtnud ligi astuda, vaid läks eemale.

Andreas Matthiae

Siguardus Olai

Henricus Scepperus

Ambernus Moreus

Johannes Busmannus

Olaus Duncanus

Andreas Hagerus

Ambernus Andreae

Andreas Urstinus

Nicolaus Petri

Ericus Bobergius

Johannes Silerus

Johannes Silerus

1.-le jaatab, 2.-le: ta ei pannud kõike täpselt tähele, mistõttu ei saa kõige nõustuda ega ka alla kirjutada, 3.-le: kõikide nimel, 4.-t eitab.

Ericus Bobergius

1.-le jaatab, nagu eelmine ei soovi alla kirjutada.

Andreas Matthiae

1.-le jaatab, 2. seda, mis ökonoomisse puutub, et või aga alla kirjutada.

1638: 20. – 21. Juni

[7;10] Eodem hora 1. Erscheineten Johannes Crusemartius, Johannes Kerstens undt Johannes Vallander.

Crusemartius sagt, er sey gestern von Kerstens in Johan Adellers hause zu gaste geladen worden, undt wie er wieder nach hause gehen wollen, weren ihm etliche studiosi sueci begegnet und hetten gesagt: "Ihr Bernheuter, Was scheltet ihr uns", hetten darauf zu ihnen eingeschlagen mit stöcketen undt steinen und degen und ihn, Clägern, wie er zeigt, am rechten auge verletzt, wie auch Johannem Cerstens am lincken auge undt Kopffe braun undt blaw. Crusemartius sagt, er sey mit dem Stocke geschlagen. Andreas Nicopensis, Ericus Lebeccius, Magnus Magni captivus jam in arce, in eodem conflictu fuit. Ericus Lebeccius sagt, Magnus Magni habe gesagt zu Klägern: "wo sind die andern Bernheuter?", undt davor sey der hader angangen, undt hette Cläger erst gehawen und beklagten seinen finger bald ganz weggehawen.

Interlocut.

Es werden die Parte morgen umb 9 Uhr alhier wieder erscheinen undt ihre testes produciren, da alßdan ferner, was rechtens, ergehen solle. Kläger sagt, es sey ihm nicht müglich, die zeugen so baldt zu produciren, weil theils in jurisdictione civitatis, theils aufm landtgerichte weren, undt constituiret Johannem Vallander zum Vollmächtigsten in hac causa.

[7;10v]

21. die Junij 1638.

Praesentibus in aedibus Rectoris D. Ludenio, M. Savonio et Mathematicis.

1. Mittit ad Rectorem et Senatam Academicum duos studiosos Petrus Anundi et instat per eos ut sibi detur dilatio abeundi ad octiduum cum creditoribus tam cito satisfacere non possit. Ex superabundanti conceditur dilatio usque in proximum diem Mercurij 27. diem Junij.

2. Concluditur, ut a meridie captivi studiosi examinentur.

1638: 20. – 21. juuni

Sealsamas kl. 1 ilmusid Johannes Crusemartius, Johannes Kerstens ja Johannes Vallander.

Crusemartius ütleb, et eile olevat teda Kerstens Johan Adeleri majja külla kutsunud ja kui ta uuesti koju tahtis minna, olevat talle mõned rootsi üliõpilased vastu tulnud ja öelnud, "Teie — vedelvorstid — miks te meid söimate", ning seejärel neid keppide, kivide ja mõõkadega löönud ja hageja paremat silma vigastanud nii, nagu ka Johannes Kerstensi vasak silm ja pea peksti vaeseomaks. Crusemartius ütleb, et teda olevat kepiga löödud. Andreas Nicopensus, Ericus Lerbeckius, Magnus Magni, kes juba olid lossi kinni viidud, osalesid samas tülis. Ericus Lerbeckius ütleb, et Magnus Magni olevat öelnud, et hageja olevat küsinud, kus on teised vedelvorstid ja sellest olevat seal tüli puhkenud ning esimesena olevat löönud hageja ja kostjal sõrme peaaegu täiesti ära raiunud.

Eelotsus

Pooled ilmuvad siia uuesti homme kella 9 paiku ja esitavad oma tunnistajad, et siis edaspidi saaks toimida seaduse kohaselt. Hageja ütleb, et tal polevat niipea võimalik tunnistajaid esitada, kuna üks osa olevat linna [rae]kohtu, teine osa maakohtu jurisdiktsiooni all, selles kohtuasjas määrab ta esindajaks Johannes Vallanderi.

21. juunil 1638

rektori majas, dr. Ludeniuse, mag. Savoniuse ja matemaatikute osavõtul.

1. Petrus Anundi saadab rektori ja Akadeemia senati juurde kaks üliõpilast ning palub nende kaudu tungivalt talle äraminekuks 8-päevase ajapikenduse andmist, sest ta ei suuda nii kiiresti võlausaldajaid rahuldada. Ülimast [heatahtlikkusest] lubatakse pikendust kuni järgmise kolmapäevani, 27. juunini.

2. Kinnivõetud üliõpilased otsustatakse üle kuulata pärastlõunal.

1638: 22. Juni

22. die Junij 1638

Praesentibus D. Ludenio, M. Savonio, J[oachimo] W[arneke], M. Schomerus [!].

1. Referunt die abgeordnete Profeßores D. Ludenius et Joach[imus] Warneke, das sie gestern auf befehl Magnif. Dni Rectoris et V.S.A. h. 2 herrn Capitain Leutnampt Harrien besuchet, da dan in ihrer praesentz der Chirurgus Urbanus [Lilienzweig] die Wunde aufgebunden und ihnen gezeigt, und hetten sie die Wunde hinten im Kopffe an der lincken seiten, ungefähr eines kleinen fingers lang undt in gestalt lit[erae] T befunden, zimlich tief undt sehr geschwollen, das ihm auch davon die Sehnen am halse also erstarret, das er den hals nicht beugen können, und gesagt, das er für großen schmerzen und stichen im haupte nicht schlaffen könte. Wie aber der Balbierer meinete, were der knoche nicht laediret (1), undt (2) weren sie von da hin nach dem Corporall gegangen und hetten daselbst auch befunden, das derselbe mit einem steine über linken auge vorn auf die Bregenpfangen geworffen, das ihm daselbe auge ganz verschwullen und das andere auge mit blaw gewesen, und hette derselbe sehr jämmerlich außgesehen und heftig über das bregen geklaget. Wie aber der Balbier vermeinete, were die hirnschätel nicht verletzt.

[7;11] 2. Adducuntur studiosi captivi ex arce et quaerit S.A. ex ijs. Hemmingius Gadd referiret, sie weren beim Oeconoמו gewesen undt hetten [---]. Erscheinet Capitäins Måns Martenßon undt H. Ackerstorffs undt bringen an, das sich herr Stadt halter beschweren thäte.

1) Das die Studenten, so woll Schwedische alß Teutsche, der Guarnison so offt contrarieret.

2) Das sie mit Schreyen und ruffen viel tumult anrichteten.

3) Das sie die Königl[iche] Wacht undt Runde angefallen undt mit steinen übel tractiret.

4. Das Sie den herrn Stadthalter sehr ungelimpflich und despectirlich angefahren; unter andern hetten vorgestern aufm schloße etliche sich verlauten laßen, der H. Stadthalter undt der Leutenampt weren die rechten leute.

5. Wolte derowegen Sie alß Straßen Räuber undt Mörder angeklagt undt gebeten haben, die so itzo in haft weren, dahin zu halten, das sie den Rechten war machten, oder alle so lange, biß der herr General käme, gefänglich im Gerichte behalten werden.

1638: 22. juuni

22. juunil 1638

dr. Ludeniuse, mag. Savoniuse, J. Warneke, mag. Schomeruse osavõtul.

1. Lähetatud professorid dr. Ludenius ja Joach. Warneke kannavad ette, et Akadeemia kõrgeaulise rektori ja auväärse senati korraldusel külastasid nad eile kl. 2 kaptenleitnant Harrieni, kus siis nende juuresolekul oli kirurg Urbanus [Lilienzweig] sideme haavalt ära võtnud ja neile näidanud. Nad nägid pea kuklaosa vasakul küljel väikest sõrmpikkust ja T tähe kujulist üsna sügavat ja paistes haava, millest ka kaelal olid sooned nõnda tursunud, et ta ei saanud kaela pöörata ning ta ütles, et suurtest valudest ja pistetest peas ei saanud ta magada. Kuid nagu habemeajaja arvas, polnud luu vigastatud. [See oli] esiteks ja teiseks olid nad seal kaprali juurde läinud ning olid seal näinud, et sellele oli kiviga vasaku silma kohale vastu laupa visatud ja et tal see silm on üsna paistes ja teine silm oli ka sinine ning ta olevat üsna armetu välja näinud ja pea[valu] üle kurtnud. Kuid nagu habemeajaja mainis, ei olevat pealuu vigastatud.

2. Lossist tuuakse kohale kinnivõetud üliõpilased ja Akadeemia senat kuulab nad üle. Hemmingius Gadd esitab et nad olevat ökonoomi juures olnud ning [---]. Ilmuvad kapten Måns Mårtensson ja hr. Ackersdorff ja esitavad, mida härra asehaldur oli kaevanud:

1) et niihästi rootsi kui saksa üliõpilased on üpris sageli garnisoniga vastasseisus.

2) Et nad tegid kisa ja hüüetega palju mürglit.

3) Et nad ründasid kuninglikku vahtkonda ja patrulli ning tegid neile kividega kurja.

4) Et nad härra asehaldurile väga solvavalt ja halvustavalt ninna kargasid. Muu hulgas olid üleile mõned lossis toonud kuuldavale, et hr. asehaldur ja leinant olevat "õiged" inimesed.

5) Seepärast tuleks neid süüdistada kui teeröövleid ja mõrtsukaid ja paluda, et neid, kes on nüüd vahi all, seal õigusemõistmiseks kinni hoitaks või kõiki seni, kuni kindral saabub, kohtus vahi all hoida.

1638: 22.- 26. Juni

[7;11v] Hemmingius referiret, das Andreas Laurentij, Ericus Petri, Magnus Magni weren auf der gaßen herumb gegangen, und weren etliche Jungen einkommen und hetten gesagt, Andreae Laurentij weren drey finger abgehawen undt lege da auf der gaßen. Darauf were er undt andern mehr studiosi auß Dreffens hause herauß gangen, hetten steine undt stöcke genommen undt nach H. Rennings hause zugeeilet, undt hette er selber auch 2 steine gehabt, wie er aber da gekommen were undt den Magnif. zugegen gesehen, hette er die steine niedergeworffen, undt zu den andern gesagt: "Burse kommet, laßet uns weg gehen"; hette also weggehen wollen, were aber von der Wacht fastgenommen undt geschlagen worden; undt wie er nachdem Schloße dem Stadthaltern solches zu klägen gängen, hette ihn der H. Stadthalter gescholten, geschlagen undt incarceriren laßen. Hemmingius Gadd, Johannes Quastius, Bartholdus Gregorij, Jacobus Wilstadius, Magnus Magni eant in Carcerem Academicum usque dum denuo ad iudicium vocentur. Eberus Olai Löfingius citandus ut statim et quidem hodie compareat.

[7;12] Die Lunae 25. die Junij 1638 h. 7 mat[utina]

in aedibus Rectoris Praesentibus D. Ludenio, D. Belovio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Schomero.

1. Übergab Jacobus Balccius sein klaglibel contra Bartholdum Gregorij studiosum Finnonem.

2. Erscheinet Eberus Olai Löfingius. Et negat plane se fuisse in illo tumultu, sed dicit se saltem ad januam Dni Capitanei Martenßons stetiße, nullam tamen lapidem neque in Magnif. Rectorem, neque in ullum alium misiße.

Wird hiemit arrestiret undt ihm auferleget, in seinem Musaeo zu bleiben, biß er wieder ad iudicium vociret wird, unter deßen soll er circa hor. 1 enarrationem schriftlich einschicken.

3. Decretum de publicanda relegatione Petri Anundi manet in vigore, ut proxime conclusum.

Die Martis 26. die Junij 1638 hor. 7 mat[utina]

Praesentibus D. Ludenio, D. Belovio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Schomero.

1638: 22. – 26. juuni

Hemmingius esitab, et Andreas Laurentii, Ericus Petri, Magnus Magni olevat tänaval lonkinud ja mõned noormehed olevat sisse astunud ning öelnud, et Andreas Laurentil olevat kolm sõrme ära raiutud ja ta lebavat tänaval. Seepeale olevat tema ja veel teised üliõpilased Dreffi majast väljunud, kivid ja kepid võtnud ning hr. Renningi maja poole tõtanud. Temal endal olevat ka 2 kivi olnud. Nii kui ta sinna sisse oli jõudnud ja kõrgeaulisust kohal olemas näinud, olevat ta kivid maha visanud ja teistele öelnud, poisid, tulge, lähme minema, tahtnud ära minna, aga vaht olevat temast kõvasti kinni rabanud ja löönud. Ta oli järelikult, kui ta pärast oli läinud lossi asehaldurile kaebama, olevat härra asehaldur teda sõimanud, löönud ja lasknud karsserisse panna. Hemmingius Gadd, Johannes Quastius, Bartholdus Gregorii, Jacobus Wilstadius, Magnus Magni mingi kartserisse seniks, kuni nad uuesti kohtusse kutsutakse. Eberus Olai Löfingius tuleb aga otsekohe kohtusse kutsuda, et ta kindlasti täna kohale ilmuks.

Esmaspäeval 25. juunil 1638 kl. 7 hommikul

on rektori majas, dr. Ludeniuse, dr. Beloviuse, mag. Savoniuse, Joach. Warneke ja mag. Schomeruse osavõtul

1. Jacobus Balccius andis üle oma kaebekirja soome üliõpilase Bartholdus Gregorii vastu.

2. Ilmub Eberus Olai Löfingius ja eitab täiesti, et oli selles korralageduses, mürglis kaasa teinud. Ta ütleb et ta olevat seisnud hr. kapten Mårtenssoni uksele, kuid mitte kedagi, ei kõrgeaulist rektorit ega kedagi teist ta kiviga ei visanud.

Käesolevaga võetakse ta aresti alla ja tal kästakse olla oma toas, kuni ta uuesti kohtusse kutsutakse, vahepeal peab ta umbes kl. 1 kirjaliku seletuse esitama.

3. Määrus Petrus Anundi väljaheitmise kohta, mis tuleb teatavaks teha, jääb lõpliku otsusena jösse.

Teisipäeval 26. juunil 1638 kl. 7 hommikul

on kohal dr. Ludenius, dr. Belovius, mag. Savonius, Joach. Warneke ja mag. Schomerus.

1638: 26. Juni – 6. Juli

1. Comparet Eberus et Magnif. Rector accusat Eberum 1) quod circiter hor. 12 die ab hinc octavo turbas in platea excitaverit et cum ex arce decendiſet, Germanice dixerit: "Wir fragen den Teuffel nach dem Magnif. undt allen." 2) Quod lapidem in suam Magnif. jecerit et caput tetigerit, unde [7;12v] tumor excrevit. // Reus Eberus Olai omnia plane negat.

Interlocutoria

In causa Magnifici Domini Rectoris Actoris contra Eberum Olai accusatum, datur parti copia accusationis et injungitur, si quae vult formare interrogatoria, ea conficiat et [--]* (Cras hora 7, ad quam citabitur ut videat testes produci et jurare) in examine producat.

2. Studiosi incarcerati ad sequentes articulos sive interrogatoria respondent.

1) Qui adfuerint.

2) Quis author.

3) In specie dicant, qui fuerint die Mercurij in arce praesentes tempore pomeridiano.

Ad 1. Bartholdus Gregorij, Andreas Petri, Martinus Nicolai, Olaus Duncanus, Johannes Quast, M. Isaacus, Benedictus Broderi, quod interfuerit fix Olaus Duncanus, adfuiſe et alios dicunt.

Ad 2. Sigfridus Magni forsā omnes novit.

Dimittuntur ex carcere et arresto, in musaeis suis re et corpore arresrantur.

Jacobus Wilstadius refert die Mercurij in arce fuiſe Johanem Theodorici, Johannem Eri, Johannem Busmannum, Nicolaum Petri Ostrogothum etc.

[7;13]

6 die Julij 1638 h. 8 mat[utina]

in aedibus Magnif. Dn Rectoris Praesentibus Dn. D. Ludenio, M. Savonio et Mathematicis.

---

* Durchgestrichen: hac die Magnif. Dno p.t. Pro-Rectori Dn. M. Andrea Schomero tradat.

1638: 26. juuni – 6. juuli

1. Kohale ilmub Eberus ja kõrgeauline rektor süüdistab Eberust: 1) et see põhjustas kaheksa päeva eest kl. 12 paiku tänaval korralageduse ja kui ta lossist välja pääses, oli ta saksa keeles öelnud: "Käigu kõrgeausus ja teised kõik kuradile"; 2) et ta oma kõrgeausust kiviga viskas ja pead tabas, millest kerkis muhk. Kostja Eberus Olai eitab kõike täielikult.

Vaheotsused

Hageja — kõrgeaulise härra rektori kohtuasjas kostja Eberus Olai vastu antakse [ühele] osapoolle süüdistuse koopia ja kui ta tahab mingeid küsimusi esitada, kohustatakse teda need koostama ja* homme kell 7, kui ta kutsutakse välja, et ta näeks tunnistajate kohaletoomist ja vannutamist ja ülekuulamisel esitama.

2. Vahistatud üliõpilased vastavad järgmistele punktidele ehk küsimustele:

1) kes olid kohal

2) kes oli algataja.

3) iseäranis nimetatagu, kes olid kolmapäeva pärastlõunal lossis kohal.

1.-le. Bartholdus Gregorii, Andreas Petri, Martinus Nicolai, Olaus Duncanus, Johannes Quast, mag. Isaacus, Benedictus Broderi. et kindlasti osales Olaus Duncanus, ütlesid, et ka teisi oli kohal.

2.-le. Sigfridus Magni tundis ilmselt kõiki.

Nad vabastatakse kartserist ja aresti alt, võetakse ihu ja varaga koduse aresti alla.

Jacobus Wilstadius teatab, et kolmapäeval olid lossis: Johannes Theodorici, Johannes Erics, Johannes Busmannus, Nicolaus Petri Östergötlandist jne.

6. juulil 1638 kl. 8 hommikul

olid kõrgeaulise hr. rektori majas, hr. dr. Ludeniuse, mag. Savoniuse ja matemaatikute osavõtul.

---

* Läbikriipsutatud: samal päeval annab kõrgeaulisele hr. prorektorile hr. mag. Andreas Schomerusele.

1638: 6. – 9. Juli

Wird concludiret, das D. Ludenius et M. Schomerus Ihr Erl undt Wollgeb[ornen] Gnaden dem H. General Gouverneur H. Bengd Ochsenstiern, so gester abend alhier angelanget, nomine Academiae gratuliren sollen.

Eodem h. 10 kommen obgedachte herren Ablegati wieder undt referiren, sie hetten alles woll verrichtet, undt ließe Ihr Erl. und W. Gn. die Profefores sampt undt sonderlich hinwiederumb resolutiren, undt hette sich gegen alle und jede gnädig erkläret.

9. die Julij Anno 1638

in aedibus Rectoris praesentibus D. Ludenio, D. Belovio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Schomero.

Erscheinet H. Transeus, Kläger, wieder H. M. Schomerum undt klaget, wie das Beclagter eine magdt bey sich auffhalten, so zu vor von H. Klägern einen Gottes Pfenning empfangen, und aber itzo nicht zu dienste gehen wolte; undt ob er woll nicht gesinnet, mit H. M. Schomero in zwist sich zu begeben, hette er doch freundlich mit dem H. M. deßwegen geredet, und wie die Magdt solches gestanden, hatte der her Magister sich erkläret, er beehrte die magdt auch in seinem diensten nicht, besondern sie solte [7;13v] H. Transeo wieder zu dienste compariren; wie aber H. // Kläger vermeinet, Sie solte kommen, were Sie gleichwoll außgeblieben, undt hette ihn also illudiret und sein brot vorhin mit diebstall undt Leichtfertigkeit beschimpffet. Alß beehrte er zwar die Magdt alß eine leichtfertige Metzze in seinem diensten itzo nicht, besondern das sie nur andern zur warnung gebührlich wie Rechtens möchte gestraffet werden. Referiret auch unter andern, das die Magdt von ihm nach Captain Neymann im dienste gerachten, undt hette sich da also verhalten, das sie der Captain bey einem Schuster in hurerey were betreten, auch gravide angesehen worden, welches auch die poenam graviren würde.

Alß bittet er, das die Magdt dieser landt übligkeith nach müge also alß eine Magdt, die sich zu ihm vermietete undt hernach auch einem anderen zu dienste verpflichtet hatte, möchte gestraffet undt also incarceriret undt hernach inner Jahr undt tag alhier bey keinem zu dienen sich auch alhier nicht auffzuhalten ihr möchte verboten werden.

1638: 6. – 9. juuli

Otsustatakse, et Tema hiilgust ja Kõrgestisündinud armulisust hr. kindralkuberneri hr. Bengt Oxenstiernat, kes oli eile õhtul siia saabunud, õnnitlevad Akadeemia nimel dr. Ludenius ja mag. Schomerus.

Sealsamas kl. 10 tulevad ülal nimetatud härrad esindajad uuesti ja kannavad ette, et nad olevat kõik kenasti korda ajanud ning lasknud Tema hiilgusel ning Kõrgestisündinud armulisusel kõigi professorite suhtes otsus langetada ning ta olevat deklareerinud oma heasoovlikkust kõikide vastu.

9. juulil aastal 1638

olid rektori kodus kohal dr. Ludenius, dr. Belovius, mag. Savonius, Joach. Warneke ja mag. Schomerus.

Kohale ilmub hageja hr. Transeus hr. mag. Schomeruse vastu ja kaebab, et kostja hoiab enda juures kinni teenijat, kes on hr. hagejalt käsiraha saanud, aga nüüd ei taha teenistusse tulla. Ja kuna tal pole mõttes hr. mag. Schomerusega tülli minna, olevat ta sellepärast hr. magistriga sõbralikult rääkinud. Ja nagu teenija tunnistab, oli hr. magister olnud seisukohal, et ta ei soovi teenijat oma teenistusse, vaid et see läheks uuesti hr. Transeuse teenistusse. Nagu aga hr. hageja ütleb, pidanud see tulema, aga ikkagi tulemata jäänud ning nõnda teda petnud ja ennist oma teenistust varguse ja kergemeelsusega häbistanud. Nõnda ei soovinud ta küll mitte oma teenistusse teenijaks kergemeelset hoora, teda peaks teistele hoiatuseks õiguse järgi karistama. Muuhulgas teatab ta, et teenija sattus tema juurest kapten Neymanni teenistusse ja olevat seal end nõnda üleval pidanud, et kapten olevat teda ühe kingsepa juures hooramiselt tabanud ja väljanägemise järgi olevat ta ka rasedaks jäänud, mis ka karistust raskendaks.

Nõnda palub ta, et teenijat, kuna see tema juurde teenistusse astus ja seejärel ka teise juurde teenistusse läks, selle maa tavade kohaselt karistataks ja muidugi vahi alla võetaks ning edaspidi aasta ja päeva jooksul mitte kellegi juures ei teeniks, ka siinmail viibimine tuleks tal ära keelata.

M. Petrus And[reae] Schomerus repliciret, das man sich nicht verwundern solle, warumb er pro ancilla comparire, cum juris suecici sit. Das aber die Magdt arrham ehe von Transeo alß beklagten empfangen, bekenne [7;14] die Magdt und auch er; // undt habe er von Transeo erhalten, das die Magdt nach 8 tage bey ihm verbleiben möchte, biß er sich eine andere Magdt verschaffen könnte, darin habe H. Transeus consentiret. Affirmat et hoc Transeus. Nach etlichen tagen hette die Magdt den H. Transeo die arrham wieder gesandt undt sich erkläret, Sie könnte undt wolte bey ihm nicht dienen, wolte lieber entlauffen, alß bey ihm dienen. Wie aber H. Transeus in angesetzter termino nicht wieder erschienen, besondern etliche tage hernach außgeblieben, alß habe er es aufgenommen, alß hette er in die erlaßung consentiret.

H. Transeus negiret, das er den Gottes Pfennig wieder empfangen, bittet confrontation. Die Magdt erscheinet undt sagt, sie habe die 8 Rst, so sie arrhae loco empfangen, wieder gegeben des Transei alten Ammen. Die Amme erscheinet auch undt gestehet, das die Magdt ihr das geld auß fenster geleet undt gebeten, Sie möchte es ihren herren wieder zustellen, sie hette es aber noch bey sich undt nicht überantwortet.

Ferner bittet Transeus, das die Magd selber bürgen werden oder Bürgen schaffen möchte wegen der injurien, damit Sie seinem Schwageren H. Capitain Neyman beleget, oder selbst Bürgen undt gefänglich eingezogen werden möchte.

[7;14v] Sententia

In Sachen H. Valerij Transaei, Klägers, an einem, contra eine bey herrn M. Schomero sich in diensten auffhaltende Magdt mit nahmen Annam, Beclagtin, andern theils, Wird hiemit definitive erkandt: Weil die Magdt vom herrn Klägern ehe, alß vom H. M. Schomero den Gottes Pfennig empfangen, und vom H. Clägern solcher dienste halber nicht erlaßen worden, Daß dieselbe alles vorwendens ungeachtet alßfort in des H. Clägers dienste wiederumb einzutreten undt demselben, wie sie versprochen, zu dienen schuldig sein soll. V.R.Wegen.

Mag. Petrus Schomerus väidab vastu, et pole midagi imestada, miks ta teenija eest kohtusse ilmus — see on rootsi õiguse järgi. Et aga teenija oli käsiraha saanud enne Transeuselt kui kostjalt saanud, kinnitavad nii teenija kui tema ise. Ja ta olevat Transeuselt saanud [lubaduse], et teenija võib veel 8 päevaks tema juurde jääda, kuni ta on jõudnud endale teise teenija muretseda, millega olevat hr. Transeus nõustunud. Seda kinnitab ka Transeus. Mõni päev hiljem oli teenija hr. Transeusele käsiraha tagasi saatnud ja selgitanud, et ta ei saa ega taha selle juures teenida, ta tahaks pigem ära joosta kui tema juures teenida. Kuna aga hr. Transeus määratud ajal taas ei ilmunud, vaid isegi mõned päevad pärast seda jäi tulemata, nõnda oli ta selle vastu võtnud, nagu oleks ta vabakslaskmisega nõustunud.

Hr. Transeus eitab, et ta on käsiraha tagasi saanud, palub vastandamist. Kohtusse ilmub teenija ja ütleb, et ta on käsirahaks saanud 8 riigitaalrit andnud tagasi Transeuse vanale ammele. Ilmub ka amm ja tunnistab, et teenija oli talle raha akna peale pannud ning palunud, et ta selle oma isandale kätte toimetaks, ta oli seda aga enda käes hoidnud ja mitte üle andnud. Edasi palub Transeus, et teenija ise oleks vastutajaks või muretseks käemehe solvangute pärast, millega ta on tema õemehe hr. kapten Neymanni üle külvanud, või ise vastust annaks ja vahi alla võetaks.

Otsus

Hageja hr. Valerius Transeuse kohtuasjas hr. mag. Schomeruse teenistuses seisva Anna-nimelise teenija vastu otsustatakse käesolevaga lõplikult, et kuna teenija oli hr. hagejalt saanud käsiraha enne kui hr. mag. Schomeruselt ja hr. hageja teda teenistusest lahti ei lasknud, et seesama [teenija] astuks kõigile ettekäänetele vaatamata otsekohe uuesti hr. hageja teenistusse ja kohustuks teda teenima nagu oli töötanud. Nõnda on õigus.

1638: 25. – 27. September

[7;15]

Anno 1638 Septemb[ris] 25. h. 9

in aedibus Rectoris Praesentibus D. Virginio, D. Ludenio, D. Belovio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Schomero.

Rector proponit:

1. Heri misiße Dn. Secretarium Ackerbaumium et Secr[etarium] Petrum Laurentij undt anzeigen laßen, das S[eine] Excell[ent]z gern gesehen, das die HH. Profeßores güttlich weren verglichen worden; weil aber solches nicht geschehen, alß wolten Sie, das D. Virginius wiederumb ad Consilia solte vociret werden undt einem jeden parti ad futurum Cancellarium in salvo bleiben.²⁴ Unter deßen wolte er: 1) das die rationes expensi et accepti möchten extradiret undt Camerario eingeliefert werden; 2) das der Rector eine designationem aller unter eines jeden Rectorats gehaltenen lectionen von allen Rectoribus abfordern undt dem Camerario einliefern solte.

Concluditur Respondendum, quod lectionum ratio a Dominis Rectoribus retro elapsis annis non accurate sit exhibita. Imposterum id agetur, ut accuratissime habeatur et in Protocollo nihil ea de re habetur, cum Constitutiones regiae ejus rei nullam mentionem injiciunt. Interim singuli Domini Profeßores consignabunt et monstrabunt generalem catalogum lectionum propositarum.

[7;16]

26. Sep[tembris] Anno 1638

in aedibus Mag. Domini Rectoris proponit Mag. Dominus Rector, das

1. Der Camerirer an ihm geschicket seinen schreiber und die rationes begähre, so der H. D. Heinius mit sich im Reiche gehabt.²⁵

2. Das er begähre, was de anno 1634 ein ieder Professor geläsen oder vorabseumet.

[7;17]

27. Sep[tembris] Anno 1638

in aedibus Mag. Dn. Rectoris.

1. Magnificus Dominus Rector proponit, quod Dn. Legatus Heinricus Hein J.U.D. & Professor, feliciter ex Regno sit reversus & product a SS

1638: 25. – 27. september

1638. a. 25. septembril kl. 9

rektori majas dr. Virginiuse, dr. Ludeniuse, dr. Beloviuse, mag. Sano-
viuse, Joach. Warneke ja mag. Schomeruse osavõtul

Rektor esitab:

1. Eile olid kohale saadetud hr. sekretär Ackerbaum ja sekretär Petrus Laurentii ning lasknud teatada, et Tema ekstsellents näeks meel-
sasti, et härrad professorid oleksid sõbralikult ära leppinud. Kuna seda
aga ei toimunud, siis tahaksid nad kutsuda uuesti hr. Virginiust nõu
pidama ja et iga osapool võiks tulevikus kantsleri juures end turvaliselt
tunda.²⁴ Seejuures tahaks ta: 1) et väljaminekute ja sissetulekute
arvetest tehtaks väljavõtted ja esitataks kammeriirile, 2) et rektor
nõuaks kõikidelt [endistelt] rektoritelt igäühe rektoriks olemise ajal
peetud loengute kavu ja esitaks kantslerile.

Otsustatakse vastata, et härrad rektorid pole eelmistel aastatel korra-
likult esitanud loengute kavu. Tulevikus tehakse nii, et need oleksid
tõesti korralikult olemas, protokollides pole aga selle asja kohta midagi,
sest kuninglik põhimäärus ei maini seda. Seniks panevad kõik profes-
sorid kirja ja visandavad peetud loengute üldise nimestiku.

26. septembril 1638

kõrgeaulise hr. rektori majas kannab kõrgeauline hr. rektor ette:

1. Et hr. kammeriir saadab tema juurde kirjutaja ja nõuab arveid,
mis olid hr. Heinil riigis [Rootsi emamaal] kaasas.²⁵

2. Et ta nõuab, milliseid loenguid on 1634. aastast alates iga profes-
sor pidanud või pidamata jätnud.

27. septembril 1638

hr. rektori majas

1. Kõrgeauline rektor esitab, et hr. saadik Heinrich Hein, mõlema
õiguse doktor ja professor, on kuningriigist õnnelikult tagasi pöördu-

1638: 27. September – 1. Oktober

Reg[ia] Maj[estate] impetrata & petit ut in medium consulatur, An non unus & alter in aulam ad Ill[ustrem] Dominum Generalem mittendus sit, quo impetratorum fiat exequutio?

Leguntur Rescripta. Respondentur:

Dominus M. Schomerus arbitratur necessarium & R[espondit] Af[firmative]. Dn. M. Savonius annuit. Dn. D. Belovius annuit. Dn. D. Ludenius A[nnuit]. Dn. D. Heinius A[nnuit]. Dn. D. Virginius 1. gratulatur Academiae, & legato reduci quod praestet a proprio quaestore habere, quam ab alio minus forsitan favente. Optat absente se facta, ut perficiantur, cum tamen iam sit a R.M. solutio facta, eam juxta statuta pro virili defendet. Ill[ustrem] Dn. Generalem adeundum esse censet. An quid obtinere possimus, dubitat, cum iam maxima ex parte sint alijs data bona. Tamen statuit adeundum esse I[llustrem] G[eneralem]. Et si quid difficilius incidet, Mag[nif.] Dn. Cancellarius adeundus. Dn. M. Schomerus mittendum esse censet, Dn. D. Virginius & D. Heinium. Dn. D. Virginius eligit Dn. D. Belovium. Concluditur ut eant Dn. D. Virginius & Dn. D. Belovius, hora 1 pom[eridiana]. Hinc leguntur literae recreditiae a S.R.M. scriptae.

[7;19] 1. Octobris Anno 1638 hora 3 pom[eridiana].

Mag. Dn. Rector gratias agit, quod adsint Domini Professores. Deinde rogat, ut Rev. Dn. D. Virginius velit enarrare ea, quae Ill. Dominus Generalis hodie in arce retulerit, Academiae Patribus enarranda. Respondet Dn. D. Virginius, quod hora 9 in foro obviam habuerit ministrum Ill. Dn. Generalis, a quo in arcem vocatus. Adfuit ibi 1. gratias egit Illustris Dn. Generalis, quod adfuerit. 2. In conclave vocavit. Deploravit statum academiae. Hinc Reg. Maj. mentem aperuit, quod ad usum Reip[ublicae] literariae haec Universitas sit fundata. Deinde suam gratiam erga academiam declaravit. Q[uaeritur], quomodo Academiam in statuum commodum posset redigi? Dn. D. ob generalitatem quaestionis se explicare non potuit. Hinc habito prolixo colloquio, quatuor proposuit capita. Et jussit ut M. Schomerus ad se vocaret & mentem Ill. Dominus Generalis ei aperiret, quod factum & post simul ad Mag. Dn. Rectorem iverunt & petierunt convocationem.

1638: 27. september – 1. oktoober

nud ja teatab, mida on Püha Kuningliku Majesteedi juures saavutatud, ning palub, et antaks muu hulgas nõu, kas kedagi teist ei tuleks saata kõrgeisündinud härra kindrali residentsi, et saavutatu saaks ellu viia.

Loetakse ette reskriptid. Vastati:

Härra mag. Schomerus peab vajalikuks, rektor jaatab, hr. dr. Belovius on nõus, hr. Savonius on nõus, hr. dr. Ludenius on nõus, hr. dr. Hein on nõus. Hr. dr. Virginius õnnitleb akadeemiat ja tagasi-pöördunud saadikut. Et parem oleks, kui asju ajaks omaenda kvestor kui võõras, kes pole vahest nii heasoovlik. Ta loodab, et tema äraolekul tehtu lõpule viiakse, sest Kuningliku Majesteedi poolt on otsus ometi juba tehtud ja mida on sellega seoses otsustatud, kaitseb ta kindlalt. Ta arvab, et tuleks minna Tema hiilguse hr. kindrali juurde. Ta kahtleb, kas me midagi saavutada suudame, sest mõisad on suuremalt jaolt teistele antud. Ta otsustas siiski, et tuleks minna Tema hiilguse [hr.] kindrali juurde ja kui midagi keerulisemat juhtub, peab kõrgeauliseim hr. kantsler [ise] minema. Hr. mag. Schomerus arvab, et tuleks saata dr. Virginius ja dr. Belovius. Hr. dr. Virginius valib hr. dr. Belovius. Otsustatakse, et hr. dr. Virginius ja hr. dr. Belovius lähevad kl. 1 pärastlõunal. Seejärel loetakse ette Tema kuningliku Majesteedi kirjutatud rekreditiivkiri.

1. oktoobril aastal 1638 kl. 3 pärastlõunal

Kõrgeauline hr. rektor tänab, et härrad professorid on kohal. Seejärel palub ta, et auväärne hr. dr. Virginius suvatseks rääkida, mida Tema hiilgus härra kindral täna lossis ette kandis akadeemia inimestele teatamiseks. Hr. dr. Virginius vastab, et kell 9 sai ta linnaplatsil kokku Tema hiilguse hr. kindrali teenriga, kes ta lossi kutsus. Ta läks ja seal 1) Tema hiilgus hr. kindral tänas, et ta tuli, 2) kutsus vastuvõtule. Ta kurtis akadeemia seisukorra üle. Seejärel tegi ta teatavaks Kuningliku Majesteedi arusaama, et see ülikool on asutatud riigihariduse jaoks. Seejärel väljendas ta oma heasoovlikkust akadeemia suhtes. Ta küsis, kuidas võiks akadeemia olukorda parandada? Hr. dr. ei suutnud seda küsimuse üldsõnalisuse tõttu selgitada. Seejärel esitas ta pärast pikka arutlust neli põhiseisukohta ja palus tal hr. mag. Schomerus enda juurde kutsuda ja selgitada sellele hr. hiilgusliku kindrali seisukohti. Nõnda toimuski ja pärast läksid nad koos kõrgeaulise hr. rektori juurde ja palusid [ülikooli senati istungi] kokkukutsumist.

1. Caput est, ut Domini professores rationem administrationis bonorum Academicarum reddant.

2. Ut lites tollantur ex Academia & pax firma restituatur.

3. Ut Reversalibus se obstringant singuli Dn. Professores, quod velint vivere juxta statuta & suo defungi officio. Causam addidit, quod unus vel alter faciat officium, coeteri negligant. Et quod privata quaerant commoda domini professores exinde collegit, quod mensam communem neglexerit.

4. Quod velit bona Academiae restituere si consentire velint Dn. Professores, ut Ill. Dominus quatuor constituat inspectores, duos e numero Dn. Professorum & duos e primarijs Officialibus Regijs, quae tamen duo posteriores ad tempus solum erunt, donec status Academiae ad meliorem [7;19v] statum fortunam perveniet. Et si requirunt Dn. // Professores, dabit Il[.] Dn. Generalis reversales, quod statim, quando in statum meliorem pervenerit Academia, ij duo posteriores sint iterato dimittendi.

Responditur ad 1.

Quod Dn. Camerarius hodie acceperit prioris Anni rationes, et in ijs acquisquerit. Et quamprimum posterioris Anni rationes acceperimus a praefecto statim edemus.

Responditur ad 2. Affirmative. Sed Dn. D. Virginius respondit se quidem inire velle pacem & conditiones pacis acceptare.

Respondetur ad 3, modo particula Wider inseratur. Alios reservat sibi actionem injuriarum. Qui jam dedere Reversales, ij exhibebunt copias de novo subscriptas. Et qui nedum dederunt, dabunt.

Respondentur ad 4.

Dn. M. Schomerus, consentit. Dn. D. Belovius consentit. Dn. D. Ludenius consentit & petit, ut si fieri possit in Reversalibus exprimatur certum tempus sive terminus ad quem. Dn. D. Heinius cedit necessitati ad tempus. Dn. D. Virginius consentit in totum. Mag. Dn. Rector M. Salomon consentit.

Ergo

consensus est, ut tamen quando Academia ad meliorem statum pervenit, duo illi officiales clementer dimittantur.

1638: 1. oktoober

1. Põhiline on, et härrad professorid tagastaksid akadeemia maavalduse haldamise aruanded.

2. Et akadeemiast kaoksid tülid ja seataks jalule kindel kodurahu.

3. Et kõik professorid võtaksid allkirjaga endale kohustuse elada põhimääruse kohaselt ja täita oma ametikohustust. Põhjust selleks on andnud asjaolu, et mõned küll täidavad ametikohust, ülejäänud suhtuvad sellesse hooletult. Ja et härrad professorid on omakasu peale väljas, mis ilmneb ühistoitlustamise hooletusse jätmisest.

4. Et ta püüab tagastada akadeemiale maavaldused, kui härrad professorid nõustuksid, et härra hiilgus seaks ametisse neli inspektorit, kaks härrade professorite ja kaks nimekate riigiametnike seast. Siiski on kaks viimast vaid ajutiselt, kuni akadeemia seisukord parema pöörde võtab. Ja niipea kui hr. professorid paluvad, annab Tema hiilgus hr. kindral kirjaliku tõendi, et otsekohe, kui akadeemia seisukord paraneb, tuleks need kaks viimatinimetatut uuesti lahti lasta.

Esimesele vastatakse

et hr. kammeriir sai täna eelmise aasta aruanded ja jäi nendega rahule. Ja anname teada niipea, kui saame mõisavalitsejalt eelmise aasta aruanded.

Teisele vastatakse jaatavalt. Kuid hr. dr. Virginius vastab, et ta sooviks küll sõlmida kodurahu ja rahutingimised otsekohe vastu võtta.

Kolmandale vastatakse. See sisaldab ainult väikest osa. Muu hoiab ta endale auhaavamise hagi jaoks. Need, kes on allkirjad juba andnud, esitavad allkirjade koopiad uuesti. Ja need, kes ei ole andnud, annavad.

Vastatakse neljandale.

Hr. mag. Schomerus on nõus, hr. dr. Belovius on nõus, hr. dr. Lude-nius on nõus ja palub, et kui see oleks võimalik, taotletaks allkirjade andmiseks kindel aeg ehk tähtaeg. Hr. dr. Hein on nõus määratud aja vajalikkusega. Hr. dr. Virginius nõustub täielikult. Kõrgeauline hr. rektor mag. Salomon nõustub.

Niisiis

ollakse nõus, et kui akadeemia seisund paraneb, vabastatakse need kaks ametnikku viisakalt ametist.

Dn. D. Belovius refert, quod heri cum Dn. M. Schomero adfuerit Illustri Dn. Generali & quod gratiose responderit ad singula 4 capita ad quae proxime Dn. D. Virginio responderit. 2. petijt Rationum redditionem. 3. promisit restitutionem bonorum. Item, quod vellet mandare, ne frumenta distraherentur. 4. Redditis rationibus promisit numerare restantias. 5. Quoad scholam trivialem acquiescit in Regia solutione, sed loquendum cum senatu oppidano, an consentiat. 6. Quoad domum abs Raudinch emendam, consentit, modo prius rationes reddantur.

Hinc

Magnificus Dominus Rector praelegit literas ab Ill. Dn. Generali missas, quae erant Generales Reversales, quod omnes & singuli suo officio diligenter vellent defungi.

Respondetur: Ihrer Erleuchten Wolgebornen Gnaden H. Benedicti Oxetenstierni, Freihern in Ekebiholm und Suderboo & c. Hern Generalen gnedige concepirte reversales lassen Mag. Dn. Rector und Senatus Academicus sich ihnen unterthänich gefallen, nur allein weilen D. Ludenius anfencklich ad Juris & oratoriae atque Poeseos Facultatis professionem vociret, Senatus Academicus darin gewilliget, er auch dieselbe bishero verwaltet und nehest herrlichung Gottes, des heiligen Geistes trewlich zuverwalten hinfüro angenommen, als bittet Senatus Academicus, ihm in possessione gnedich zulassen und verpflichten sich, das hinfüro solches nicht geschehen, noch in exemplum trahiret werden soll. Urkuntlich unter der Universität insiegel, welches den I[hr] Gn. sich gefallen lassen.²⁶

Mag. Dn. Rector praelegit Reversales Dn. Mathematici, idque ideo ut certum sit, An cum Consul oppidanus sit electus, ulterius Professor manere possit? & quaerit quit faciendum.

Dn. M. Schomerus dubitat, cum Exempla desideret ubique multitudo [7;21v] sit negotiorum, ut uni collegio aut // inservire, aut alterum deserere teneatur. I[tem] quod hactenus cum solum Academico Collegio interesset, nonnihil remissius suo functus sit officio I[tem] quod hactenus ob negotiationes ipsius, Academia male audiat. Dn. D. Belovius consentit. Dn. D. Ludenius: Exempla quidem in alijs Academijs extraordinaria fuisse. Verum cum Illustris Dominus Generalis serio urgeat Constitutiones Academicas & in ijs tale exemplum non legatur, aliud quod consulat, non habet. Dn. D. Virginio: descendit in sententiam Dn. Professorum quia hactenus mercaturam exercuit & officium suum saepius neglexit, ad quod iurejurando se obstringeret.

1638: 5. oktoober

5. oktoobril aastal 1638

Hr. dr. Belovius kannab ette, et kui ta eile oli koos hr. mag. Schomerusega Tema hiilguse hr. kindrali juures, oli see kõigile neljale põhi-seisukohale soodsalt vastanud: 1-le vastas ta sarnaselt hr. dr. Virginiusega. 2. Palub arvete tagastamist. 3. Lubas mõisate tagastamist, samuti suvatseb ta anda korralduse, et teravilja laiali ei jaotataks. 4. Tagastatud arvete põhjal lubas ta välja maksta saamatajäänud osa. 5. Mis puutub triviaalkooli, on ta rahul kuningliku otsusega, tuleb vaid läbi arutada linnamagistraadiga, kas [viimane] on nõus. 6. Mis puutub Raverdingilt maja ostmisse, siis on ta nõus, esitatagu enne vaid arved.

Seepeale

loeb kõrgealine hr. rektor ette Tema hiilguse hr. kindrali saadetud kirja, mis sisaldas üldnõusoleku allkirjade jaoks, et kõik nende hulgast tahavad oma kohustusi hoolsalt täita.

Vastatakse: kõrgealine hr. rektor ja akadeemia senat on alandlikult päri Tema hiilguse kõrgeisündinud armulisuse hr. Bengt Oxenstierna, Ekebyholmi ja Söderbo vabahärra jne. armulikult koostatud reversiga, kuna aga siiski dr. Ludenius kutsuti algselt õigusteaduskonna, kõnekunsti ning poeetika professoriks, millega akadeemia senat oli soostunud ning ta on seda seniajani pidanud ning teeb Jumala ja Püha vaimu aupaistel seda truult edaspidigi, nõnda palub akadeemia senat ta armulikult kohale jätta ning teeb kohustuseks, et seda tulevikus juhtuda ega eeskujuks võtta ei või, ürikuliselt ülikooli pitseriga, mis on Tema armulisusele vastuvõetav.²⁶

Kõrgealine hr. rektor loeb ette hr. matemaatiku reversi ja seda see-pärast, et oleks kindel, kas ta edaspidi võib professoriks jääda, sest ta valiti linna bürgermeistriks, ja küsib, mida tuleks teha.

Hr. mag. Schomerus kahtleb, kuna ei tea näiteid — kui ameteid on palju, siis jäetakse üht asutust kohusetruult teenides teises töö lohakile. Lisaks kuulus ta seni vaid akadeemia kolleegiumisse ja on nii mõnigi kord oma ametikohustust liiga hooletult täitnud. Lisaks on akadeemia seniajani halvas kuulsuses oma (äri?)tegevuse tõttu. Hr. dr. Belovius nõustub. Hr. dr. Ludenius: vähemalt teistest ülikoolidest on erakordseid näiteid, kuid et Tema hiilgus hr. kindral käib tungivalt peale akadeemia põhimäärusega ja sealt sellist näidet võtta pole, siis ei saa ka muud otsustada. Hr. dr. Virginius nõustub hr. professorite arvamusega, sest seniajani on ta [Warneke] tegelnud kauplemisega ning oma kohustuse, millega seob teda vandetöötus, sagedasti unarusse jättnud.

1638: 5. – 11. Oktober

2. quia multo minus in posterum facturus est officium, dum in Senatum Oppidanum adoptatus & c[etera].

3. Quia e Reversalibus Illustr[is] Dn. Generalis nequit subscribere propter exceptionem disputationum anniversariorum.

4. quia Dn. Professores in reversalibus se obstringunt se nolle concedere, ut quis post hoc tres habeat Professiones. Unde colligitur quod juxta Professoris iuramentum & Reversales non possit alio extraneo defungi.

Mag. Dn. R[ector] consentit.

Superadditur

Omnia Salvo Magnificentissimi Dn. Cancellarij Judicio esse facienda. Ideoque statim ad illius Mag[nificentissimum Cancellarium] scribendum, Idem & Consilium ab Ill. Dn. Generali petendum, dicendo Quod ita decreverimus & petamus nomine S. Reg[iae] Ma[jesta]tis consensum.

Cum Clariss[imus] Dn. M. Savonius suspensus sit ab officio per Ill. Dn. Generalem, et eius pars sit interesse consilij, quo omnia fiant sine suspicione, donec res illa finem accipiat, a ministro Academiae non vocabitur.

[7;22]

11. Octob[ris] Anno 1638

Mag. Dn. Rector proponit, quod M. Dn. Petrus Turdinus petat testimoniales, quod finito anno gratiae a 1. Martii Anno 1637 usque ad 1. Aug[usti] anno eodem praefuerit, officio Rectoris & hinc salarium petat.

Aff[irmantur].

Rector und Senatus Academicus bezeigen, das nach verlauff des gnaden Jahres, so S[eeligen] H. Petri Gotschenii SS. Th[eologiae] L[izenziats] gewesenen Rectoris Scholae Reg[iae] Triv[ialis] hinterlassene witwen gebüret, besage I.K.Maj. constitutionen Dn. M. Petrus Turdinus von dem 1. Martii A^o 1637 bis uff den 1. Aug[ust] Anni eiusdem dem Rectoratui Scholae Regiae trivialis vorgestanden; und ihm deshalb loco salarij^{*} nemlichen 160 dhaler schwedisch vom H. Camerirer unbeschwer zuzahlen. Urkundlich vom Magnifico Dn. Rectore unterschrieben. Actum den 11. Octob[ris] Anno 1638.

---

* "Loco salarij" ist statt durchgestrichener Wörter: "das salarium pro rata temporis" geschrieben

1638: 5. – 11. oktoober

2. Sest tulevikus hakkaks ta oma ametikohustust veel vähem täitma, kui on linnamagistraati arvatud.

3. Sest ta ei saa Tema hiilguse hr. kindrali allkirjapaberile alla kirjutada, kuna puuduvad iga-aastased disputatsioonid.

4. Sest hr. professorid kohustuvad allkirja andes mitte lubama seda, et hiljem oleks kellelgi kolm ametikohta, millest järeldeb, et professorivande ja allkirja kohaselt ei tohi väljaspool muuga tegelda.

Kõrgeauline hr. rektor on nõus.

Juurde lisatakse

veel kõik, mida tuleb anda kõrgeaulisemale hr. kantslerile otsustamiseks, seega tuleb kohe kirjutada kõrgeauliseimale kantslerile, [selleks] tuleb paluda soovitusi ja nõu Tema hiilguselt hr. kindralilt, öeldes, et oleme nõnda otsustanud ja palume Püha K.M. nimel nõusolekut.

Kuna Tema hiilgus hr. kindral on väga kuulsa hr. mag. Savoniuse ametist vallandanud, aga kuna see on nõukogu liige, ja et kõik toimuks ilma umbusaldamist tekitamata, ei kutsuta teda akadeemia pedelli poolt enne, kui asi lõpplahenduseni jõuab.

11. oktoobril a. 1638

Kõrgeauline hr. rektor esitab, et mag. hr. Petrus Turdinus palub tõendit, et ta oli möödunud armuaastal 1. märtsist 1637 kuni 1. augustini selsamal aastal [triviaalkooli] eesotsas rektori ametis ja palub selle eest palka.

Kinnitatakse

Rektor ja akadeemia senat tõendavad, et armuaasta möödumisel, mida kasutas õndsas hr. Petrus Gotscheniuse, püha teoloogia litsentsiaadi, kuningliku triviaalkooli rektori mahajäänud lesk, oli hr. mag. Petrus Turdinus vastavalt T.K.M. poolt ametisse määramisele 1. märtsist 1637 kuni sellesama aasta 1. augustini kuningliku triviaalkooli rektoriks ja seepärast pole raskusi talle palgaosa, nimelt 160 rootsi taalri juurdemaksmisega. Tõsikindlalt alla kirjutanud kõrgeauline hr. rektor. Toimunud 11. oktoobril aastal 1638.

1638: 11. – 16. Oktober

2. Ob Andreas Sandhagen ad officium Rectoris S[cholae] Triv[ialis] zufoderen?

Consentiunt & Dn. Rector Mag. eo nomine curabit, ut Literae exquirentes consensum ad eum mittantur.

3. Quod vidua Rev. Dn. L. Gotschenij petat testimoniales, quamdiu praefuerit?

Concluditur:

Rector und Senatus Academicus bezeigen, das der seh[liche] H. L. Th[eologiae] Petrus Gotschenius Professioni Theologiae Extraordinariae von den 18. Maj Anno 1634, bis er sehlich gestorben Anno 1636 im ausgang Februarij, mit trewe vorgestanden; und also fast wegen zwee Jahre [---]*, so ehr im löben bedienet und dan wegen des gnaden Jahres vor iedem Jahr zween hundert schwedische thaler kopfermünzen und also summam 544 dh sch[wedisch] restiren. Welche 544 Dr sch[wedisch] der H. Camerarius der hinterlassenen Witwen iegen entfangung dieses und ihrer quitung unbeschwer zahlen wirt. Urkundtlich vom H. Mag. Rectore unterschrieben. Actum den 11. Octob[ris] Anno 1638.

[7;23]

H. 1 Die Martis 16. die Octob[ris] 1638

in aedibus Rectoris Praesentibus Dn. D. Heinio, D. Ludenio, D. Belovio, M. Savonio, Joach[imo] Warneke et M. Schomero.

1. Hat H. Cammerier Haraldt Bengdson der Collegarum Scholae Regiae Trivialis Quitantias wieder eingesandt undt dabey anzeigen laßen, das ihnen nicht mehr als nur $\frac{1}{4}$ Jahrs besoldung für ihre Verwaltung solte bestanden werden, begehret derowegen, das sie andere quitantzen abgeben, undt M. Savonius, was er über 100 Dr empfangen, an seinem salario Professionis decortiren möchte, Jacobus Balccius aber, was er über $87\frac{1}{2}$ Dr empfangen an seines vorfahren, seel. L. Götchenii Anno gratiae, abkürzen solle.

---

* Durchgeschrieben: des seines

1638: 11. – 16. oktoober

2. Kas kutsuda triviaalkooli rektoriks Andreas Sandhagen?

Nad nõustuvad ja kõrgeauline hr. rektor kannab enda nimel hoolt, et tolele nõusoleku saamiseks kiri saadetak.

3. Et auväärse hr. lic. Gotscheniuse lesk palub tõendit, kui kaua on ta mees [triviaalkooli] eesotsas olnud,

otsustatakse:

rektor ja akadeemia senat tõendavad, et õnnis hr. teoloogia-litsentsiaat Petrus Gotschenius oli pidanud truult erakorralise teoloogia professori kohta 18. maist 1634 kuni ta õndsalt suri 1636. a. veebruari lõpul. Ja nõnda oma ametis teenitud kahe aasta ning seejärel armuaasta eest jääb saada aasta kohta 200 rootsi taalrit vaskmüntides ning kogusummas 544 rootsi taalrit. Need 544 rootsi taalrit maksab hr. kammeriir mahajäänud lesele kviitungi vastu kerge südamega. Tõsikindlalt alla kirjutanud hr. kõrgeauline rektor. Toimunud 11. oktoobril aastal 1638.

Teisipäeval, 16. oktoobril 1638 kl. 1

rektori majas hr. dr. Heini, dr. Ludeniuse, dr. Beloviuse, mag. Savoniuse, Joachim Warneke ja mag. Schomeruse osavõtul

1. Hr. kammeriir Harald Bengtsson oli kuningliku triviaalkooli õpetajatele taas kviitungid kätte toimetanud ja lasknud seejuures teatada, et need oma halduse eest ei võinud saada rohkem kui $\frac{1}{4}$ aasta palga. Seepärast soovib ta, et nad teised kviitungid ära annaksid ja mag. Savoniusel tuleb see osa, mille ta on saanud palgaks üle 100 taalri, ametipalgast maha arvata. Jacob Balcciusel tuleks aga see, mille ta on saanud üle $87\frac{1}{2}$ taalri oma eelkäija, õndsas Gotscheniuse armuaasta eest, maha arvata.

1638: 16. – 25. Oktober

2. Begehret H. Cammerier, das Ihr[es] Erl. Gn. des H. General Gouverneurs Consens über die Reisekosten, so nach Narva, Reval und Schweden aufgewandt werden müge, eingebracht werden.

Wird concludiret, das D. Belovius et Joachimus Warneke zu Ihr[em] Erl. Gn. hinauf gehen undt mit deroselben auß den Constitutionibus conferiren undt botten sollen, das selbige salaria mügen contentiret undt die uncosten juxta constitutiones gut gethan werden. Sollen ihm auch die Copey der confirmatio überreichen.

[7;24]

25. die Octob[ris] Anno 1638

in aedibus Mag. Dn. Rectoris. Magn[if.] Dn. Rector incipit profari, quod tempus sit deponendi magistratum & novum eligendi. Gratias agit Deo pro conservatione Academiae & porro precatur incrementum. 2. Hinc deprecatur si erratum sit, id humanitati ascribant. 3. Et cum die abhinc octavo novus Rector sit introducendus, vota expetit Electionis.

Dn. M. Petrus Schomerus Repetit praedicta & gratias superaddit, ut & preces pro salute Academiae & nominat, quod juxta modum facultatis sit procedendum & ordo sit jam repetendus ex orbe. Hinc Constitutiones volunt ut R[ectorem] Dn. D. Virginius elegatur & fausta precatur.

Dn. M. Savonius repetit gratias ut & Reg[iae] Maj[estati] agit gratias pro clementi affectu. Item Mag. Dn. Rectori. Et juxta constitutionum praescriptum eligendum esse statuit unum e Facultate theologica. Interim tamen si fieri posset, deliberandum judicat, an non ex illustribus Dn. Baronibus abs Horn possit eligi. Et quicumque fuerit electus, ei fausta quaevis precatur.

Dn. D. Belovius gratias agit & c[etera]. Et consentit, ut eligatur R[ector] & autem Dn. D. Virginius in Rectorem aut Prorectorem eligatur, si ex Ill[ustribus] Dominis Baronibus alteruter eligatur.

2. Hr. kammeriir soovib, et Narvasse, Tallinnasse ja Rootsi tehtavate reiside kulude suhtes tuleb esitada Tema armulise hiilguse hr. kindralkuberneri nõusolek.

Otsustatakse, et hr. Belovius ja Joachim Warneke lähevad üles lossi Tema armulise kõrguse juurde ning arutleksid sellega põhimääruse üle ja paluksid, et need palgad tuleks väitluse alla võtta ning kulutused tuleks heastada põhimääruse kohaselt. Nad peavad talle esitama ka kinnituse koopia.

25. oktoobril 1638

kõrgeaulise hr. rektori majas. Kõrgeauline hr. rektor alustab teatega, et käes on aeg ametivõim maha panna ja uus [rektor] valida. Ta tänab Jumalat akadeemia alalhoidmise eest ja palub täiendust edaspidiseks.

2. Peale selle palub ta, et kui ta on eksinud, peetaks seda inimlikuks.
3. Ja kuna tänasest alates lugedes kaheksandal päeval tuleks uus rektor ametisse seada, palub ta voteeringuid.

Hr. mag. Petrus Schomerus kordab eelöeldut ja lisab tänusõnad nagu ka soovid akadeemia heaoluks ja nimetab, et tuleb tavakohaselt teaduskondade kaupa edasi liikuda ja järjekord hakkab ringis otsast peale. Põhimääruse järgi nad tahavad, et rektoriks valitaks hr. dr. Virginius, ja soovib õnne.

Hr. mag. Savonius kordab tänusõnu ning tänab ka Kuninglikku Majesteeti heatahtliku suhtumise eest. Sedasama [soovis ta ka] kõrgeaulisele rektorile ja seadis valimiseks üles vastavalt põhimääruse ettekirjutusele ühe teoloogiateaduskonnast. Vahepeal aga pakub ta arutlemiseks, et kui oleks võimalik nii teha, kas ei võiks mitte valida ühe Nende hiilguste parun von Hornide hulgast. Ja ükskõik kumb valitakse, sellele soovib ka õnne.

Hr. dr. Belovius tänab jne. ning on nõus, et hr. dr. Virginius valitaks rektoriks või prorektoriks, kui üks Nende hiilgustest härradest parunitest [rektoriks] valitakse.

Dn. D. Ludenius [---]* eligit Dn. D. Virginium & relinquit liberum, si Ill[ustrem] Dn. Baronem eligere velit.

Dn. D. Heinius repetit votum & eligit R[ectorem] Dn. D. Virginium. An a[utem] ex Ill[ustribus] Dn. Baronibus alteruter sit eligendus, in medium relinquit, ob aetatem teneriorem.

Dn. D. Virginus repetit gratiarum actionem ad Deum et votum pro incolumitate addit. Et quod ad electionem attinet, agit gratias, quod iuxta constitutiones eligatur, sed quia integrum esse votum addere, ideo optaret ut alteruter e. junioribus Dominibus Baronibus eligeretur et maxima, Deo annuente, hinc commoda speranda, uti tempore Ill. Schytti. Et eadem jam speranda & sperat hinc Amicos plures. Et licet sit junior, tamen ex consuetudine Academiarum notum est, quod Illustres Juvenes ad talem honorem soleant eligi. Et licet sint juniores, tamen solet ipsis adjungi proRector, qui loco ipsorum Regimen Academicum sustinet. Ergo si consentiunt, ut eligatur Ill. Dn. Baro, non refragatur, Sic minus, non detrectabit. Et petit, cum grave sit officium & respui non possit, ut Deus adsit & benevolentia Dn. Collegarum, ut & suppetias in actionibus, Repromissit officia & prece concludit pro pace & concordia & pro sua pacem promittit.

[7;24v] Mag. Dn. Rector, quaevis fausta apprecatur Rev. Dn. Virginio, liberum tamen relinquit, an Illust[r]is Dominus Baro sit eligendus.

Concluditur ut in aulam ad Il[ustrissimum] Dn. Generalem mittantur, qui eius I[llustrissimo] exponant, quod Ill. Dn. Baro Christiernus abs Horn sit electus in Mag. Dn. Rectorem & petunt consensum. Mittuntur D. Ludenius & M. Schomerus & si acceptantur ut statum Ill[ustrissimo] Domino Baroni aperiant.

---

* Durchgestrichen: iterat votum.

1638: 25. oktoober

Hr. dr. Ludenius valib hr. dr. Virginiuse ja jätab vabaks, kui tahtakse valida Tema hiilgust hr. parunit.

Hr. dr. Heinius kordab soovi ja valib rektoriks hr. dr. Virginiuse. Kas tuleks valida üks Nende hiilgustest hr. parunitest, jättis ta nende noorukiea tõttu otsustamata.

Hr. dr. Virginius kordab tänuavaldust Jumalale ja lisab edusoovi. Ja mis puutub valimisse, tänab ta, et valitakse põhimääruse kohaselt. Kuna tuleb lisada uus ettepanek, sooviks ta siiski, et valitakse kumbtahes noortest parunihärradest ja siis tuleks Jumala abiga loota kõige suuremat tulu nagu Tema hiilguse Skytte ajal. Seda tuleb oodata ja ta ootab siia paljusid sõpru. Ja kuigi ta on nooruk, on akadeemiate tava järgi teada, et tuntud noorukeid võib ikka sellise au jaoks välja valida. Olgugi nad noored, siiski on tavaks, et nende kõrval on prorektor, kes nende asemel akadeemilise võimu enda peale võtab. Niisiis, kui nad nõustuvad, et valitakse Tema hiilgus hr. parun, ei hääleta ta vastu. Veel vähem ei lükka ta tagasi ja palub, kuna amet on raske ja ära ütelda ei või, et Jumal avitaks ja kolleegid oleksid heatahtlikud ja tegudes abiks. Ta töötab ikka kohust täita, võtab eelneva kokku rahu- ja üksmeele-sooviga ning töötab omalt poolt kodurahu.

Kõrgeauline hr. rektor soovib auväärsele hr. Virginiusele õnne, jätab aga lahtiseks, kas tuleks valida Tema hiilgus hr. parun.

Otsustatakse saata lossi Tema hiilguse hr. kindrali juurde need, kes Tema hiilgusele ette kannaks, et Tema hiilgus härra parun Krister Horn valitaks kõrgeauliseks rektoriks, ja paluvad nõusolekut. Saadetakse dr. Ludenius ja mag. Schomerus, kui nõustutakse, et nad annavad koha Tema hiilgusele hr. parunile.

**1638–1639: 1. November – 9. Januar,
Das kleine Konsistorium**

[8;1] **PROTOCOLLUM primae Instantiae sub Rectoratu secundo
Admod[um] Rev[erendi] Nob[ilissimi] atque Excell[entissimi] Viri
Dn. D. Andreae Virginij etc. a 1. Nov[embris] Anni 1638.**

[8;2] **Protocolum primae Instantiae.**

7. Decembr[is]

comparent duo studiosi, Hagelstenius Actor, Joh[annes] Erii Cand[idatus].

Proponit Actor Reo nullam occasionem datam verbi et verbali injuriam affectum in convivio ap[ud] Pastorem suecum.²⁷

Reus excipit negendo, quod tetigerit reum vel manu vel vitro, licet projecit candelabrum & duo vitra convitijs, item negat a se affectum Reum. Se vero contra a Reo plurimis convitijs provocatum. Actor hoc negat.

Quia Reus fatetur se ter projecisse duo vitra et candelabrum in Actorem, indeque apertaeret [---] Actorem laedidi habuisse, licet illum non tetitegerit, utique pro singulo justu mulctae loco solvet joachimicum calumniis, cum neuter illas probare potuerit, invicem compensationis, insuper utrique parti injungit sub poena exclusionis a beneficione altera alterum ulla injuria vel relati vel verbali post hac afficiat. Unicus joachimicus Reo peteti [!] mitigationem est remissus.

9. Januar A 39.

Erscheinet Nicolaus Teschen der jünger, stellet seinem jungen, der klaget auff Christoffer Pegaw, daß der ihn des abends dem 7. huius auff öffentlicher gasse angefallen, ohne uhrsach mit dem degen ins Auge gestossen, das es fast gar dar[au]sumb kommen.

[8;2v] Excipit Reus, daß der Actor ihn mit schrejen angefallen, und wie er deßwegen an ihn besprochen, weiter mit steinen und dann messer ihm übergefallen, deßwegen er sich wider ihn wehren müssen, daß also das unglück geschehen, da der Actor eingelauffen und sich selbst laediret, kan aber solches nicht erweisen.

**1638–1639: 1. november – 9. jaanuar,
Väike konsistoorium**

**Esimese instantsi protokoll väga avuäärse, õilsast soost ja
silmapaistva mehe hr. dr. Andreas Virginiuse jne. teistkordse
rektoriks olemise ajal alates 1. novembrist a. 1638**

Esimese instantsi protokoll.

7. detsembril

ilmuvad kaks üliõpilast, hageja Hagelstenius [ja] kandidaat Johannes Eri.

Hageja esitab, et ta ei andnud rootsi pastori juures²⁷ külas olles kostjale ei sõna ega teoga mitte mingisugust põhjust kallaletungimiseks.

Kostja eitab, et ta oleks käe või klaasiga löönud, olgugi et ta viskas kandelaabri ja kaks joogiklaasi söimusõnade saatel, samuti eitab, et tabas hagejat, hageja oli seevastu teda rohkete söimusõnadega solvanud. Hageja eitab seda.

Kuna kostja tunnistab üles, et oli kolmel korral kahe klaasi ja kandelaabriga visanud hagejat ja selle tagajärjel hagejat solvanud, kuigi ta teda ei puudutanud, peab ta igal juhul ainsa õiglase trahvina maksma ühe joachimtaalri valetunnistuse eest. Kuna kumbki pool ei suutnud seda tõendada, määrab rektor vastastikuse hüvituse, lisaks käsib mõlemal ühistoidult väljaheitmise ähvardusel igasugune ülekohus, nii sõnaline kui kehaline, lõpetada. Kostjalt nõutud üks joachimtaaler on lohutuseks tagasi antud.

9. jaanuar 39

Kohale ilmub Nicolaus Teschen noorem ja esitab oma õpipoissi, kes kaebab Christoffer Pegiuse peale, et too olevat 7. selle [kuu päeva õhtul] talle avalikul tänaval kallale tulnud, ilma põhjuseta mõõgaga silma torganud, nii et ta oli selle läbi peaaegu surmasuus.

Kostja esitab, et hageja oli talle karjudes kallale tulnud, ja kui ta teda korrale kutsus, siis kivide ja noaga teda rünnanud, seepärast pidi ta end tolle eest kaitsma, nõnda et juhtus õnnetus, kui hageja peale tormas ja ise end vigastas, kuid ta ei saa seda aga tõendada.

1639: 9. – 14. Januar, Das kleine Konsistorium

Sententia

Weilen Reus gestehen muß, daß der Actor von seinem, des Rei, degen protocollierter massen verletzt, seine exceptiones aber nicht probiren kan, als wird er für solchen überfallung und verletzung ad carcerem auff 14 tage hiemit condemniret undt mit wasser und brod solange gespeiset werden, auch daneben das Artztlohn dem Kläger zahlen, auch den degen innerhalb zween tagen bey poen 10 Reichsthaler einschaffen. V.R.W.

Eodem vocatus accedit Petrus Anundi, indicat Magn. Dn. Rector, quod conquestus sit Dn. Camerarius se hesterna vespera convitijs a Reo Petro Anundi exceptum sine data casu ulla, und gar für einen Schelm gescholten, petieritque hac in causa jus & justitia sibi administrandi. Excipit Reus [8;3] acceßiße Dn. Camerarium una // cum Dn. Johanne Magni Adessore benevolutum & post aliquot hausta pocula allocutum suum familiarem intimum & fratrem²⁸ Laurentium Mormannum jocosum dixisse was schlaffest du Schelm hocque arripuisse absque ulla causa Dn. Camerarium e regione studiosi illius sedatum [?].

Bescheid

Weilen Reus durchauß nicht gestehet, das er protocollierte injuriosische wort gegen den H. Camerirer gerädet, sondern nur auß scherzen solches zu seinem geschwornen bruder dem Laurentio Normanno [!] gesagt, und deßwegen auff zeugen sich berufft, Alß wird ihm solche seine exception zu probieren dilation gegeben biß auff folgenden Sonabend früe umb acht Uhr. V.R.W. Actum Dorpat 9.Jan[uar] A[nni] 1639.*

14. januar[ii]

die] citatus comparuit Pegius, rogatus quid causa habuisset sententiam dictae parendi. Respondet: propter rumores a Reo sponso & matris conditionem sibi hoc dedecorosum & studiis suis exitiosum futurum. Respondet Magn. Dn. Rector illas excusationes Villius respondisse tum cum semel dicta, rem non esse amplius in judicio sed actoris manu, cui jus quaesitum auferri non fuerit.

Decernitur & injungitur Reo Pegio ut adhuc ingrediatur carcerem cras 5 pom[eridiana] & cras mane gladium M. Dn. Rectori tradat sub poena graviori.

---

* Randbemerkung: Dominus Camerarius condonavit Reo eius excusationibus admissis.

1639: 9. – 14. jaanuar, Väike konsistoorium

Otsus

Kuna kostja peab õigeks võtma, et hageja tema, kostja mõõga läbi protokollitud ulatuses vigastada sai, tema seletust ei saa aga kontrollida, mõistetakse ta sellise kallaletungimise ja haavamise eest 14 päevaks kartserisse ja on niikaua vee ja leiva peal ja maksaks ühtlasi hagejale arstitasu ja annaks kahe päeva jooksul ära mõõga 10 riigitaalri [suuruse kautsjoni vastu]. Õiguse pärast.

Sinnasamasse kutsutuna ilmub Petrus Anundi. Kõrgealine hr. rektor annab teada hr. kammeriiri kaebusest, et kostja Petrus Anundi oli eile õhtul teda ilma mingi põhjusega sõimanud ja veel petiseks nimetanud. Selles asjas palub ta talitada õiguse ja õigluse kohaselt. Kostja ütleb alguseks, et ta oli tulnud koos assessori Johan Månssoniga hr. kammeriiri juurde heade kavatsustega ja pärast mõne pokaali kummutamist pöördunud oma südamesõbra ja venna²⁸ Lars Mormani poole ja öelnud naljapärast, et mis see kelm põõnab ning sellest võttis hr. kammeriir ilma mingi põhjusega kinni.

Otsus

Kuna kostja ei võta mitte mingil tingimusel omaks, et ta on protokollil järgi hr. kammeriiri solvava sõnaga nimetanud, vaid oli seda ainult naljapärast oma vannutatud vennale Laurentius Normanile öelnud, ja toetub seepärast tunnistajatele, siis antakse selle tema vastuväite kontrollimiseks ajapikendust järgmise laupäeva hommiku kella kaheksani. Õiguse nimel toimunud Tartus 9. jaanuaril aastal 1639.

14. jaanuaril

ilmus välja kutsutud Pegius, kellelt küsiti, mis põhjusel pole ta kirja pandud otsusele allunud. Ta vastab, et see, mida kostja kuulu järgi lubanud, ja ka ema seisukord on talle häbiks ja toob kahju ta õpingutele. Kõrgealine hr. rektor vastab, et ta selliseid vabandusi ei arvesta, kui juba ükskord kirja pandud, pole asi enam kohtus, vaid hageja käes, kes ei saa õigusemõistmist muuta.

Tehakse otsus ja kostjat Pegiust kohustatakse minema homme kl. 5 pärastlõunal kartserisse ja andma homme hommikul karmi karistuse ähvardusel mõõga kõrgealisele hr. rektorile.

1639: 25. Januar, Das kleine Konsistorium

[8;3v]

25. Jan[uaril] A° 1639

1. ad Christophorum Pegium

Quaerit Mag. Dn. Rector e Christophoro Paegio, an velit ingredi carcerem nec ne? Respondet Paegius, se petere, ut liceat cum matre colloqui. Respondet Magnificus Dominus Rector, rem non esse cum matre & contumaciam, quod ex arrhesto discesserit, esse vindicandam. Respondet Paegius sibi nihil de arrhesto constitisse.

Respondet minister Academiae se indicasse & ipsi & matri ipsius de arrhesto imponendo & jam imposito. Mag. Dn. Rector hinc quaerit, an velit Carcerem ingredi nec ne? Respondet Paegius, erit praestanda obedientia & ingrediari[i].

2. Quaerit, an velit gladium tradere? Promittit, idque quamprimum fieri potuerit.

3. Quaerit, An precium solverit Chirurgo? Respondet se soluturum esse.

II ad Johannem Chemnitium.

Mag. Dn. Rector praelegit literas a Dn. Adelhelmio contra Chemnitium scriptas. Respondet Chemnitius, quod apud Lotichium fuerit & eum invitaverit. Ed quod tetigerit, negat. Replicat plenipotentiaris Adelhelmi, quod negare factum non possit, cum omnes viderint & factum sit tempore coenae & adfuerit Mariae Stackels, ibique mulsum dedit. Ad quam replicationem taceat.

Concluditur in causa Paegij.

Ut prius dictae sententiae pareat & die Lunae 8. Mat[utina] carcerem ingrediatur. Et crastina luce transigat de precio cum chirurgo. Gladium autem eo die, quo est carcere dimittetur, tradat, sub comminatione poenae gravissimae, contumacibus & perjuris in Constitutionibus definitae.

Quaerit Mag. Dn. Rector iterum a Johanne Chemnitio an dixerit hundespenal, bernheuter. Respondet, quod oblitus sit. Concluditur in causa Johannis Adelhelms contra Chemnitium: Cum Johannes Chemnitius factum fateatur, ut die Lunae 8 mat[utina] ingrediatur carcerem.

1639: 25. jaanuar, Väike konsistoorium

25. jaanuaril aastal 1639

1. Christopher Pegiuse kohta.

Kõrgeauline hr. rektor küsib Christophorus Pegiusest, kas ta soovib kartserisse minna või ei? Pegius palub lubada emaga läbi arutada. Kõrgeauline hr. rektor vastab, et tal pole asja mitte emaga ja teda tuleb karistada jultumuse eest, et ta vahistamisest eemale hoidis. Pegius vastab, et ta ei tea vahistamisest midagi.

Akadeemia pedell vastab, et ta olavat tolele endale ja emale teatanud arestikaristuse määramisest ja selle kehtimahakkamisest. Seejärel küsib temalt kõrgeauline hr. rektor, kas ta tahab kartserisse minna või ei. Pegius vastab, et ta tahab, tuleb kuulekust üles näidata ja kartserisse minna.

2. Küsib, kas ta soovib mõõga ära anda. Ta lubab seda teha niipea, kui see võimalikuks osutub.

3. Küsib, kas ta kirurgile on maksnud. Ta vastab, et maksab edaspidi.

II Johannes Kamnitzi kohta.

Kõrgeauline hr. rektor loeb ette hr. Adelheimi kirja, mis on kirjutatud Chemnitiuse vastu. Chemnitius vastab, et ta oli Lottichiuse juures ning kutsus teda, ja eitab, et oleks [Adelheimi] puutunud. Adelheimi esindaja väidab vastu, et ta ei saa tegu maha salata, sest kõik nägid ja toimus see õhtusöögi ajal. Ja kohal oli Maria Stackels ning ta jagas seal mõdu. Selle hageja vastuväite peale [kostja] vaikib.

Pegiuse asjas otsustatakse,

et allugu varem tehtud otsusele ja mingi esmaspäeval kl. 8 kartserisse ja hommepäev leppigu kirurgiga kokku tasu suhtes. Mõök andku ära samal päeval, kui ta kartserisse saadetakse, kõige karmima karistuse ähvardusel, mis on põhimääruses öeldud tõrksuse ja üleastumise kohta.

Kõrgeauline hr. rektor küsis uuesti Johannes Chemnitiusest, kas ta ütles "koerapennal", "laiskvorst". Ta vastab, et ei ole meeles. Johannes Adelheimi asjas Chemnitiuse kohta tehakse otsus: kuna Johannes Chemnitius teo üles tunnistas, siis tal tuleb minna esmaspäeva hommikuks kl. 8 kartserisse.

1639: 15. – 21. März, Das kleine Konsistorium

15. Martij

erschien der schmid Albrecht, bracht vor ein, das verschiene dingstag 2 gegenwertige studiosi Petrus Laurentii und Andreas Magni erstlich seinen jungen geschlagen, welchen da er verfechten und retten wollen, iedoch mit bitte und guten worten, das er dem jungen wolte zu frieden lassen, war der Petrus aber ihn hergekomen und ihn ein blau augen geschlagen, wie offentlich zusehen.

Respondet Petrus, das der junge erstlich ihn geschlagen, in gar zu [8;4] boden // geworffen und in die haar gefallen, wie er es denen wirth hette klagen wollen. Wie eins dem wirth geklaget, were der wirth mit einem stücke holtzes aber ihn gekommen, geschlagen, da er also sich retten müssen.

Testes Magnus Erici, Haquinus Kylander, Petrus Eliae, Jonas Petri. Der Actor hat diese sache hernach fallen lassen. Das Weib aber, so hernach sich sonderlich beschweret, hat ihr die action vorbehalten, darauff die studiosi Rei arresto detiniret, biß das weib wider zu vorigen gesundheit die action zu prosequiren kunne.

21. Martij

erscheinet Paul Zingelman contra Daniel Carelson. Klaget Actor, das Reus ohn ursach ihm vor Hans Raspen hause überfallen und übel geschlagen, auch ihn hernach außgefodert. Reus gesteht es, aber sagt, das er ihm nur eine ohrfeige gegeben und der Actor zuvor auff der gassen geruffen. NB darff coram iudicio Actoris drowen, das es ihn gedencken wolte, das er ihm verkläget.

Sententia

Weilen Reus nicht allein freywillig gestunden, das er Actorem in eines frembden mans hause verfolget, daselbst überfallen und geschlagen, sondern auch selbigen abend für dem Actoris bald hauß gekommen und ihn ausgefordert, auch noch darüber alhie für gerichte gedrawet ihn, das er ihn verkläget, es gedencken, als wird er derowegen auff 14 tage carcerem condemniret, und sub poena relegationis ihm ernstlich erbotten, sich keines weges weder durch sich selbst noch durch andere an Actore zu vindicieren. V.R.W.

15. märtsil

ilmus sepp Albrecht ja esitas, et möödunud teispäeval kaks siinset üliõpilast, Petrus Laurentii ja Andreas Magni, löönud esmalt tema õpipoissi, keda ta siiski kaitsta ja päästa püüdis palumise ja hea sõnaga, et nood õpipoisi rahule jätaksid. Petrus astus talle vastu ja lõi tal silma siniseks, nagu avalikult on näha.

Petrus vastab, et esiteks oli õpipoiss teda löönud, põrandale paisanud ja juustest kinni haaranud, kui tema oli tahtnud peremehele kaevata. Kui ta oli peremehele kaevanud, oli too puuhaluga teda rünnanud ja löönud, nii et ta pidi end päästma.

Tunnistajad Magnus Eri, Haquinus Kylander, Jonas Petri, Petrus Eliae. Hageja võttis seepeale süüdistuse tagasi, kuid abikaasa, kes vahepeal eriliselt kaebas, jäi hagi juurde. Seepeale lasti kostjaid üliõpilasi aresti all hoida, kuni naine endise tervise juures võiks õigusemõistmiseks hagi uuesti esitada.

21. märtsil

ilmub Paul Singelmann Daniel Caroli vastu. Hageja kaebab, et kostja oli talle Hans Raspe maja juures ilma mingi põhjusega kallale tunginud, hullusti peksnud ja pärast teda ka jälitanud. Kostja võtab selle omaks, ütleb aga, et oli talle vaid ühe kõrvakiilu andnud ja hageja oli enne tänaval karjunud. NB Ta suvatses kohtu juuresolekul hagejat ähvardada, et peab teda veel meeles kaebamise pärast.

Otsus

Kuna kostja võttis vabatahtlikult omaks nii selle, et oli hagejale võõra mehe majja järele läinud, seal kallale läinud ja löönud, kui ka selle, et oli samal õhtul hageja maja ette tulnud ja teda välja hüüdnud ning samuti ka siin kohtus teda ähvardanud kaebamise pärast meeles pidada, mõistetakse ta 14 päevaks kartserisse ja väljaheitmise ähvardusel keelatakse tal karmilt mitte mingilgi viisil ise ega kellegi teise kaudu hagejale kätte maksta. Nõnda on õigus.

1639: 26. März – 3. April, Das kleine Konsistorium

[8;4v]

26. Martij

erscheinet Hans Buchdan, ut Actor contra Ericum Matthiae & Suenonem Hagelstenium, bringet an, das ihme von den Reis noch restire 4 Reichsthaler für ½ Jahrs kammer heur und 2 Reichsthaler für 1 tonnen bier, bittet, das sie ad solutionem mügen angehalten werden. Rei excipiunt, das sie eine andere action mit ihm, dem Actore, hetten. Er müste ihnen deß wegen erst gerecht werden. Zudem hette Actor sie für diesem auch angeklaget, weren von solchen action sub Rectoratu Dn. M. Schomeri totaliter absolviret. Haben deßwegen ad testimonium des M. Schomeri provociret, qui vocatus, cum non potuerit adstipulari studiosis, sequentis fuit lata.

Sententia

Weil auß vorigen protocol sub rectoratu des H. D. Ludenij de A[nno] 37 klar erscheinet, das Beclagte sich selbst verwillkühret, dem Actorem richtig das mit ehestem zu zahlen, und die eingeworffene exception, das sie von solchen schuld und re judicata hernach absolvireten, nicht beweisen können, Als wird ihnen hiemit auffgelegt, Klager innerhalb sechs wochen sub poena 3 Reichsthaler zubefrieden, inmittels aber nicht wenich hastlich zu werden; wird ihnen aber iedoch ihre action, so sie herwider gegen den klager Buchdan haben möchten, vorbehalten. V.R.W.

[8;5] Ob auch wol Beklagter Ericus Matthiae candidatus wegen seiner verübeten immodestia billich schuff zu straffen were, wird ihm doch solches für dißmal ex gratia condoniret, mit verwarnung, hinfüro sich bescheidener zuerzeigen. V.R.W.

3. April

Erschien Johannes Bruggeman contra Hemmingum Gad & Danieleum Caroli, klaget, das der Daniel Caroli seinen degen von ihm begehret und solches mit grosser ungestüme, pochen und fluchen, auch solches 2do retieriret; wie er außgeschlaffen, Er hette sich zwar entschuldiget, das er ihm den degen gern geben wolte, aber das er ihm solchen ietzo nicht geben konte, weil er truncken und ihm der nicht nützlich, sondern vielmehr schädlich sein würde. Darauff er ihn für ein Schelm undt Cujon gescholten. Reus Daniel negat, sondern er hette nur retorquendo solches gethan, da er von dem Actore erst were für einen Schelm und Cujon gescholten

1639: 26. märts – 3. aprill, Väike konsistoorium

26. märtsil

ilmub Hans Buchdan hagejana Ericus Matthiae ja Sueno Hagesteniuse vastu. Ta esitab, et tal on kostjatelt veel saada 4 riigitaalrit poole aasta toaüüri ja 2 riigitaalrit tündri õlle eest, ja palub, et need [kostjalt] kuni äramaksmiseni kinni peetaks. Kostjad esitavad vastuväiteks, et neil olevat hagejaga üks teine kohtuasi. Ta peaks esiteks nendega selle joonde ajama. Pealegi olevat hageja nende peale selle pärast juba varem kaevanud ja sellest hagist olevat nad hr. mag. Schomeruse rektoriks olemise ajal täielikult vabaks mõistetud. Nad olid seepärast kutsunud hr. mag. Schomeruse tunnistusi andma, kes kutsuti kohale, kuid ei saanud nõustuda üliõpilastega.

Tehti järgmine otsus.

Kuna eelmisest, hr. dr. Ludeniuse rektoriks olemise aegsest, 1637. a. protokollist ilmneb selgesti, et kostjad olid omal tahtel lubanud hagejale esimesel võimalusel ära maksta ja vastuväiteid, et neid sellest võlast ja kohtuasjast edaspidi vabaks saaks mõista, tõendada ei suutnud, kohustatakse neid 3 riigitaalri suuruse trahvi ähvardusel hagejat rahuldama kuue nädala jooksul. Vahepeal aga ei tohi vähimaidki inetusi teha. Neile jäetakse aga siiski õigus hagile, mida nad sooviksid omada hageja Buchdani vastu. Õiguse nimel.

Kuigi ka kostja, kandidaat Ericus Matthiae, vääriks oma toimepandud kõlvatuse eest küll õiglast karistust, antakse talle seekord armu poolest andeks hoiatusega, et ta osutaks edaspidi suuremat leplikkust. Õiguse nimel.

3. aprillil

ilmus Johannes Brüggemann Hemmingus Gadi ja Daniel Caroli vastu. Kaebab, et Daniel Caroli olevat temalt mõõka nõudnud ja seda teinud suure ägeduse ja sajatamisega, seda veel teisel korral. Kui ta oli välja maganud, olevat ta küll vabandanud, et annaks meeeldi talle mõõga, aga ei saa nüüd anda, kuna ta on purjus ja talle polevat see vajalik, vaid on pigem kahjulik. Seepeale oli see teda kelmiks ja viletsaks vennaks sõimanud. Kostja Daniel eitab, ta olevat seda üksnes vastu öelnud, kui hageja teda esimesena kelmiks ja viletsaks vennaks sõimas. Hageja, kes seda eitab, esitab tunnista-

1639: 3. April, Das kleine Konsistorium

worden. Actor provocat ad testimonium productum testis Olai Duncani, der aber gestehet [---]*, das Brüggeman erstlich gescholten. Contra Hemmingum klaget er, Actor, das der für seinen thür gekommen nach mittage und sich da er müth gemacht und Actorem mit dem degen fodert.** R[eus] He[mmingius] excipit, der Brüggeman hette ihn für einen schelm gescholten, wie ihm solches der Daniel wider referiret were, dieses ex fervore iracundice also geschehen. Daniel interrogatus, ob er Hem mingo [8;5v] das gesagt, // negat, sondern nur das der Brüggeman wider ein parlament im hause gehabt. Testis sagt gleichfals, das er nicht gehöret, das der Brüggeman den Hemmingium gescholten.

Sententia

Weilen testis Olaus Duncanus sub fide juramenti Academico praestitu aussaget, das Actor der Brüggeman den Daniel erstlich gescholten, darauff der Daniel wider retorquiret, als werden solche injurien invicem compensiret. Es sol ber Actor Brüggeman schuldig sein, ehe dem Danieli seinen degen zurestituiret und wenn [?] er an ihn, den Daniel, etwas zusprechen, solches zu rechte fodern; hingegen sol auch Reo bei wilkürlichen straffe verboten, sondern allen violentien gegen dem Actorem sich zu enthalten; den andern Beclagten Hemmingium belangend, weil der Daniel Caroli für Gerichte selbst negiret, auch der testis nicht gehöret, das Brüggeman ehe den He[mmingium] in seinen Abwesen solle injuriret haben. Er aber, Hemmingius, dennoch bei hellem tage für des Actoris hauß mit blossen degen gekommen, ihn provociret, und also nicht allein haußgewald geübet, sondern auch öffentlich grosse Ärgernuß gegeben, Als wird er wegen solches groben excesses auff vier monat a beneficio regio [8;6] excludiret und ietzo innerhalb 2 tagen Rectori den degen zulieffern // sub poena relegationis, weder durch sich selbst noch durch andern an den Actori Brüggeman zu vindiciren ernstlich verboten. V.R.W.

---

* Als Randbemerkung: sub fide Academico praestitu.

** Durchgestrichen: aufgescholten.

1639: 3. aprill, Väike konsistoorium

jaks Olaus Duncani, kes aga tunnistab akadeemiale vande all, et Brüggemann oli esimesena sõimanud. Tema, hageja, kaebab Hemmingu peale, et see oli pärastlõunal tema uksele tulnud, seal julgust kogunud ja hagejat mõõgaga välja nõudnud. Hemmingius esitab vastuväite, et Brüggemann olevat teda kelmiks sõimanud, nagu Daniel olevat seda talle edasi rääkinud. See oli nõnda raevupuhangust sündinud. Küsimusele, kas ta ütles seda Hemmingule, vastab Daniel eitavalt, vaid et Brüggemann oli kodus uuesti sõnelnud. Ühteageu ütleb tunnistaja, et ta ei kuulnud, et Brüggemann oleks Hemmingit sõimanud.

Otsus

Kuna tunnistaja Olaus Duncan tunnistab akadeemiale vande all, et hageja Brüggemann oli Danieli esimesena sõimanud, mispeale Daniel vastu sõimas, nõnda on need solvangud vastastikku tasa. Süüdlaseks olgu aga hageja Brüggemann, kuni ta Danielile selle mõõga tagasi annab ja Danieliga asja korda räägib. Seevastu tuleks ka kostjal keelata suvakaristuse ähvarusel mistahes vägivallaakt hageja vastu. Teise kostja Henningu kohta otsustati, et kuna Daniel Caroli ise kohtus eitab ja ka tunnistaja ei kuulnud, et Brüggemann oleks enne Hemmingule ülekohut teinud, kuid tema, Hemmingius, oli ometi päise päeva ajal tulnud paljastatud mõõgaga hageja maja ette ja teda välja kutsunud ja nõnda mitte ainult kodurahu rikkunud, vaid ka avalikult suureks pahameeleks põhjust andnud, siis arvatakse ta sellise jämeda üleastumise eest neljaks kuuks riigistipendiaatide hulgast välja ja ta peab kahe päeva jooksul ülikoolist väljajätmise ähvardusel oma mõõga rektorile andma, ühteageu on tal karmilt keelatud kas ise või teiste kaudu hagejale Brüggemannile kätte maksta. Nõnda on õigus.

1639: 3. – 24. April, Das kleine Konsistorium

Eodem die comparerunt fratres Scholmanns contra Andream Laurentij, conquaeritur, daß sie gestriges bei hellem tage vom Russen gekommen nach hause gehen wollen, da Reus zuvor auff dem Kirchhoffe geschrien, und ohne uhrsach an sie [---] kommen, gefragt, ob sie ihm etwas wolten ipsis negotibus, hetten er sie [---]* *stricto gladio* biß die Drückerey also verfolgt und mit vielen schmehe Worten *afficijret*, also auch das der jüngsten bruder den Mantel im stiche lassen müssen, welcher hernach auff die Drückerey eingebracht.

Reus excipit, das Actores ihn erstlich nachherrufen, darauff er ihnen gefolget und gefragt, was sie ihn wolten.

Testis, der Buchdrucker der Kamnitz, bezeuget, das Reus die Actores verfolgt mit blossem degen und sie für penall gescholten und herauß gefodert.

Sententia

Cum Reus factum negare non possit, quod se Actores in coemitorio *stricto gladio* adactus & per plateas usque ad locum Typographiae *insecutus* sit, insuper *converbii injuriosi* proscidit ac proinde tum propter ipsum factum violentum tum propterea fundam sacri loci profanationem exclusionem perpetuam a beneficio regio meritis fuisset. Tamen quia ipse agnover[it] & deprecatus est culpam & Actores nonnulla ei [8;6v] *condonaverint* // verum etiam pro ipso *intercessore*, ut hic *amicitia suecorum & germanorum* magis *coalesceret*, de jure etiam suo *cedere* voluet *judex*, ita tamen ut intra *biduum* vel *gladium* Reus tradat Magn. D. Rectori vel eundem *duobus imperialibus* redierat sub *poena carceris* & posterum ab *omni violentia & sacri loci profanatione* abstineat, nec per se nec per alios sub *poena relegationis* semet *ulciscatur* jure & *aequitate* id exigente.

24. April[is]

apud Mag. D. Rectorem praesentibus D. Heinio & M. Schomero.

Erschien Claus Tönson, Korallenmacher²⁹, contra Danielem Caroli, klaget, das etzliche studiosi mit seinem wirt parlament gekommen, da sie in mitter nacht ohne alle gegebene Uhrsach ihm in die fenster geworffen, welches, wie er folgenden tages zugemüte gezogen, hatte er

---

* Gestrichen: ihn und seinem Bruder.

1639: 3. – 24. aprill, Väike konsistoorium

Samal päeval ilmusid vennad Scholmannid Andreas Laurentii vastu. Nad kaebasid, et nad olid eile päise päeva ajal tulnud Russe juurest ja tahtnud koju minna, kui kostja oli enne surnuaial karjunud ja ilma mingi põhjusega nende juurde tulnud, küsides, et kas nad ei tahaks teda pisut seltsiks, oli neile paljastatud mõõgaga kuni trükikojani järele tulnud ja rohkete sõimusõnadega üle külvanud, nõnda et noorem vend pidi oma mantli maha jätma, mis pärast oli viidud trükikotta sisse.

Kostja jätkab, et hagejad olid algul teda hüüdnud, mispeale ta läks neile järele ja küsis, et mida nad temast tahavad.

Tunnistaja, raamatutrükikal Kamnitz, tunnistab, et kostja oli hagejatele paljastatud mõõgaga järgnenud, neid "pennaliteks" sõimanud ja välja kutsunud.

Otsus

Kuna kostja ei saa eitada, et ta oli surnuaial hagejaid paljastatud mõõgaga taga ajanud ja mööda tänavat [---] trükikojani jälitanud, seejärel häbematu sõimuga haavanud, väärrib ta nii oma vägivallateo kui pühakoha tõsise rüvetamise pärast kuninglikult stipendiumilt alatiseks mahaarvamist. Siiski, kuna ta ise oma süü omaks võttis ja vabandust palus ning hagejad talle enamuses andestasid, tõsi küll, vahendaja kaudu, et siin rootslaste ja sakslaste sõprus kasvaks, soovib kohtunik aga loobuda oma õiguspärasest otsusest, siiski nõnda, et kostja peab kartserikaristuse ähvardusel andma mõõga kõrgeaulisele härra rektorile kahe päeva jooksul kui ka talle tasuma kaks riigitaalrit ja et ta edaspidi hoiduks igasugusest vägivallast ja pühakoha rüvetamisest, et ta ei maksaks kätte ei ise ega teiste kaudu ülikoolist väljaheitmise karistuse ähvardusel, nagu seda nõuab õigus ja õiglus.

24. aprillil

kõrgeaulise rektori juures dr. Heini ja mag. Schomeruse osavõtul

Ilmus Claus Tönson, kröllivalmistaja,²⁹ Daniel Caroli vastu, kaevates, et mõned üliõpilased on oma majaperemehega sõnelenud, seejärel ilma ühegi põhjusega tema aknad sisse peksnud, mida ta oli järgmisel päeval süda-

1639: 24. – 27. April, Das kleine Konsistorium

auff der gassen in genere gesagt: "der mir meinem fenster also eingeworffen, der hat gethan wie ein Morder." Darauff Beclagter sich solches angenommen und abermahl das fenster geworffen, auch klagers haußfrawen geschlagen. Reus excipit, das klager ihn und allen studiosos für schelmen gescholten. Weil solches qui testes probiren, welche (als Mart[tinus] Faxelius, Ericus Andreae Salemontanus, Joh[annes] Jonae, Petrus Caroli) vorgefordert und gezeuget haben, das er die studiosos gescholten für schelme und Morder, replicat Actor, das die studiosi dergestalt Klägereien und derhalben nicht zeugen sein konten.

Vocatur Pastor Ringensis, worauff die studiosi sich beruffen, der zeuget in scripto, wie Beylegend zusehen. Das gleichen zeuget h. M. Savonius auch ein, wie auß seinem beilegenden documento zu vernommen,³⁰ weil Actor auff zeugen sich beruffet, ist die crastina verschoben.

[8;7]

27. April

Erscheinen aber mahl vorbenandte parten. Actor produciret zeugen Jacob Camnitz, Buchdrucker, bittet ihn zuverhören, welcher praestito juramento auff folgende articul und interrogatoria ausgesagt wie folget.

1. War, das der corallenmacher gesagt, "wer mir das fenster hat eingeworffen, der hat gethan wie ein schelm und morder."
2. War, das der Daniel Caroli den Corallenmacher geschlagen.
3. War, das selbige Daniel Caroli das Corallenmachers weib geschlagen.

Reditum interrogatoria.

1. Ob nicht viel mehr war, das der Corallenmacher nur gesagt: "Ihr studenten seind schelme und morder, ihr habet mir das fenster außgeworffen."
2. Ob der Corallenmacher nicht gesagt: "Du mit dem koller hast mir das fenster eingeschlagen."

1639: 24. – 27. aprill, Väike konsistoorium

messe võtnud ja tänaval üldiselt öelnud: "See, kes on minu aknad sisse löönud, on seda teinud nagu röövel." Selle peale oli kostja pahanenud ja veelkordselt aknad sisse visanud ning ka majaperenaist löönud. Kostja esitab vastulause, et hageja oli teda ja kõiki üliõpilasi kelmideks sõimanud. Kuid nende vastu, kes väljakutsutud tunnistajatena (nagu Martinus Faxellius, Ericus Andreae Salemontanus, Johannes Jonae, Petrus Caroli) tõendasid, et ta on üliõpilasi kelmideks ja röövliteks sõimanud, esitab hageja vastulause, et üliõpilased on sel viisil kaebajad ja seepärast ei saa nad olla tunnistajateks.

Kutsutakse ette Rõngu pastor, kellele üliõpilased toetuvad. See tunnistab kirjalikult, nagu juuresolevalt näha. Sedasama tunnistab ka hr. mag. Savonius, nagu tema juuresolevast dokumendist näha.³⁰ Kuna hageja viitab tunnistajatele, lükatakse istung homsele.

27. aprillil

ilmuvad eelnimetatud pooled uuesti kohtusse. Hageja esitab tunnistajatena raamatutrükkali Jacob Kamnitzi, palub teda vande all üle kuulata järgnevate punktide ja küsimuste kohaselt.

1. Kas on tõsi, et krõllimeister ütles: "Kes on minu akna sisse löönud, on seda teinud otsekui kelm ja röövel"?
2. Kas on tõsi, et Daniel Caroli lõi krõllimeistri?
3. Kas on tõsi, et Daniel Caroli lõi krõllimeistri naist?

Järgnevad küsimused:

1. Kas ei olnud mitte midagi rohkemat, kui et krõllimeister ütles: "Teie, tudengid, olete kelmid ja röövlid, teie olete minu akna sisse löönud"?
2. Kas krõllimeister mitte ei öelnud: "Sina oled äkkvihas minu akna sisse löönud"?

1639: 27. April, Das kleine Konsistorium

Ad art[iculum] 1 respondet Negando.

2. N[egat], sondern Er habe es zwar thun wollen [---]*, die hände auffgehoben, aber der Martinus Faxelius were dazwischen gekommen, ihn begriffen und es verhindert.

3. N[egat], hab es nicht gesehen.

Ad interroga[atoria].

1. Aff[irmat], habe es gemein also die studenten gescholten und beschuldiget das sie ihm das fenster ausgeworffen: "Ihr, studenten, sind schelme und morder, ihr habt endlich fenster außgeschlagen."

2. Negat, das er solches gehöret.

[8;7v] Des Actoris ander zeuge war Woitka Popalinßky. Weil aber derselbe krank und zubette gelegen ist, solten abzuhören der secretarius Academiae mitt den zeugen, als den beiden pedellen, auch dem Andrea Bergio zu ihm abgefertiget, welche eingebracht, das besagte zeuge.

Art[iculum] 1. War gesagt, und das er gehöret, das des Corallmachers wort also gewesen.

Art[iculum] 2 affir[mat], der Daniel Caroli hette dem Corall[macher] auff der schulter geschlagen.

A[rticulum] 2 Aff[irmat], das der Dan[iel Caroli] des Corallenmachers weib mit der faust für den kopff gestossen, da were der Martin Fax[elius] dazugekommen und den [Daniel] Caroli weggerissen.

Ad interrogat[oria]

1. N[egat], Das er, der Corall[macher], solches nicht gesagt.

2. Aff[irmat], Das er den Dan[ielem Caroli] beschuldiget, das der ihm das fenster eingeschlagen.

Reus berufft sich auffm weib, so bey dem Corallemacher in losament, welche auch examiniret, sed absque juramento testium, weil sie nicht hab anwesend [?] und nicht anders gesagt, als das sie nur gehöret, das der Corall[en]macher zwar von schelmen und mordern gesagt, aber wüste nicht, auff welche oder welchen er das gemeinet.

---

* Zwischengeschrieben: und gesagt was hastu mich zusch[---]

1639: 27. aprill, Väike konsistoorium

1. punktile vastab ta eitavalt.
2. Eitab, ta olevat vaid tahtnud seda teha ja oli käe tõstnud, aga Martinus Faxelius oli vahele tulnud, temast kinni haaranud ja seda takistanud.
3. Eitab, ei ole seda näinud.

Küsimustele [vastused]:

1. Jaatab, on nõnda üliõpilasi üldse sõimanud ja süüdistanud, et nad on tema akna puruks löönud: "Teie, üliõpilased, olete kelmid ja röövlid, teie olete lõpuks akna sisse löönud."
2. Eitab, et oleks seda kuulnud.

Hageja teine tunnistaja oli Voitka Popalinsky. Kuna see aga lebas haigena voodis, pidi tema juurde teda küsitلهma saadetama akadeemia sekretär koos tunnistajate, mõlema pedelli ja Andreas Bergiusega, kes esitasid, mida tunnistaja ütles.

Punkt 1. Oli öelnud ja ta kuulis, et krõllimeistri sõnad olid sellised.

Punkt 2. Jaatab. Daniel Caroli lõi krõllimeistrile õla peale.

Punkt 3. Jaatab, et Daniel oli krõllimeistri naisele rusikaga pähe löönud, siis oli Martin Faxelius juurde tulnud ja [Daniel] Caroli eemale tõmmanud.

Küsimustele:

1. Eitab, et krõllimeister midagi niisugust oleks öelnud.
2. Jaatab, et ta süüdistas Danieli, et see olevat tema akna sisse löönud.

Hageja viitab naisele, kes on krõllimeistri juures korteris, keda ka küsitleti, kuid ilma tunnistajavandeta, kuna ta ei [olnud juures] ja ei öelnud midagi muud kui seda, mida ta kuulnud oli, et krõllimeister oli rääkinud küll kelmidest ja röövlitest, aga ta ei teadnud, keda ta oli mõelnud.

1639: 27. April - 4. Mai, Das kleine Konsistorium

Sententia

In angebrachter Klage des Corallenmachers Claus Tönson wider Daniëlem Caroli, auch Martini Faxelij, Eriçi Andreae Salomontani, Johannis Jonae und Petri Caroli als intertenientium* studiosorum wird erkand, [8;8] demnach auß allem vor und anbringen, und der // zeugen aussage erhellet, das zwar die studenten in gemeine, und also dieser Daniel Caroli von dem Actore für schelmen und morder gescholten worden und da Daniëli Caroli solches zu vindiciren etwas anlaß gegeben worden, weil aber dennoch ihm vielmehr gebühren wollen legitima via solche injurias zu vindiciren und nicht sein eigen richter zu sein, Als wird Er auff 8 tage hiemit ad carcerem condemniret. Die intervenirende Studenten belangend, weil auß dem attestatum gnugsam erschieuet, das der Actor ohne vorgehende überweisung die studenten in gemein für schelm und morder gescholten und sie ohne beweiß so groblich beschuldiget, muß Actor solches auch billich mit gefangnuß auff 4 wochen büßen, und mügen die studenten umb execution bei E[wer] E[hrenvester] Rath deßwegen gebührliche ansuchung thun.³¹ V.R.W.

Die 4. Majj

praesente Dn. R[ectore] et Dn. Heinio in aedib[us] Magn[ifici].

Magn. Dominus Rector proponit de studioso Hemmingio, qvam ob contumaciam ipsi poena irroganda? Allegata Lege 2da, sed censet eam mitigandam.

Dominus D. Hein referendam censet causam ad Consistorium Majus, praesertim cum jam ipse se excluderet, dando nomen militiae.

Mag. Dominus R[ector] incertum putat esse num dederit se militiae, persistit in Consilio de mitiganda poena, et exclusione perpetua saltem a beneficio.

Famulus Jacobus interrogatus quoties citarit Hemmingum, aliquoties id factum respondet, et conventum a se partim ipsum Hemmingum, partim eius Contubernalem. Concludunt uterque remittendum esse negotium ad Consist[orium] majus.

---

* Muß sein: intervenientium.

1639: 27. aprill – 4. mai, Väike konsistoorium

Otsus

Kröllimeistri Claus Tönsoni esitatud hagi suhtes Daniel Caroli, ka Martin Faxeliuse, Ericus Andreae Salemontanuse, Johannes Jonae ja Petrus Caroli kui asjasse segatud üliõpilaste vastu otsustatakse kogu esitatust lähtudes ja tunnistajate tunnistustest selgust saades, et hageja on küll kõiki üliõpilasi ja seega ka Daniel Carolit kelmideks ja röövliteks sõimanud ning hr. Daniel Carolile selle eest kättemaksmiseks põhjust andnud, kuna aga tollel oleks olnud kohasem sellise auhaavamise eest pigem seaduslikul teel kätte maksta ja mitte ise kohtumõistjaks olla, nõnda mõistetakse ta 8 päevaks kartserisse. Mis puutub vahele astunud üliõpilastesse, siis kuna tunnistustest ilmneb küllaldaselt, et hageja ilma tõestamiseta sõimas kõiki üliõpilasi kelmideks ja röövliteks ja süüdistas neid ilma põhjuseta niivõrd toorelt, siis tuleb hagejal selle eest õigusega 4 nädalat vanglakaristust kanda ja seetõttu võivad üliõpilased [otsuse] täideviimiseks auväärsele raele vastava nõude esitada.³¹ Nõnda on õigus.

4. mail

hr. rektori ja hr. Heini kohalolekul kõrgeaulise [rektori] majas

Kõrgeauline hr. rektor küsib üliõpilase Henningi kohta, millist karistust tuleks talle tõrksuse eest kohaldada. Viidatakse seaduse 2. punktile, mida tuleks vaid pehmendada.

Härä dr. Hein arwab, et esitatud kohtuasi peaks kuuluma suure konsistooriumi pädevusse, seda enam, et ta on end ise juba [ülikoolist] välja arvanud, lastes end sõjaväkke värvata.

Kõrgeauline hr. rektor arwab, et pole selge, kas ta ikka laskis end sõjaväkke värvata ning jääb nõukogus karistuse pehendamise või vähemalt stipendiumilt alalise väljaarvamise juurde.

Pedell Jacobuselt küsitakse, kui mitu korda ta käis Hemmingiust kutsumas. See vastas, et mõned korrad, kord on ta kohanud Hemmingiust ennast, kord selle toakaaslast. Nad otsustavad, et mõlemad asjad tuleks anda suure konsistooriumi arutada.

1639: 4. – 10. Mai, Das kleine Konsistorium

[8;8v] Magn. Dn. R[ector] studiosis IIX vocatis proponit Hemmingi factum, poenam et contumaciam, qua comparere hectenus noluit. Unde eadem Contumacia punienda et publicanda contra ipsum sententia ex Cap[ite] 22 de morib[us] Stud[iosorum] leg[em] 2 (legitur a Magn[ifico]).³² Legitur item Juramenti studiosorum particula de illatis injurijs. Ea sententia ut majore autoritate publicetur, visum id facere praesente Integro Senatu, ad qvem audiendam praesentes studiosi sint convocandi, non obstante ipsius facto, qvo militiae sese addixerit. Dimittuntur studiosi addita cohortatione. Petunt studiosi sibi numerari stipendium. Magn. Dn. Rector culpam transfert in negligentiam Praefecti.

Die 7. Maji

in aedib[us] Magn. Domini Rectoris

Praesentibus Dn. D. Heinio et Dn. Camerario deprecatus est culpam et Contumaciam Hemmingius vitaeque emendationem stipulata manu promisit. Et deprecantj condonavit Mag. Dominus Rector, ea tamen addita Cautela, ne in Exemplum id trahatur ab reliquis in negotijs consimilibus.

Die 10. Maji

praesentibus M[agnifico] D. Rectore et Dn. D. Hein[io]. Magnificus Dominus Rector Famulum Academiae Johannem Petrejum ad Senatum oppidanum misit, ut Resolutionem peteret de executione contra Clauß Tönßon, Crellenmacher, qvi tale Responsum accepit a Consule H. Warnicken, Sie könnten keine resolution darauf geben oder exequiren, ehe und zuvor ihnen Senatus Academicus die Acta Consistorij zuschicken würde.

2. Daniel Caroli nuper accusatus ab Abele Lyra ob impactam alapam, absolvitur, eodem Abele intercedente; hac tamen addita Comminatione, nisi vitam (qvod stipulata manu promisit) emendaturus sit, et in posterum quid commiserit, poenae qvam, commeruerit nunc, alterius gravitate compensatum iri.³³

1639: 4. – 10. mai, Väike konsistoorium

Kõrgeauline hr. rektor selgitab kaheksale kohale kutsutud üliõpilasele, milline oli Hemmingiuse süütegu, karistus ja tõrksus, millega ta seniajani keeldub [kohtuotsusele] kuuletumast. Seesuguse tõrksuse eest tuleks karistada ja see avalikuks teha. Kõrgeauline-[rektor] loeb ette selle kohta otsuse üliõpilaskommete 22. peatüki 2. paragrahvist.³² Samuti loetakse ette lõigud üliõpilasvandest õiguserikkumise toimepaneku kohta. Näib, et suurema mõjuvõimu saavutamiseks tuleks see otsus teatavaks teha terve senati juuresolekul, mille kuulamiseks tuleb kutsuda kokku kohalolevad üliõpilased — see, et ta end sõjaväkke üles andis, pole tema puhul takistuseks. Üliõpilased saadetakse laiali täiendavate manitsustega. Üliõpilased paluvad endile stipendium välja maksta. Kõrgeauline hr. rektor paneb süü [ülikooli mõisate] valitseja hooletuse arvele.

7. mail

hr. dr. Heiniuse ja hr. kammeriiri juuresolekul kõrgeaulise härra rektori majas. Hemmingius palub andestust süü ja tõrksuse eest ning lubab käeandmisega töötades elukombeid parandada. Kõrgeauline hr. rektor annab palujale andeks, lisades aga hoiatuse, et seda ei tule teistel sarnaste ülestumiste puhul eeskujuks võtta.

10. mail

kõrgeaulise hr. rektori ja hr. dr. Heiniuse osavõtul. Kõrgeauline härra rektor saatis akadeemia pedelli Johannes Petrejuse linnamagistraati, et see paluks krõllitegija Claus Tõnsoni karistamise kohta otsust. Ta sai bürgermeistrilt Warneckelt vastuseks, et nad ei saa anda mingit otsust ega karistust enne, kuni akadeemia senat pole neile saatnud konsistooriumi protokollid.

2. Daniel Caroli, kelle peale kaebas hiljuti Abel Lyra kõrvakiilu pärast, lastakse Abeli käendusel vabaks, kuid lisati hoiatus, et kui ta oma elukombeid parandada ei kavatse (nagu ta käeandmisega tõotas) ja edaspidi midagi korda saadab, kannab ta veel rängemat karistust kui see, mida ta nüüd ära teenis.³³

1639: 10. – 11. Mai, Das kleine Konsistorium

[8;10] 3. Ericus Matthiae Cand. et Sveno Hagelstein studiosi deposuerunt quatuor imperiales monetae cupreae Joh[anni] Buchtham solvendos, Petunt vero Arrestum istius pecuniae propter Reconventionem, quam putant se habere posse contra ipsum de refusione Expensarum.

Die 11. Maji

in Auditorio Majori

Magn. Dominus Rector in Causa Buchdami et studiosorum consulit Senatam Academicam praesentem super duabus Quaestionibus:

1. Num Dominis Studiosis Erico Matthiae et Svenoni Hagelstein competat Reconventio Johannis Buchdami in foro Academico.

2. Num locarium, quod debent Buchdamo, in Arresto manere debeat, donec lis, quam ipsi conantur movere, finita fuerit.

Conclusum ad 1mum, quod Non, Quia,

1) Principalis causa Heinrici Schepperi, a qua dependet Causa studiosorum, in Aulico-politico Iudicio est ventilata et decisa: Accessorium a[utem] sequitur suum Principale.

2) Reconventio in continenti fieri debuit. Causa vero Principalis jam ante biennium ad finem est perducta.

3) In Scripto sub Rectoratu Dn. M. Schomeri producto Reconventionem sibi non reseruarunt.

ad 2dum itidem quod non, Quia

1) propter rationes modo allegatas non amplius competit ipsis Reconventio.

2) Liquidum per illiquidum non potest compensari.

1639: 10. – 11. mai, Väike konsistoorium

3. Üliõpilased, kandidaat Ericus Matthiae ja Sveno Hagelstein, annavad üle neli vasktaalrit Joh. Buchtamile äramaksmiseks. Nad paluvad aga selle raha kinnipidamist vastukaebuse tõttu, mida nende arvates võib tema vastu esitada kulutuste tagasimaksmise kohta.

11. mail

suures auditooriumis

Kõrgeauline härra rektor küsis kohalviibivalt akadeemia senatilt nõu Buchtami ja üliõpilaste kohta kahes küsimuses:

1. Kas härradel üliõpilastel Ericus Matthiael ja Sveno Hagelsteinil on Johann Buchtami kohta vastukaebuse õigus akadeemilises kohtus?

2. Kas üürimaks, mis nad Buchtamile võlgnevad, kuulub arestimisele seniks, kuni tüliasi, mida nad ise kavatsevad korda ajada, lõpule jõuab?

Esimese küsimuse suhtes otsustatakse, et "ei", sest

1) Heinricus Scheperi põhikohtuasi, millest sõltub üliõpilaste asi, vaadati läbi ja lahendati õuekohtus, selle juurde kuuluv käib aga vastavalt põhiasja juurde,

2) vastulause kuulus kohemaid esitamisele, põhikohtuasi on aga juba 2 aastat tagasi lõpule viidud,

3) hr. mag. Schomeruse rektoriks olemise ajal esitatud kirjas ei jätnud nad endale vastulause võimalust.

Teise suhtes, samuti — "ei", sest

1) esitatud arvete tõttu pole neil enam kohane esitada vastulauset,

2) võla äramaksmist ei saa asendada mittetasumisega.

1639: 22. Juli – 8. Oktober, Das kleine Konsistorium

Die 22. Julij

in aedibus Magn. Domini Rectoris praesente Dn. D. Heinio.

Magn. Dn. Rector proponit, Danielem Osterland in scripto accusasse Studiosum domesticum illatae sibi injuriae.

Absente Principiali Reo differtur negotium in crastinum.

NB Deseruerunt postea Actionem coram judicio, privatim transacto atque composito negotio.

[8;10v]

D[ie] 7. Octobr[is] 1639

Dn. Johannes Erii Cand. adiit Magn. Dn. Rectorem et de vi sibi in loco publico et privilegiato coemiterio Virgine Mariano a locumtenente Michaelae Jeremiae illata conqvestus est, tum suo ipsius utpote cuius brachium hasta graviter percussum sit, tum absentis studiosi Simonis Döpken nomine duriter in capite hasta vulnerati. Alegatur idem Johannes Erii cum Secretario ad Dn. Castellatum, qui et promittit se audita et cognita caussa, ut petitum erat, poenas eiusmodi tum a Michaelae Jeremiassohn leutenant, quam ab Abrahamo N. [Hansson] idem feldwebel qui Simonem Döpken cum vulneraisse dicebatur sumpturum, quae Magn. Dn. Rectori et Senatui Academico sufficere posse videantur.³⁴

d[ie] 8. Octob[ris]

Dn. Castellanus ad Magn. Dn. Rectorem ablegabit Dn. Heinr[icum] Harjen viceCapitaneum et Johannem Raspen, qui dicerent se ex praefectis militum cognovisse, ipsos studiosos Actores strictis gladijs accusatum Mich[aelem] Jerem[iae] et milites, quos secum duxerit, invasisse, qui propterea vi istam sibi illatam vim propulerint. Quare aequum sibi videri Reos absolvere, insimul petere se a Magn. D[n.] Rectore ut Actores studiosos ob injuste accusatos praefectos meritis poenis afficiat.

1639: 22. juuli – 8. oktoober, Väike konsistoorium

22. juulil

kõrgeaulise härra rektori majas hr. dr. Heini osavõtul

Kõrgeauline hr. rektor esitab, et Daniel Osterland on kirjalikult süüdistanud enda juures elavat üliõpilast ülekohtu pärast.

Kostja esindaja puudumise tõttu lükatakse arutamine homsele.

NB Hiljem asendavad nad kohtu kaudu esitatud hagi eraviisilise menetluse ja kokkuleppega.

7. oktoobril 1639

Kandidaat hr. Johannes Erici läks kõrgeaulise hr. rektori juurde ja esines kaebusega nii iseenda kui puuduva üliõpilase Simon Döpkeni nimel, et leitnant Michael Jeremiae oli avalikus kohas, privilegeeritud Maarja kalmistul nende suhtes jõudu kasutanud, temal on õlavars piigiga raskelt vigastatud, teine on aga peast piigiga raskesti haavatud. Seesama Johannes Erici saadeti koos sekretäriaga hr. komandandi juurde, kes lubas pärast asja kuulamist ja selgitamist, nagu palutud, nii leitnant Michael Jeremiae't kui ka veltveebliit Abraham Hanssonit,³⁴ kes öeldakse olevat Simon Döpkenit haavanud, karistada, mis näib kõrgeaulist hr. rektorit ja akadeemia senatit rahuldavat.

8. oktoobril

Hr. maapealik saatis kõrgeaulise hr. rektori juurde leitnant Heinrich Harjeni ja Johannes Raspe, kes oma jutu järgi olevat ohvitseridelt teada saanud, et üliõpilased, hagejad, olid ise paljastatud mõõkadega süüdistatavatele Michael Jeremiaele ja sõjaväelastele, kes temaga kaasas olid, kallale läinud — kuna nende kallal tarvitati jõudu, astusid nad jõuga vastu. Seepärast näib talle õiglasena kostjad süüdistusest vabastada. Ühtaegu palusid nad kõrgeaulist rektorit, et ta hagejatest üliõpilasi ohvitseride ebaõiglasest süüdistamisest pärast teenitult karistaks.

1638: 1. – 7. November, Das grosse Konsistorium

[9;1]   **Protocollum 2dae instantiae sub Rectoratu secundo
Admodum Rev[erendi], Nobilissi[mi] atque Excell[entissimi]
Viri Dn. D. Andreae Virginij etc.
a 1. Nov[embris] Anno 1638.**

[9;2]   **Die 7. Nov[embris] Anno 1638**

in Aedibus Mag. Dn. Rectoris in pleno Senatu.

Proponit Mag. Dn. Rector sequentia.

I

Proponit, quod heri acceperit pecuniam, inter studiosos distribuendam & quod aliqui e studiosis conquesti sint de collocatione quoad classes & quod petierint in classem superiorem, transferri, additis rationibus desumptis e paupertate, eruditione & tempore, per quod hic vixere.

& Quaerit 1. An qui priores sunt tempore, sint coeteris, qui tempore sunt posteriores, sint praeferendi? 2. Num beneficiarij e superioribus classibus, ad inferiores sint referendi?

Dn. M. Salomon [Matthiae] R[espondet], quod distributio in certas classes suo in Rectoratu facta sit, sed conditiones studiosorum quod ignorata, sed Eruditionis & paupertatis rationem tum esse habitam. Interim tamen diligentiae & temporis rationem aliqui esse habendum, non diffitetur.

Dn. M. Schomerus R[espondet] ad 1. q[uaestionem], quod iam conventum sit in eo, quod priores sint posterioribus praeferendi, si adsit aequalis eruditio & paupertas & diligentia. Et quod certamen sit instituendum, ut Dn. D[ecanus] Facultatis philosophicae, possit de eruditione judicare & ad Mag. Dn. Rectorem deferre.

Ad 2. q[uaestionem] R[espondet], quod Essent referendi, si stipendia haberent sufficientia. Item, quod alij sint, qui a parentibus suis habere possint necessaria ad victum.

Dn. M. Savonius consentit.

Dn. D. Belovius consentit.

Dn. D. Ludenius consentit.

1638: 1. – 7. november, Suur konsistoorium

2. astme kohtuprotokoll eriti auväärse, õilsa ja väljapaistva
härra dr. Andreas Virginiuse jne.
teisel rektoriks olemise ajal,
1. novembrist aastal 1638.

7. novembril aastal 1638

kõrgeaulise hr. rektori majas täissenatis

Kõrgeauline hr. rektor esitab järgmist:

I

Esitab, et ta sai eile raha, mis tuleb üliõpilaste vahel ära jagada ja et mõned üliõpilased kaebavad stipendiumiklasside korralduse üle ja paluvad end üle viia kõrgemasse klassi, lisades põhjendusi, mis käisid vaesuse, teadmiste ja siin oldud aja kohta. Ja küsib 1. kas neid, kes enne siin, tuleks eelistada hilisematele? 2. Ega ometi kõrgemate klasside stipendiaate tule madalamatesse üle viia?

Hr. mag. Salomon vastab, et tema rektoriks olemise ajal toimus kindlatesse klassidesse jaotamine, kuid üliõpilaste tingimusi ei teatud, teadmiste ja vaesuse põhjendust arvestati siis küll. Kuid siiski pole ta vastu, kui mõne puhul siiski usinust ja õpingute aega arvestatakse.

Hr. mag. Schomerus vastab 1. küsimusele, et selles juba lepitati kokku, et varasemaid tuleks eelistada hilisematele, kui teadmised, vaesus ja usinus on võrdsed. Ja tuleks korraldada võistlus, et hr. filosoofiateaduskonna dekaan võiks teadmiste üle otsustada ja kõrgeaulisele hr. rektorile teatada.

2. küsimusele vastab, et nad peaksid andma teada, kas stipendiume on piisavalt. Samuti, et on mõningaid, kes võiksid saada elamiseks hädavajaliku oma vanematelt.

Hr. dr. Savonius on nõus,

hr. dr. Belovius on nõus,

hr. dr. Ludenius on nõus,

1638: 7. November, Das grosse Konsistorium

Dn. D. Heinius consentit, interim de Dn. Johanne Holmio monet, an non ejus ratio sit habenda, propter commendationem & intercessionem Ill. Domini Generalis? R[espondet]: Maneat in classe sua & quod spes successionis sit facienda.

Mag. Dn. R[ector] consentit.

Interim

Dn. M. Schomerus secum sumet pecuniam distribuendam, scilicet 71¾ RDr & Exacte supputabit quid (1) singulis classibus & (2) unicuique in illa classe debeatur. Et cras inter studiosos distribuet.

Sumpsit Dn. Mag. Schomerus secum pecuniam.

Mag. Dn. Rector exponit idipsum studiosis, monet ut diligenter studeant & hic spem esse ut ad meliorem classem transferantur. Hinc praelegit Nomina, ut intelligi possit, in qua sint classe, I[tem] quia aliqui sint conquesti, quod remittendi sint ad decanum Facultatis Philosophicae, qui examinabit eosdem; & fiet dehinc juxta Eruditionis praerogativam.

Iubentur cras finita concione in aedibus Dn. M. Schomeri adesse, cui et aderit Dn. D. Belovius.

[9;2v]

II

Cum jam studiosi soleant Nomina sua subscribere certis lectionibus, quaeritur, quomodo subscriptio fieri debeat?

R[esponditur], quod consuetudo hactenus observata, sit etiam in posterum observanda. Interim tamen, qui dehinc accesserint ad spect[abilem] Fac[ultatis] Phil[osophicae] decanum sint remittendi & examinandi, quo constare possit, ad quas lectiones & ad quam classem sint referendi?

Hinc

Iubentur singuli sua nomina certis Lectionibus subscribere & Mag. Dn. Rector praelegit singulas lectiones. Subscribunt. Et Mag. Dn. Rector retinet authenticum. Exemplaria sive copias singulis Dominibus Professoribus mittet.

III

Proponit de decreto dimittendi Dn. Mathematici & quod Ill. Dominus Generalis urgeat, ut alius eligatur & quod idipsum nuperrime etiam urgerit cum Mag. Dominus Rector renuntiatus esset. Et quod sine Consensu Magnificentiss[imi] Dn. Cancellarij nihil fieri possit, ideoque quaerit an Mag. Dominus Cancellarius non sit urgendus, ut Ill. Mag. respondeat & id ut facilius promoveatur, praeleguntur conceptae literae ad Ill[ustrem] Mag[nificenciam].³⁵

1638: 7. november, Suur konsistoorium

hr. dr. Heinius on nõus. Vahepeal tuletab ta Johannes Holmiuse suhtes meelde, kas ei tuleks hiilgusliku härra kindrali soovitusel ja vahenduse pärast tema põhjendust arvestada. Vastus: jäägu ta omasse klassi ja et talle tuleks anda edutamise lootust.

Kõrgeauline hr. rektor on nõus.

Vahepeal

Hr. mag. Schomerus võtab raha jaotamise enda peale, nimelt 71¼ riigitaalrit, ja ta arvestab välja eraldi, kuupalju läheb 1) kõikide stipendiumiklasside jaoks, 2) igäühele oma klassis. Ja homme jaotab ta üliõpilaste vahel ära.

Hr. mag. Schomerus võttis raha enda kätte.

Kõrgeauline hr. rektor räägib just sedasama ¼ üliõpilastele. Ta manitseb, et nad hoolsasti õpiksid, siis on neil lootust paremasse klassi saada. Seejärel luges ta ette nimed, et nad võiksid näha, millises klassis keegi on. Samuti, et mõned taotleksid filosoofiateaduskonna dekaani juurde saatmist, kes neid eksamineerib, et seepeale saada teadmiste vastavat eelistust.

Neid kästakse homseks määratud koosolekul hr. mag. Schomeruse majas kohal olla, kuhu tuleb kohale ka hr. dr. Belovius.

II

Kuna üliõpilased panevad oma nimed tavaliselt kindlatele loengutele kirja, küsitakse, mil viisil peaks kirjanemine toimuma.

Vastatakse, et seniajani järgitud tava järgitagu ka edaspidi, mille alusel võib aga vahepeal, millistele loengutele ja millistesse klassidesse, sisse kirjutada need, kes on tulnud loa saamiseks ja eksami andmiseks filosoofiateaduskonna lugupeetud dekaani juurde?

Seepeale

Igäühel kästakse oma nimi kindlatele loengutele kirja panna ning kõrgeauline hr. rektor loeb ükshaaval loengud ette. Nad kirjutavad alla. Ja kõrgeauline hr. rektor hoiab originaali enda käes. Eksemplarid ehk koopiad saadab ta kõikidele härradele professoritele.

III

Ta kannab ette hr. matemaatiku vallandamise otsuse ja kuna Tema hiilgus hr. kindral nõuab teise valimist ja et ta oli sedasama ka hiljuti nõudnud, kui valiti kõrgeaulist härra rektorit, mitte midagi ei või toimuda ilma kõrgeauliseima hr. kantsleri loata, küsib ta, et kas ei peaks kõrgeaulisele hr. kantslerile peale käima, et Tema hiilgus kõrgeausus vastaks. Ja et see kergemini edeneks, loetakse ette Tema kõrgeaulisele hiilgusele koostatud kirja mustand.³⁵

1638: 7. November, Das grosse Konsistorium

M. Dn. Salomon & M. Dn. Schomerus consentiunt.

Dn. M. Savonius narrat, quod antea non adfuerit & nescit, an officia non sint compassibilia & quod experientia valens non sit facilis inventu[m] & quod rationes cum Camerarijs sint difficiles. Item petit, ut & ipse Dn. Mathematicus audiatur.

Dn. D. Belovius conzsentit. Dn. D. Ludenius consentit. Dn. D. Heinius consentit. Mag. Dn. Rector consentit.

IV

Proponit, quod exemplar Constitutionum Academicarum acceperit, in quo permultum sit mutatum & nescit an S.R.Maj.^{tas} approbavit & quod nolit ad id exemplar esse astrictus, antequam sit a S.R.Maj.^{te} approbatum & quod ad exemplar invariatum se velit astringere.

R[espondit] Dn. D. Heinius, quod optaret, ut Dn. Mag. Rector Virginus adfuisset, quando Ill. Dn. Schyttius mutationem et reductionem imperavit, quae facta in aedibus Dn. L[icentiat] Mancelij proRectoris. Et quod Dn. D. Virginus p.t. R[ector] abfuerit, in Germaniam profectus.

Replicat Mag. Dn. R[ector] quod mutatio quidem sit facta absente Dn. D. Virginus & quod habeat exemplar ab Ill. Dn. Generali traditum. Item, quod novum exemplar nedum sit subscriptum. I[tem] quod caput de Procancellario sit mutatum.

Concludunt: Urgendam esse approbationem & subscriptionem faciendam a Mag. Dn. Cancellari[o].

[9;3]

V

Proponit, ut Dn. Professores velint convenire, quo novi Professores eligantur in locum vacantium.

R[espondentur] quod] differendum donec Mag. Dn. Cancellarius respondeat, sic aliquid fiet de mathematico, interim de coeteris vocandis agetur.

VI

Magnificus Dn. Rector erit inspector stipendiariorum & duo Dn. Mag. adjuventur inspectores. Et qui recipientur in numerum stipendiariorum a Mag. Dn. Rectore schedulam accipient, ad Dn. Inspectores afferendam.

1638: 7. november, Suur konsistoorium

Mag. hr. Salomon ja mag. hr. Schomerus on nõus.

Hr. mag. Savonius räägib, et teda polnud varem kohal ja ei tea, et ametid poleks ühendatavad, ja tõhusa kogemusega [matemaatikut] pole kerge leida ning et arvepidamine kammeriiridega on keeruline. Samuti palub ta, et matemaatik ise ära kuulataks.

Hr. dr. Belovius on nõus, hr. dr. Ludenius on nõus, hr. dr. Heinius on nõus, kõrgeauline hr. rektor on nõus.

IV

Ta kannab ette, et sai akadeemia põhimääruse eksemplari, milles on väga palju muudatusi, ja et ta ei tea, kas T.K.M. selle heaks kiidab, ja et ta ei taha, et see eksemplar saab kohustuslikuks, enne kui Rootsi Kuninglik Majesteet selle on heaks kiitnud, ja et ise soovib ta kohustuslikuna muutmata eksemplari.

Hr. dr. Heinius vastab, et ta soovis hr. kõrgeaulise rektori Virginiuse kohalolekut, kui Tema hiilgus hr. Skytte käskis muuta ja parandada, mis toimus prorektor hr. lic. Manceliuse majas, ja et nüüdne rektor hr. dr. Virginius oli ära Saksamaale sõitnud.

Kõrgeauline hr. rektor vastab, et see muutmine toimus küll hr. dr. Virginiuse äraolekul, aga tal on olemas Tema hiilguse hr. kindrali antud eksemplar. Ja et liiatigi on uus eksemplar alla kirjutatud. Samuti, et on muudetud peatükki prokantsleri kohta.

Nad otsustavad peale käia, et kõrgeauline hr. kantsler kiidaks heaks ja kirjutaks alla.

V

Ta paneb ette, et professorid tuleksid, kui vabadele kohtadele valitakse uusi professoreid.

Vastatakse, et tuleks edasi lükata, kuni kõrgeauline hr. kantsler vastab, mis saab matemaatikust, vahepeal tegeldagu teiste kutsumisega.

VI

Kõrgeauline hr. rektor saab stipendiaatide inspektoriks ja hr. kõrgeaususele pannakse juurde kaks inspektorit. Ja need, kes võetakse stipendiaatide hulka, saavad kõrgeauliselt hr. rektorilt hr. inspektoritele esitamiseks tõendi.

1638: 7. – 8. November, Das grosse Konsistorium

Eligitur Dn. D. Heinius & Dn. M. Salomon ea sub conditione, ut tamdiu sit, quamdiu Rector Mag. Rector Mag. fuerit.

VII

Tradit Mag. Domino Rectori Magnificus Dn. ExRector Regalia & alia.

Die 8. Novembris

in aedibus Magnifici Dn. Rectoris.

Mag. Dn. Rector innuit, cum a S.R.M^{te} sint missae Resolutiones, ut legantur & ut executionem ab Ill. Dn. Generali petamus.³⁶

1. Caput.

Est quod R[egia] M[ajestas] consentit in Restitutionem bonorum & liberam administrationem, cuius modus est, ut proprios praefectos habeamus, qui semper ad meliorationem erunt intenti.

2. Cap[ut].

Si redditus annui non suffererint, Ill. Dn. Generalis id aget, ut ex alijs redditibus Regijs suppleantur.

3. cap[ut].

Est de aestimatione frumentorum, und der desentinen arbeit, quod lucrum in Academiae fiscum transferendum.

4.

In illo capite continentur salaria singulorum Dn. Professorum.

5.

Enarrat, quod Alumni quondam mensae communis in 4 classem sint distribuendi & singuli suum demensum accipient.

6.

De schola triviali abroganda ita, ut cum senatoria jungatur. Concluditur ad senatum Academicum literas dandas & responsionem urgendam, eamque actis adjungendam.

7.

Mag. Cancellarij officium commendatur Ill. Dn. Philippo a Scheduling. Conclusum ut differatur in adventum Magnificentissimi Dn. Cancellarij & c[etera].

1638: 7. – 8. november, Suur konsistoorium

Valitakse hr. dr. Hein ja hr. mag. Salomon sel tingimusel, et nad on ametis niisama kaua kui kõrgeauline rektorgi.

VII

Endine kõrgeauline hr. rektor annab kõrgeaulisele härra rektorile üle regaalid ja muu.

8. novembril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kuna Rootsi Kuninglik Majesteet oli saatnud otsuse, andis kõrgeauline hr. rektor märku, et see ette loetaks ja et paluksime, et Tema hiilgus hr. kindral selle ellu viiks.³⁶

1. punkt.

Kuninglik Majesteet on nõus mõisate tagasiandmisega ja vaba haldamisega sel viisil, et meil oleksid oma mõisavalitsejad, kes püüdleksid alati paremuse poole.

2. punkt.

Kui aastasissetulekust ei piisa, hoolitseb Tema hiilgus hr. kindral, et timest kuninglikest sissetulekutest saaks lisa.

3. punkt

on teravilja hinna määramisest ja kümnisest, mille tulu peaks tulema akadeemia kassasse.

4. Selles punktis sisalduvad kõikide professorite palgad.

5. räägib, et kunagi hiljem tuleks ühislaua hoolealused jaotada 4 klassi ja igaüks saab oma osasumma.

6. Suletava triviaalkooli kohta nõndapalju, et tuleks ühendada rae-kooliga. Otsustatakse anda akadeemia senatile kiri ja nõuda vastust ning see protokollidele juurde lisada.

7. Kõrgeauliseima kantsleri amet usaldatakse Tema hiilgusele hr. Philipp von Scheidingile. Otsustatakse edasi lükata kõrgeaulise hr. kantsleri jt. saabumiseni.

1638: 8. November, Das grosse Konsistorium

8.

Est de Electione Quaestoris, elegendi a Dominis professoribus, qui rationem reddet senatui, et alterum exemplar rationem Academia retinebit, alterum dabitur Camerario.

9.

Est de Bibliotheca. Sic quaedam exemplaria supervacua mittentur ex Academia Ubsaliensi & quotannis 300 sch[wedisch] Dh. ad novos libros emendos adjudicantur.³⁷

10.

Est de Typographia, ubi Molendinum papyracuam conceditur Academiae.

[9;3v] Hinc

ad 1. Caput concluditur ad Illustrem Dn. Generalem mittendos, quo restituantur academiae bona & libera administratio iuxta tenorem resolutionis S.R.M. concedatur & literae rogandae ad Dn. Gubernatorem Narvensem, ut nos in bona illa realiter immittat & Dn. Gubernator Narvensis det testimoniales immissionis.

Interim petendum ut ablata restituantur & frumenta in Granaria nostra transferantur.

Est liquidum ad 2.

ad 3.

Non movendum dum ante, quam erunt rationes reddendae, tunc & de lucro & expensis reddatur ratio.

Tritici, lini, pisorum, panici & c[eterorum] aestimatio ab Ill. Dn. Generali petenda & quantum precium dictum sit, ut Ill. Dn. Generalis id in scripto velit exponere ne lis de hinc oriatur.

ad 4.

est liquidum.

ad 5.

Ut Ill. Dominus Generalis conveniatur, quo deficiente pecunia, ipse ex aerario Regio pecuniam suppeditet inter studiosos distribuendam, quam Academia ex redivisibus justo tempore restituet.

ad 6.

Prout supra decretum est.

1638: 8. november, Suur konsistoorium

8. on professorite poolt kvestori valimisest, kes annaks aruande [akadeemia] senatile üle, ühe eksemplari hoiab akadeemia enda käes ja teine antakse kameriirile.

9. on raamatukogu kohta. Uppsala akadeemia saadab üleliigsed eksemplarid ja igal aastal määratakse 300 rootsi taalrit uute raamatute ostmiseks.³⁷

10. on trükikoja kohta, kus akadeemiale lubatakse paberiveskit.

Seepeale

1. punkti suhtes otsustatakse, et Tema hiilgus hr. kindralile saadetak [kiri], milles [palutakse] tagastada akadeemia mõisad ja võimaldada vastavalt T.K.M. otsusele vaba haldamist. Ning tuleks paluda kirja hr. Narva kubernerile, et ta meid tegelikult teeks mõisate valdajaks ja hr. Narva kuberner annaks immissoonitunnistuse.

Muu hulgas tuleb taotleda, et äravõetu tagasi antaks ja teravili meie viljaaitadesse üle toodaks.

2. kohta on selge.

3. kohta. Ei peaks alustama enne, kui aruanded esitatakse ja siis esitatakse ka aruanne sissetulekute ja väljaminekute kohta.

Nisu, lina, herneste, leiva jm. hinna määramist tuleb paluda Tema hiilguselt hr. kindralilt ja et Tema hiilgus hr. kindral suvatseks esitada kirjalikult, milline hind määratakse, et sellest tüli ei tõuseks.

4. kohta
on selge.

5. kohta,
et jõutaks kokkuleppele Tema hiilguse hr. kindraliga, et see hangiks üliõpilaste vahel jaotamiseks puudujääva raha ise riigikassast, mille akadeemia õigel ajal [oma] mõisate sissetulekute tagastaks.

6. kohta
jääb nii, nagu on otsustatud.

1638: 8. November, Das grosse Konsistorium

ad 7.

Cum adveniet, conveniatur Magnificentissimus Dn. Cancellarius, quo constet quid sit faciendum, sed an alius sit petendum.

ad 8.

Facta, ut speramus, immissione, in proxima sessione eligetur Quaestor & secundus praefectus.

ad 9.

Prius membrum differt in adventum Dn. Cancellarij, qui exorandus, ut scribat ad Ill. proceres Regni. Posterius est liquidum, sed ut pecunia aequaliter inter quatuor facultates distribuatur ad libros coemendos.

ad 10.

Curam molendini geret Academia, ut primo tempore quis praeficiatur. Interim cum Vitus receperit se acturum quae ad bibliothecam & Typographiam faciunt, scribendum ad eum, ut rescribat, quid animi gerat, an contractum servare velit nec ne?³⁸

2.

Praefectus Academiae Frantz Phaler exhibuerat literas, quae praeleguntur et ad singula capita R[espondentur]:

ad 1 ist schon decretiret von I[hrem] Kon[iglichen] May[estät].

ad 2.

Ist decretiret, das morgen zween e Dominis Professoribus ad Ill. Dn. Generalem zu senden und resolutio dem Amtman mit zu theilen.

ad 3.

Das sie, Pawren, mügen es behalten, weilen sie sich erboten, gelt dafür zugeben, und wirt der A[m]ptman das gelt, dafür gegeben, berechnen.

ad 4.

Dn. Professores wollen bedacht sein, damit instructio ertheilet werde.

ad 5.

Die halb boyoren anlangende, ist resolutio in Regijs literis.

[9;4] ad 6.

Mus zu erst immissio erfolgen, alsdan resolutio ergeheth.

7. kohta.

Kui ta saabub, lepitagu kõrgeaulisema hr. kantsleriga kokku, et teada saada, mida tuleb teha, või kas peaks kedagi teist paluma.

8. kohta.

Kui immissioon on tehtud, nagu loodame, valitakse järgmisel istungil kvestor ja teine mõisavalitseja.

9. kohta.

Punkti esimese poole lükkab ta edasi kuni hr. kantsleri tulekuni. Teda tuleks tungivalt paluda kirjutada Nende hiilgustele kuninganna eestseisjatele. Teine pool on selge, aga raamatute ostmiseks tuleb raha võrdselt jaotada kõigi nelja teaduskonna vahel.

10. kohta.

Veski jääb akadeemia hooldada, nii et esimesel võimalusel pandagu keegi etteotsa. Kuna vahepeal on Vitus lubanud, et ta kavatseb tegelda raamatukogu ja trükikojaga, tuleks talle kirjutada, et ta teataks kirjalikult, mida ta kavatseb – kas soovib lepingut täita või mitte.³⁸

2.

Akadeemia mõisavalitseja Franz Pfaler oli saatnud kirja, mis loetakse ette ja vastatakse tükshaaval punktidele:

1. kohta. Tema Kuninglik Majesteet on juba määrusega kinnitanud.

2. kohta.

Otsustati, et homme saadetakse kaks professorite hulgast hiilgusliku hr. kindrali juurde ja et otsus tehakse mõisavalitsejale teatavaks.

3. kohta.

Et talupojad võivad seda pidada, kuna nad pakkusid selle eest raha ja mõisavalitseja arvestab selle eest antud raha.

4. kohta.

Hr. professorid tahavad hoolitseda selle eest, et neile instruksioon antaks.

5. kohta.

Mis puutub poolbojaaridesse, on resolutsioon kuninglikus kirjas.

6. kohta.

Kõigepealt peab toimuma immissioon, seejärel tehakse teatavaks otsus.

1638: 8. – 14. November, Das grosse Konsistorium

3.

Praeleguntur literae confirmationis a SS Reg Maj[estate] datae.

Concluditur:

Duas copias eorum literarum S. R. Maj^{tes} esse dandas sub sigillo Academiae, quarum unas retinebit praefectus, alterae dabuntur Revisoribus.

4.

Concluditur: ab Ill. Dn. Generali petendum diploma, quod contineat immunitates ab angarijs & alia necessaria idque typis exprimendum.

14. Nov[embris]

in aedibus Magnif. Dn. Rectoris.

Proponit M[agnif]f[icus] Rector: relato Responso Dn. collegiarum nuper ad Ill. Dn. Generalem Gubernat[orem] utrum consultius, ut denuo petantur nostra bona an vero illorum loco alia oblatu accipere debeamus.

2. Concluditur urgendum ut illa, quae nobis semel sint confirmata, bona restituantur.

1) Quod illa nobis sint confirmata jam ante; 2) Quod aliorum bonorum nova petendaret confirmatio; 3) Quod nostra bona jam sint cultura reddita a nostro praefecto cum agri act[---]duerint [---]. 4) Quod [---] sit exstructum in nostro illo [---].

3. De literis ad Gubernat[orem] dandis concluditur, item enim petendum ut tales literae jam conficiantur & nobis tradantur.³⁹

4. Et ad Jasper Janson ut Exell[entissimum] literas & nobis dentur, urgendum.

5. Ut taxatio illa in scriptis nobis dend[---] praestandis.*

---

* Als Randbemerkung zugefügt: in cuius pro[---].

1638: 8. – 14. november, Suur konsistoorium

3.

Loetakse ette Püha Kuningliku Majesteedi tagatiskiri.

Otsustatakse:

sellest R.K.M. kirjast tuleb teha kaks akadeemia pitseriga varustatud kooptiat, millest üks jääb mõisavalitsejale, teine antakse revidentidele.

4.

Otsustatakse: Tema hiilguselt hr. kindralilt tuleks paluda lubakirja, mis sisaldaks postiteenistuse koormistest vabastamist ja muud vajalikku ning mis tuleks trükis avaldada.

14. novembril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeauline hr. rektor kannab ette: mis puutub härrade kolleegide hiljutisse vastusesse Tema hiilgusele hr. kindralkubernerile, siis kas on arukam uuesti paluda oma mõisaid või peaksime nende asemel muud pakutud [mõisad] vastu võtma.

2. Otsustatakse peale käia, et need mõisad, mis meile juba kord konfirmeeriti, tagastatakse.

1) et need on juba varem meile konfirmeeritud, 2) et tuleb paluda teiste mõisate uut konfirmeerimist, 3) et meie mõisad on juba haritud, meie mõisavalitseja poolt tagasi antud [---]; 4) [---]

3. Kubernerile kirjutatava kirja suhtes otsustatakse, et tuleks paluda see kohe koostada ja meie poolt parandused sisse viia.³⁹

4. Tuleb peale käia, et ka Jasper Janssonile nagu väljapaistvale [kantslerile?] kiri tehtaks ja meile antaks.

5. Et maa hindamise läbiviimine tuleks meile kirjas [---].

1638: 14. – 23. November, Das grosse Konsistorium

6. Denuo ut ab Angarijs nostri rustici sint immunes petendum, praesertim cum & alij aliorum nobilium & regii rustici ab angarijs ad nostrum regium habitent. Offert tamen senatus, si quoniam Ill. Dn. Generalis illuc loc[---] profectus fuerit, suos rusticos ad angarias promptos futuras, si vero ne sic quid obtinentur, urgentur, ut quamprimum tales stadollio erigantur, ita ut ad illas non solum nostri & regij, sed omnis omnium nobilium rustici [---]* contribuatur.

7. Quia praefectus sibi impossibilem relavit [censuit?] soli administrationem ideoque praetium illud emptionis aliunde urgendum vel ex stipendialijs professorum ad efficientium vel ex pecunijs ad solutum semestrium deputatum.

Dicendo prolecta puncta e praefecto nostro oblata.

Ad 1 respondet ut secundum ad 6tum.

Ad 2 respondet ut secundum ad 2dum.

ad 3 in proxima sessione responsum fuit.

Respondet 4. Primo suspenditur & resolutionem petetur ab proceribus regni.

5tum jam factum est.

[9;5] 6. Taxatio sequentis [?] committitur quaestori & praefectis iuxta instructionem praefecto datam.

23. Novemb[ris] Anno 1638

in aedibus Mag. Dn. Rectoris.

1. Praelegitur rescriptum a Senatu Oppidano in puncto constituendi Rectorem Scholae Oppidanae, ubi quaeritur:⁴⁰

a) de jure patronatus & de jurisdictione. R[espondetur]: Lector [!] vocandus a Senatu Academico, prout coeteri a Senatu oppidano, idque salvo jure semper.

b) an moderamen in coeteros collegas Dn. Lectori sit commitendum? R[espondetur]: proximus a Lectore coeteres moderatur & Lector sit superior & suas saltem Lectiones atque classes curat.

c) Si lis oriatur? R[espondetur:] Actor sequatur forum rei.

---

* Als Randbemerkung zugeschrieben: quibus iisdem [---]

1638: 14. – 23. november, Suur konsistoorium

6. Tuleks uuesti paluda, et meie talupojad saaksid posti-küüdi koormistest vabaks, eriti kuna muud teiste aadlike ja riigi talupojad on koormistest vabanemiseks meie kuningriiki elama asunud. Nõnda paneb [akadeemia] senat ette, kui Tema hiilgus hr. kindral sinna kohale läheb, vabastab oma talupojad edasistest postikoormistest. Kui aga seda ei saavutata, tuleks peale käia, et niipea kui võimalik, stadolle ehitataks, nõnda et sellele mitte ainult meie ja riigi talupojad, vaid ka kõikide aadlike talupojad kaasa aitaksid.

7. Kuna mõisavalitseja pidas võimatuks, et tema üksi asja korraldaks, siis sel põhjusel tuleks osturaha kusagilt mujalt välja nõuda, kas professorite palkadest või semestrielatiseks makstavast rahast.

Meie mõisavalitseja poolt suuliselt ette kantud punktid.

1.-le vastab nii nagu 6. punktile.

2.-le vastab nii nagu 2. punktile.

3.-le vastati eelmisel istungil.

4. jääb esialgu otsustamata ning palutakse riigi tähtsaimate meeste otsust.

5. on juba tehtud.

6. Järgmine maahindamine tehakse ülesandeks kvestorile ning mõisavalitsejatele vastavalt mõisavalitsejale antud juhendile.

23. novembril aastal 1638

kõrgeaulise hr. rektori majas

1. Loetakse ette linnamagistraadi kirjalik vastus linnakooli rektori ametisseadmise küsimuses, milles küsitakse:⁴⁰

a) patronaadiõiguse ja jurisdiktsiooni kohta. Vastatakse: rektori peab kutsuma akadeemia senat, nii nagu linnamagistraat kõik teised ja seda alati seadusest kinni pidades.

b) kas ülejäänud õpetajate juhendamine tuleks teha ülesandeks rektorile. Vastatakse: rektorist järgmine juhendab ülejäänuid ja rektor on kõige kõrgem ning kannab hoolt kõigepealt oma loengute ja tundide eest.

c) kui tüli tõuseb? Vastatakse, et hageja peab pöörduma süü toimepanemise koha järgsesse kohtusse.

1638: 23. November, Das grosse Konsistorium

d) De Examine R[espondetur:] Constituuntur duo Scholarchae qui examen indicabunt, alter a Senatu Academico, alter a senatu oppidano, et semper erit R[ector] Magnus a parte Academiae, cui decanus Fac[ultatis] Philosophicae adjungetur. Et Examinent totam Scholam.

e) Didactron & alia accidentia non accipiet Dominus Lector, idque in vocatione exprimetur. Interim relinquitur Dn. Lectori facultas privatim informandi pueros.

2.

Fit relatio, quid proxime actum coram Ill. Dn. Generali

1) caput erat de bonis, ubi Ill. Dominus Generalis volebat alia dare, tandem tamen in medium relinquebat, donec ex Regno haberet Rescriptum.

Mag. Dominus Rector respondet, quod Dn. Commissarius retulit, Ill. Dn. Generalem mutasse mentem & quod bona vellet restituere Academiae. Hinc concluditur, ut duo mittantur, qui Dn. Generali gratias agant. Eligitur Dn. D. Ludenius & Dn. D. Belovius.

2) De literis ad Jaspas Jansen & c[etera] affirmavit.

3) De taxatione R[espondetur]: Cameram regiam accepturam Narvae & daturum tantum, quantum petunt Camerariae. Acquiescit Senatus Academicus & petit in scripto.

4. De angarijs R[espondetur:] Erunt Cauponae publicae instituendae die Ställen, alias nihil obtinuimus.

R[espondetur], ut Stodollae ordinentur petendum & ferendum, si nobilium Rustici idem fecerint.

5. Wegen der Baioren Promisit immissionem, quae jam petenda in scriptis ad Gubernatorem Narvensem.

6. De duobus praefectis plane negat. Ergo adjungatur Praefecto Scriba & detur salarium.

7. De aedibus Raudingij, id in medium est relictum.

8. Alia non potest dari moderatio. Quitantias expetit Camerarius, ubi R[espondet]: alias non posse da[re?], sed agat Camerarius cum illo, a qua exigit quitantias. Coeterum promisit Restantias.

[9;5v]

3.

De decurtatione & moderatione damni perpassi in venditione frumenti & itinerum etc.

1638: 23. november, Suur konsistoorium

d) eksamist. Vastatakse, et pannakse ametisse kaks koolieestseisjat, üks akadeemia senati, teine linnamagistraadi poolt, kes eksami määravad, ja akadeemia poolt on alati kõrgeauline rektor, kellele lisandub filosoofiateaduskonna dekaan ja nad eksamineerivad kogu kooli.

e) kooliraha ja muid juhusissetulekuid ei pea härra rektor vastu võtma ja see tuuakse selgesti välja ametissekutsumiskirjas. Samal ajal jäetakse hr. rektorile võimalus poisse eraviisil õpetada.

2.

Tehakse ettekanne sellest, mis viimati toimus Tema hiilguse hr. kindrali juures.

1) Punkt oli mõisate kohta, kus Tema hiilgus härra kindral tahtis muud anda, lõpuks jättis ta siiski otsustamata, kuni ta kuningakojast kirjaliku vastuse saab.

Kõrgeauline härra rektor vastab, et härra komissar teatas, et Tema hiilgus härra kindral oli meelt muutnud ja et ta tahab akadeemiale mõisad tagasi anda. Seepeale otsustatakse, et saadetakse kaks meest, kes härra kindralile tänu avaldavad. Valitakse hr. dr. Ludenius ja hr. dr. Belovius.

2) Kirja kohta Jasper Jansenile ja muus oli nõus.

3) [Vilja] hinna kohta vastas ta, et renterei kavatseb Narvas vastu võtta ja anda nii palju, kui nad rentereis paluvad. Akadeemia senat on rahul ja palub kirja panna.

4) Postiteenistuskohustuse kohta vastas ta, et tuleb rajada avalikud kõrtsid, tallid. Muud me ei suuda.

Ta vastas, et tuleb paluda stadollide kordaseadmist ning välja kannatada, kui aadlimeeste talupojad sedasama teevad.

5. Bojaaride pärast lubas immissoonini, mida tuleks nüüd kohe paluda kirjalikult Narva kubernerilt.

6. Kahe mõisavalitseja suhtes on ta täiesti eitaval seisukohal. Seega, pandagu valtsejale juurde kirjutaja ning antagu palka.

7. Raudingi maja kohta: see jäi otsustamata.

8. Muud ei saa määrata. Kammeriir nõuab tungivalt kviitungeid, kus ta vastab: muud ta ei või anda, kuid kameriir arutagu sellega läbi, kellelt nõuab kviitungeid. Siiski lubas ta puudujäävat osa.

3.

Teravilja müügil ja vedamisel ilmneva kulu vähendamisest ja piiramisest jne.

1638: 23. – 26. November, Das grosse Konsistorium

R[espondetur]. Consentunt in damnum venditi frumenti, sed cum hac conditione, ut ex desentinis resarciatur. Quod ad sumptus itinerum attinet, Mag. Dominus Rector eximitur. Coeteri Dn. Professores damnum ferent.

4.

Praelegitur formula Juramenti a praestandi. Consentunt et ut cras mane praefectus iuret.

26. Novemb[ris] Anno 1638

in aedibus Magnifici Dn. Rectoris. Magnus Dominus Rector petit Relationem proxime actorum in aula.

R[espondentur:]

1. Illustrem Dn. Generalem promississe restitutionem bonorum & suam Ill. velle disponere Dominum Ruvding & Dn. Commissarium a Mengden, velle disponere a Treiden, quo acquiescant in eo, ut alia bona accipiant.

2. Promisit literas ad Jasper Janson & c[etera].

3. Promisit quod linum quotannis accipiet Camera & nobis numerabit pecuniam, quod in scriptis dare promisit.

4. Die Stadollen, posta publica erit dehinc ibi sustentandus.

5. Promisit studium in aedibus a Rhaurding comparandis.

6. Promisit restantia salaria.

7. Frumenti quid dandum praefecto & scribam ei adjungendum, cui certum constituendum salarium.

2.

Proponitur de salario scribae constituendo, consensus est in centum thaleros Svecicos Et electus jurabit.

3.

Quando immissi sumus in bona, statim Quaestor eligatur.

1638: 23. – 26. november, Suur konsistoorium

Vastatakse, et nad jäävad nõusse teravilja müügi kulutustega, kuid sel tingimusel, et see korvatakse kümnisega. Mis sõidukuludesse puutub, vabastatakse neist kõrgeauline härra rektor, ülejäänud hr. professorid kannavad ise kulud.

4.

Loetakse ette mõisavalitsejale ettenähtud vande vormel. Nad otsustavad, et homme hommikul annab mõisavalitseja vande.

26. novembril aastal 1638

kõrgeaulise hr. rektori majas. Kõrgeauline härra rektor palub hiljuti lossis toimunu kohta aruandmist.

Vastatakse:

1. Tema hiilgus hr. kindral oli lubanud mõisad tagasi anda ja Tema hiilgus soovib mõjutada härra Raudingit ja hr. komissari von Mangdenit [ning] von Treidenit, et need oleksid rahul sellega, kui saavad vastu teised mõisad.

2. Lubas kirjutada kirjad Jasper Jansonile jt.

3. Lubas, et iga-aastase linasaagi võtab ära riigikassa ja maksab meile raha, mida ta lubas kirjalikult teha.

4. Stadollid. Siitpeale tuleb seal pidada üleval avalikke postiasutusi.

5. Lubas õppetööd Raudingilt muretsetud majas.

6. Lubas saadaolevat palka.

7. [Lubas] vilja, mis tuleb anda mõisavalitsejale ja talle tuleb juurde anda kirjutaja, kellele tuleb määrata kindel palk.

2.

Tehakse ettepanek palga maksmiseks kirjutajale. Nõustuti saja rootsi taalriga. Ja väljavalitu annab vande.

3.

Kui oleme mõisad immitteerinud, valitagu kohe kvestor.

4.

Quando immissio fiat in bona, tunc duo e Dn. Professoribus Narvam erunt ablegandi, quibus danda instructio plena ut Quaestorem eligant & c[etera].

5.

Praefectus sibi adjungat* scribam & eum nutriat & reddat Academiae die Kappen.

31.[!] Novemb[ris] Anno 1638

Magnificus Dominus Rector proponit, quod Praefecto nostro & eius Scribae, quotannis sint 150 RDh dandi, idque intelligendum tam de praeteritis duobus annis, quam de futuris.

2.

Proponit, quod Ill. Dominus Generalis velit duos Inspectores bonorum Ingriae ordinare, extra corpus Academicum qui sint. Hinc concluditur, ut ad Ill. Dn. Generalem duo mittantur, qui Ill. Dn. Generali in memoriam revocent, quod antea voluerit, ut sint Inspectores quatuor, duo e Dn. Professoribus & duo extra Academiam viventes quibus coniunctim inspectio sit commitenda & c[etera]. Praeleguntur literae reversales, approbantur & dantur Dn. Ablegatis ut exhibeant legendas Ill. Dn. Generali & petant aut consensum in has, aut in alias reversales.

R[espondetur:] illustris Dn. Generalis gratiose consentit & literas reversales retinuit perlegendas. Et deinde perlectas remittet cum resolutione ad Mag. Dn. Rectorem.

Fuit in aula Dn. D. Ludenius & Dn. M. Schomerus.

[9;6]

3.

Dominus Joachimus Warnichius, electus consul civitatis, adest & exponit: 1) quod miserit schedulam tempore subscribendarum lectionum,⁴¹ an subscripserint studiosi, ignorat, petit adjudicari Auditores & dici horam & locum, nam concurrentem cum R[everendibus] Dn. Theo-

---

* Gestrichen: eligat. Als Randbemerkung: sed corrigitur statim.

1638: 26. – 31.[!] november, Suur konsistoorium

4.

Kui toimub mõisate immissioon, tuleb saata Narvasse kaks professorit, kellele tuleb anda täielik instruksioon, et nad valiksid kvestori jne.

5.

Mõisavalitseja võtku endale kirjutaja ja koolitagu see välja ning andku akadeemiale kapad.

31.[!] novembril aastal 1638

Kõrgeauline härra rektor teeb ettepaneku, et meie mõisavalitsejale ja tema kirjutajale antaks aastas 150 riigitaalrit ja selle all tuleb mõista nii kahe eelmise kui järgneva aasta oma.

2.

Teeb ettepaneku, et Tema hiilgus härra kindral suvatseks Ingerimaal ametisse panna kaks mõisate inspektorit, kes oleksid väljastpoolt akadeemia liikmeskonda. Seepeale otsustatakse, et Tema hiilguse härra kindrali juurde saadetakse kaks [saadikut], kes tuletaksid Tema hiilgusele hr. kindralile meelde, mida ta varem oli soovinud: et oleks neli inspektorit, neist kaks professorite hulgast ja kaks väljastpoolt akadeemiat, kelle hoolde tuleks usaldada ühine inspekteerimine jne. Loetakse ette vastuskiri ja kiidetakse heaks ning antakse härradele saadikutele, et need esitaksid [selle] lugemiseks Tema hiilgusele hr. kindralile ning paluksid nõusolekut kas selle või teise vastuskirjaga.

Vastatakse: Tema hiilgus hr. kindral nõustus armulikult ja ta võttis endale lugemiseks vastuskirja. Ja pärast läbilugemist tagastab koos otsusega kõrgeaulisele hr. rektorile.

Lossis olid hr. dr. Ludenius ja hr. mag. Schomerus.

3.

Kohal on linna valitud bürgermeister härra Joachimus Warnichius ja ta esitab: 1) et ta oli saatnud ajakava loengutele kirjapanekuks.⁴¹ Ta ei tea, kas üliõpilased panid kirja. Ta palub, et talle teatataks kuulajad ja öeldakse aeg ning koht, sest ta ei soovi kokkulangemist auväärsete hr. teo-

**1638: 31.[!] November – 5. Dezember,
Das grosse Konsistorium**

logis non expetit, cum studiosis sit inconveniens. Protestatur si damnum sequatur; 2) Addit quod literas duos Academiae ad Mag. Dn. Cancellarium miserit, idque ad se rescripserit Mag. Dn. Cancellarius. Iam se ignorare, quod uni vel alteri sit contrarius, interim in medium relinquere. 3) Quod Mag. Dominus Cancellarius rescripserit, velle se ut omnia maneant, in quo loco sunt, donec ipse adveniat.⁴²

R[espondent] Mag. Dominus Rector & Senatus Academicus,

1) Quaestionem illam, An' manere professor possit, esse motam sub praecedente Rectoratu & resolutam quod sit dimittendus, ita tamen ut Ill. Domini Generalis & Magnificentiss[imi] Domini Cancellarij consensus requiratur. Quam quidem Ill. Dominus Generalis dedit, sed Mag[nificentissimus] Dominus Cancellarius suspendit in suum proxime adventum. Interim Senatus Academicus hactenus ipsi nihil prohibuit, quod autem certi auditores ipsi non sint assignati, inde factum, quod actus ille contrarius esset priori resolutioni & consensui Ill. Domini Generalis. In ipsius autem arbitrario relinquitur, utrum profiteri velit necne. Nos nec prohibemus nec jubemus. Horae autem aliae, ut & locus alius assignari non possunt.

5. die Decembris

in aedibus Mag. Domini Rectoris.

Proponit Mag. Dominus Rector:

1.

Quod recordentur Dn. Collegae, quod a Dn. Mathematico jam tum saepius etiam sub Rectoratu praeterito, scilicet ter & jam sub hoc ractoratu nudius-tertius bis & hodie adhuc. Et quod nihil aliud hac sua tergiversatione meditetur, quam iterato turbare pacem publicam. Cui malo ut obviam eatur, Anne sub certa mulcta scilicet 50 Joach[imicorum] ipsi sit imponenda, ut intra biduum extradat protocolla & similiter illud protocollum, quod scriptum in Rectoratu Illustris Domini [Jacobi] Skytte, Revalia huc afferat, sub pari poena.

**1638: 31.[1] november – 5. detsember,
Suur konsistoorium**

loogidega, kuna see pole üliõpilastele vastuvõetav. Ta protesteerib, kui sellest tuleb ebameeldivusi. 2) Ta lisab, et saatis kaks kirja akadeemia kantslerile ning kõrgeauliseim hr. kantsler vastas talle. Nüüd ta ei tea, mis ühele või teisele on vastumeelt ja jätab esialgu otsustamata. 3) Et kõrgeauliseim härra kantsler kirjutab vastuseks, et ta soovib kõikide kohalejäämist sinna, kus nad on, seniks, kuni ta ise kohale saabub.⁴²

Kõrgeauline härra rektor ja akadeemia senat vastavad:

1) Seda küsimust, kas professor võib jääda, arutati eelmise rektori ajal ja otsustati, et ta tuleb vallandada, aga nõnda, et küsitakse [Tema] hiilguse härra kindrali ja kõrgeauliseima härra kantsleri nõusolekut. Selle Tema hiilgus härra kindral andis, kuid kõrgeaulisem härra kantsler lükkas edasi enda järgmise tulekuni. Esialgu ei keelanud akadeemia senat talle veel midagi. Kuna talle endale ei määratud kindlaid loengutekuulajaid, siis järelikult oli see tegevus vastuolus Tema hiilguse härra kindrali eelmise otsusega ning ühise arvamusega. Talle endale jäetakse otsustamiseks, kas ta tahab loenguid pidada või mitte. Meie ei keela ega käsi, aga teist kellaaega ega ka teist kohta ei saa määrata.

5. detsembril

kõrgeaulise härra rektori majas.

Kõrgeauline härra rektor kannab ette:

1.

Nagu hr. kolleegid mäletavad, pidas hr. matemaatik eelmise rektori ajal [loenguid] sagedamini, nimelt kolm korda, kuid juba selle rektori ajal, tunaeile, kaks korda ja nii tänaseni. Ja tal pole tõrkumisega mitte midagi muud mõttes kui jällegi üldist rahu häirida. Et seda pahandust ära hoida, tuleks vahest teda ähvardada vähemalt 500-riigitaalriise rahatrahviga, et ta kahe päeva jooksul esitaks protokollid ning samal viisil tooks Tema hiilguse härra [Jakob] Skytte rektoriks olemise ajal kirjutatud protokollid samuti samasuguse karistuse ähvardusel Tallinnast siia.

1638: 5. Dezember, Das grosse Konsistorium

Dn. M. Salomon consentit.

Dn. M. Savonius oequum iudicat, ut ter legitime citetur & quod praetendat, quod scripta quaedam a partibus tradita hic nedum sint.

Dn. D. Ludenius recordatur, quod die 31[!]. Nov[embris] coram ipse receperit tradere protocolla. Et quod in transactionum literis contineatur extradenda esse, ideoque indicandum, modo poena indicenda minuetur nonnihil.

Dn. D. Heinius consentit, ut indicetur ipsi, quod ipse debeat aut adesse ad certum diem, aut mulctetur si contra fiat.

Concluditur intra 3 dies, ut in persona adsit & offerat protocolla, aut solvat 30 RDh item ut ad 19. Decemb[ris] protocollum Revalia afferat, aut solvat 30 RDh.

Consentiunt in conclusum Dn. D. Belovius & Dn. M. Schomerus.

[9;6v]

2.

Quod Ill. Dominus Generalis miserit reversales, ut sint 4 inspectores bonorum in Ingria sitorum, scilicet extra Academiam Dn. Commissarius Engelbertus Mengden & Haroldus Bengsohn, intra Academiam Mag. Dn. Rector D. Andreas Virginius & D. Laurentius Ludenius.⁴³

3.

Quod Ill. [Dn. Generalis] dederit scriptum ad nostrum praefectum Franciscum Phaleren, ne uni ex Academia det pecuniam, nisi ab Inspectoribus duobus extra Academiam constitutis habuerit literas & literae illae sunt praelectae.

Hinc Quod Mag. Dn. Rector communicato consilio cum uno et altero Dn. Professoribus, nomine Academiae consimiliter miserit literas, nihil extradendum, nisi & Dn. duo Inspectores ex Academia consenserint. Illud scriptum praelectum, & consensere Domini Professores.

4.

Producit Chirographum Dn. Francisci Phalers, quod 528 Thal[erorum] Svec[orum] & 16 solid[orum], quorum nomine jam quitantiam accepit & Confessus est, quod illa Quitantia nihil Academiae praepredicabit ante, quam reliqua illa jam dicta sint soluta.

Hr. mag. Salomon nõustub.

Hr. mag. Savonius peab õiglaseks, et kutsutagu vastavalt seadusele kolm korda välja ja vabanduseks viitab ta sellele, et liiatigi pole siin mitte mingeid poolte esitatud kirju.

Hr. dr. Ludenius tuletab meelde, et 31. novembril [!] oli see lubanud isiklikult protokollid esitada. Ja et sisaldugu lepingus see, mis tuleb esitada. Ja seetõttu tuleb teatada, et nii vähendatakse mõnevõrra ka määratavat karistust.

Hr. dr. Heinius on nõus, et talle teatatakse — ta peab ise kindlal päeval kohale tulema või teda karistatakse, kui ta ei kuulet.

Otsustatakse, et ta peab 3 päeva jooksul isiklikult kohale tulema ja esitama protokollid või maksuma 30 riigitaalrit. Nõndasamuti, et ta tooks protokollid Tallinnast kohale 19. detsembriks või maksaks 30 riigitaalrit.

Otsusega nõustuvad hr. dr. Belovius ja hr. mag. Schomerus.

2.

Tema hiilgus härra kindral oli saatnud vastuse, et on olemas 4 Ingerimaal asuvate mõisate inspektorit, nimelt väljastpoolt akadeemiat hr. komisar Engelbertus Mengden ja Haroldus Bengsohn, akadeemias kõrgeauline hr. rektor dr. Virginius ja dr. Laurentius Ludenius.⁴³

3.

Tema hiilgus [hr. kindral] oli saatnud kirja meie mõisavalitsejale Franciscus Phalerile, et see ei annaks raha ühelegi akadeemiast, enne kui tal kahelt väljastpoolt akadeemiat määratud inspektorilt kirja pole, ja see kiri loeti ette.

Seepeale, kui kõrgeauline hr. rektor oli pidanud nõu mõlema professoriga, saatis ta akadeemia nimel just samasuguse kirja, et ei tuleks mitte midagi välja anda, enne kui kaks akadeemia-poolset hr. inspektorit pole nõustunud. See kiri loeti ette ja härrad professorid olid nõus.

4.

Ta esitab hr. Franciscus Phaleri omakäelise kirjaliku tõendi 528 rootsi taalri ja 16 ööri kohta, mille eest ta sai juba kviitungi, ja leidis, et see kviitung ei loe akadeemiale midagi, enne kui juba nimetatud ülejäänud [summa] on ära makstud.

1638: 5. – 8. Dezember, Das grosse Konsistorium

5.

Quitanzia praelegitur, quae data praefecto, scilicet quod duorum praeteritorum annorum jam reddiderit.

6.

Quod Praefecto nostro sint datae literae ab II[lustri] Dn. Generali, ut et ab Academia ad Generosiss[imum] Dn. Gubernatorem Narvensem, ut omnia bona Academiae restituantur, Item ut Jasper Jansohn restituat pecuniam, frumenta & alia, quae a rusticis in Ingria accepit. Approbantur literae ab Academia scriptae & leguntur Ill. Dn. Generalis literae, quae Svetica lingua scriptae erant.

8. Decemb[ris] Anno 1638.

Mag. Dn. Rector petit ut Clariss[imus] Dominus M. Savonius paululum discedat. Hinc Proponit, quod Ill. Dn. Generalis urgeat promissionem in scriptis de iudicio sisti in causa Liliانا.⁴⁴ Dominus D. Belovius, qui tunc abfuerat, consentit in literas ea de re ad Dn. M. Savonium missas.

Et quia ante exceperat Dn. M. Savonius contra personam Mag. Dn. Rectoris, Respondentur:

Dn. M. Schomerus, quod neminem e nostris personis tangat, sed ipsum & Liliam & ita non possit excipere contra Mag. Dn. Rectorem.

Dn. D. Belovius item sentit & quod antea promiserit literas Reversales oretenus Ill. D. Generali, sicque non possit contra Mag. Dn. Rectoris excipere.

Dn. D. Ludenius: cum promiserit oretenus, etiam causa non subest, quo minus det reservales [!]. Nec possit contra Mag. Dn. Rectoris personam excipere.

Dn. D. Heinius agitur de sententia suspensionis & certum, quod antea ab Ill. Dn. Generali fuerit suspensus & ideo sit restitutus, ut det reversales. Sicque conditio adest sub causa data, causa non secuta, sicque persvandum ut det reversales. Nec esse causa contra Mag. Dn. Rectorem excipiendi.

1638: 5. – 8. detsember, Suur konsistoorium

5.

Loetakse ette kviitung, mis oli antud mõisavalitsejale, et ta on kahe
eelmise aasta kohta juba tagastanud.

6.

Kuna Tema hiilgus hr. kindral oli meie mõisavalitsejale saatnud kirja,
nagu ka akadeemia kõrgestisündinud hr. Narva kubernerile, et kõik mõisad
akadeemia tagastataks, samuti, et Jasper Janson tagastaks raha, teravilja ja
muu, mis ta Ingerimaa talupoegadelt on saanud. Kiideti heaks akadeemia
kirjutatud kiri ning loetakse ette Tema hiilguse hr. kindrali rootsi keeles
kirjutatud kiri.

8. detsembril 1638

Kõrgeauline hr. rektor palub, et lugupeetud härra mag. Savonius veidi-
keseks välja läheks. Seejärel ta esitab, et härra kindral nõuab kirjalikult luba
Lilia asja kohtus arutada.⁴⁴ Härra dr. Belovius, kes oli tookord ära, on nõus
selle asja kohta käiva kirjaga, mis saadeti hr. mag. Savoniusele.

Ja kuna hr. mag. Savonius astus enne kõrgeaulise härra rektori isiku
vastu, vastatakse alljärgnevalt:

hr. mag. Schomerus: see ei puuduta mitte kedagi meie hulgast, vaid teda
ennast ja Liliat ja nõnda ei või ta kõrgeaulise hr. rektori vastu astuda.

Hr. dr. Belovius arvab sedasama ja et ta oli varem lubanud suuliselt
Tema hiilgusele hr. kindralile nõusolekuallkirja ja nii ei või ta kõrgeaulise
hr. rektori vastu välja astuda.

Hr. dr. Ludenius: ei või kõrgeaulise hr. rektori isiku vastu välja astuda,
kuna ta lubas suusõnal, ja kohtuasja pole olemas ja veel vähem annab ta
allkirja.

Hr. dr. Heinius tundis muret vallandamisotsuse pärast ja on kindel, et
Tema hiilgus hr. kindral oli tema varem vallandanud, aga ta võetakse taga-
si, niipea kui ta annab allkirja. Seega on käes olukord, kus otsus on tehtud,
aga seda ei järgita. Nõnda tuleks käia peale, et ta annaks allkirja ega alga-
taks kohtuasja kõrgeaulise hr. rektori vastu.

1638: 8. Dezember, Das grosse Konsistorium

Reverso Dn. M. Savonio exponit Mag. Dominus Rector, quod ipsius Magnificentia optet abesse, sed ratione juramentiaget & quod Senatus Academicus nolit ut absit, etiam non habebit votum.

2. quod petat Senatus Academicus, ut det reversales, cum non sint futurae nocivae, quia ut ex literis Ill. Dn. Generalis constet, citabitur ex c[ausa] diffamari.

Respondet Dn. M. Savonius, quod in omni iudicio sit receptum, ut si intersit iudicio, quem causa tangit, ille surgat, idque quod petat sine praeiudicio. Quod v[er]o ad caput attinet, Exrectorem posse vicibus Mag. Dn. Rectoris defungi. 2) Quod verbotenus receperit, se iudicio sisti. Et hanc rem eandem esse, ac si pugil prodeat, non citato adversario, mittatur citatio & comparebo, ita Deus adjuvet.

Mag. Dn. Rector respondet, ut quae promisit, in literis contestetur. Respondet Dn. M. Savonius se petere ut Mag. Dominus Rector partes suas alii committat.

Mag. Dn. Rector proponit, quod audierint Dn. Collegae, quid petat Dn. M. Savonius pronunciet.

F vide signum in pag[ina] sequente.

2.

Cum protocollum mittet Dn. Mathematicus, an non tunc illud negotium duobus e Dn. Professoribus possit committi?

Respondentur:

Dn. M. Schomerus consentit.

Dn. D. Belovius dicit, quod in literis extant verba, in praesentia partium, quae putat obstare. Inde addit, ut & partes unum eligant, qui adsit.

Dn. D. Ludenius consentit, ut partes unum vel alterum & Dn. Professores duos eligant.

Dn. D. Hein consentit, si partes velint consentire.

Concluditur ut totus Senatus eligat duos vel tres.

[9;7] F Concluditur causam audiendam, quare nolit Mag. Dn. Rectorem adesse. Respondet Dn. M. Savonius: 1) causam esse, quod haec causa pendeat a priori consistoriali, 2) Quod haec verba "Abkürzung des salarii", quae in literis extant, putet a Mag. Dn. Rectore originem accepisse.

1638: 8. detsember, Suur konsistoorium

Kõrgealine hr. rektor osutab hr. mag. Savoniuse poole pöördudes, et Tema kõrgeausus sooviks ära olla, kuid toimib vande alusel ja akadeemia senat ei soovi tema äraolekut, peale selle pole tal hääleõigust.

Et akadeemia senat palub, et ta annaks allkirja, kui see ei tee tulevikku silmas pidades kahju, sest nagu Tema hiilguse hr. kindrali kirjast on teada, kutsutakse ta kohtusse laimamise pärast.

Hr. mag. Savonius vastab: igas kohtus on lubatud, et kui keegi, keda asi puudutab ja on kohtust huvitatud, tõstatab asja ning et ta taotleb seda ilma eelneva otsuseta. Mis aga põhiküsimusse puutub, võiks eelmine rektor toimida [praeguse] rektori asemel. 2) Et ta nõustus jutu järgi kohtu ette astuma. Ja see asi jääb samaks, ja kui rusikamees üles astuks vastast kutsumata, saadetu kutse ja ilmun kohale. Jumal aidaku mind.

Kõrgealine hr. rektor vastab, et mis ta on lubanud, leiab kirjas tunnistust. Hr. mag. Savonius vastab, et ta palub kõrgealisel hr. rektoril saata omapoolne osa teisele poolele.

Kõrgealine hr. rektor esitab, et hr. kolleegid kuulsid, mida hr. mag. Savonius palus, ja palub, et senat teeks otsuse.

Vt. märki F järgmisel leheküljel.

2.

Kui hr. matemaatik saadab protokollid, kas ei võiks selle toimingut juurde lähetada kaks professorite hulgast?

Vastatakse:

Hr. mag. Schomerus on nõus.

Hr. dr. Belovius ütleb, et kirjas seisavad sõnad: "poolte kohalolekul, keda ta arvab vastu seisvat". Sellele lisab ta, et pooled valiksid ühe välja, kes oleks kohal.

Hr. dr. Ludenius on nõus, et pooled valivad kas ühe või teise ning hr. professorid kaks.

Hr. dr. Hein on nõus, kui pooled suvatsevad nõustuda.

Otsustatakse, et kogu senat valib kaks või kolm.

F Otsustatakse kohtuasi ära kuulata, mistõttu ta ei taha, et kõrgealine hr. rektor kohal on. Vastab: Hr. mag. Savonius: 1) põhjuseks on see, et see kohtuasi oleneb konsistooriumi esimehest, 2) et need kirjapandud sõnad "palga kärpimine" arvab ta pärinevat kõrgealiselt hr. rektorilt.

1638: 8. – 19. Dezember, Das grosse Konsistorium

Promittit scriptum, in quo velit promittere se velle se iudicio sistere, sed nolit renunciare constitutionibus academicis. Et petit citationes prius videre.

Dn. M. Savonius promittit Reversales, sicque finita est quaestio, An Mag. Dn. Rector absentare se debeat?

3.

Quia Dn. Mathematicus non misit integra protocolla, quid agendum. Respondentur, quod totus hic dies cedat parti.

Quaeritur an non sententia ferenda, si hodie non mittet protocolla? Concluditur, nisi hoc die exhibuerit protocolla, quod die Lunae sententia sit concipienda. Nec ulterior dilatio concedenda.

Vel

Concluditur, nisi hoc die Dominus Secretarius Academiae Mag. Dn. Rectori integra protocolla (excepto Ill. Dn. Schytten) hodie exhibuerit, quod incidet in poenam ante in literis definitam.

12. die Decembr[is] Anno 1638

Magnificus Dominus Rector Convocationem instituit, ut acta & protocolla Academica consignata resignarentur. Vocatus etiam Dominus secretarius Joachimus Warnichius a Famulo Academiae hora 8 mat[utina]. Conveniunt Dn. Professores hora 1 pomer[idiana], sed Dn. Secretarius emanavit. Etiam ideo resignatio in aliud tempus prorogata est.

19. Decemb[ris] Anno 1638.

Magnificus Dominus Rector proponit, quod controversiae Academiae sint sublatae & cum pacificatio quasdam conditiones habeat additas, tamen de delendis certis punctis in protocollis [---]*. Id ut fiat, monet. Et cum acta transmissa sint obsignata, jubet ut Dn. Secretarius Sigillum suum recognoscat. Quod ubi factum, resignantur protocolla.

---

* quae concernunt omnes & singulas controversias Dn. D. Virginij & reliquorum Dn. Professorum.

1638: 8. – 19. detsember, Suur konsistoorium

Ta lubab koostada kirja, milles lubab ilmuda kohtu ette, kuid ta ei taha akadeemia põhimäärusest lahti öelda ning palub kõigepealt kohtukutseid näha.

Hr. mag. Savonius lubab allkirja, nõnda on lõpetatud küsimus "kas kõrgeauline hr. rektor on kohustatud ära olema?".

3.

Kuna hr. matemaatik ei saanud terviklikke protokolle, tuleks seda teha. Vastatakse, et teise poole päralt jääb kogu see päev.

Küsitakse, et kui ta ei saada täna protokolle ära, kas ei tuleks otsus langetada. Otsustatakse, et kui ta ei esita samal päeval protokolle, siis tuleks esmaspäeval otsus koostada. Kaugemale edasilükkamine pole vastuvõetav.

Või

Otsustatakse, et kui härra akadeemia sekretär ei esita samal tänasel päeval kõrgeaulisele hr. rektorile terviklikke protokolle (välja arvatud tema hiilguse hr. Skytte aegsed) siis langeb ta varem kirjalikult määratud karistuse osaliseks.

12. detsembripäeval aastal 1638

Kõrgeauline härra rektor korraldas [akadeemia senati] koosoleku, et pitseeritud akadeemia toimikud ja protokollid lahti pitseerida. Akadeemia pedell kutsus kl. 8 hommikul ka härra sekretär Joachimus Warnichiuse kohale. Hr. professorid tulid kokku kl. 1 pärastlõunal, kuid sekretär jäi tulemata. Seega lükati ka lahtipitseerimine teisele ajale.

19. detsembril aastal 1638

Kõrgeauline härra rektor kannab ette, et akadeemia vastuolud on kõrvaldatud ja tal on lepitusega koos ka mõned lisatingimused, siis teatud protokollipunktide kustutamise kohta [---]* Ta manitseb, et see saaks tehtud. Ja kuna kohtutoimikud on pitseeritud, käsib ta hr. sekretäril oma pitserit kontrollida. Kui see on tehtud, pitseeritakse protokollid lahti.

---

* Ääremärkusena: millest nähtuvad kõik hr. dr. Virginiuse ja ülejäänud hr. professorite tüliküsimused.

**1638–1639: 19. Dezember – 13. Februar,
Das grosse Konsistorium**

1) Ad instantiam Mag. Dn. Rectoris, ob contumaciam Rei Friderici Maenij, jam profugi, ipse Menius judicialiter damnatus & Mag. Dn. Rector Dn. Andreas Virginius SS Th[eologiae] D. et Professor, a calumnia absoluitur jure & aequitate exigente.⁴⁵

2) Delenda in Protocollis in pleno Consistorio delentur, idque Autoritate et consensu Senatus Academici. Et si quaedam supersunt delenda pro deletis habebuntur.

Subscripsere

Andreas Virginius Th[eologiae] Doct. et Profess. Pri[marius], p.t. Rector
Henr. Hein D.

Laurentius Ludenius, Ph[ilosophiae] & J.U.D. mpp

Joh. Below D.

Joachimus Warneke

M. Petrus Schomerus

[9;7v]

30. Jan[uarii] Anno 1639

Inspectores Typographiae constituti sunt, Dn. D. Heinricus Hein et
Dn. M. Petrus A. Schomerus.

13. Febr[uarii] Anno 1639.

Mag. Dominus Rector proponit, quod Professio Historiarum et Politices per aliquot Annos vacaverit & quod iuxta Constitutiones sit aliquis idoneus praeficiendus. Proponit, quod iam spect[abilis] Dominus Decanus Facultatis Phil[osophicae] in schedula nomina quaedam ediderit, scilicet Dn. Hermannii Quirins, I.U.D., Dn. Michaelis Wollini, Dn. M. Matthiae Schaumii, Dn. M. Israelis Israelis Ostrobothi. Nec dubitat, quin Facultas rationem habuerit boni publici. Hinc petit, ut ordine dentur vota de nominatis, quae colligenda.

Dn. M. Schomerus sibi perinde esse, cui detur votum, notum sibi esse Dn. M. Israeliem & Dn. Michaeliem Wollin, utrum elegerint Dn. PP [Professores] placere sibi.

**1638–1639: 19. detsember – 13. veebruar,
Suur konsistoorium**

1) Juba põgenenud hageja Fredericus Meniuse vastuhakkamise tõttu mõistetakse kõrgeaulise rektori palvel Menius ise kohtulikult süüdi ning kõrgeauline hr. rektor hr. Andreas Virginius, Püha teoloogia doktor ja professor, vabastatakse valesüüdistusest, lähtudes õigusest ning võrdsusest.⁴⁵

2) Täiskonsistooriumis kustutatakse protokollides, mis vaja, ja seda akadeemia senati tahtel ja nõusolekul. Ja kui mõned, mida vaja kustutada, alles jäävad, loetakse neid kustutatuteks.

Alla kirjutasid

Andreas Virginius, teol. dr. ja esimene prof., nüüdne rektor

Heinr. Hein, dr.

Laurentius Ludenius, filos. ja mõlema õiguse dr. oma käega

Joh. Belovius, dr.

Joachimus Warnecke

Mag. Petrus Schomerus jne.

30. jaanuaril aastal 1639

Trükikoja inspektoriteks pandi hr. dr. Henricus Hein ja hr. mag. Petrus A. Schomerus.

13. veebruaril aastal 1639

Kõrgeauline härra rektor kannab ette, et ajaloo ja poliitika professor on mitu aastat olnud vakantne ja et vastavalt põhimäärusele tuleb mõni sobiv [kandidaat] ametisse nimetada. Kannab ette, et auväärne härra filosoofia-teaduskonna dekaan on mõned nimed juba paberil teatavaks teinud ja nimelt: mõlema õiguse doktor hr. Hermann Quirinus, hr. Michael Wollinus, hr. mag. Matthias Schaumius, hr. mag. Israel Israelis Österbottenist. Ta ei kahtle, et teaduskond teeb üldiseks hüvanguks otsuse. Seejärel palub ta, et järjekorras antaks nimetatutele hääli, mida tuleb kokku lugeda.

Hr. mag. Schomerus: tal on ükstapuha, kellele hääl antakse, ta tunneb hr. mag. Israeli ja hr. Michael Wollinit, ükskõik kumba härrad professorid välja valivad, on ta rahul.

1639: 13. – 22. Februar, Das grosse Konsistorium

Dn. M. Savonius, quod neminem noverit, nisi Schaumium, qui tamen in ministerio est, Proinde in Dn. Wollinium consentit & quia commendatur ab alijs & Dn. Proceribus regni.

Dn. D. Belovius, cum audierit e Dn. D. Heinio, quod sit vir doctus & diligens, dat ei votum.

Dn. D. Ludenius dat suum votum Dn. Wollin.

Mag. Dominus Rector, quod probitas vitae & eruditio sit attendenda & audivisse suam Mag[nificienciam] ita commendari Dn. Michaellem Wollin, unde consensum superaddit. Sed dubium oritur, quod gradum non habeat. Et concluditur, ut moneatur quo statim Ubsaliae gradum in Philosophia, accipiat & ita huc in nomine Domini veniat. Injungitur Dn. D. Ludenio, ut literas ad Mag. Dn. Cancellarium de praesentatione ad vocandum conficiat.

2.

Mag. Dn. R[ector] proponit, quod Academia Secretario egeat. Dn. M. Schomerus, quod neminem noverit, sed audiverit quod sub Rectoratu Mag. Dn. Exrectoris sit aliquis nominatus, scilicet Sandhagen & consentit.

Dn. M. Savonius consentit.

Dn. D. Belovius consentit.

Dn. D. Ludenius consentit.

Mag. Dn. Rector consentit.

Injungitur Dn. D. Ludenio, ut vocatorias conficiat & Mag. Dn. Rectori mittat obsignatus.

3. de Quaestore.

Concluditur, ut Resignatoriae Literae mittantur ad Olaum Bengsohn & mittantur exploratoriae ad Nicolaum Nötebäck, an officium Quaestoris in se recipere velit.

22. Feb[ruarii] Anno 1639

in aedibus Magnifici Rectoris.

Mag. Dn. Rector proponit, quod literas a nostro praefecto ex Ingria acceperit, quas dicit esse praelegendas, in responsum scribendum.

1639: 13. – 22. veebruar, Suur konsistoorium

Hr. mag. Savonius: ta ei tunne kedagi peale Schaumiuse, aga ta on juba teenistuses, seepärast on ta nõus hr. Wolliniga, sest teda soovivad ka teised kuningriigi kõrged härrad.

Hr. dr. Belovius: kuna ta kuulis hr. dr. Heiniuselt, et ta on tark ja püüdlik mees, annab hääle temale.

Hr. dr. Ludenius annab oma hääle hr. Wollinile.

Kõrgeauline hr. rektor, et tuleks silmas pidada elukombeid ja haridust ning ta on kuulnud tema kõrgeausust hr. Michael Wollinit nii soovivat, siis lisab ta oma nõusoleku. Kahtlusi tekitab vaid see, et tal pole kraadi. Ja otsustatakse talle kohe meelde tuletada, et ta kiiresti Uppsalas filosoofias kraadi omandaks ja nõnda Jumala nimel siia tuleks. Hr. dr. Ludeniusele tehakse ülesandeks, et ta koostaks kõrgeaulisele hr. kantslerile kirja ametis-
sekutsumise ettepanekuga.

2.

Kõrgeauline hr. rektor kannab ette, et akadeemia vajab sekretäri. Hr. mag. Schomerus [ütleb], et ta ei tunne kedagi, aga on kuulnud, et kõrgeaulise hr. eksrektori rektoriks olemise ajal olevat keegi, nimelt Sandhagen määratud, ja ta on nõus.

Hr. mag. Savonius on nõus.

Hr. dr. Belovius on nõus.

Hr. dr. Ludenius on nõus.

Kõrgeauline hr. rektor on nõus.

Hr. dr. Ludeniusele tehakse ülesandeks ametissekutsumise kiri koostada ja see pitseeritult kõrgeaulisele hr. rektorile üle anda.

3. Kvestorist.

Otsustatakse saata Oloff Bengtsonile vallandamiskiri ja Nicolaus Nottbeckile järelepärimiskiri, kas ta tahaks kvestoriameti enda peale võtta.

22. veebruaril aastal 1639

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeauline hr. rektor kannab ette, et ta sai meie mõisavalitsejalt Ingerimaalt kirja, mis ta sõnade järgi tuleb vastuse kirjutamiseks ette lugeda.

1639: 22. Februar, Das grosse Konsistorium

[9;8]

2.

Quod Literae praesentationis de vocando Dn. Michaelae Wollin sint Mag. Dn. Cancellario exhibitae, sed quod nihil responsi loco dederit. Concluditur: literas monitoriales ad Mag. Dn. Cancellarium mittendas esse.

3.

Quod citationem a Judicio Regio acceperit Academia, in puncto molen-dinae. Praeleguntur literae.⁴⁶

Proponitur, quid agendum, 1) Quod titulus debitus omissus, 2) Quid in termino respondendum.

Dn. M. Savonius: rem differendam usque in adventum Ill. Dn. Genera-lis, 2. Quod nihil juris habitura sit donec, cum tempore belli tantum ha-buerint ibi Nobiles aliquot rusticos, qui facerent & praestarent angaria & parangaria.

Dn. D. Belovius: ut remittatur scriptum, et quod non videat, quo jure citari possimus ab Aulico Politico judicio.

Dn. D. Ludenius: officium esse Mag. Domini Cancellarij, ut ipse sit de-fensor Deo annuente Academiae, proinde has literas ad Mag. Dn. Cancel-larium remittendas & exponenda privilegia.

Dn. D. Heinius: si in privilegijs, ut defendat Academiam, Mag. Dn. Cancellarius erit consulendus.

Mag. Dn. Rector: ut hac vice ad Mag. Dn. Cancellarium solum scri-babatur & remittatur citatio.

Et si ita res tulerit, in termino poterit consilium capi.

4.

Concluditur, ut a Beccero petantur in originali literae donationis molen-dinae ad Typographiam. Et ut eo nomine ad Ill. Dn. Generalem mittantur literae.

5.

Quod Dn. Beccerus quondam typos transmiserit, qui a Dn. Nicolao Rus-sen detinentur & quod jam rogatus Consul per arrestum detineri jusserit. Concluditur, ut Cl[arissimus] Dn. D. Heinius ut inspector Typographiae petat copiam literarum, ob quos retineat.

2.

Et kiri hr. Michael Wollini ametissekutsumise ettepanekuga on esitatud kõrgeaulisemale hr. kantslerile, kuid see ei ole vastuseks midagi teatanud, otsustatakse saata kõrgeaulisemale hr. kantslerile meeldetuletus.

3.

Et akadeemia sai kuninglikult [õue]kohtult kutse veski küsimuses, loetakse see kiri ette.⁴⁶

Kantakse ette, mida tuleb teha. 1) Kuna kohustuslik tiitel puudub, 2) mida tähtajal vastata.

Hr. mag. Savonius: asi tuleks edasi lükata kuni Tema hiilguse hr. kindrali saabumiseni. Et seniks ei tule ette võtta mitte mingeid õiguslikke samme, sest sõja ajal olid aadlikel seal mõned talupojad, kes tegid ja kandsid posti- ning küüdikoormisi.

Hr. dr. Belovius: et kiri saadetagu tagasi ja et ta ei näe, mis õigusega võib riigiasjadega tegelev õuekohus meid kohtusse kutsuda.

Hr. dr. Ludenius: see on kõrgeaulisema härra kantsleri kohuseks, nagu ta ise on Jumala abiga akadeemia kaitsja. Seepärast tuleb see kiri läkitada kõrgeaulisemale härra kantslerile ning esitada privileegid.

Hr. dr. Hein: kui privileegides seisab, et ta kaitseb akadeemiat, peaks kõrgeauliseim hr. kantsler nõus olema.

Kõrgeauline hr. rektor: et seekord kirjutati vaid kõrgeaulisemale hr. kantslerile ning kohtukutse saadetakse tagasi.

Ja kui asi on niiviisi läinud, võib tähtajal otsuse teha.

4.

Otsustatakse, et Beckeruselt palutakse trükikojale [antud] veski annetuskirja originaali ja et tema nimel saadetakse kiri kõrgeaulisemale hr. kindralile.

5.

Et hr. Beckerus oli saatnud mõned trükitüübid, mida hr. Nicolaus Russe kinni pidas ja et kohalekutsutud bürgermeister käskis aresti alla panna, otsustatakse, et lugupeetud hr. dr. Heinius kui trükikoja inspektor palub kirja koopiat, miks ta neid kinni peab.

1639: 22. Februar, Das grosse Konsistorium

6.

Quod scripta quaedam Theologica sint impressa, in quibus non fuit consensus decani Fac[ultatis] Theologicae. An non scripta Theologica sint decano ostendendi prius, quam typis imprimantur. Concluditur, quod sic.

7.

Dehinc praeleguntur Literae Dn. praefecti in Ingria ad Universitatem datae.

a) conqueritur de Jaspas Johansen, quod frumenta & pecuniam a Rusticis acceperit & nedum restituerit.

Dn. M. Savonius, quod Dominus Jaspas Johansen sit monendus, ut restituat, 2) ad Dn. Gubernatorem cum adscriptione, ut si aberit, eius Locumtenens resignet.

[9;8v] Dn. D. Belovius consentit, ut ad Dn. Gubernatorem Narvensem scribatur.

Dn. D. Ludenius consentit.

Dn. D. Hein consentit.

Dn. Mag. [Rector] consentit, ut ad utrumque scribatur.

2) producitur ratio decimarum ruralium das schnitregister.

3) das die Bawren von ein ieder thun saat 2 Dhr koppar gelt zahlen sollen, und deshalb die arme bawren sich beclagen, wie auch wegen des schnittes, ob an haberen snitt ein wirthel zuerlassen.⁴⁷

R[espondentur:] wir können nictes darin disponiren, ehe I. G[naden] der H. Generall zuingen und der H. Cammerirer.

4. Ob nach vorigem oder newen statu das gelt einzunehmen? R[espondentur] idem, quod ad 3. & Dn. Inspectores aerarij una in medium consulent.

5. Das die wüste lender ausgeschlossen. R[espondentur:] sie hören in die Dörfer, sed cum Ill. Dn. Generali agendum.

6. Was von der Aussath gefallen? Das von dem Besten Kohn nicht mehr gegeben, als folgendes, das schlimmste.

R[espondentur], quod ad 3, 4 & 5.

7. Das Jaspas Johansen nicht wolle, das sich die Bawren ohn sein Zettel verEhelichen.

R[espondentur], es sol an Jaspas Johansen geschrieben werden, das er es unterlasse.

1639: 22. veebruar, Suur konsistoorium

6.

Et on trükitud mingid teoloogilised tööd, millel polnud teoloogia-teaduskonna dekaani luba. Kas ei oleks tulnud näidata teoloogilisi töid enne trükisilmumist dekaanile. Otsustatakse jaatavalt.

7.

Siis loetakse ette hr. Ingerimaa mõisavalitseja kiri ülikoolile.

1) Kaevatakse hr. Jasper Johanseni peale, et ta on talupoegadelt vilja ja raha kätte saanud ega pole veel ära andnud.

Hr. mag. Savonius: et härra Jasper Johansenile tuleb meelde tuletada, et ta ära annaks. 2) Saata kiri hr. kubernerile märkusega, et kui ta ära on, avaks selle tema asemik.

Hr. dr. Belovius on nõus, et kirjutatakse hr. Narva kubernerile.

Hr. dr. Ludenius on nõus.

Hr. dr. Hein on nõus.

Hr. kõrgeauline [rektor] on nõus, et mõlemale kirjutatakse.

2) Koostatakse talupoegade kümniste nimekiri-lõikuseregister.

3) Et talupoegadel tuleb igalt tündril viljakülvilt maksta 2 taalrit vask-raha ja seetõttu kaebavad vaesed talupojad nagu ka lõikuse osas: kas ei tuleks kaeralõikuse puhul nad veerandikust [maksust] vabastada.⁴⁷

Vastatakse: meie ei või selles osas midagi määrata, enne kui Tema armulisus hr. kindral ning hr. kammeriir [seda teevad].

4. Kas raha tuleks sisse nõuda endise või uue seisukorra järgi? Vastatakse sedasama mis kolmandale ning härrad kassainspektorid kannavad üldsuse heaolu nimel hoolt.

5. Et tühjad maad arvatakse välja. Vastatakse: nad kuuluvad külades järelle, kuid toimivad koos hiilgusliku härra kindraliga.

6. Mis saab külvist? Et parimast külviseemnest ei antud rohkem kui järgmist, kõige halvemat [?].

Vastatakse sedasama mis 3., 4. ja 5. küsimusele.

7. Et Jasper Johansen ei tahtvat, et talupojad ilma tema sedelita abi-elluvad.

Vastatakse: Jasper Johansenile peaks kirjutama, et ta selle tegemata jätaks.

1639: 22. Februar – 27. März, Das grosse Konsistorium

8. Wegen der spillekappen.

R[espondentur], Academiam nihil posse in hoc, ehe Academia die Administration fullenkömlich bekom.

6. Martij

der Müller gefordert erschienen, da ihm injungiret, das er, bey verlust seines dienstes, niemand[em] als der Academi pariren, und da er deßwegen im geringsten angefochten worden, solches Magn. Dn. Rectori anbringen und schutz dabey suchen solte.

Wegen seines Rests, weil Er an sich deren angebenden Quitantien halben nicht recht darin finden kommen, als wird diesen richtig zu machen verschoben biß ad proximum conventum S[enatus] A[cademici], inmittels dem Müller injungiret, das er den Rest allezeit in parato haben solle.

[9;9]

27. Mart[ii] Anno 1639.

1.

Mag. Dn. Rector refert de Molitore quod proxime nihil certi potuerit enarrare de solutione, aut de termino solutionis. Adest Molitor & Typographus. Molitor literas producit. Mag. Dn. Rector e typographo quaerit, qui sit terminus solutionis. R[espondetur:] Martinalia. Et quod Jacobus Becker habeat rationes, ipse tamen dederit quitantias. I[tem] quod Jacobus Camnitz petat literas testimoniales, quod scilicet artem imprimendi didicerit. R[espondet] Typographus, quod jam ante biennium tempus addiscendi absolverit.

Q[uaerit] Mag. Dn. Rector, quantum Molitori remittendum, ideo quod molam aquariam igne absumptam refecerit? Concluditur dimidium pensionis scilicet 35 Dh sch[wedisch] remittendos. Molitor dicit, quod 200 Dh sch[wedisch] sint insumpti & petit, cum ante martinalia non sit reaedificata mola. Concluditur totius scilicet unius anni summam esse remittendam, ut sic restent 78 Dh sch[wedisch] qui ad Martinalia 1638 fuissent exsolvendi. Molitor deprecatur adhuc 8 dhaler schwedisch & imponitur, ut in festo Paschatos currentis anni hujus 1639 dimidium scilicet 35 Dh sch[wedisch] & 35 sch[wedisch] ut alterum dimidium ad festum Baptistae solvatur & datur Molitori Quitantia quod 70 Dh Sch[wedisch] a Martinalibus an[ni] 1636 usque in annum 1637 ut & 8 dh a priore anno sint remissi.

1639: 22. veebruar – 27. märts, Suur konsistoorium

8. Lisakapa pärast.

Vastatakse: sellega ei peaks akadeemial mitte mingit asja olema, enne kui akadeemia saab täieliku [mõisate] haldamise.

6. märtsil

nõuti mõldri ilmunist, kuna teda kohustati teenistusest ilmajäämise ähvardusel kuuletuma mitte ühelegi teisele kui akadeemiale. Ja kui teda seepärast karvavõrdki kiusatakse, peab ta sellest kõrgeaulisele hr. rektorile ette kandma ja sellelt kaitset otsima.

Tema ülejäägi pärast, kuna ta ei suutnud esitatud kviitungite suhtes õigesti orienteeruda, peetakse õigeks lükata see [arutamine] järgmisele akadeemia senati koosolekule, senikaua tuleks mõldrit kohustada, et tal oleks ülejääk igal ajal valmis võtta.

27. märtsil aastal 1639

1.

Kõrgeauline hr. rektor teatab mõldrist, kes hiljuti ei osanud midagi öelda ei maksmisest ega maksmise tähtajast. Mõlder ja trükkal on kohal. Mõlder esitab kirja. Kõrgeauline hr. rektor küsib trükkalilt, mis on maksmise tähtaeg. Ta vastab: mardipäev. Ja et arved on Jacobus Beckeril, ise andis ta aga kviitungid. Samuti, et Jacobus Camnitz palus tunniskirja, et ta on nimelt trükikunsti õppinud. Trükkal vastab, et ta lõpetas õppeaja juba kaks aastat tagasi.

Kõrgeauline hr. rektor küsib, palju tuleb mõldrile tagasi maksta, sest ta ehitas tules hävinud vesiveski uuesti üles. Otsustatakse, et tuleb maksta pool palka — nimelt 35 rootsi taalrit. Mõlder ütleb, et on kulutatud 200 rootsi taalrit ja palub [rohkem], sest enne mardipäeva ei suuda ta veskit uuesti üles ehitada. Otsustatakse siiski, et tagasi tuleks maksta terve aasta summa, nõnda et saada jääks 78 rootsi taalrit, mis oleks tulnud maksta 1638. a. mardipäevaks. Seejärel palub mõlder 8 rootsi taalrit ja määratakse, et jooksva 1639. a. esimesel poolel makstakse 35 rootsi taalrit lihavõttepühade ajal ja teisel poolel — 35 rootsi taalrit jaanipäeval ning mõldrile antakse kviitung, et on tagasi makstud 70 rootsi taalrit 1636. a. mardipäevast kuni 1637. aastani, nagu ka 8 taalrit eelmisest aastast.

1639: 27. März, Das grosse Konsistorium

2.

Concluditur, ut Dn. Andreas Sandhagius, die Saturni mane deponat juramentum, quod Mag. Dn. Rector e constit[utionibus] Acad[emicis] concipiet.

3.

Litterae ab Ill. Dn. Generali missae praeleguntur.⁴⁸ Concluditur copias literarum ad Dn. Frans Phaleren mittendas, adiunctis literis Senatus Acad[emicis].

4.

Dn. D. Heinius refert, quod Dominus Nicolaus Rossius in capite extradendorum Typorum & se originales literas misisse ad Dn. Quaestorem Rigam, ut solveat summam restantem 200 Joach[imicorum]. Et post 14 dies aut originalia aut copias eorum tradet.

5.

Leguntur litterae a Dn. Vito Bibliopola, quibus petit promotoriales. R[esponditur:] Dandas literas testimoniales, Pas und Repas. Et in coeteris pacto convento standum, ita tamen ut ante festum D. Jacobi huc redeat sub poena praeclusi.

6.

Mag. Dn. Rector proponit, quod Dn. Consul Warnichius petat copiam rationum in protocollo contentarum, ob quas dimissus?

R[espondentur:]

Dn. M. Schomerus non videre se, quid obsit, nisi quod Ill. Dn. Generalis tunc proposuerit & consenserit, cuius [---] iam abest, sed dentur.

Dn. M. Savonius, quod protocolla non soleant negari.

Dn. D. Ludenius consentit.

Dn. D. Heinius consentit.

Mag. Dominus Rector consentit.

sed summatim
colligantur
non additis
nominibus

1639: 27. märts, Suur konsistoorium

2.

Otsustatakse, et hr. Andreas Sandhagius annab laupäeva hommikul vandetöötuse, mille on koostanud kõrgeauline hr. rektor akadeemia põhimääruse põhjal.

3.

Loetakse ette Tema hiilguse hr. kindrali saadetud kiri.⁴⁸ Otsustatakse, et hr. Franz Phalerile tuleb saata kirja koopia koos akadeemia senati lisakirjaga.

4.

Hr. dr. Heinius teatab, et härra Nicolaus Russius saatis trükittüüpide väljaandmise kohta hr. kvestorile Riiga originaalkirja, et see maksaks saadaolevad 200 joachimtaalrit ning 14 päeva pärast saadaks kas nende originaalid või koopiad.

5.

Loetakse ette hr. Vituse, raamatukaupleja kiri, milles ta palub ametitunnistust. Vastatakse, et tuleb anda ametitunnistus, pass ja tagasisõidupass. Muus osas peaks ta järgima sõlmitud lepingut, kuid nõnda, et ta ilmuks siia enne jaagupipäeva [lepingu] tühistamise karistuse ähvardusel.

6.

Kõrgeauline hr. rektor kannab ette, et hr. bürgermeister Warnichius palub koopiat protokollis sisalduvatest põhjendustest, mille alusel ta valandati.

Hr. mag. Schomerus ei näe, et selle vastu midagi võiks olla, kui ainult see, mida Tema hiilgus hr. kindral tookord ette pani ja kokku leppis, kelle [---] puudub, aga antagu.

Hr. mag. Savonius, et protokolle ei tohiks keelata.

Hr. dr. Ludenius on nõus

Hr. dr. Heinius on nõus

Kõrgeauline härra rektor on nõus

kuid esitatagu
kokkuvõtlikult
ilma nimesid
nimetamata.

1639: 27. März, Das grosse Konsistorium

7.

Quod Narva literae sint allatae a Nötebech, qui acceptat officium Quaestoris. R[espondetur:] Literas vocatorias esse conficiendam. Et in alijs intra certum terminum ut compareat, monendum & de reversalibus etiam mentionem injiciendam, ut & de fidejussoribus dandis.

8.

De aedibus emptis abs Hermanno Rauding, quod retractet contractum. R[espondentur], quod Camerarius iam habeat 352 Dh sch[wedish] ipsi solvendas, det dato 26. Jan[uarii] An[ni] 1639 & Regia Maj[estas] approbavit, et domus Collegij antiqua.

9.

Quod heri in iudicio primae instantiae egerit Bugdam contra Ericum Matthiae & Svenonem Magni, quod adhuc debeant 6 Joach[imicos] & quidem 4 pro musaeo, 2 pro tonna Cerevisiae, et quod ultra triennium post rem judicatam expectaverit solutionem, sed nihil acceperit. Et quod dicta sit sententia ut intra 6 septimanas solvant. Item, quod velint Buchdanum reconvenire, praelegitur libellus supplex.

[9;9v] R[espondentur:]

Dn. M. Schomerus, quod non videat ullam viam, per quam jam iterato possint reconvenire Buchdanum, cum simpliciter petierint absolutionem & relaxationem ex arrhesto, nulla addita reservatione reconventionis.

Dn. M. Savonius consentit.

Dn. D. Ludenius consentit.

Mag. Dn. Rector consentit.

10.

Typographus adest. Mag. Dn. Rector proponeret, das H. Jacob Becker receBiret und der H. Vitt angenommen & c[etera], das er buchführer und Typographiae verwalter sein soll, und ist derhalber ad D. Jacobi gefodert. Inmittels wolte man gern der Typographie beste wissen, und wieviel man setzen konte?

1639: 27. märts, Suur konsistoorium

7.

Et Narvast on Nötebechilt toodud kiri, milles ta võtab kvestoriameti vastu. Vastatakse, et tuleks koostada ametissekutsumiskiri. Ja muu hulgas tuleks meelde tuletada, et ta ilmuks kindlal tähtajal ning lisaks mainida ka tõendeid ja käendajate andmist.

8.

Maja ostmisest Herman Raudingilt, et ta uuendab lepingu. Vastatakse, et kammeriiril on talle maksmiseks juba olemas 352 rootsi taalrit, mille Kuninglik Majesteet talle lubas 26. jaanuaril 1639. a., ja vana kolleegiumihoone.

9.

Et eile esines Bugdan esimese astme kohtus Ericus Matthiae ja Sueno Magni vastu, kes seniajani on võlgu 6 joachimtaalrit — 4 korteri ja 2 õlle-tündri eest —, ning et ta ootas pärast asja otsustamist rohkem kui kolm aastat äramaksmist, kuid ei saanud midagi. Ja et talle langetati otsus, et nad maksaksid ära 6 nädala jooksul. Samuti loeti ette täiendav kiri, et nad tahavad Buchdanile vastukaebuse esitada.

Hr. mag. Schomerus vastas, et ta ei leia mitte mingisugust võimalust, mille abil nad võiksid uuesti esitada Buchdani vastu vastukaebuse, sest nad paluvad lihtsalt õigeksmõistmist ja vahi alt vabakslaskmist, lisamata vastukaebuses ühtegi kinnitust.

Hr. mag. Savonius on nõus.

Hr. dr. Ludenius on nõus.

Kõrgeauline hr. rektor on nõus.

10.

Kohal on trükkal. Kõrgeauline hr. rektor kandis ette, et hr. Jacob Becker on lahkunud ja hr. Vitus ametisse võetud jne., ja et ta peab olema raamatu-kaupmeheks ja trükikojade valdajaks ning on seepärast jaagupipäevaks kohale kutsutud. Vahepeal tahetakse meeleldi lähemalt trükikojade kohta teada saada ning, kui palju suudetakse laduda.

1639: 27. März – 25. April, Das grosse Konsistorium

R[espondentur:]

des tages Cicero ein form oder ein halb bogen,

Mittel antiqua oder Cursiff 1½ form,

Parangon 1 bogen,

Text 1 bogen,

Tertie Cursiff 1½ form,

Corpus ½ form,

Junfer schrift ½ form, wan das format klein.

Raegisch wirt den gesellen geduppelt gezahlet, aber die literae sein gar geringe, nur allein uff 2 columnen, wie auch die Hebraeische Characteres.

Item Dn. Michael Typographus inquit: Wan der Drucker dar ist, also mus er sein tagwerck machen, bekompt sonst 1 RDh für kost und 1 RDh für kost [!].

Der Drucker mus 1000 Ex[emplaria] täglich auff eine zeit abdrucken. Ist dar aber ein jung und 2 Drucker, müssen 3000 [exemplaria] uf eine Zeiten des tages gedrucket werden (Der Setzer und drucker bekommen wochentlich gedeich).

Concluditur, wan der Drucker kompt, als dan sollen von den H. inspectoribus Typographiae den Gesellen wochentlich gezahlet werden. Die H. inspectores sollen die gelde empfangen, wochentlich rechnung innehaben und auszahlen. Ist auch geschlossen, das impressor zu vociren.

Jochim Viel oder Weyll ist ein Drucker in Riga bey Gerhard Schroder Typographo civitatis.

Die 25. April[is] Anno 1639

in aedibus Magnifici Domini Rectoris.

Mag. Dominus Rector proponit:

1.

Quod semestris Rectoratus jam finem sit habiturus. Et gratiae aguntur Deo pro consecratione Academiae & idem, ut in posterum eam conservet, vota fiunt. Gratiae hinc aguntur Dn. Collegis, pro studio & officio etc. Hinc, quod visum sit SS Reg. Maj.^{ti} ut magistratus hic sit annuus, donec numerus Dn. Professorum, qui est exiguus, eligentur, vel ut sit annuus donec omnes & singuli hoc officio semel sint per annum defuncti.

1639: 27. märts – 25. aprill, Suur konsistoorium

Vastab:

päevas üks vorm või pool poognat tsiitserot,

1½ vormi mittel-antiikvat ehk kursiivi,

1 poogen parergoni,

1 poogen "teksti",

1½ vormi tertsiakursiivi,

1½ vormi korpust,

1½ vormi *Jungferschrift*'i, kui on väike formaat.

Kreekakeelse lao eest makstakse sellidele kahekordselt, kuid kirjatüüpide arv on üsna tühine — vaid 2 veeru jagu nagu ka heebrea tüüpide puhul.

Samas ütleb trükkal hr. Michael: kui on üks trükkija, peab ta oma päevatöö tegema, muidu saab ta ülalpidamiseks 1 riigitaalri.

Trükkija peab päeva jooksul tegema 1000 äratõmmet. Kui seal on äga õpipoiß ja 2 trükkijat, tuleb päeva jooksul teha 3000 äratõmmet (laduja ja trükkija saavad nädalapalga).

Otsustatakse, et kui trükkija kohale tuleb, siis peavad härrad trükikoja inspektorid maksma sellidele kord nädalas. Härrad inspektorid peavad raha vastu võtma, võtma nädalase arve ning välja maksma. Otsustati kutsuda ka trükkal.

Jochim Viel või Weill on trükkija Riias, linna trükkali Gerhard Schröderi juures.

25. aprilli päeval aastal 1639

kõrgeaulise härra rektori majas.

Kõrgeauline härra rektor kannab ette.

1.

Et rektoriks olemise semester hakkab juba lõpule jõudma. Ja Jumalale tänu akadeemia hoidmise eest ja loodetavasti kaitseb ta seda ka tulevikus. Seejärel tänu kolleegidele õppetöö ja ameti pidamise eest jne. Seepeale, kuna Püha Kuninglik Majesteet on heaks arvanud, et see ametikoht valitakse üheks aastaks, seniks kuni professorite arv on väike, või et see kestab aasta, kuni kõik on seda ametit aasta jooksul pidada saanud.

1639: 25. April, Das grosse Konsistorium

Dn. M. Schomerus votum prioribus superaddit, Gratias agit Mag. Dn. Rectori pro exantlato labore. Et repetit votum suum ante in scriptis exhibitum, ut scilicet sit Magistratus annuus, donec omnes Dn. Professores hoc officio semel sint defuncti.

Dn. M. Savonius repetit votum & libenter consentit, ut Magistratus sit annuus.

Dn. D. Ludenius consentit.

Dn. D. Heinius similiter vota repetit & consentit maxime, cum rationes sint praegnantes.

Et consentiunt, ut dies introductionis sit ille dies, qui est Natalis Academiae, scilicet 15. Octob[ris].

Mag. Dn. Rector consentit. Et petit, ut Dn. Professores consilio juvent, Et auxilium a Deo petit.

Dn. Professores data dextera Mag. Dn. Rectori gratulantur.

[9;10]

2.

Quod praeterita die sabbati fuerit in aula, ubi Illustris Dn. Generalis proposuit, quod Professor SS. Th. sit vocandus, cum ultra annum Professio vacaverit, scilicet ob abitum Rev. Dn. L. Georgij Mancelij.

Hinc Mag. Dn. Rector proponit, quod ante abitum Dn. L. proposuerint Dn. M. Dunten, Dn. M. Dolmannum, Dn. M. Schomerum & quod Mag. Dn. Rector ipse addiderit Dn. M. Henricum Vulpium, petitque vota.

Dn. M. Schomerus agit gratias, quod dignus a Facultate Rev. Theologica sit reputatus, ut nominetur et votum dat Dn. M. Vulpio. Hinc surgit.

Dn. M. Savonius petit se excusari, cum nullum ex Dn. viris propositis noverit.

Mag. Dn. Rector exponit singulorum, quae sit eruditio. Hinc Dn. Savonius R[espondet], se non dubitare de eruditione & quod illi forsitan non sint venturi, cum ibi, ubi vivunt, pingviora habeant salaria. Et facile se velle consentire in Cl. Dn. M. Schomerum, si hoc viro Clarissimo in Facultate Phil[osophica] carere possimus, alius dat votum, si adesse velit Cl. Dominus M. Vulpus.

1639: 25. aprill, Suur konsistoorium

Hr. mag. Schomerus lisab eelmistele oma soovid, tänab rektorit selles töös vastupidamise eest ning kordab enda varem kirjalikult esitatud soovi, et ametiaeg oleks seni aastane, kuni kõik professorid on selles ametis korra ära olnud.

Hr. mag. Savonius kordab soovi ja on meeleldi nõus, et ametiaeg oleks aastaks.

Hr. dr. Ludenius on nõus.

Hr. dr. Heinius kordab sama soovi ja on vägagi nõus, sest põhjendused on kaalukad.

Nad nõustuvad, et ametisseastumise päevaks olgu see päev, mil on akadeemia sünnipäev, nimelt 15. oktoober.

Kõrgeauline hr. rektor nõustub. Ja palub, et hr. professorid oleksid nõuga toeks. Ja palub avitust Jumalalt.

Hr. professorid õnnitlevad kättpidi kõrgeaulist hr. rektorit.

2.

Et ta oli eelmisel laupäeval lossis, kus Tema hiilgus hr. kindral kandis ette, et tuleks ametisse kutsuda püha teoloogia professor, sest auväärse hr. lic. Georgius Manceliuse lahkumise tõttu on professuur üle aasta vakantne olnud.

Seepeale kandis kõrgeauline hr. rektor ette, et enne hr. lic. lahkumist esitasid nad hr. mag. Dunte, hr. mag. Dolmanniuse, hr. mag. Schomeruse, kõrgeauline hr. rektor ise oli lisanud hr. mag. Heinricus Vulpiuse, ning palub hääletada.

Hr. mag. Schomerus tänab, et auväärne teoloogiateaduskond on teda nimetamise vääriliseks pidanud ning annab hääle hr. mag. Vulpiusele. Seejärel ta tõuseb püsti.

Hr. mag. Savonius palub end vabandada, sest ta ei tunne esitatud meestest kedagi.

Kõrgeauline hr. rektor tutvustab nendest igaihe haridust. Seepeale vastab hr. Savonius, et ega ta hariduses kahtlegi ja need vahest ehk ei tulegi, sest seal, kus nad elavad, on palgad tüsedamad. Ja ta võiks meelsasti nõustuda lugupeetud hr. mag. Schomeruse kasuks, juhul kui me võiksime filosoofiateaduskonnas hakkama saada ilma selle kuulsusrikka meheta, muidu annab ta oma hääle lugupeetud hr. mag. Vulpiusele, kui see tahab sija tulla.

1639: 25. April, Das grosse Konsistorium

Dn. D. Ludenius dat votum Cl. Dn. Schomero, sed dolet quod vir Clarissimus] e Facultate Philosophica sit dimittendus, qua egregie hactenus est defunctus. Et petit, ut Deo annuente, statim gradum Doctoris in Th. accipiat.

Dn. D. Hein petit, ut possit eximi, quod Mag. Dn. Rector non concedit. Hinc addit Dn. D. Hein, quod non noverit M. Dolmannum, Dn. M. Dunten novit, sed dubitat an sit venturus. Commendat etiam Dn. M. Vulpium, sed quod dubitet, an sit venturus & proponit, quod possit privatim moneri. In Cl. Dn. M. Schomerum facile consentit, sed addit, quod Ill. Dn. Generalis in praesentia Clarissimi Dn. D. Belovij de hoc negotio quaedam monuerit.

Mag. Dn. Rector commendat Dn. M. Schomerum & dicit, quod monendus sit, ut primo quoque tempore Doctoris gradum assumat. Et quod cum Illust. Dn. Generali hac de re jam ante sit locutus. Et cum vota sint dissona, Mag. Dn. Rector suum votum addit Dn. M. Schomero.

[9;10v]

3.

Proponit de Mathematico inferiorum Mathematicum, cuius professio Geometria & Arithmetica solum. Et quod nominati sint, Dn. M. Beringius & Dn. M. Nicolaus Calmariensis.

Dn. M. Schomerus dat votum Dn. M. Nicolao Calmariensi & licet praxin non habeat, quod facile eam acquirat.

Dn. M. Savonius petit, ut electio nonnihil differatur, cum Dn. Mathematicus in Regnum sit iturus. Quod ad Dn. M. Calmariensem attinet, quod non sit practicus & quod Ill. Dominus Generalis optet practicum. Et quod Dn. M. Beringio det suum votum.

Dn. D. Ludenius commendat Dn. M. Calmariensem, sed cum practicus sit eligendus, repetit votum in scriptis datum Dn. M. Beringio.

Dn. D. Heinius petit, ut suspendatur electio, addit quod Dn. M. Calmariensis sit quidem Theoreticus, sed non Practicus. Votum daret Dn. Beringio, si novisset, alias novit Dn. Davidem Riccium, virum doctissimum & in Practicis optimum.

Mag. Dn. Rector: quod non sit e ratione Academiae, ut suspendatur electio & petit ut vota repetantur, cum Dn. David Riccius ob egregius animi dotas commendetur.

Dn. M. Schomerus, quod libenter cedat, rectius cum datur consilium & ideo votum dat Dn. Riccio.

1639: 25. aprill, Suur konsistoorium

Härra dr. Ludenius annab hääle lugupeetud hr. Schomerusele, kuid kahetseb, et lugupeetud mees peaks lahkuma filosoofiateaduskonnast, kus ta senini on ametit suurepäraselt pidanud. Ja palub, et ta Jumala abiga otsekohe teoloogiadoktori kraadi omandaks.

Hr. Hein palub, et ta võiks kõrvale jääda, millega kõrgeauline hr. rektor nõus polnud. Seepeale lisab hr. dr. Hein, et ta ei tunne mag. Dolmannust, hr. mag. Duntet ta tunneb, kuid kahtleb, kas see tuleb. Ta soovitab ka hr. mag. Vulpiust, kuid kahtleb, kas see tuleb ja paneb ette teda eraviisil veenda. Ta on meelsasti nõus lugupeetud hr. mag. Schomeruse puhul, kuid lisab, et Tema hiilgus hr. kindral on lugupeetud hr. dr. Beloviuse juuresolekul selle asja kohta midagi maininud.

Kõrgeauline hr. rektor soovitab hr. mag. Schomerust ja ütleb, et teda tuleks veenda kõige lähemal ajal doktorikraadi omandama. Ja et Tema hiilguse hr. kindraliga on selles asjas juba varem räägitud. Ja kuna hääled läksid lahku, lisab kõrgeauline hr. rektor oma hääle hr. mag. Schomerusele.

3.

Ta kannab ette alammatematika matemaatiku kohta, kellel on vaid geomeetria ja aritmeetika professuur. Ja et nimetati hr. mag. Beringiust ja Nicolaus Calmariensist.

Hr. mag. Schomerus annab hääle hr. mag. Nicolaus Calmariensisele ja kuigi tal pole praktikat, saab ta kergesti seda omandada.

Hr. mag. Savonius palub valimist pisut edasi lükata, sest hr. matemaatik kavatseb sõita kuningriiki. Mis puutub hr. mag. Calmariensisesse, siis pole ta praktik ja et Tema hiilgus härra kindral soovib praktikut. Ja et ta annab oma hääle hr. mag. Beringiusele.

Hr. dr. Ludenius soovitab hr. mag. Calmariensist, kuid kui valida tuleb praktik, annab ta hääle uuesti kirjalikult hr. mag. Beringiusele.

Hr. dr. Heinius palub, et valimine jäetaks lahtiseks ja lisab, et hr. mag. Calmariensis on siiski teoreetik, kuid mitte praktik. Kui on teada saanud, annab hääle hr. Beringiusele. Muudest tunneb ta hr. David Ricciust, väga õpetatud meest ja parimat praktikut.

Kõrgeauline hr. rektor: valimise lahtiseks jätmise pole akadeemia huvides, ja palub, et hääletataks uuesti, sest hr. David Ricciust soovitatakse suurepärase vaimuannete tõttu.

Hr. mag. Schomerus [vastab], et ta annaks meelsasti järele, õigem oleks, kui tehtaks otsus ja ta annab seepärast oma hääle hr. Ricciusele.

1639: 25. April – 4. Mai, Das grosse Konsistorium

Dn. M. Savonius consentit.

Dn. D. Ludenius consentit.

Dn. D. Hein consentit.

Mag. Dominus Rector consentit.

4.

Profert literas Magnificentis[simi] Domini Cancellarij de vocando Dn. Michaelae Wollino,⁴⁹ praeleguntur in quibus potestas vocandi datur Dominis Professoribus sub sigillo Academiae. Et quaerit an non sit vocandus ab Academia & an Res haec cum Ill. sit communicanda Generali?

Dn. M. Schomerus consentit, ut cum Ill. Dn. Generali conferatur & quaerendum, an juxta rescriptum procedere debeamus?

Dn. M. Savonius, quod de Cancellario in regno sit agendum.⁵⁰

Dn. D. Ludenius

Dn. D. Heinius

Dn. Mag. Rector

| consentiunt et petunt, ut Mag.

| Dn. Rector hoc negotium in se

| suscipiat, cui adjungendum

| Dn. D. Ludenius.

5.

Praeleguntur literae Magnificentiss[imi] Dn. Cancellarij in causa Clariss[imi] Dn. D. Belovij, qui cum Rostochium iverit, petierit, ut salarium non detrahatur.

Consentit in scriptis Magnificentiss[imus] Dn. Cancellarius & omnes Domini Professores consentiunt, ut in necessarijs absenti Dn. Professori nihil detrahatur.

Die 4. Maji anno 1639

in aedibus Magnifici Domini Rectoris comparuit vocatus et Secretarij Juramentum, praesentibus Magn. Domino Rectore et Cl. Dn. Heinio praestitit Andreas Sandhagius.

1639: 25. aprill – 4. mai, Suur konsistoorium

Hr. mag. Savonius on nõus.

Hr. dr. Ludenius on nõus.

Hr. dr. Hein on nõus.

Kõrgeauline hr. rektor on nõus.

4.

Ta teatab kõrgeaulisema härra kantsleri kirjast hr. Michael Wollini kutsumise kohta,⁴⁹ see loetakse ette ning härrad professorid annavad sellele kutsumise jõu akadeemia pitseriga. Ja küsib, et kas mitte akadeemia ei peaks teda kutsuma ja kas ei peaks selles asjas ühendust võtma Tema hiilguse kindraliga.

Hr. mag. Schomerus on nõus, et tuleks nõu pidada Tema hiilguse hr. kindraliga ja küsida, kas me peame toimima vastavalt ettekirjutusele.

Hr. mag. Savonius [ütleb], et kantslerist tuleks juttu teha kuningriigis.⁵⁰

Hr. dr. Ludenius

Hr. dr. Heinius

Hr. kõrgeauline rektor

on nõus

ja paluvad, et kõrgeauline hr. rektor selle asja enda peale võtaks. Talle peaks abiks olema hr. dr. Ludenius.

5.

Loetakse ette kõrgeaulisema hr. kantsleri kiri lugupeetud hr. dr. Beloviuse kohta, kuna ta on Rostocki sõitnud ja palub ta, et palka kinni ei peetaks.

Ta on nõus kõrgeaulisema hr. kantsleri kirjaga ning kõik härrad professorid on nõus, et hr. professori hädavajaliku äraoleku ajal midagi kinni ei peeta.

4. mai päeval aastal 1639

Kõrgeaulise härra rektori majja ilmus kutse peale kohale Andreas Sandhagen ja andis kõrgeaulise härra rektori ja lugupeetud hr. dr. Heiniuse juuresolekul sekretäri vande.

[9;11]

D. 7. Maji Anno 1639.

A Magnifico Domino Rectore jussus Secretarius convenit Lambertum Oenopolam et aedibus Hermanni Raweding nomine Ven. Senatus Academici ad D. Johannis festum excedere Universitatique tradere ab eo postulat. Respondet iste, sibi nihil in hoc casu negotij esse cum Magn. Dn. Rectore aut Dominis Professoribus, sed adhaerere se Contractui suo et Conductori Hermanno Rawerding, cuius sit aedium conductarum usum repetere, cuius etiam adventum ipse indies expectet.

D[ie] 9. Maji

in aedibus Magn. Domini Rectoris praesentibus Dn. D. Heinio, Dn. D. Ludenio, Dn. M. Savonio et Dn. M. Schomero.

1. Magn. Dominus R. 1. proponit de Typis a Dn. Russio repetendis producta Transactione a Domino Camerario facta ad frumentum 600 Thalerorum sch[wedisch] erogandum.

2. De domo dicit conventum a se Camerarium docuisse, a se missam Assignationem Hermanno Rhawrding, quam et acceperit disposuisse item ratione reliquae pecuniae ad Junium et Julium solvendae. Literas item se exaraturum ad praefectum de solvendis istis pecunijs, quibus putet Dominorum Professorum literas ad Rhawrding mittendas, quibus ostendant, se stare contractu. Leguntur literae a Domino Camerario ad Praefectum scriptae et interpretatur Dn. M. Schomerus.

De Typis concluditur, ut repetantur a Secretario et Typographo et attendatur an sint integri.

De domo literas conficiendas ad Rhawrding, quibus includatur Epistola a Dn. Camerario ad Praefectum exarata.

3. De Lamberti Responso et proponente Mag. Dn. Rect[ore] concluditur: Adhoc semel adeundum et jubendum ut domo excedat, Monendum item Rhawrding, ut et ipse hoc faciat.

1639: 7. – 9. mai, Suur konsistoorium

7. mai päeval aastal 1639

Sekretär otsis kõrgeaulise herra rektori korraldusel üles veinikaupmehe Lambertuse ja nõuab auväärse akadeemia senati nimel Hermann Rawerdingi majast väljakolimist ja maja jaanipäevaks ülikoolile üleandmist. See vastab, et tal pole selles asjas kõrgeaulise hr. rektoriga või härrade professoritega mingit tegemist, vaid sõltub oma lepingust ja üürileandjast Hermann Rawerdingist, kes võib maja üürilepingut pikendada ja kelle saabumist ta ka iga päev ise ootab.

9. mai päeval

kõrgeaulise herra rektori majas hr. dr. Heiniuse, hr. dr. Ludeniuse, hr. mag. Savoniuse ja hr. mag. Schomeruse kohalolekul

Kõrgeauline herra rektor: 1) kannab ette hr. Russiuse käest tagasi saadavate kirjatüüpide kohta tehtud lepingust, mille tegi kammeriir 600 rootsi taalri ulatuses vilja taotlemiseks.

2) Maja kohta ütleb ta, et on ise kammeriirile lepingut selgitanud, ise Hermann Rhawerdingile assignatsiooni saatnud, mille see kätte sai, samuti koostanud ülejäänud, juunikuu ja juulikuu eest makstava raha arve. Samuti kirjutab ta mõisavalitsejale kirja selle raha väljamaksmise kohta, milles ta arwab, et Rhawerdingile tuleks saata härrade professorite kiri, milles nad näitavad kokkuleppest kinnipidamist. Loetakse ette hr. kammeriirilt mõisavalitsejale saadetud kiri ning mag. Schomerus selgitab.

Trükitüüpide suhtes otsustatakse, et sekretär ja trükkal paluvad need tagasi ja kontrollivad, kas on terved.

Maja kohta koostatakse kiri Rhawerdingile, millele lisatakse hr. kammeriirilt valitsejale kirjutatud kiri.

3. Lambertuse vastuse ja kõrgeaulise hr. rektori ettepaneku kohta otsustatakse: tuleks ikka veel üks kord minna ja käskida tal majast välja minna, samuti tuleks manitseda Rhawerdingi, et ta ka ise seda teeks.

1639: 9. Mai, Das grosse Konsistorium

4. Quid expedierint ipse et Dn. D. Ludenius apud Ill. Dominum Generalem. 1) De vocatorijs a Dn. Cancellario petendis, ubi consilio Ill. Domini Gen[eralis] paruerint et denuo literas ad Dominum Cancell[arium] exaraverint, quibus si subscribere recusavit, ab ipsis conficere rentur. Legit literas [9;11v] de vocando Domino M. Schomero // ad Professionem Theologicam. Ibi 2) de Dissensione votorum, quam cum proposuisset Domino Generali praesente Domino Commissario hoc in M. Vulpium, illo in Dn. Schomerum proponente, dato etiam Responso per Dn. Commissarium de vocando s[ive] eligendo Dn. Schomero.

Petit Consilium Dnn. Collegarum, acquiescendamne judicio Domini Generalis.

Dn. M. Michael protestatur se votum accommodasse Dn. M. Vulpio et si fuisset ex hoc Collegio, potius Dn. M. Salomonem.

Respondet Magn. Dn. R. illum non edidisse specimen Eruditionis Theologicae. Dn. Vulpium vero incertum esse, an sit huc venturus, si maxime vocaretur. Legit literas voc[atorias] nomine Domini Cancellarij ad Dn. Schomerum et proponit de Terminis vocatis praefigendo.

Concluditur itaque 1) Dominum Schomerum ad 2dam Prof[essionem] Theol[ogicam] esse eligendum et Imo quoque tempore vocandum.

5. De vocando alio Professore Astronomiae.

Concluditur suspendendam eam, donec ipse Dn. Schomerus valedixerit Collegio Philosophico.

6. De Ministro Acad[emiae] Johanne, qui tradit Off[icium] reverso Famulo Andr. Matthiae. Promittit ipsi Senatus Acad[emicus] locum Jacobi Famuli, si sit abiturus.

7. Negotium de Lectore Scholae Oppidanae suspenditur in tempus expeditae Legationis a Senatu Civitatis.

Eiusd[em] diei Horis pomeridianis Secretarius denuo adjit Lambertum et autoritate Senatus Academici monuit, ut ad praestitutum nuper tempus conducta domo excederet. Refert Lambertus se Renunciationem sibi nuper a Senatu Acad[emico] oblatam per alium ad Dominum aedium Rhawrding detulisse, a quo dehinc responsum seu per literas seu coram expectet. Interea, si contingat, ut aedes Dominis Professoribus a Rhawrding tradendae sint, male secum actum fore et aequitatem videri postulare, ut Migrationis terminus nonnihil prorogetur.

1639: 9. mai, Suur konsistoorium

4. Mida tema ise ja hr. dr. Ludenius ajasid korda Tema hiilguse härra kindrali juures: 1) hr. kantslerilt ametissekutsumiskirja kohta, milles nad järgisid Tema hiilguse härra kindrali nõuannet ning kirjutaksid uuesti härra kantslerile kirja, kui see peaks keelduma alla kirjutamast, viiksid nad asja ise lõpule. Ta loeb kirja härra mag. Schomeruse kutsumise kohta teoloogiaprofessori kohale. Selles, 2) häälte lahkuminekust, kui ta tegi härra komissari juuresolekul ettepaneku härra kindralile, siis esitas üks mag. Vulpiuse, teine hr. Schomeruse, hr. komissari kaudu anti aga vastus hr. Schomeruse kutsumisest ehk valimisest.

Ta palub hr. kolleegidelt nõu, et kas tuleks rahul olla härra kindrali otsusega.

Hr. mag. Michael on vastu, kuna ta on hääle hr. mag. Vulpiusele andnud ja kui peaks olema keegi siit kolleegide hulgast, siis pigemini hr. mag. Salomon.

Kõrgeauline hr. rektor vastab, et too pole sooritanud teoloogiateadmiste katset. Hr. Vulpiuse puhul pole aga kindel, kas ta siia tuleb ka kõige tungivama kutse peale. [Rektor] loeb ette härra kantsleri nimel hr. Schomeruse ametissekutsumise kirja ning paneb ette, et kutsutavale tuleks määrata kindel tähtaeg.

Niisiis otsustatakse: 1) Härra Schomerus tuleks valida teiseks teoloogiaprofessoriks ja kõige lähemal ajal ametisse kutsuda.

5. Teise astronoomiaprofessori kutsumisest.

Võetakse otsuseks jätta see lahtiseks kuni hr. Schomerus ise loobub filosoofialoengutest.

6. Akadeemia pedellist Johannesest, kes annab ameti tagasipöördunud teenijale Andreas Matthiaele. Temale endale lubab akadeemia senat Jacobi teenijakoha, kui see lahku.

7. Linnakooli õpetaja küsimus jäetakse lahtiseks, kuni linnamagistraadi esindajatega on läbi arutatud.

Sama päeva pärastlõunal läks sekretär uuesti Lambertuse juurde ning tuletas talle akadeemia senati tahtel meelde, et ta lahkuks hiljuti kindlaks määratud tähtajal üüritud majast. Lambertus teatab, et hiljaaegu talle akadeemia senati poolt edasi antud teate oli ta teiste kaudu majaisandale Rhawrdingile kätte toimetanud. Sellelt loodab ta sejärel kas kirjalikku või suusõnalist vastust. Igatahes, kui juhtub, et Rhawrding peab maja härradele professoritele üle andma, toimitakse tema suhtes ülekohtuselt ja ta nõuab nähtavasti õiglaselt, et ärakolimise tähtaega pisut edasi lükataks.

1639: 11. – 18. Mai, Das grosse Konsistorium

D. 11. Maji

in Auditorio Majori

Magn. Dn. Rector praesente Senatu Academico proposuit, annon ex Dominis Professoribus quidam in Ingriam mittendus sit cum profecturo Domino Generali, ob terras desolatas, super quibus lis moretur Academiae.

Conclusum: Ablegandos esse ex Dominis Prof[essoribus] duos ad Ill. Dn. Generalem, petendumque ab ipso Consilium, Qvod si in Legationem istam consenserit, monendum aliquid esse de sumtibus itineri faciendis, ut ipsius autoritate ex Fisco Academico erogentur.

[9;12]

Die 18. Maji

in Aedib[us] Mag. Domini Rectoris praesente Ven. Sen[ato] Academico.

1. Magn. Dn. Rector producit Instructionem Quaestoris a Domino D. Heinio conceptam, petitque super ea Dnn. Professorum Iudicium. Legitur Instructio a Dn. D. et mutanda mutantur ex Decreto Senatus.

2. Quaeritur: An ista Instructio Dn. Camerario perlegenda sit danda. Consentiant, cum Aerarij Inspectio sit ipsi una commissa.

3. Deliberatur de restante pecunia vi Reversalium a Praefecto solvenda. Quaer[itur:] cum suspicio subire videatur, non adesse frumenta parata, an non possit demi ex ista quae Narvae apud Herm[annum] Herberß servatur, hac tamen Conditione, ut obstringant se Domini Professores ad Restitutionem ex suis Salaris. (si necesse sit).

Consentiant Domini Professores.

4. An frumentum quod servatur zur Newenschantze, Imperiali minus in singulas Lastas (quarum sunt octo) per Dn. Nicol[aum] Notbeck vendi debeat.

1639: 11. – 18. mai, Suur konsistoorium

11. maipäeval

suures auditooriumis

Kõrgeauline rektor tegi akadeemia senati juuresolekul ettepaneku, et kas ei tuleks saata kedagi härradest professoritest Ingerimaale koos sinna suunduva hr. kindraliga laastatud maade küsimuses, millega hoitakse ära tili akadeemias.

Otsustatakse saata härrade professorite hulgast kaks Tema hiilguse hr. kindrali juurde temalt nõu küsimiseks, et kui ta on selle saatkonnaga nõus, tuleks juhtida tähelepanu sellele, et midagi reisikulutuste suhtes ette võtta — tema volitusel makstaks see akadeemia kassast välja.

18. maipäeval

kõrgeaulise härra rektori majas auväärse akadeemia senati kohalolekul

1. Kõrgeauline hr. rektor kannab ette kvestori juhendi, mis on hr. dr. Heiniuse koostatud ja palub selle kohta hr. professorite otsust. Hr. dr. [---] loeb juhendi ja senati määrusest lähtuvalt tehakse vajalikud muutused.

2. Küsitakse, kas see juhend tuleks anda läbilugemiseks hr. kammeriirile. Nad on nõus, sest kassa inspekteerimine on just talle usaldatud.

3. Peetakse nõu saadaoleva raha üle, mille valitseja peab kviitungite vastu välja maksuma. Kuna võimust näib võtvat kahtlus, et vilja pole koha-peal valmis pandud, küsitakse, kas ei võiks poolt sellest, mida Narvas Herman Herbersi juures hoitakse, ära kasutada, siis sel tingimusel, et härrad professorid kohustaksid oma palkadest tagasi maksuma (kui see on vajalik).

Kõik professorid on nõus.

4. Kas ta on kohustatud Nyenskansis hoitava vilja ostma vähemalt riigitaalr säilitise eest (mida on kaheksa) Nicolaus Notbecki kaudu.

1639: 18. – 21. Mai, Das grosse Konsistorium

5. Communicatur Negotium de Instructione Qvaestoris cum Dn. Camerario Et Augmentum Salario Qvaestori decretum consensu Domini Camerarij videl[icet] 50 thalerorum monetae argenteae, sumendum ex salario alterius Praefecti.

6. Vocato Qvaestori 1) proponitur de Cautione Academiae praestandae Narvae, praesente Legato Academiae. 2) Instructio ipsa praelegitur; 3) Juramentum ab ipso exigitur, et volente praestatur verba praeunte Secretario.

7. Reformatur Punctum Numero 3 Supr[adictum] ita, ut Domini Professores sumant pecuniam ex summa Narvae servata et inter se distribuunt et Reversales Praefecti tradant Nicolao Notbecken, ut ipse exigat pecunia a Praefecto restantem.

8. De superiori Numero 4 Dominus Camerarius promittit se accepturum istud frumentum pretio in Regijs constitutionibus sive Taxa destinato et relaturum in Rationes, quibus ante pro Studiosis pecunias erogarit.

D. 21. Maji

in aedib[us] Magn. Domini Rectoris.

Cum a Dnn. Inspectoribus Aerarij nuper transigente Dn. Camerario assignati fuerint Domino Nicolao Rußen 600 thaleri Svecici Mon[etarum] cup[reorum] pro typis tum traditis Academiae, tum adhuc tradendis, idemque jam acceperit eo nomine 150 tonnas frumenti (Rocken), pollicitus esse, praesentibus M. Dn. Rectore et Typotheta Michaele, Dominus Camerarius se aut procuraturum Academiae typos qui desiderantur (die Romanschrift) aut [---]* pretium quo isti typi aestimantur exsoluturum.

---

* Durchgestrichen: pecuniam sive frumentum pro istis Domino Rußen solvendum deinceps esse restitutum

1639: 18. – 21. mai, Suur konsistoorium

5. Kammeriiriga arutatakse kvestori juhendasja. Ning hr. kammeriiri nõusolekul kvestorile määratud palgalisa, nimelt 50 hõbetaalrit, tuleb võtta endise valitseja palgast.

6. Kohalekutsutud kvestorile: 1) kantakse ette Narvas akadeemiale vajaliku tagatise küsimus akadeemia esindaja juuresolekul, 2) ette loeti juhend ise, 3) temalt nõutakse vannet ja ta peab sekretäri poolt ettelõetava vandevormeli järele ütlema.

7. Ülalloodud kolmandat punkti muudetakse nõnda, et härrad professorid võtavad raha Narvas hoitavast summast, jaotavad omavahel ära ning annavad valitseja kviitungid Nicolaus Notbeckile, et see ise nõuaks valitsejalt saadaoleva raha.

8. Ülalloodud neljanda punkti suhtes lubab härra kammeriir, et võtab selle vilja vastu kuningliku põhimääruse ehk taksiga määratud hinna eest ning tagasi tuleb maksta selles ulatuses, mis ta raha varem üliõpilastele välja andis.

21. maipäeval

kõrgeaulise härra rektori majas

Kuna hiljuti määrasid kassainspektorid hr. kammeriiriga kokku leppides härra Nicolaus Russele 600 rootsi vaskaalrit nii nende kirjatüüpide eest, mis on akadeemiale üle antud, kui ka veel antavate eest, nõnda on ta selle arvel saanud juba 150 tündrit vilja (rukist). Kõrgeaulise härra rektori ja trükkija Michaeli juuresolekul lubas härra kammeriir, et muretseb akadeemiale puuduvad trükitüübid (romaan-kiri) või [---]* maksab välja nende tüüpide jaoks vajaliku raha.

---

* Läbi kriipsutatud: Seejärel tagastada raha või vilja, mille eest tuleks maksta hr. Russele.

1639: 7. Juni, Das grosse Konsistorium

[9;12v]

D. 7. Junij

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris h. 3 pomer[idiana] praesente Sen. Acad.

1. M[agnificus] Dn. Rector rogat Dn. D. Ludenium, ut referat Resolutionem Ill. Domini Generalis.

Refert ille, non fuisse consultum visum Domino Generali, ut ex corpore Acad[emico] quis una secum abeat, lites enim si quis cupiat Academiae movere, huic adeundum esse Iudicem, qui a se constituendus. [---]* Interim se commodum Acad[emiae] pro virili promuturum. Qvod si a quopiam sibi factam injuriam animadverterint Domini Prof[essores], posse deinceps aliquem ex numero Dominorum Professorum eo mitti. Acqviescit Ven. Senatus Acad[emicus] consilio Domini Generalis, cum ipso invito frustra, quid tentatum fuerit. Sed literis datis Dn. Qvestorem hac de re informandum, ut una cum Praefecto agat quae vergant in emolumentum Universitatis.

Leguntur literae ad Dn. Qvaestorem mittendae, Qvibus insimul jubetur vendere siliginem pro 33 Reichsdahler. Item Fidejussionem conceptam Dominis Fidejussoribus subscribendam tradere, jamque ad se missum Exemplar Universitati remittere.

2. Magn. Dn. Rector producit Literas Vocatorias a Dn. Cancellario subscriptas et obsignatas quamvis absque ipsis literis. Qvibus cum adjungendae sint literae a Sen[atu] Acad[emico] quibus mentio fiat Termini a quo solutionis vide[licet] 1. Septembris, quaerit Consilium Dominorum Professorum.

Consentiunt.

Qvaerit iterum, An Vocatariae jam sint Dn. Schomero exhibendae. Concludunt Ita, ut addantur etiam eiusmodi literae de Termino introductionis.

---

* Als Randbemerkung: Alioqui prata sua natura sequi pagos, quos in Confirmatione nominatos sufficiat.

7. juunil

kõrgeaulise härra rektori majas kl. 3 pärastlõunal akadeemia senati kohalolekul

1. Kõrgeauline hr. rektor palub hr. dr. Ludeniusel teatada Tema hiilguse härra kindrali otsus.

See teatab, et härra kindral ei pidanud vajalikuks, et keegi akadeemilise pere hulgast temaga kaasa tuleks. Kui keegi ihaldab akadeemia üle teha, mingi too tema poolt määratud kohtuniku juurde. [—]* Vahepeal püüab ta aga mehemoodi akadeemia huvide eest väljas olla. Juhul kui härrad professorid märkavad neile kellegi poolt tehtud ülekohut, võib siis kedagi professorite hulgast sinna saata. Auväärne akadeemia senat jäi härra kindrali nõuandega rahule, kuigi vastupidiselt sellele, mida taotleti. Siiski tuleks sellest asjast hr. kvestorile kirja kaudu teada anda, et ta ajaks koos mõisavalitsejaga asju, mis ülikoolile kasuks tuleks.

Loetakse ette hr. kvestorile saadetav kiri, millega kästakse ühtaegu müüa 33 riigitaalri eest talinisu ning anda koostatud käenduskiri härradele käemeestele allakirjutamiseks ning talle juba saadetud eksemplar ülikoolile tagastada.

2. Kõrgeauline hr. rektor esitab ametissekutsumise kirja hr. kantsleri poolt alla kirjutatuna ning pitseriga varustatuna, olgugi ilma kirja endata. Sellele tuleb juurde lisada akadeemia senati kiri, kus on ettepanek tähtaja kohta, millest alates makstakse, nimelt 1. september, ning küsib härrade professorite nõu.

Need on nõus.

Ta küsib uuesti, et kas ametissekutsumise kiri tuleks juba hr. Schome-rusele esitada. Nad otsustavad nõnda, et lisatakse ka seesugune kiri ametiseseadmise tähtaja kohta.

---

* Ääremärkusena kiilund: Muidu piisaks, et külad, mida on lepingus nimetatud, järgivad oma looduslikke alasid.

1639: 20. Juni – 1. Juli, Das grosse Konsistorium

Die 20. Junij

Famulus Academiae Jacobus Wilstadius coram Magn. Domino Rectore comparuit, nunciavitque nomine uxoris Petri Laurentij Secretarij aulici (in eiusdem absentia) Haqvinum Grenbechium, dicti Petri fratrem ab Elia Petri Isopedio graviter vulneratum esse, ideoque petijt Citationem et Arrestum contra Reum.⁵¹ Jubetur J[acobus] a M[agnifico] Dn. Rectore ipsum Convenire Eliam Petri Citationemque et Arrestum ej nunciare, sed neque tum, nec sequentibus diebus, quibus iterum citare illum jussus erat, domi potuit offendere. Refert deinde, se ab alijs accepisse quod aufugerit Reus.

D. 24. Junij

Dn. Johannes Magni Silerus iterum nomine Uxoris Domini Petri Laurentij petijt a M[agnifico] Dn. Rectore, ut profugus Reus Proclamate (ceu vocant) publico citetur.

Proclama publicum sive Citatio Consensu Ven. Senatus Acad[emici] sub 25. Junij die affixa est.

[9;13]

D. 30. Junij

Minister Academiae circa h. 5 vespert[ina] Magnifico Dn. Rectori obitum vulnerati Haqvini denunciavit, qvi Dnn. Professores ad seq[uentem] diei horam 7 Mat[utinam] in Majus Auditorium convocari jussit.

Anno 1639 D. 1. Julij

in Audit[orio] Majori.

Magn. Dominus Rector praesentibus Dnn. Professoribus proponit:

1639: 20. juuni – 1. juuli, Suur konsistoorium

20. juunil

Akadeemia pedell Jacob Wilstadius ilmus kõrgeaulise härra rektori ette ja teatas lossisekretär Petrus Laurentii abikaasa nimel, kui teda polnud [kohal], et Elias Petri Isopedius oli raskelt haavanud Haquinus Greenbeckiust,⁵¹ nimetatud Petruse venda. Ja seepärast palus ta süüdlase kohtussekutsumist ja vahi alla võtmist. Rektor käsib Jacobil endal Elias Petri üles otsida ning talle kohtukutsest ja vahi alla võtmisest teatada, kuid ei siis ega edaspidi, kui kästi teda uuesti kohtusse kutsuda, ei suutnud kodunt eest leida. Seejärel teatab ta, et oli teistelt kuulnud kostja põgenemisest.

24. juunil

Hr. Johannes Magni Silerus palub taas härra Petrus Laurentii abikaasa nimel rektorit, et põgenenud kostja avaliku teadaandega (nagu nimetatakse) kohtusse kutsutaks.

Avalik teadaanne ehk kohtukutse pannakse auväärse akadeemia senati nõusolekul välja 25. juunil.

30. juunil

Akadeemia pedell teatas haavatud Haquinuse surmast umbes kl. 5 õhtul kõrgeaulisele hr. rektorile, kes käskis härrad professorid järgmise päeva hommikul kella 7-ks suurde auditooriumi kokku kutsuda.

Aastal 1639 1. juulil

suures auditooriumis

Kõrgeauline härra rektor kannab ette härrade professorite juuresolekul:

1639: 1. – 27. Juli, Das grosse Konsistorium

1. Defuncti jam Haqvini fratiam petijsse Requisitoriales a Senatu Acad[emico] ad Dn. Gubernatorem Rigensem, quibus profugus, qvem Rigam se contulisse fama nunciet, retrahatur.

Consensu Dnn. Professorum scribuntur ejusmodi literae, ut uxori Domini Petri Laurentij Rigam transportandae mittuntur.

2. An publicum illud Proclama jam affixum, cum propter vulnerati obitum Caussa facta sit Criminalis, refigendum sit, adhibitis illis, quos in eiusmodi casibus Constitutiones Academicae adjungunt, praesertim Nob[ilissimo] Domino Castellano.

Concludunt ad hoc: Affixum relinqvendum esse, donec a Dn. Gubernatore Rigensi detur Responsum, praesertim absente nunc Domino Castellano.⁵²

D. 27. Julij

in aedib[us] Magn. Domini Rectoris

1. Magn. Dn. Rector in absentia reliqvorum praesentibus Dn. D. Heinio et Ludenio refert Consilium Domini Generalis super Quaestionibus.

1) An profugus Elias Petri sit huc revocandus ex Riga, an ibi detinendus in custodia. Ad quam censuerit Illustris Dominus Gen[eralis] Reducendum esse, ne hac ratione praejudicium fieret Privilegijs Academicis.

2) An in Judicio super caussa hac Criminali sint adhibendae Personae istae, quas Constitutiones adjungunt Senatui Academico, an potius alij quidam in locum istarum eligendi. Responsum ad hoc ipsius Fuisse: Tutius inhaereri Constitutionibus, ne iterum vergeret in Praejudicium Dnn. Professorum.

3) Cum locus custodiae idoneus Academiae non adsit, Ubinam sit custodiendus si huc adductus fuerit. Ad quod hoc Responsi dederit: Rogandum esse Dn. Castellatum, ut ipse concedat in aula seu castello eiusmodi Carcerem, sed sub Reversalibus ne quidquam hac ratione derogetur Privilegijs Academicis. Cum in finem conceptae eiusmodi literae Reversales Domino Castellano exhibendae praeleguntur et ut subscribendae ipsi offerantur, decernitur.

1639: 1. – 27. juuli, Suur konsistoorium

1. Nüüdseks surnud Haquinuse vennanaine taotles akadeemia senatilt järelepärimiskirja hr. Riia kubernerile [Hästehuvudile], mille põhjal kuulu järgi Riiga pagenud põgenik tagasi toodaks.

Härrade professorite nõusolekul koostatakse seesugune kiri ning toimetatakse hr. Petrus Laurentiuse naisele kätte Riiga viimiseks.

2. Kuna haavatu surma tõttu on toimunud kriminaalkuritegu, kas ei tuleks see juba üles pandud teadaanne maha võtta ning viia neile [kohtutele], keda akadeemia põhimäärus seob sedalaadi kohtuasjadega, iseäranis auväärsele härra linnusepealikule.

Selle peale nad otsustavad, et teadaanne jäetakse üles seni, kuni härra Riia kuberner vastuse annab, eriti nüüd härra linnusepealiku äraolekul.⁵²

27. juulil

kõrgeaulise härra rektori majas

1. Kõrgeauline hr. rektor teatab härrade dr. Heiniuse ja Ludeniuse kohalolekul, kui ülejäänud puuduvad, härra kindrali nõuande küsimuste kohta:

1) Kas põgenenud Elias Petri tuleks Riiast siia tagasi kutsuda või tuleks teda seal kinni vahi all hoida. Selle kohta arvas Tema hiilgus härra kindral, et ta tuleb tagasi tuua, selleks et akadeemia privileegidele sellest kahju ei sünniks.

2) Kas selle kriminaalasja arutamisse kohtus tuleks kaasata ka neid isikuid, kes põhimääruse kohaselt on seotud akadeemia senatiga või peaks nende asemele valima pigem teised. Sellele vastus oli: kindlam pidada kinni põhimäärusest, et see jällegi härrade professorite kahjuks ei kalduks.

3) Kuna akadeemial pole sobivat kinnipidamiskohta, kus siis tuleks teda valvata, kui ta on siia toodud. Sellele andis ta vastuseks järgmist: tuleb paluda linnusepealikkule, et see ise annaks lossis ehk linnuses seesuguse kongi, kuid allkirja vastu, et sellega kuidagi ei kitsendata akadeemilisi privileege. Lõpuks loetakse ette vastavalt koostatud reversikiri linnusepealikule esitamiseks ja otsustatakse anda see talle allakirjutamiseks.

1639: 27. – 31. Julij, Das grosse Konslistorium

2. Praelegit Literas ad Ill. Dn. Generalem scriptas, quibus petunt Domini Professores restitutionem Residui salariorum ex Camera Regia.

[9;13v] 3. Quaerit ane ad Ill. Dn. Johannem Sckytten mittendae sint literae cum Carmine Gratulatorio.⁵³ Affirmant Dnn. Professores. Rogat Magn. Dn. Rector Dn. D. Ludenium, ut ipse carmen conficiat, Literas autem exarandas esse censet a secretario. Promittit Dn. Ludenius Carmen, sed etiam addit: Literas eiusmodi publicas nomine Academiae scribere esse Oratoris, non Secretarij, ideoque se confecturum eas esse.

D. 31. Julij

in aedibus Magn. Dn. R[ectoris] coram Senatu Academico.

1. Magnificus Dn. Rector rogat Dn. D. Ludenium, ut referat quid egerit cum Dn. M. Salomone apud Ill. Dn. Generalem.

Refert ille post redditam Salutationem accepisse se hoc responsi ab Ill. Dn. Generali:

1) qvod ipse coram inspexerit locum praedij, die HoffBete, qui satis commode sit exstructus.

2) Qvod Praedia Academiae Indies incrementa sumant.

3) Praefectum sibi videri virum satis bonum et fidelem. Unum autem sibi displicere, qvod videlicet conduxerit praediolum qvoddam, qvod cum non videatur e re esse Academiae, quin pluribus intentus minor sit ad singula [!] sensus, autorem se ipsi fuisse, ut renunciaret isti Arrendaturae (ut vocant).

4) Dn. Gubernatorem negasse, qvod bona ista controversa pertineant ad Acad[emiam], sed se explorandam rem per Rusticos commississe Dn. Hensio.

Praeterea ad petitem Universitatis de Restitutione residui salariorum ex Camera Regia dicit reposuisse Dn. Generalem.

1) Audivisse se, nondum vendita esse frumenta, svadere, ut certus quidam emtor eligatur, qvi quotannis transvehat ea in Hollandiam etc

2) Se communicurum hanc rem cum Dn. Qvaestore seu Camerario, per qvem responsum certum accepturi sint Dnn. Professores.

1639: 27. – 31. juuli, Suur konsistoorium

2. Ta loeb ette kirja Tema hiilgusele hr. kindralile, milles professorid paluvad saadaolevate palkade hüvitamist kuninglikust kassast.

3. Ta küsib, kas Tema hiilgusele hr. Johan Skyttele tuleks saata kiri õnnitlusuuletustega.⁵³ Härrad professorid jaatavad. Kõrgeauline hr. rektor palub hr. dr. Ludeniusel ise luuletus koostada. Ta arvab aga, et kirja peaks koostama sekretär. Hr. Ludenius lubab luuletuse, kuid lisab ka, et sedalaadi avalikud kirjad peaks akadeemia nimel kirjutama oraator, mitte sekretär ja seepärast koostab ta selle ise.

31. juulil

kõrgeaulise hr. rektori majas akadeemia senati kohalolekul

1. Kõrgeauline hr. rektor palub hr. dr. Ludeniusel teatada, mida ta arutas koos hr. mag. Salomoniga Tema hiilguse hr. kindrali juures.

Ta teatab, et pärast tervituste edasiandmist sai ta Tema hiilguselt hr. kindralilt sellise vastuse:

1) Et ta oli mõisa asukohta ise kohapeal inspekteerinud, mis oli täiesti piisavalt välja ehitatud.

2) Et akadeemia mõisad päev-päevalt kasvavad.

3) Valitseja paistab talle küllalt tubli ja usaldusväärne mees olevat, ühe asjaga pole ta aga rahul, nimelt et see on rentinud endale väikese mõisa, mis ei näi olevat akadeemia huvides, sest kes liiga palju ette võtab, mõtleb vähem iga üksiku asja peale. Ta oli tolele ise soovitanud, et ta sellest rendikohast (nagu nad nimetavad) loobuks.

4) Hr. kuberner pole nõus, et need vaidlusalused mõisad kuuluvad akadeemiale, kuid usaldas asja väljaselgitamise talupoegade kaudu hr. Hendsiusele.

Peale selle ütleb ta, et hr. kindral oli vastu ülikooli palvele maksta saadaolevad palgad kuninglikust kassast.

1) Ta on kuulnud, et vili pole veel müüdnud ja soovib otsida mõni kindel ostja, kes igal aastal veaks selle Hollandisse jm.

2) Ta kavatseb selles asjas ühendust võtta hr. kvestori või kammeriiriga, kellelt saavad härrad professorid kindla vastuse.

1639: 31. Juli – 12. August, Das grosse Konsistorium

2. Praelegit literas ad Praefectum mittendas, quibus moneatur relinquere Arrendaturam. Approbantur.

Item literas Praefecti et Domini Commissarij Mengden.

Item Resolutionem ad Gravamina Universitatis duobus Exemplaribus descriptam, in quibus [---]* cum quaedam sint obscura et altioris indaginis, concluditur esse literas omnes istas communicandas cum Dn. Camerario.

D. 4. Aug[usti]

praesente Senatu Acad[emico] et Dn. Camerario.

Magn. Dns Rector proponit Literas Praefecti cum Resolutione ad Gravamina et super his Dn. Camerarij consilium explorat.⁵⁴

D. 12. Aug[usti]

in Audit[orio] Maj[ore] coram senatu Academico.

Magn. Dn. Rector producit Libellum supplicem Olai Bengdtson [9;15] Camerarij // Narvensis ad Ill. Dn. Generalem, qua conqueritur de injuria sibi a Dnn. Professoribus facta in eo, quod nulla gravi de causa ab Officio Quaestoris sit dimissus, petere item videtur restitutionem in Quaesturam. Decernitur ipsi Responsum communibus suffragijs Et quidem Ad 1. punctum: Promittendas et offerendas ipsi Testimoniales literas, fideliter functi officij, quibus omnem labem atque calumniam possit declinare et abstergere.

---

* Dazwischengeschriebene unlesbar.

1639: 31. juuli – 12. august, Suur konsistoorium

2. Ta loeb ette valitseja kirja, milles teda manitsetakse loobuma rendimõisast. Kiidetakse heaks.

Niisamuti valitseja ja härra komissari Mengdeni kirjad.

Samuti kahes eksemplaris kirjutatud otsuse ülikooli kaebuste kohta, milles [---]*, sest et mõned asjad pole selged ja vajavad põhjalikumat järeleuurimist. Otsustatakse kõigi nende kirjade osas ühendust võtta hr. kammeriiriga.

4. augustil

akadeemia senati ja hr. kammeriiri kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor kannab ette valitseja kirja koos otsusega kaebuste kohta ning palub selle kohta hr. kammeriiri nõu.⁵⁴

12. augustil

suures auditooriumis akadeemia senati osavõtul

Kõrgeauline hr. rektor kannab ette Narva kammeriiri Olaus Bengtsoni palvekirja Tema hiilgusele hr. kindralile, milles kurdetakse talle professorite poolt tehtud ülekohtu pärast, et ta vallandati kvestori ametist ilma ainsagi põhjuseta, tahab ta paluda kvestorikohta tagasi. Otsustatakse ühel häälel anda talle vastus. Ja nii esimese punkti kohta. Lubada ja esitada talle tõend truult peetud ameti kohta, mis peaks ära hoidma ja kõrvaldama kogu häbitamise ja laimu.

---

* Vahelekirjutatu loetamatu.

**1639: 12. August – 9. Oktober,
Das grosse Konsistorium**

Ad 2. [punctum:] Daß der itzige Quaestor H. Niclus Notbeck legitime sey eligiret und vociret, Jedoch mit der Condition, daß Er der Academie solle Schrifft und Würckliche Caution praestiren, Worzu ihm denn nochmals, weil Er sie biß daher nicht eingeschickt, ein gewißer terminus biß auff künfftigen Michaelis praefigiret werden solte. Dafern Er sich nun innerhalb solcher zeit nicht würde einstellen, würde man ihn wieder abdancken müßen, Und könnte auf solchen fall, da es Gottes wille were, des H. Cameriers wol geruhet werden.

d. 9. Octobr[is] 1639

in aedibus Magn. Dn. Rectoris praesente Senatu Academico.

1. Magn. Dn. Rector proponit Oenopolam Lambertum, qui aedes Academiae incolit, praeterita septimana ablegarit ad se cives duos, petieritque ut porro liceat sibi habitare aedes illas per instantem hyemen, paraturum se Museum aptum agendo Concilio Academico, soluturum etiam locarium quod erogatur domino domus istius in qua nunc sunt typi.

Dn. M. Salom[on] Matthiae censet, si fieri posset absque detrimento, Typographiae, gratificandum esse Lamberto.

Dn. D. Ludenius impossibilitatem praetendit, praesertim cum et Typographo qui propediem expectetur et typhotetis locus sit parandus domicilij.

Dn. D. Heinius dicit etiam se putare gratificandum Lamberto, sed duo obstare.

1. quod metuendum sit rei Typographicae incommodum, maxime sic adventurus esset Typographus. Quia autem praetendat Lambertus, Typhotetam* ipsum malle per hyemen conductas incolere, quam nunc statim excedere. Ideoque videri sibi consultum Typhotetam hac in parte audire.

---

* Gestrichen: typographum.

1639: 12. august – 9. oktoober, Suur konsistorium

2. punkti kohta. Et nüüdne kvestor hr. Nicolaus Notbeck on seaduslikult valitud ja ametisse kutsutud, siiski tingimusel, et ta peaks akadeemiale kirja ja reaalse tagatise andma. Kuna ta neid seniajani pole esitanud, tuleks talle veel kord kinnitada kindel tähtaeg kuni järgmise mihkclipäevani. Juhul kui ta ei peaks nüüd selle aja sees ilmuma, tuleks ta taas ametist lahti teha ja võiks sel juhul, kui see on Jumala tahe, kammeriiri palve rahuldada.

9. oktoobril 1639

kõrgeaulise hr. rektori majas akadeemia senati kohalolekul

1. Kõrgeauline hr. rektor kannab ette, et veinikaupmees Lambertus, kes elab akadeemiale kuuluvas majas, saatis möödunud nädalal tema juurde kaks linnakodanikku ja palus, et tal lubataks seal majas edasi elada eeloleva talve jooksul, ta kavatseb korda seada akadeemia senati istungiteks sobiva ruumi ja ära tasuda ka üüri raha, mida nõutakse selle maja peremehele, kus nüüd asuvad trükitiübid.

Hr. mag. Salomon Matthiae arvab, et kui see saaks toimuda trükikoda kahjustamata, võiks Lambertusele vastu tulla.

Hr. dr. Ludenius põhjendab, miks see võimalik, lisaks tuleb nii trükkalile, kelle tulekut oodatakse iga hetk, ja ladujatele elukoht korda seada.

Hr. dr. Heinius ütleb samuti, et tema arvates Lambertusele võiks vastu tulla, kuid kaks asja on vastu:

1. Tuleb karta, et asi pole trükikojale soodus, eriti kui trükkal kohale jõuab. Kuna aga Lambertus põhjendab, et laduja pidas ise paremaks elada talv läbi üürikorteris, kuid nüüd kohe välja kolida, tahtis ta seepärast selles asjas laduja nõu kuulda.

1639: 9. Oktober, Das grosse Konsistorium

2. quod locus alius non suppetat celebrando Consistorio, quod utrum in Oenopolio fieri possit sed dubitare.

Vocatus Typotheta et a Magn. Dn. Rectore interrogatus, an sine Typorum detrimento possit et velit in conducto domicilio manere, respondet se quidem lubenter mutaturum locum, si fiat sine sumtibus suis, alioqui sibi plane esse impossibile.

Indicantur haec vocato Lamberto et adhuc indulgetur habitatio ad festum usque Martini. Monetur etiam, ut locarium a St. Joh[annis] festo ad praestitutum usque tempus. Ad instantem Lamberti petitionem adhuc gratificandam ipsi urgente necessitate censent Dnn. Professores, ut ad futurum usque Nativi[tatis] Christi festum aedes Academiae incolat.

[9;15v] 2. Cum Justus Schütte etiam nuper conqvestus sit, quod sibi non fuerit indicatum, aedes a Senatu Academico emptas esse, et Typographiam loco movendam, ut potuisset sibi prospicere de alio cui domum elocaret, petierit insuper, ut quod praeter locationis terminum effluerit et effluxurus sit temporis de eo pretium Conductionis sibi solvatur, quaerit quidnam Responsi ipsi dandum sit.

Concluditur: [---]*

Indicandum esse Justo Schütten, Senatum Academicum ad festum usque Nat[ivitat]is Christi Pretium conductionis esse ipsi soluturum, quod tandiu illas Typotheta sit habitaturus.

---

* Durchgestrichen: quia Lambertus dicatur convenisse cum Schütten, ut egresso Typothetae ipse in habitationis locu succedat, sumendum ex Lamberti locario, quod ipsi solvatur pro illo tempore, quod post terminum locationis ibi habitavit Typotheta. Et hoc ipsi indicatum iri a Magn. Dn. Rectore. Als Randbemerkung: Delevit Secretarius.

1639: 9. oktoober, Suur konsistoorium

2. Et kui kõrgele konsistooriumile ei sobi muu koht, võiks see kasvõi veinipoes olla, mis on aga kaheldav.

Kutsuti laduja ja kõrgealine hr. rektor küsis, kas ta võiks ja tahaks trükitüüpe kahjustamata üüritud majja jääda. Ta vastab, et ta vahetaks meelde korterit, kui see toimuks ilma omapoolsete kulutusteta, vastasel juhul on see tal täiesti võimatu.

Kohale kutsutud Lambertusele teatatakse sellest, et talle võimaldatakse korter veel kuni mardipäevani. Talle tuletatakse aga meelde, et ta üürimaksu alates jaanipäevast kuni määratud ajani [ära maksaks]. Lambertuse käesoleva palve peale tuleks talle hädavajaduse sunnil veel vastu tulla, arvavad professorid, et ta võiks ülikooli majas elada kuni jõuludeni.

2. Kuna Justus Schütte oli hiljuti kaevanud, et talle pole teatatud maja ostmisest akadeemia senati poolt ja trükikoja kolimisest, nii et ta võiks leida teise, kellele maja üürile anda, lisaks palus ta, kuna rendilepingu tähtaeg on aegunud ja aeguma hakkab ka tähtaeg, millal talle üürimaksu makstakse, küsib [rektor], milline vastus tuleks talle anda.

Otsustatakse: [---]*

Justus Schüttele tuleks teada anda, et akadeemia senat kavatseb talle maksta üürimaksu jõuludeni, seni kuni laduja seal elab.

---

* Läbi kriipsutatud: kuna räägitakse, et Lambertus olevat Schüttega kokku leppinud, et laduja lahkumise järel läheb ta ise üürikorterisse asemele, saades üüriraha Lambertuse käest, nii et talle endale makstakse selle aja eest, mil pärast üüritähtaega elas seal laduja. Ja seda peab talle teatama kõrgealine hr. rektor. Ääremärkusena: kustutas sekretär.

1639: 9. – 23. Oktober, Das grosse Konsistorium

3. Cvm praeterlapsus sit Terminus de Cautione praestanda Qvaestori praefixus, qvaerit quidnam faciendum, ne Universitati damnum inde emergat.

Censentibus Dnn. Professoribus, ut ad 4. Septimanus adhuc praefigatur ipsi Terminus finalis et Peremptorius sub poena Praeclusi, ni intra id temporis Cautionem praestet, Magn. Rector, qui de damno inde forte Academiae emersuro protestatus fuerat, ab illa quidem Protestatione desistit, hac tamen Conditione, si terminum istum adhuc negligat Qvaestor ejdem Protestationi se inhaesurum, nec participem futurum incommodorum inde provenientium.

4. Producit literas a Senatu Oppidano exhibitas, quibus conqveruntur de quibusdam Dnn. Professorum, qui subtrahant civibus alimenta exercendo ejusmodi mercimonia quae negotiatoribus solis competant.

Decretum censetur Senatui communicandum, qvo moneantur producere accusatorum nomina et ordine contra ipsos procedere. Jubeturque Secretarius ejusmodi literas ad Sen[atum] concipere.⁵⁵

d. 23. Octob[ris] 1639

in Aedibus M[agnifici] Dn. Rect[oris] coram Senatu Academico.

1. Magn. Dn. Rector proponit, cum instet tempus abdicandi Rectoratus, Academiae prospiciendum esse de Successore, praemissa tum ad Deum tum ad Dnn. Collegas gratiarum actione. Rogat deinde, ut Vota secum communicent.

Dn. M. Salomon Matt[hiae] repetitis item ad Deum et vicissim relatis Magn. Dn. Rectori gratijs putat si Constitutiones seqvatur non difficile sibi videri determinare successorem, videlicet Dn. D. Heinium, cui propterea fausta omnia precatur.

Dn. M. Savonius per Schedulam idem facit.

Dn. D. Ludenius actis Deo et Magn. Dn. Rectori itidem et suo et Dn. Lic. Schomeri nomine suffragium qvoque dat Dn. D. Heinio, eique felicem Rectoratum optat.

1639: 9. – 23. oktoober, Suur konsistoorium

3. Kuna kvestoril on tagatiskirja esitamiseks määratud tähtaeg mööda läinud, küsib [rektor], mida teha, et sellest ülikoolile kahju ei sünniks.

Hr. professorite arvates olgu talle määratud lõplik ja edasilükkamatu tähtaeg 4 nädalat mahavaikimisähvardusel, juhul kui ta selle aja sees ei esita tagatiskirja. Kõrgeauline rektor, kes oli selle vastu, kartuses sellest akadeemiale kahju tõusvat, loobub siiski sellest vastuseisust, aga sel tingimusel, et kui kvestor selle tähtajaga ikka ei arvesta, jääb ta sama vastuväite juurde ja ei osale sellega kaasnevates ebameeldivustes.

4. Ta kannab ette linnamagistraadilt saadud kirja, milles kurdetakse mõnede härrade professorite üle, kes võtavad ära linnakodanike elatusvahendeid, tegeldes samasuguse äriga, mis vaid kaupmeeste kompetentsi kuuluvad.

Arvatakse, et raele tuleks anda edasi otsus, milles kutsutakse üles esitama kaebajate nimed ning nende vastu nagu kord ja kohus välja astuma. Sekretäril kästakse seesugune kiri raele valmis kirjutada.⁵⁵

23. oktoobril 1639

mag. hr. rektori majas akadeemia senati kohalolekul

1. Kõrgeauline hr. rektor kannab ette, kuna kätte jõuab rektoriameti mahapaneku aeg ja tuleb akadeemial hoolt kanda järglase eest, ta andis edasi tänusõnad nii Jumalale kui hr. kolleegidele. Seejärel ta palub, et kõik oma hääled annaksid.

Hr. dr. Salomon Matthiae tänas samuti Jumalat ning veel kõrgeaulist hr. rektorit, tema arvates pole põhimääruse järgi ilmselt raske järglast valida, nimelt hr. dr. Heiniust, kellele soovib seepärast head kordaminekut.

Hr. mag. Savonius teeb seda sama sedelil.

Hr. dr. Ludenius annab Jumalat ja kõrgeaulist hr. rektorit tänades seal-samas enda ja hr. lic. Schomeruse nimel hääle samuti hr. dr. Heiniusele ning soovib talle õnnelikku rektoriksolekut.

**1639: 23. – 28. Oktober, Das grosse Konsistorium
11. November, Das kleine Konsistorium**

[9;16] Dn. D. Heinius itidem gratijs ad Deum et Magn. Dn. Rectorem fuis etsi nonnulla cum difficultate consentit in vota reliqvorum Dnn. Professorum.

M. Dn. Rector concludit et approbat vota coeterorum.
Gratulantur singuli Dn. D. Heinio novum honorem.

d. 28. Octob[ris]

in aedibus Magn. Domini Rectoris coram Sen[atu] Academico.

Magn. Dn. Rector dicit, cum sibi allatae sint ex Narva literae una cum pecunia, ob cuius numerationem et distributionem necessario fuisse adhuc semel Senatum convocandum. Pecuniae a Dn. Hermanno Rauerdingh ob id vocato numeratur Dominis Professoribus, interque illos et Studiosos distribuitur.

[10;1] **Protocollum primae Instantiae sub Rectoratu
Consultissi[mi], Clarissimi atque Exell[entissimi] Dn. D. Heini
inchoatum d. 11. Novemb[ris] Ao 1639.**

1. Fabian von Scheden jussus a Magn. Domino Rectore intendit Actionem contra Studiosum Abelem Lyra et conqveritur de injuria sibi in publica platea illata, qvodque vi abdu[---] jusserit servum, item habe ihn gedutzet, für einen Lofenhund gescholten, und gesagt: Er hette noch viel mehr sachen mit ihm außzuführen.⁵⁶

1639: 23. – 28. oktoober, Suur konsistoorium
11. november, Väike konsistoorium

Hr. dr. Heinius tänas sealsamas ohtralt Jumalat ja kõrgeaulist hr. rektorit, ta nõustus ülejäänud professorite häältega, kuigi mõningaste kõhklustega

Kõrgeauline hr. rektor lõpetab ja annab oma heakskiidu ülejäänute häälele.

Ühekaupa õnnitleti hr. dr. Heiniust uue auameti puhul.

28. oktoobril

kõrgeaulise härra rektori majas akadeemia senati kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor ütleb, et ta oli saanud Narvast kirja koos rahaga, mille ülelugemiseks ja väljajagamiseks oleks hädavajalik veel üks kord senat kokku kutsuda. Härrade professorite poolt selleks kohale kutsutud hr. Hermann Rauerdingh loeb raha üle ja jaotab selle nende ning üliõpilaste vahel.

**Esimese astme protokoll väga teadja, lugupeetud ja
silmapaistva hr. dr. Heiniuse rektoriks olles, alustatud**
11. novembril aastal 1639

1. Kõrgeaulise hr. rektori käsul kutsutud Fabian von Scheiden esitab hagi üliõpilase Abel Lyra vastu ja kaebab, et see oli teda tänaval avalikult solvanud, oli jõuga käskinud teenril ära minna, teda sinatanud, kaabakaks sõimanud ja öelnud, et tal tuleb temaga veel palju tegemist teha.⁵⁶

1639: 11. – 27. November, Das kleine Konsistorium

Reus Abel sagt, weil der Leutenant gesagt, er habe den Jungen erworben, habe er gesagt: So nim ihn den weg. Reliqua negat. Rogatus von Scheden de producendis testibus, sagt, der Leutenant könne wol zeugen, wolle aber nicht. Svasu Domini Rectoris reconciliantur.

2. Johannes Bornaeus, qui Pegium, Kamnitz et Esaiam Johannis accusaverat, vocatus tanquam Actor contumax emansit.

3. Vidua die Bornsche per plenipotentem Gregor von Santen accusat studiosos Pegium, Ericum Olai et Jonam Henrici, qvod eliserint fenestras. Conjecturam profert eiusmodi, qvod eadem hora et eodem prope momento factum sit, qvo Brüggemannno idem acciderit. Provocat praeterea ad Testimonium militum.

R[esolutio:] Qvia negant Rei factum, jubetur Vidua Testimonia producere militum, quibus si convincantur, justitiam porro administratam iri.

[10;1v] 4. Johannes Brüggemann accusat Pegium, daß er ihm vor 10 tagen die fenster außgeschlagen des nachts umb 12, Welches nachdem er Re[um] gestanden, rogat, ut pro gravitate delicti puniatur, cum post diu inflictia convitia et cavillos nunc demum idque nimis sero compositionem amicam petat.

Demum Brüggemann adest, et cum intercedentibus alijs in gratiam cum Pegio redierit, rogat ut culpa ei condonetur, addita protesta[tio]n[e], nisi statim restituantur fenestra eiusdem cum prioribus integritatibus se resumendum totam Actionem, praesertim wann mehr schimpfliche wort fallen solten.

Vocato Pegio id indicatur et serio monetur, ut corrigat mores vitae prioris et qvam citissime curet reparari fenestras.

d. 27. Nov[embris]

in aedib[us] M. Dn. Rect[oris] praesente Dn. Lic. Schomeri.

Magn. Dn. Rector ad instantiam Bornaei dicit se citasse et ipsum et Reos jubetque advocari, et Bornaeum jubet Causam et qverelas suas proponere.

1639: 11. – 27. november, Väike konsistoorium

Kostja Abel ütleb, et kuna leitnant olla öelnud, nagu olevat ta noormehe värvanud, siis ütles tema: võtku ta ära. Muud eitab. Von Scheidenilt paluti tunnistajate esitamist. Ta ütleb, et leitnant võiks küll tunnistada, aga ei taha. Härra rektori nõuandel lepitakse ära.

2. Kohalekutsutud Johannes Bornaeus, kes süüdistas Pegiust, Kamnitzi ja Esaias Johannist, ei ilmu kui tõrges hageja.

3. Borneuse lesk süüdistab volitatu Gregor von Santeni vahendusel üliõpilasi Pegiust, Ericus Olaid ja Jonas Henricit, et need on aknad puruks löönud. Põhjenduseks esitab ta, et samal kellaaajal ja isegi täpselt samal hetkel juhtus Brügemannii juures seesama. Lisaks viitab ta sõjaväelaste tunnistusele.

[Otsus:] Kuna kostjad eitavad toimunut, kästakse lesel esitada sõjaväelaste tunnistus — kui need süüd tõendavad, seatakse õiglus kindlasti jalule.

4. Johannes Brüggemann süüdistab Pegiust, et see oli tal 10 päeva tagasi aknad sisse löönud öösel kl. 12 paiku ja palub teda pärast juhtunut karistada vastavalt süüteo raskusele, sest ta palub sõbralikku leppimust alles nüüd, pärast kauast solvamist ja mõnitamist, seega liiga hilja.

Lõpuks ilmub Brüggemann ja lepib koos teiste asjaosalistega Pegiusega ära, paludes sellele süü andeks anda, lisades aga vastuväiteks, et kui see kohe tema aknaid nii korda ei tee, nagu need enne olid, kavatseb ta kogu hagi uuesti üles võtta, eriti kui too peaks veel söimuse ütlema.

Sellest anti teada sissekutsutud Pegiusele ja manitseti karmilt oma seniseid elukombeid muutma ja ka kõige kiiremas korras hoolt kandma akende parandamise eest.

27. novembril

kõrgeaulise hr. rektori majas hr. lic. Schomeruse kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor ütleb, et Borneuse puhul ta võtab asja käsile ja käsib kutsuda kohale mehe enda ja kostjad ning palub esitada Borneusel oma hagi ja süüdistused.

1639: 27. November, Das kleine Konsistorium

Johannes Bornaeus dicit se Esaiae Joh[anni] Noblenio petenti promississe eqvum suum utendum, qvem cum statuto tempore non abduxerit, sed seqvente die postulaverit noluisse se concedere. Et cum oblatam pro ista commodandi eqvi opera noluisset recipere, verberibus gravissimis exceptum esse ab hoc Esaia, qva de re conqvestus sit apud Dn. D. Virginium, sub cuius Rectoratu id factum sit, qvi etiam possit testari de inflictis colaphis, qvos livor tum prodiderit.

[10;2] Reus Esaias Noblenius negat factum, sed tamen lacessitum fuisse graviter a Bornaeo verbis injuriosis.

Decretum: Cum nonnulli dicantur adfuisse Testes, citari jubentur ad crastinam horam nonam.

2. Accusat Christophorum Pegium et Joh[annem] Kamnitium, qvod convitijs se* prosciderint, imprimis Pegium dicit provocasse se extra portam, wo er ein redlich kerl were etc.

Respondet Pegius: Prius Bornaeum rixas habuisse cum Kamnitio, donec in haec verba proruperit Svecico idiomate: der teufel hole euch leichtfertige Vögel über einen hauffen.

Bornaeus dicit rem sibi quidem Imo fuisse cum Kamnitio, qvi nulla de causa litem sibi moverit, Pegium vero innoxium se obruisse calumnijs. Denique se posse et juramento et per operarios suos probare verum esse qvod dicat.

Cum una etiam adfuerit Jonas Henrici, jubetur veritatem testimonio suo demonstrare, sed deprehenditur esse pars laesa et propter testimonium ipsius removetur.

Tandem jubetur Bornaeus testes adducere operarios ad diem crastinum.

3. Bornaeus a Magn. Dn. Rectore jussus conqveritur, sibi restare pecuniam pro Julio, qvo jam elapso demum peregre profectus sit, cum tamen sibi promissa fuerit a Magn. Dn. Rectore D. Virginio, repositum iri et reservatum istam pecuniam a Famulis.

---

* Gestrichen: ipsum

1639: 27. november, Väike konsistoorium

Johannes Borneus ütleb, et ta oli Esaias Johannis Nobleniusele selle palvel andnud kasutamiseks oma hobuse, kuid kindlaksmääratud ajaks ei toonud too seda tagasi, järgmisel päeval aga teatas, et ta ei tahagi ära anda. Ja kuna ta keeldus selleks hobuselaenamise tehinguks pakkumist vastu võtmast, sai ta tolelt Esaialt mitu kõva hoop — selle kohta kaebas ta hr. dr. Virginiusele, kelle rektoriks olemise ajal see juhtus, kes võib ka tõendada kõrvakiilude andmist, millest siis sinine plekk jäi.

Esaias Noblenius eitab tegu, ta olevat hoopis Bornaeuse solvavate sõnade tõttu kannatada saanud.

Otsus: kuna juures olevat olnud mõned tunnistajad, kästakse need kohale kutsuda homme kella üheksaks.

2. Ta süüdistab Christophorus Pegiust ja Johannes Kamnitziust, et need teda häbematuult sõimasisid: ta ütleb, et algul oli Pegius värava tagant õrritanud, et ta on üks kohtlane mats jne.

Pegius vastab: algul oli Bornaeusel tüli Kamnitziusega, kuni ta rootsi keeli käratas selliste sõnadega: "Kurat võtaks teid, kergatsikarja!"

Bornaeus ütleb, et esialgu oli tal tegu Kamnitziiga, kes ilma ühegi põhjuseta temaga tüli noris, süütut Pegiust laimas ta asjatult. Ja lõpuks võib ta vandega ning oma töömeeste tunnistuste abil kinnitada, et ta räägib õigust.

Kuna seal oli kohal olnud ka Jonas Henrici, kästakse tal oma tunnistusega seda tõendada, aga kuna teda peetakse kahjukannatajaks, jäetakse ta tunnistus kõrvale.

Lõpuks kästakse Bornaeusel homseks päevaks tuua kohale tunnistajatena töömehed.

3. Bornaeus kurtis, et kõrgeauline hr. rektor oli käskinud talle jätta juulikuu raha, selle aja möödudes sõitis ta ära, kuid siiski lubas kõrgeauline hr. rektor dr. Virginius talle, et pedellid selle raha kõrvale panevad ja alal hoiavad.

1639: 27. – 28. November, Das kleine Konsistorium

Respondent famuli: ipsum accepisse pecuniam pro Julio, cum elapso illo demum sit profectus et medio isto mense pecunia distributa. Et haec res in crastinum discutienda reservatur.

[10;2v]

d[ie] 28. Nov[embris].

Bornaeus vicissim adest et qveritur Testem ipsius, operarium ad minus [!] Pegij vicissim abijssse.

Negat Pegius.

Interrogati qvi praesentes fuisse dicebantur Dn. M. Beringius et studiosi partim se adfuisse, partim audijssse negant.

Operarij duo testantur, [---]*, daß der kleine mit ihm gezancket habe ohn seine gegebene Ursache, habe gesagt: du solt mich bezahlen, du schelm du dieb etc.

Knut, Wachtmeister, sagt: Er hette sie wol gehöret zancken und sich schelten, Causam vero et principium se ignorare.

(In Causa Bornaei cum Noblenio vocati Testes Dn. Laurentius Ubberus et Andreas Johannis jubentur testari qva audierint.

Dn. Laurentius dormijssse se dicit et tumultu excitatum audijssse postea litigantes.

Dn. Andreas Johannis testatur se vidisse Noblenium hunc Bornaeum caedere et colaphum illi impingere unum, propter negatum eqvum. Nulla autem se audisse scommata, quibus laesus fuerit a Bornaeo Noblenius.

Villicus H. Andreae Stampeelen dicit litem hanc circa mediam noctem fuisse exortam, antea vero familiare colloquium fuisse Noblenio cum Bornaeo. Postea de eqvo illos egisse, qvem uno fere eodemque momento et promiserit et negaverit, propterea prius fuisse reprehensum ab hoc villico, deinde pugno pectus Bornaei Noblenium pertudisse ut in terram deciderit, ex quo livoris damnum sit oculo illatum.

---

* Gestrichen: Kemnitiium.

Pedellid vastavad: ta sai ise juulikuu raha kätte, kui ta alles selle lõpus ära sõitis — raha jagatakse laiali selle kuu keskel. Ja see asi jäetakse selgitamiseks homsele.

28. novembril

Bornaeus on omalt poolt kohal ja kaebab, et tema tunnistaja — töömees on omakorda Pegiuse ähvarduse peale ära läinud.

Pegius eitab.

Kui küsiti neilt, kes jutu järgi kohal olid, eitasid hr. mag. Beringius ning üliõpilased ühelt poolt, et olid kohal, teiselt poolt, et kuulsid.

Kaks töömeest tunnistavad, et väike [Pegius] oli temaga ilma mingi põhjusega tülitseanud, öelnud, et sa pead mulle maksma, sina kelm, varas jne.

Vahtmeister Knut ütleb, et ta oli neid küll tülitsemas kuulnud, aga põhjust ja asja sisu ei tea.

Borneuse kohtuasjas Nobleniuse vastu tunnistajateks kutsutud hr. Laurentius Ubbobrusel ja Andreas Johannisel kästakse tunnistada, mida nemad kuulsid.

Hr. Laurentius ütleb, et ta magas ja kära peale üles ärgranuna kuulis pärast seda tülitsejaid.

Hr. Andreas Johannes tunnistab, et nägi, kui Noblenius Bornaeusele kallale läks ja sellele hobuse mitteandmise pärast kõrvakiilu andis. Ta ei kuulnud aga mingeid solvanguid, nagu oleks Noblenius Bornaeuse tõttu kannatada saanud.

Andreas Stampehli majahoidja ütleb, et tüli puhkes umbes kesköö paiku, enne seda aga ajanud Noblenius Bornaeusega sõbralikult juttu. Pärast rääkisid nad hobusest, mida ta [Bornaeus] ühel ja samal hetkel nii lubas kui keelas, pärast hoidis majahoidja esimest tagasi, seejärel lõi Noblenius rusikaga Bornaeusele rindu, nii et see maha kukkus, sellest ka tekitatud kahjustus — sinine plekk silmal.

**1639: 28. November – 7. Dezember, Das kleine
Konsistorium**

Conclusum in hac causa: Cum non probaverit per hos Testes, quod probandum erat, videlicet Noblenium se excepsisse colaphis et pedibus conculcasse esse et quidem non alia de causa, quam quod noluerit illo die ipsi concedere equum quem in prox[im]e praecedentem diem promiserat, Noblenium jure ita exigente absolvendum.)

[10;3] In Causa Bornaei contra Pegium et Kamnitium [---]* decernitur: Tametsi pro Bornaeo testati fuerint operarij, quia tamen injurati testimonium dixerint et praeterea Reis sint suspecti, incumbere Bornaeo, ut curet apud Praetorem urbanum sub juramento hos Operarios interrogari ad Articulos quosdam, quos possit ipse concipere, quorum testimonia si attulerit, porro futurum quod justum aequumque sit.

In Causis Bornaei contra utrumque Famulum, quia non probaverit Bornaeus de quo ipsos accusaverat, decernitur etiam illos ab hac Actione absolvendos esse.

Actio de negato stipendio propter insufficientem probationem adhuc suspenditur.

Interim omnibus et singulis severissime inhibetur, ut ab injurijs mutuis tam Verbalibus quam Realibus sibi temperent, sub poena severiori.

d. 7. Decemb[ris]

in aedib[us] M[agnifici] Dn. Rectoris.

Johannes Bornaeus iterum accusat Christophorum Pegium et Danielelem Caroli, imprimis Dan[ielem] Caroli, quod ab ipso sit verberibus exceptis in popina ante id tempus, de quo ad ipsius petitionem non fuerit conqvestus, praeter haec vero denuo nuper eodem in loco dormienti sibi lacerasse caligas, pileum discidisse notasque injurias in eo descripsisse, deinde expergefatum se cum postulassent pecuniam pro cerevisia et ipse negasset, extra aedes ab his prosecutum et contumeliosis verbis quamplurimis affectum.

---

* Gestrichen: et Jonam Henrici

1639: 28. november – 7. detsember, Väike konsistorium

Selles asjas otsustati: kuna ta [Bornaeus] nende tunnistajate abil ei tõendanud, mida tulnuks tõendada, nimelt, et ta sai Nobleniuselt kõrvakiile ja jalahoope ja just sellel põhjusel, et ta [Borneus] ei tahtnud temale sel päeval hobust anda, keda ta alles eelmisel päeval oli lubanud — nõnda tuleb Nobelius seaduse järgi õigeks mõista.

Bornaeuse kohtuasjas Pegiuse ja Kamnitzi vastu otsustatakse: kuigi töömehed tunnistasid Bornaeuse kasuks, kuid andsid tunnistused ilma vannutamata ja pealegi kostjad umbusaldavad neid, kohustatakse Borneust selle eest hoolitsema, et need töömehed kuulataks üle linnakohtuniku juures vande all nende punktide alusel, mis ta ise vajalikuks peab — kui ta nende tunnistused esitab, siis läheb kõik seaduse ja õigluse järgi.

Bornaeuse kohtuasjas mõlema pedelli vastu otsustatakse nad selles asjas õigeks mõista, sest Bornaeus ei tõendanud, milles ta neid süüdistab.

Stipendiumist ilmajäämise asi lükatakse ebapiisava tõestusmaterjali pärast edasi.

Seniks kohustatakse karmilt eranditult kõiki, et nad karmi karistuse ähvardusel hoiduksid vastastikustest solvangutest nii sõnas kui teos.

7. detsembril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Johannes Bornaeus süüdistab uuesti Christopher Pegiust ja Daniel Carolit, eelkõige Daniel Carolit, et too oli teda söögimajas peksnud juba varem, mille kohta ta ei esitanud varem kaebust, lisaks sellele aga nüüd hiljuti uuesti sealsamas kohas rebis see tal magamise ajal saapad puruks, lõhkus mütsi ära ja kirjutas sellele solvavad sõnad; seejärel tiriti ta üles, sest nad nõudsid õlleraha, tema keeldus andmast, siis ajasid nad ta majast välja ja solvasid sõimusõnade tulvaga.

**1639–1640: 7. Dezember – 31. Januar, Das kleine
Konsistorium**

Pegius omnia haec negat, qvin potius a Bornaeo laccessitum se fuisse et minas sibi ab eo intentatas.

Birgerus Rotovius in testimonium vocatus dicit Bornaeum a coena circa horam 9 ves[pera] ebrium fuisse ingressum popinam, projecisse se invito hospite in lectum et abscaene se gessisse, propter qvod contumelijs quidem fuerit affectus a Daniele Caroli et Pegio, qui post Bornaeum accesserant. Inde abijsse Bornaeum, remanentibus (qvod ipse noverit) per dimidiam fere horam Pegio et Dan[iele] Caroli.

Dn. Laurentius Ubboberus itidem dicit circiter octavam Bornaeum [10;3v] fuisse // popinam, ubi ad mensam occupaverit primum locum apud cives et propterea reprehensum se vel dormire ibidem velle, dixisse, deinde se ad parietem inclinasse, Et cum per semihoram dormisset accessisse Pegium et Dan[ielem] Caroli. Postea secum exijsse Bornaeum. Interim audijsse se hospitem et hospitam durioribus verbis compellasse Bornaeum, qvod obscoenum qvid egerit dormiens.

Dn. Andreas Ubboberus idem testatur, et Bornaeum a fratre Laurentio monitum sponte secutum extra aedes et contulisse se domum, nemine prosequente.

Decretum: Qvandoqvidem plurima qvidem Accusationis Capita proposuit Actor Bornaeus, illa autem probare non potuit, inscriptio autem injuriosa pileo apposita collato literarum ductu Pegium arguat autorem, pro hocce imperiali merito plectitur. A reliqvis vero Accusationis capitibus Rei cum Actor in probatione defecerit, absolvuntur. Salva Pegio Reconventionem de Injuria ab Actore sibi heri illata.

Anno 1640 d. 31. Januarij

coram M[agnifico] Dn. Rectore et Decano Fac[ultatis] Phil[osophici]
Dn. M. Sal[omone] Matthiae.

Ulricus Vollbergen et Johan[nes] Niehusen citati a Magn. Dn. R[ectore] incusantur, qvod turbas mutuo dederint et ad gladium provocarint. Item Christianus Eberhard, qvid ipse fuerit instigator et provocator Vollbergij.

1639–1640: 7. detsember – 31. jaanuar, Väike konsistoorium

Pegius eitab seda kõike, sest pigem oli tema kannatajaks Bornaeuse tõttu, kes teda sihilikult ähvardas.

Tunnistuse andmiseks kutsutud Birgerus Rothovius ütleb, et Bornaeus tuli umbes kella 9 paiku õhtul õhtusöögi ajal purjuspäi söögimajja, viskas end vastu peremehe tahtmist asemele pikali ja pidas end ropult üleval, seepärast sai ta Daniel Carolilt ja Pegiusest söömata, kes tulid kohale pärast Bornaeust. Kui Bornaeus ära läks, jäid Pegius ja Daniel Caroli umbes pooleks tunniks sinna (mida ta ise teadis).

Hr. Laurentius Ubboberus räägib samuti, et Bornaeus oli umbes kella kaheksa paiku söögimajas, kus ta oli ühislauas hõivanud [akadeemiliste] kodanike hulgas esimese koha ja lisaks teatanud, et kavatsebki sinna kasvõi magama jääda, seejärel seadnud end seina äärde pikali. Ja kui ta oli pool tundi maganud, tulid kohale Pegius ja Daniel Caroli. Seejärel läks Bornaeus nendega koos minema. Vahepeal kuulis ta peremeest ja perenaist üsna kurjalt Borneust söimavat, et see oli ropp, mis ta magades tegi.

Hr. Andreas Ubboberus tõendab sedasama, ka vend Laurentius oli manitsenud Bornaeust vabatahtlikult majast lahkuma ja see läinudki koju ilma kellegi ajamata.

Otsus: kuigi hageja Borneus esitab küll palju süüdistuspunkte, ei suutnud ta neid aga tõestada, kuid juurde esitatud mütsile kirja pandud solvang tõestab tähtede kuju kõrvutamise kaudu autoriks Pegiuse, selle eest trahvitakse vastavalt ühe riigitaalriga. Ülejäänud süüdistuspunktidest mõistetakse aga kostja õigeks, kuna hageja tõendused on puudulikud. Pegiuse vastukaebus talle eile hageja poolt tehtud ülekohtu suhtes jääb jõusse.

Aastal 1640 31. jaanuaril

kõrgeaulise hr. rektori ning filosoofiateaduskonna dekaani hr. mag. Sal. Matthiae kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor oli kutsunud kohale Ulricus Vollbergeni ja Johann Niehuseni, keda mõlemat süüdistatakse tülinorimises ja mõõgavõitlusele ässitamises. Nõndasamuti Christian Eberhard, kes ise oli Vollbergi õhutaja ja ässitaja.

1640: 31. Januar – 13. Juli, Das kleine Konsistorium

Decr[etum]: Cum factum omnes tres [---]* de poena autem absentibus reliquis Dnn. Professoribus certi quid statui non possit, Causa differtur in proximum consessum. Interim illis sub poena Relegationis injungitur, ut quiete vivant nec alter alterum vel verbulo laedat. Juxta Constitutiones quoque Magn. Dn. Rectori statim gladios tradant.

[10;4]

d. 22. Junij

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris praesente Facult[at]is Phil[osophici] Dec[ano] Dn. M. Salom[one] [Matthiae].

Magn. Dn. Rector proponit, sibi nuper adfuisse Dn. Johannem Silerum et Museum in Coenobio petijsse, quia dispositio hac de re sit penes Magn. Dn. Rectorem, qua conditione etiam promiserit. Verum aliter cognita re, necesse esse promissum hoc aut revocari, aut probare Dn. Johannem competere Magn. Dn. Rectori s[ive] Universitati jus in istud Museum. Cum sufficienter probari illa Jurisdictio a Dn. Johanne non potuerit, sponte sua cessit, nec invito Possessore hospitium porro expetit.

d. 13. Julij

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris.

Ad petatum Dn. Johannis Brüggemanni vocatus Dn. Simon Döpken testatur se scire, quod Petrus Eliae huic Bruggemanno debitum (quod sub manu Petri Eliae ad 25 Dhr svecicos consignatum est) ante discessum suum non exsolverit.

---

* Gestrichen: negere non possunt.; Übergeschriebener Text blieb unlesbar.

1640: 31. jaanuar – 13. juulil, Väike konsistoorium

Otsus: kuna kõik kolm tegu [---] kuna ülejäänud hr. professorid puuduvad, ei saa karistuse kohta midagi kindlat otsustada, kohtuasi lükatakse järgmisele istungile. Vahepeal kohustatakse neid väljaheitmise ähvardusel elama rahus ja mitte solvama üksteist vähimagi sõnaga. Põhimääruse kohaselt peab igaüks otsekohe mõõga rektori kätte andma.

22. juunil

kõrgeaulise hr. rektori majas filosoofiateaduskonna dekaani hr. mag. Salomon Matthiae kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor esitab, et äsja oli tema juures Johannes Silerus ja palunud kambrit ühismajas, kuna niisuguse asja korraldamine on kõrgeaulise hr. rektori pädevuses. Sel tingimusel ta ka lubas. Kuid asjale teisiti vaadates oleks vajalik see lubadus kas tühistada või peab hr. Johannes tõestama, et kõrgeaulisel hr. rektoril on õigus sellele kambrile. Kuna hr. Johannes ei suutnud piisavalt tõendada selle õiguslikkust, loobus ta vabatahtlikult, ega taotlenud edaspidi ulualust vastu omaniku tahtmist.

13. juulil

kõrgeaulise härra rektori majas

Hr. Johannes Brüggemanni palve peale kutsutud hr. Simon Döpken tõendab: ta teab, et Petrus Eliae ei ole tolele Brüggemannile ära maksnud võlga (mis Petrus Eliae käega on dokumentaalselt tõendatud 25 taalri peale) enne oma lahkumist.

---

* maha tõmmatud: eitada ei või

1640: 27. Oktober, Das kleine Konsistorium
1639: 8. November, Das grosse Konsistorium

d. 27. Octob[ris]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris

Erscheinet für den H. Magnifico Rectore Dn. Haqvinus Platinus und produciret etliche zeugen, alß Dn. Petrum Jonae, Carolum Ruberum, Benedictum Screbergium und Andream Flojerum, welche sämtlich bey ihrem geweßen betuern, daß der Leffel, welcher Hanß Dreffen versetzt und Er selbigen verlohren haben, soll größer alß derselbe, so hiebey mit einem großen blat und kurtzen stiel, 4 Loth und 1 gvint haltend, gewesen. Deßen Er wol mahr zeugen, wann es nötig, produciren kan und will.

Henricus Hein J. Doct. et Profess[or] & Acad[emiae] p.t. Rector ult[imo] Octobr[is die] A[nno] 1640 mpr.

[11;1] Protocollum secundae Instantiae sub Rectoratu 2do Clarissimi, Excell[entissimi], Consultissimique Dn. D. Heinrici Heinij coeptum d. IIX. Novembris Ao 1639.

[11;2] Anno 1639 8. Novemb[ris]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris.

1. Magn. Dn. Rector coram Senatu Academico Decanatum in Facultate Juridica tradit Cl. D. Ludenio.

Inspectores Typographiae eliguntur et constituuntur Dn. D. Ludenius et Dn. M. Salomon Matthiae, Inspectores Stipendiariorum Dn. D. Andreas Virginius et Dn. M. Salomon Matthiae.

2. Decretum ad imitationem Academiae Upsaliensis sub Rectoratu Dn. P. Schomeri factum, ut qui ex Stipendiarijs sexennium usi sint regio beneficio, removeantur (sine tamen ignominia sua) proponente M. Dn. R[ectore] effectui dandum censetur et concluditur, si qui tales adsint, praefigendum ipsis terminum spatij trimestris, intra quod loco cedant, et de alia sibi conditione prospiciant.

1640: 27. oktoober, Väike konsistoorium
1639: 8. november, Suur konsistoorium

27. oktoobril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeaulise hr. rektori juurde ilmub hr. Haquinus Platinus ja esitab mõned tunnistajad, nagu hr. Petrus Jonae, Carolus Ruberus, Benedictus Schreberg ja Andreas Flojerus, kes kõik kinnitavad tema juures vande all, et lusikas, mille Hans Dreff oli pantinud [?] ja ta ise ära kaotanud, pidi olema suurem kui see, seejuures suure laba ja lühikese varrega, 4 loodi ja 1 kvendi raskune. Kui on vaja, võiks ta sellele lisaks veelgi tunnistusi anda.

Henricus Hein, õigusteaduste doktor ja professor ning akadeemia praegune rektor, 1640. a. oktoobrikuu viimasel päeval oma käega.

**Teise astme kohtu protokoll kuulsusriikka, väljapaistva ja teadjaima
hr. dr. Heinrich Heini teistkordse rektoriks olemise ajal alates
8. novembrist 1639.**

1639. a. 8. novembril

kõrgeaulise hr. rektori majas

1. Kõrgeauline hr. rektor annab akadeemia senati juuresolekul õigus-teaduskonna dekaani ameti üle kuulsusriikale dr. Ludeniusele.

Trükikoja inspektoriteks valitakse ja seatakse ametisse hr. dr. Ludenius ja hr. mag. Salomon Matthiae ning stipendiumiinspektoriteks hr. dr. Andreas Virginius ja hr. mag. Salomon Matthiae.

2. Hr. P. Schomeruse rektoriks olemise ajal tehti otsus, mis järgib Uppsala akadeemia oma, et nendel stipendiaatidel, kes kuuendat aastat kasutavad kuninglikku toetust, võetakse see ära (kuid ilma häbistamata). Kõrgeaulise hr. rektori ettepanekul kaalutakse ja otsustatakse selle käiku-andmise suhtes, et kui niisuguseid on, määratakse neile kolmekuuline tähtaeg, mille jooksul peaksid nad stipendiumist loobuma ja muretsema endile muu elatise.

1639: 8. – 16. November, Das grosse Konsistorium

3. Jussi Studiosi subscribunt Lectionibus, quas sunt audituri, addita gravi adhortatione ad diligenter easdem frequentandas, nec non denunciatione mulctae negligentibus irrogandae.

4. Literae conficiendae decernuntur 1. ad Dn. Camerarium, quibus certior faciendus de transmissa a Quaestore pecunia (quamvis hic se utplurimum de suo se misisse testetur) juxta tenorem Epistolae ab ipso Quaestore cum pecunia huc allatae. 2. Ad Dn. Quaestorem, quibus 1) agantur ipsi gratiae pro pecunia procurata, 2) moneatur de transmittenda etiam pro seq[vente] mense decembri in studiosos distribuenda, 3) significetur ipsi de reliquis capitibus, quae in ipsius literis contineantur Senatuum Academicum coram cum eo acturum.

D. 16. Novemb[ris]

in aedibus Magn. Dn. Rectoris praesente Senatu Academico.

Magn. Dn. Rector causam dicit esse convocationis signorum extraditionem singulorum, quae solent asservari a Magn. Rectore.

Dn. D. Virginius ExRector Privilegia Academica, Constitutiones, Libellos, Protocolla etc. prout in inventario peculiari ea consignata sunt, Magn. Rectori Dn. D. Heinio tradit.

Acta Meniana, quia sunt mutilae et praeterea quae in illis continentur, in Protocollo maximam partem deleta, prorsus annihilanda decernuntur. Rationes acceptarum pecuniarum et Acceptilationes s[eu] Qvitantias ibidem tradit Dn. D. Virginius.

2. Magn. Dn. Rector petit consilium Ven[erandi] Sen[at]us Acad[emiei], quid Faciendum de insolentij[s] Studiosorum nonnullorum, de quibus frequentes ad se deferantur querelae.

Concluditur: Pro ratione delicti citandos eiusmodi delinquentes vel ad solum Dn. Rectorem vel integrum Senatuum, ut vel Incarcerationis vel Relegationis aut aliam poenam jubeant.

1639: 8. – 16. november, Suur konsistoorium

3. Üliõpilastel kästi end kirja panna loengutele, mida nad tahavad kuulata ning lisati range manitsus neist hoolega osa võtma, samuti ähvardati mittetäitmise korral karistada rahatrahviga.

4. Otsustatakse koostada kirjad: 1. hr. kammeriirile, millega tuleks talle teada anda kvestorilt saadud raha kohta (kuigi kõigepealt peaks ta iseenda kohta tõendama, mida on saatnud) vastavalt kvestori enda poolt rahale siia juurdelisatud kirjale; 2. hr. kvestorile, millega 1) teda tänatakse muretsetud raha eest, 2) tuletatakse meelde ka seda, mis tuleb saata järgmise, detsembrikuu eest üliõpilastele välja jagamiseks; 3) talle endale tuleks märku anda tema kirjas sisalduvate ülejäänud punktide kohta — akadeemia senati juuresolekul kavatakse neid temaga arutada.

16. novembril

kõrgeaulise hr. rektori majas akadeemia senati kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor ütleb, et selle koosoleku põhjuseks on kõikide regaalide üleandmine, mida peab hoidma kõrgeaulise hr. rektori juures.

Endine rektor hr. dr. Virginius annab üle akadeemia privileegid, põhimääruse, kirjad, protokollid jm., mis on erilises inventariloendis kirja pandud, kõrgeaulisele rektorile hr. dr. Heinile.

Meniust puudutavad materjalid, mis on rikutud ja lisaks on neis sisalduv protokollis suuremalt osalt kustutatud, otsustatakse täielikult hävitada. Arved saadud rahade kohta ja tõendid ehk kviitungid annab hr. dr. Virginius sealsamas üle.

2. Kõrgeauline hr. rektor palub auväärsetl akadeemia senatilt nõu, mida tuleks teha mõne korda rikkunud üliõpilasega, kelle kohta on talle sageli kaebusi esitatud.

Otsustatakse, et üleastumise eest tuleks sedalaadi süüdlasi kutsuda välja kas ainult kõrgeaulise rektori või kogu senati ette, et need määraksid karistuseks kartseri, väljaheitmise või midagi muud.

1639: 12. Dezember, Das grosse Konsistorium

[11;2v]

d. 12. Decemb[ris]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris.

Magn. Dn. Rector 1. proponit, aliquoties sibi adfuisse Lambertum eiusque uxorem, petijsseque prorogari tempus locationis ad festum usque Paschatos, rogat ut hac de re sententias conferant.

Dn. M. Salomon non temere discedendum censet a decreto nuper facto sub Rectoratu Dn. D. Virginij, ne inconstantiae arguatur Senatus Academicus.

Dn. Lic. Schomerus idem sentit ob causas tum allatas et propter periculum, quod instet ruinae istarum aedium, in quibus nunc est Typographia.

Dn. M. Savonius putat gratificandum Lamberti [---]^{*}, si typi possent transferri in aedes Academicas.

Dn. D. Belovius.

Dn. D. Ludenius.

Magn. Dn. Rector vice Dn. D. Virginij consentiunt sententia superiori.

Conclusum igitur: Non posse acquiesci ipsius petitis, sed denunciandum ei, ut ad festum instans Circumcisionis excedat. Posse interim concedi usum cellarum s[eu] cellae, ne quid detrimenti ex remotione doliorum inde satiatur.

2. Proponit Qverelam contra Pegium et socios Kamnitz et Ericum Olai delatum a Joh[anne] Schlechter, qui jam non possit comparere ob nimium dolorem ex vulnere, quod dextro brachio inflictum sit.⁵⁷

Vocantur Reis Pegius, Kamnitz et Er[ic]us Ol[ai] et Rudolphus Strauch Plenipotens Schlechteri.

Dn. Rudolphus Strauch excusat Schlechteri absentiam ex ingravescente dolore ortam et Libellum supplicem exhibet, in quo de illata sibi vi publica conqueritus, Schlechteri satitque justitiam sibi administrari et Arresto detineri Reos donec vel ipse restitutus valetudini coram Senatu Acad[emico] causam suam agat, seu per alium.

---

* Gestrichen: nisi metuendo.

12. detsembril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeauline hr. rektor 1) esitab, et tema juures oli mitmel korral käinud Lambertus ja tema abikaasa ning palunud pikendada üürilepingut kuni lihavõttepühadeni, ta palub neil teha selles asjas otsus.

Hr. mag. Salomoni meelest on kõrvalekaldumine hiljuti dr. Virginiuse rektoriks olemise ajal tehtud otsusest üsna tõsine asi — nii võib akadeemia senatit süüdistada ebajärjekindluses.

Hr. lic. Schomerus arwab ülaltoodud põhjustel samuti, ning on ka hädaoh, et see maja, kus nüüd asub trükikoda, võib laguneda.

Hr. mag. Savonius arwab, et Lambertusele võib vastu tulla, kui saaks trükitiübid akadeemia majja üle viia.

Hr. dr. Belovius,

hr. dr. Ludenius,

ka kõrgeauline hr. rektor on vastavalt hr. dr. Virginiusele nõus eelmise otsusega.

Niisiis otsustatakse, et tema nõudmist ei saa rahuldada, vaid talle peab teatama, et ta Kristuse ümberlõikamise pühäl välja koliks, vahepeal võiks ta olla nõus keldriruumide või katusekambriga kasutamiseks, et tünnid ei saaks kolimisel kahjustada.

2. Ta esitab Johannes Schlechteri toodud kaebuse Pegiuse ja sõprade Kamnitzi ja Ericus Olai vastu — [Schlechter ise] ei saa veel kohale ilmuda valutava haava tõttu, mis on löödud paremasse käsivarde.⁵⁷

Kutsutakse kohale kostjad Pegius, Kamnitz ja Ericus Olai ning Schlechteri esindajana Rudolphus Strauch.

Hr. Rudolphus Strauch vabandab, et Schlechteri puudumine on tingitud tugevnenud valust ja esitab kaebekirja, milles too kurdab enda kallal toimepandud avaliku vägivalla üle, Schlechterit rahuldaks see, kui talitatakse tema suhtes õigluse järgi ja hoitaks süüdlasi vahi all seni, kuni ta terveksaanult ise või teiste kaudu akadeemia senati ees oma kohtuasja ajab.

1639: 12. – 14. Dezember, Das grosse Konsistorium

Ad petitionem Accusatoris* Schlechteri contra Pegium, Carnitium et Ericum Olai decernitur, quod debeant hi Rei in Arresto manere sub poena Relegationis et quidem nec domo exire, donec Schlechter vel ipse vel per alium causam ulterius proseqvatur. Omnes etiam et singuli Rei gladios Rectori statim tradant.

[11;3] Juxta hoc Decretum statim eadem vespera missus est Famulus, qui gladios peteret, sed cum nihil impetrare posset praeter scommata.

M[agnificus] D. Rector subsequente die Veneris

13. Decemb[ris]

rursum convocato Senatu de hoc est conqvestus, consiliumque hac de re petijt.

Conclusum, ut mitteretur denuo Pedellus, iterumque secunda vice, petitum dictos gladios sub poena Relegationis.

Die Veneris circa vesperam pedellus missus ad utrumque tantum impetravit quam antea.

Die Sabbathi, hodie videlicet

14. Dec[embris]

ultima vice missus sub poena Relegationis, ut traderent gladios, ipsis indicavit.

Mater Pegij respondit se statim missuram esse gladium.

Kamnitz non vocatus adfuit et obtulit gladium aeruginosum nulliusque momenti, quem ne infimae sortis miles gestaret, qui ipsi fuit restitutus a Rectore cum comminatione, impune tantum contemtum Rectoris et totius Senatus non fore.

---

* Gestrichen: Testoris.

1639: 12. – 14. detsember, Suur konsistoorium

Süüdistaja Schlechteri palve peale Pegiuse, Kamnitzi ja Ericus Olai vastu otsustatakse, et need süüdlased tuleb väljaheitmise karistuse ähvardusel vahi alla võtta ja keegi ei saa enne koju, kui Schlechter kohtuasja kas ise või teiste kaudu edasi ajab, kostjad andku mõõgad kui üks mees otsekohe rektorile.

Selle otsuse kohaselt saadeti selsamal õhtul otsekohe pedell mõõku nõutama, kuid kätte ei saanud ta peale pilgete midagi.

Kõrgeauline dr. rektor kurtis seda järgmisel päeval, reedel

13. detsembril

taas kokku kutsutud senatile ja palus selles asjas nõu.

Otsustatakse saata pedell uuesti ja sedapuhku teistkordselt nimetatud mõõkade nõutamiseks väljaheitmise ähvardusel.

Reede õhtupoolikul mõlema [kostja] juurde saadetud pedell saavutas vaid sedasama, mis varemgi.

Laupäeval, [seega] täna,

14. detsembril

saadetuna andis ta [pedell] neile väljaheitmise ähvardusel viimane kord käsu mõõgad ära anda.

Pegiuse ema vastas, et saadab otsekohe mõõga.

Kamnitz tuli kohale kutsumata ja tõi väärtusetu roostes mõõga, mida ka kõige alama astme sõjamees ei kannaks, mille rektor talle tagasi andis, ähvardades, et nii rektori kui kogu senati naeruvääristamine ei saa karistamata jääda.

1639: 19. Dezember, Das grosse Konsistorium

Die 19. Decemb[ris].

Denuo praesente Sen[atu] Acad[emico] Magn. Dn. Rector repetit quae superius sunt consignata, producit praeterea literas hoc mane a Kemnitio oblatas, quae praeleguntur.⁵⁸

Qvaerit hinc, an consultius sit prius a Reis Exigere rationem contumaciae.

Affirmant singuli Dnn. Professores.

Vocatis in memoriam revocat Magn. Dn. Rector culpam violati Arresti et Contumaciam in tradendis gladijs etc.

Fatetur kamnitius se fuisse contumacem, hette wol mögen gesagt haben, Er wolte sich ehe relegiren laßen, alß den degen geben. Weil Er ihn nicht gebraucht hette, Were auß Unverstand geredet. Item Er were wol außgangen, hette ein fekeisen müßen wegbringen.

Pegius negat se domo exijsse. Möchte aber wol gesagt haben, Es were ihm so hart auferleget sub poena Relegationis nicht außzugehen. Wann Er deßwegen relegiret würde, das er doch nicht hoffen wolte, meinete Er damit eben so weit zu kommen, alß mit einem testimonio, wenn er ein gut gewißen hette. Negat esse alienum gladium a se oblatum, quicquid frater contra testetur.

Ericus Olai fatetur se habuisse gladium et illum ipsum quidem, qvem elapso die sabbathi Kamnitius attulerit Magn. Dn. Rectori. Cum tamen in proxima sessione dictus fuerit a Pegio habuisse modo baculum.

Vocatur Schlechterus Accusator, et ut Qverelam vel Accusationem, qvam nuper supplici libello intenderit ipse coram proponat, jubetur.

[11;3v] Schlechterus peractis Ven. Sen. Academico gratijs petit ne forte quid in enarratione negotij omittatur aut erretur ut Germanice idipsum proferre liceat. Proponit igitur.

Alß er hette wollen zu abend außgehen, seinen Stubengesellen zu suchen, habe ihm H. Balccius das geleit auß der thür gegeben, habe ihn gebeten, Er solte zu hause bleiben. Ihn däncke, es stünde Lotichius selbst vor der Apoteken, habe auch geruffen: "Domine Jacobe, seydh ihn da, so kommet her." Darauff sey Kamnitz an sie gekommen und gebeten, Er, Schlechter, solte mit ihm auf die Apoteke gehen; hette Er geantwortet: "ja, wenn ihr erst selbst einkommet." Interim sey Pegius dazu kommen u[nd] habe gesagt: "Sihe, sollen Wir uns hie spre-

19. detsembril

Kõrgeauline hr. rektor palub akadeemia senati kohalolekul uuesti, mida on ülalpool tähendanud ja esitab seejärel täna hommikul toodud Kamnitzi kirja, mis loetakse ette.⁵⁸

Seejärel küsib ta, kas esmalt oleks targem nõuda kostjate karistamist tõrksuse eest.

Kõik härrad professorid jaatavad.

Kõrgeauline hr. rektor tuletab kutsututele meelde vahi all olemise eiramist ja tõrksust mõökade äraandmisel jne.

Kamnitzius võtab oma tõrksuse omaks, ta oli küll võinud öelda, et ta laseks end pigem välja visata, kui mõõga ära annab. Kuna ta seda aga ei kasutanud, olevat ta seda järelemõtlematusest rääkinud. Samuti oleks ta küll omadega hästi välja tulnud, kui oleks pidanud mõne rapiiri ära andma.

Pegius eitab, et ta oli kodunt välja läinud. Seda võis ta aga küll öelda, et teda oli valjult kohustatud väljaheitmise ähvardusel mitte välja minema. Kui teda peaks seepärast välja visatama, mida ta siiski ei tahtnud uskuda, kavatses ta selle asjaga niisama kaugele minna kui lubatunnistusega, sest tal on puhas südametunnistus. Eitab, et oli andnud võõra mõõga, midatahes ka vend vastu tõendaks.

Ericus Olai võtab omaks, et tal oli mõök ja veel see, mille möödunud laupäeval Kamnitzius kõrgeaulisele hr. rektorile andis. Viimasel istungil oli ta aga öelnud, et sai Pegiusest vaid jalutuskepi.

Kutsutakse kohale hageja Schlechter ja tal palutakse kaebus või süüdistus, mille ta oli hiljuti palvekirjaga saatnud, oma kohalolekul esitada.

Tänanud auväärset akadeemia senatit, palub Schlechter selleks, et toimunu kirjeldamisel midagi juhuslikult vahele ei jääks või eksitust ei oleks, lubada tal see saksa keeles ette kanda. Niisiis ta esitab.

Kui ta oli tahtnud õhtul välja minna oma toakaaslast otsima, oli [korteriperemees] hr. Balccius teda uksest välja saatnud ning teda keelitanud koju jääma. Talle näis, nagu seisaks Lotichius ise apteegi ees, oli teda ka hüüdnud: "Härra Jakob, kui see sina oled, tule siia." Seepeale oli Kamnitz tema juurde tulnud ja palunud, et tema, Schlechter, temaga apteeki kaasa tuleks. Ta oli vastanud: "Jaa, kui teie esimesena sisse lähete." Vahepeal oli juurde astunud Pegius ja öelnud: "Meil on siin omavahel

1639: 19. Dezember, Das grosse Konsistorium

chen." Er, Schlechter, alß der nur die Stimme hören, nicht aber recht sehen können; hernach habe Pegius auf Schwedisch geruffen: "Kommer hit", Und habe auf ihn zugehawen, die anderen auch mit herkommen, und sey Er also schwerlich erwundet und biß in H. Balccij Hauß verfolgt worden, sa Sie ihm nachgehawen in die [---]*. Pegius sagt, Er sey von Dreff gekommen und bey den Ecken drüber zu maß kommen, daß Kamnitz mit Schlechtern geredet bey der Ecken, habe Er, Schlechter gesagt: "Sihe, Domine Pegius, seydt ihr da, "Ja" antwortet." Er darauf seiner hernach alß Kamnitz weg gewesen, außgefahren: "O du hundsfoth, Penal" etc. und auf ihn zugehawen; hernach habe H. Balccius zu unterschiedlichen zwey mahlen ihn ins hauß geruffen, Er immer zurück gewiehen. Endlich, da Schlechter geruffen: "Vestring, Lotich", habe Er gemeinet, sie möchten ihn überfallen und sey drauff von Leder gewesen, möchte hernach ein mahl oder drey gehawen haben; da sey Er, Schlechter, in Balccij hauß gegangen. Leugnet, daß Er in die Thür oder vor Balccij füßen gehawen habe. Die drey hiebe habe er gethan eben auf dem Rennstein, der langst den Buden herab fleußt. Item negat, daß er sey gescholten worden von frantzöseschen sohn, habe Er's gethan, so habe Er es nicht gehöret.

Kamnitius refert, Er sey umb 6 des abends auf Pegii bitte mit ihm zu Dreff gängen, da sie getrunken und frantzöseschen Sohn mit ihm Krakel gehabt und ihn für einen Gehenckdieb gescholten, Ihn auch außgefodert. [11;4] Weil Er aber gemeinet, sie möchten Zenckerey anfallen, sey Er // weggangen, Pegius Nachgefolget. Er aber sey Schlechtern begegnet mit den Buden auf der Ecken, Welchen Er gebeten, Er wolte mit ihm uff die Apoteke gehen, sey auch drauff hingängen anzuklopfen. Zuvor aber habe Er zwar wol gehöret, daß Schlechter Pegium gescholten ut supra dictum. Inmittels aber habe Schlechter Ericum geruffen, und sey darauff das hawen angegangen, Ericus sey dabey gewesen in ipso conflictu. Alß aber Er, Kemnitz, wieder zurück gekommen, sey Pegius vor der Thür gewesen und Ericus mit Ihm, Schlechter aber sey bereit hinein gewesen. Wie Er selbst, Ericus, zum besten wißen und sagen werde.

---

* Als Randbemerkung zugefügt: beyschläge thür und H. Balccij füße fast antreffen.

rääkimist." Tema, Schlechter, oli vaid häält kuulnud, mitte aga õieti näha saanud. Seejärel oli Pegius rootsi keeles hüüdnud: "Tule siia," ning oli teda löönud. Ka teised olid juurde tulnud, teda haavati niisiis raskesti ning teda jälitati kuni hr. Balcciuse majani, mille juures olid nad teda veelgi löönud [—]* Pegius ütleb, et ta olevat Dreffi juurest tulnud ja [—?], et Kamnitz rääkis nurgal Schlechteriga. Schlechter oli öelnud: "Vaata, härra Pegius, kui see olete teie, vastake jaa." Seejärel kui Kamnitz oli ära, oli see välja paisanud, oo sina koerapoeg, hundipennal jne. ning teda löönud. Seejärel oli hr. Balccius teda kahel korral majja kutsunud, tema aga tagasi tõrkunud. Lõpuks, kui Schlechter hüüdis Vestringit ja Lottchiust, oli ta arvanud, et nad võivad talle kallale tulla ja oli [mõõga] tupest välja võtnud. Seepeale oli ta kord või kolm korda löönud. Siis oli tema, Schlechter, Balcciuse majja läinud. Ta salgab, et oli ukse või Balckiuse jalge ees löönud. Kolm hoopi ta andnud otse rentsliis, mis piki maju alla voolab. Eitab, et prantslase poeg on teda söimanud. Kui see olevat seda teinud, ei olnud ta kuulnud.

Kamnitz jutustab, et ta oli õhtul kella kuue paiku Pegiuse palvel sellega Dreffi juurde läinud, kus nad olid joonud ning prantslase poeg oli teda mõõgavöö vargaks söimanud ja teda ka välja kutsunud. Kuna ta aga arvas, et nad võivad tülli sattuda, oli ta ära läinud, Pegius oli järele tulnud. Ta [Kamnitz] oli aga saanud kokku Schlechteriga nurgamajakese juures, keda palus temaga apteeki kaasa tulla, olevat ka alla koputama läinud. Enne oli ta küll hästi kuulnud, et Schlechter oli Pegiust söimanud, nagu ülalpool kirja pandud, vahepeal oli aga Schlechter Ericust hüüdnud ja seejärel löömist alustanud, Ericus oli olnud seal kakluse juures. Kui aga tema, Kamnitz, oli uuesti tagasi tulnud, oli Pegius ukse ees olnud ja koos temaga Ericus. Schlechter oli aga juba sees olnud, nagu tema, Ericus, kõige paremini teab ja öelda võib.

---

* Ääremärkusena juurde lisatud: mis tabas peaaegu etikut, ust ja hr. Balckiuse jalgu.

**1639–1940: 19. Dezember – 2. Januar,
Das grosse Konsistorium**

Nota. Addit non habuisse Ericum baculum, sed solum gladium. Saget, sie seyn beyde für H. Balccij thür gewesen.

Ericus, 1. dicit se cum Kamnitio simul abijsse; 2. Audijsse Schlechterum invitatum a Kamn[itio] in Pharmacopolium; 3. Audisse convitia Schlechteri in Pegium vor der Apotheke (non coram).

Nota. Prius dicit se demum accessisse posteaquam Schlechterus ingressus fuerit. Interim tamen se interposuisse suum gladium, ut segregarentur. Er sey aber weiter nicht kommen alß uf die Ecke.

Jubetur statim afferre gladium, qvo usus sit, Verum non obtemperat neque affert, tametsi injunctum ipsi fuerat sub Poena relegationis. Circa vesperam eiusdem diei tandem attulit similiter aeruginosum gladium.

Eodem

Lambertus Weinschencke mittit ad S. Ac. Christoph[orum] Hutmacher et petit sibi ulterus prorogari tempus inhabitationis aedium vel anterioris saltem hypocausti.

Responsum: Si consultum videatur Typothetae (qvi de hoc sit interrogandus) concessurum Sen. Ac. hac lege, ut Fidejussorem sistat, qvi caveat Senatui Acad[emico] damno, qvod Typographiae fortasse posset inferri, sed talem, qvi vel sub jurisdictione Academica vivat vel foro suo renunciat.

[11;4v]

Cum Deo Anno 1640 2. d. Januarij

in aedib[us] M[agnifici] D[omini] R[ectoris].

Lambertus Weinschencke adest coram Sen[atu] Academico, promittit se diligenter cauturum ne damnum afferatur Typographiae, qva conditione etiam conceditur ei inhabitatio anterioris hypocausti ad festum instans Paschatos.

Deinde Magn. Dn. Rector producit literas a Quaestore transmissas, in quibus se dicit desiderare, qvod numerus in literis consignatus non respondeat numeratae pecuniae, id qvod ex summae transmissae in fine annotatae collationi cum adscripto Quaestoris patet.

**1639–1640: 19. detsember – 2. jaanuar,
Suur konsistoorium**

Pane tähele. Ta lisab, et Ericusel polnud mitte kepp, vaid üksnes mõök. Ta ütleb, et nad olid mõlemad Balcciuse ukse ees olnud.

Ericus: 1) ütleb, et läks koos Karnnitiusega ära; 2) ta kuulis, et Karnnitz kutsus Schlechteri apteeki; 3) ta kuulis Schlechteri sõitlemist Pegiusega apteegi ees (mitte kõigi juuresolekul).

Panna tähele. Algul ütleb ta, et tuli alles pärast seda, kui Schlechterit rünnati. Vahepeal jälle, et astus oma mõõgaga vahele, et neid ära lahutada. Kaugemale pole ta tulnud kui nurgani.

Tal kästakse mõök, mida oli kasutanud, otsekohe ära anda, kuid ta ei kuuletu ega anna ära, kuigi talle tehti korraldus väljajätmise ähvardusel. Sama päeva õhtupoolikul andis ta lõpuks üle samamoodi roostes mõõga.

Sealsamas

Veinikõrtsmik Lambertus saadab akadeemia senatisse mütsitegija Christophi ja palub endal pikendada edasi majas elamise või vähemalt köetavas eesruumis elamise aega.

Vastus: kui ilmneb, et laduja on nõus (temalt tuleks selle kohta küsida), lubab akadeemia senat seda tingimusel, et ta esitab käendaja, kes hoiaks ära akadeemia senati võimaliku kahju, mida trükikojale võiks tekitada, ja kes oleks kas akadeemilise kohtuvõimu all või annaks teada oma kohtualluvusest.

Jumala abiga 1640. aasta 2. jaanuaril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Veinikõrtsmik Lambert on akadeemia senati ees, lubab hoolega järele vaadata, et trükikojale kahju ei tekitataks. Sel tingimusel lubatakse tal köetavat eesruumi kasutada kuni saabuvate lihavõttepühadeni.

Seejärel esitab kõrgeauline hr. rektor kvestorilt saadud kirja, millega ta pole aga rahul, sest kirjas ülestähendatud arv ei vasta arvestatud rahale, nagu ilmneb lõpus märgitud saadetud summa kõrvutamisest kvestori poolt märgituga.

1640: 2. – 29. Januar, Das grosse Konsistorium

Qvaerit autem, an non ante omnia restituenda sit Dn. Consuli mutuo nuper sumpta pecunia ad liberandam fidem publicam. Consentiant Dnn. Professores et numeratur pecunia Dn. M. Salomoni.

Cum etiam Dn. Qvaestor mentionem faciat in literis suis conducti equi ad transportandam pecuniam, ablegatur famulus ad studiosum, qui pecuniam attulerat cupream, qvaesitum num ipse quid a Qvaestore acceberit. Respondit ille studiosus se quidem petijisse a Qvaestore vel unum thalerum Svecicum, sed ne obolum accepisse.

3. Proponit quaedam, quae inaudierit tentari a Senatu oppidano, quae vergant in detrimentum Academiae. Cum partim illa sint ad huc incerta et tecta, partim in Constitutionibus ipsis obveniatur non amplius in ea disquiritur.

4. Cum instet Introductio Dn. Lic. Schomeri, concluditur, quod Imum Renunciatio fieri debeat Facultati Philosophicae, deinde possit ad Professorem] Theol[ogicam] introduci die circiter adhinc octavo.

[11;5]

d. 29. Januarij

in aedib[us] M[agnifici] Dn. Rect[oris]

1. Vocatus Praefectus Frantz Pfaler a Magn. Dn. Rectore de sequentibus expostulat[ionibus]:

1) Qvod dato tempore non huc accesserit. Cui obtendit tempestatum injuriam.

2) Cur pecunias non transmiserit. Ad quod respondet se quantum potuerit Dn. Qvaestori tradidisse.

3) De rationibus Dn. Qvaestori reddendis. Qvod promittit. Nec unquam dicit se obedientiam debitam detrectasse Dn. Qvaestori.

2. Magn. Dn. Rector revocat Dnn. Profess[oribus] in memoriam Acta Schlechteri contra Pegium.

Et cum audierit negotium jam esse inter partes compositum, qvaerit quid faciendum videatur. Vocatus Schlechterus interrogatusque affirmat rem esse transactam, intercedentibus Dn. Balccio et Russio, salvo tamen jure Magistratus. Ob absentiam quorundam Dnn. Professorum differtur hoc negotium in proximam sessionem Idque vocatis Pegio, Kamnitio et Erico indicatur. Obiter Kamnitius incusatus extra portam, quoad se contulerit, fatetur.

1640: 2. – 29. jaanuar, Suur konsistoorium

Ta küsib ka, kas ei peaks üldise usalduse saavutamiseks enne bürgermeistrile hiljuti laenatud raha tagasi maksma. Härrad professorid on nõus ning hr. mag. Salomoni jaoks loetakse raha välja.

Kuna kvestor mainib oma kirjas hobuse üürimist raha kohaletoomiseks, saadetakse pedell üliõpilaste juurde, kes olevat vaskraha kohale toimetanud, et küsida, ega ta ise kvestori käest midagi ei saanud. Too üliõpilane vastab, et ta oli kvestorilt palunud kasvõi ühe rootsi taalri, aga ei saanud ööriigi.

3. Rektor kannab ette, et linna magistraadilt järelepärimisel kuuldu tundub olevat akadeemia kahjulik. Sest osalt on need seniajani segased ja salajased, osalt ilmneb see just põhimääruses, kus põhjalikumalt ei selgitata.

4. Kuna tuleb hr. lic. Schomeruse ametisse määramine, otsustatakse, et esimesena peab selle filosoofiateaduskonnale välja kuulutama, seejärel võib umbes kaheksa päeva pärast määrata teoloogiaprofessori ametisse.

29. jaanuaril

kõrgeaulise hr. rektori majas

1. Kõrgeauline hr. rektor kutsus mõisavalitseja Frantz Pfaleri järgmiste kaebuste alusel:

1) Kuna ta ei ilmunud siia ettenähtud ajal. Selle ettekäändeks tõi ta halvad ilmastikuolud.

2) Miks ta raha ei saatnud. Sellele vastab ta, et andis hr. kvestorile nii palju kui sai.

3) Kvestorile aru andmisest. Seda ta lubab. Ta ütleb, et pole mitte kunagi kõrvale hoidunud vajalikust kuulekusest hr. kvestori vastu.

2. Kõrgeauline hr. rektor tuletab hr. professoritele uuesti meelde Schlechteri hagi Pegiuse vastu.

Kuna ta on kuulnud, et pooled on omavahel juba tüliasia lahendanud, küsib ta, mida tuleks teha. Küsitlemiseks kohalekutsutud Schlechter kinnitab, et asi on hr. Balcciuse ja Russiuse vahendusel selgitatud, säilitades siiski linnarae kaitse. Mitme professori puudumise tõttu lükatakse see tüliasi järgmisele istungile, mis tehakse teatavaks kohalekutsutud Pegiusele, Kamnitzusele ja Ericusele. Ühtlasi võtab süüdistatav Kamnitzius süü omaks sellega, et ta uksest välja põgenes.

1640: 10. – 15. Februar, Das grosse Konsistorium

d. 10. Febr[uarii]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris praesente Senatu Academico.

Magn. Dn. Rector proponit de Rationibus, quae Dn. Qvaestori fuerint a Praefecto reddendae. Interrogat Dn. Qvaestorem, an acceperit et qvales. Respondet ille: Particulatim sibi exhibitas, sed non sine errore et in qvibus desiderentur plurima, prout a se annotata exhibentur.

Conclusum: Literas plenipotenciales esse Dn. Qvaestori impertiendas ad certa qvaedam Puncta. Literas item dandas ad Dn. Gubernatorem Narvensem, qvibus ut Dn. Qvaestori in omnibus sit subsidio, nomine Senatus Academici rogetur.

d. 12. Febr[uarii].

Narva advertae sunt pecuniae, 500 h[wita] D cum tamen 700 Dh, essent a Praefecto promissa.

13. Febr[uarii].

Reverso Praefecto Magn. Dn. Rector praesente secretario Arrestum ex communi Rev[erendo] Sen[atu] Acad[emico] suffragio denunciavit.

[11;5v]

d. 15. Febr[arii]

Denuo missae sunt ad Dn. Qvaestorem literae, qvibus plenaria ipsi potestas iterum data fuit, injunctumque, ut summa cum diligentia in bona Academica eorumque rationes omnes incqviret, ad qvod Ill. Dn. Generalis ope sua se ipsi ad futurum se promiserit. Imprimis vero pecuniam pro stipendio in Februarium studiosis erogandam, ut transportari curaret, monitus est.

1640: 10. – 15. veebruar, Suur konsistoorium

10. veebruaril

kõrgeaulise hr. rektori majas akadeemia senati kohalolekul

Kõrgeauline hr. rektor esitab arved, mida valitseja pidi kvestorile esitama. Ta küsib kvestorilt, kas ta sai need kätte ja millised. See vastab, et osaliselt on need talle esitatud, kuid mitte ilma vigadeta ja neist on palju puudu, nii nagu ta oma märkustes esitas.

Otsus: mõnes kindlas punktis tuleks kvestorile anda kiri täisvolitusteks. Samuti tuleks saata hr. Narva kubernerile kiri, milles palutakse akadeemia senati nimel hr. kvestorit kõigis küsimustes toetada.

12. veebruaril

Narvast on tulemas raha 500 valget taalrit, kuid ometigi on valitseja lubanud 700 taalrit.

13. veebruaril

Kõrgeauline hr. rektor teatas tagasipöördunud valitsejale sekretäri kohalolekul auväärse akadeemia senati ühehäälselt otsusest ta vahi alla võtta.

15. veebruaril

Hr. kvestorile saadeti uuesti kiri, millega talle anti taas täielikud volitused ja tehti ülesandeks, et ta uuriks väga täpselt välja akadeemia varade seisuga koos kõigi selle arvetega, milleks Tema hiilgus hr. kindral lubas edaspidi ka ise abiks olla. Tuletati meelde, et ta esmajoones kannaks hoolt selle raha kohaletoimetamise eest, mis tuleb tasuda üliõpilastele veebruarikuu stipendiumideks.

1640: 17. – 28. Februar, Das grosse Konsistorium

d. 17. Feb[ruarii]

in aedib[us] M[agnifici] Dn. R. in Senatu.

Magn. Dn. Rector proponit, pollicitum sibi nuper Dn. Heinr[icus] Niehusen, se solluturum pro residuo Narvae frumento pecuniam Dnn. Professoribus, si velint de singulis lastis remittere Imperiales duos et deinceps vel per triennium [---]* se frumenta Academica emturum et statis temporibus erogaturum pecuniam iuxta aestimationem Regiae Majestatis. Qvaerit itaque, quid super hoc videatur Dnn. Collegis.

Conclusio differtur in sessionem proximam.

d. 28. Febr[uarii]

in aedibus Dn. D. Virginij tunc ProRectoris.

Praefectus Academicus Frantz Pfaler sub Reversalibus conceptis et subscriptis manu sua promisit se residuas seu restantes illas portiones ex Rationibus Dn. Qvaestori exhibitis relictas intra 4 septimanas Dn. Qvaestori soluturum. Lini vero ad instans festum Pentecostes se comparaturum 196 Lispund quod sperat Senatus Acad[emicus] in granario Regio pecuniae loco receptum iri.

De Cappis autem (qvas vocant) et pecunia Dnn. Professoribus restandi talem audijt sententiam.

Nachdem Frantz Pfaler, bestallter Amptmann der Königl[ichen] Academi Güter, laut hiebevorn empfangenen Instruction schuldig, die Kappen von ieglichen tonnen Academie zu berechnen, Alß soll ihm hiemit anbefohlen seyn, daß Er dem H. Qvaestori vom vorigen Jahre, dafern er ohne die Kappen keine übermaß empfangen, nur eine Kappe, dafern er aber Übermaß bekommen, zwo Kappen von allem, was er empfangen oder empfangen laßen, richtig berechne. Und weil Er den HH. Professoribus de anno 1637 noch etliche Gelder laut seines außgegebenen Reverses schül-

---

* Gestrichen: statu tempore

1640: 17. – 28. veebruar, Suur konsistoorium

17. veebruaril

senatis kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeauline hr. rektor esitab, et hiljuti oli hr. Heinrich Niehusen talle lubanud maksta Narvast saadava vilja eest härradele professoritele raha välja, kui nad nõustuksid tasumisel kahe riigitaalriga iga koorma kohta ning edasi näiteks kolme aasta jooksul ostaks ta akadeemia vilja ning tasuks raha kindlatel aegadel vastavalt Kuningliku Majesteedi arvestushinnale. Niisiis ta küsib, kuidas vaatavad sellele kolleegid.

Otsus lükatakse edasi järgmisele istungile.

28. veebruaril

hr. dr. Virginiuse, nüüdse prorektori majas

Akadeemia valitseja Frantz Pfaler lubas antud reversi ja oma käega kirjutatud allkirja vastu hr. kvestorile nelja nädala jooksul ära maksta selle ülejäänud osa hr. kvestorile esitatud arvetest, mis on võlgu või puudu. Eelolevateks nelipühadeks muretseb ta aga 196 leisika eest lina ja loodab, et akadeemia senat võtab selle vastu kuninglikku viljaaita raha asemel.

Aga kappadest (nagu nimetatakse) ja professoritel saadaolevast rahast kuulis ta järgmist otsust:

Pärast seda kui kuningliku akadeemia määratud mõisavalitseja kohustus vastavalt ülalpool saadud instruksioonile iga tündri kohta ühe kapa akadeemiale arvestama, tuleb teda käskida eelmise aasta eest, juhul kui ta ülejääki ilma ühegi kapata vastu ei võta, hr. kvestorile õigesti arvestama ühe kapa, juhul kui ta aga ülejäägi saab, 2 kappi kõige pealt, mis ta vastu on võtnud või vastu võtta lasknud. Ja kuna tal on hr. professoritele 1637. a. eest veel mõned rahasummad, vastavalt tema väljaantud reversile võlgu jää-

**1640: 28. Februar – 17. März,
Das grosse Konsistorium**

dig blieben, alß soll er nicht von hinnen reisen, ehe und bevor er mit denselben desfalls richtigkeit gemacht. Wornach er sich zu richten und für schaden zu hüten. Publicatum in Consistorio zu Dörpt den 28. Febr. 1640.

[11;6] Literae ad Dn. Quaestorem etiam decreta sunt, quae per Praefectum missae, ut in Originali cum reliquis Missivis asservantur (de 4. Martij).

d. 17. Martii

in aedibus M[agnifici] Domini Rectoris.

1. Johannes Schlechterus in Sen. Acad. interrogatus, quibus conditionibus transegerit cum Adversario suo Pegio, respondet tres fuisse: 1) Ut quo ipse velit loco et tempore Pegius sibi deprecaretur; 2) Ut solvaret Pegius pretium Chirurgo, ut et 3) pretium pro gladio laesos fracto; 4) Impensas litis resarciret.

Qvaerit porro Magn. Dn. Rector, qvomodo Pegius sit puniendus, vel an salva autoritate Rev[erendi] Senatus Acad[emici] totum negotium possit sepeliri, qvamvis illae conditiones fere convictum ipsum testentur. Vocatus Pegius negat sibi qvi qvicqvam esse notum de Conditionibus supra enarratis. Qvaesitus an amplecti velit Conditiones istas, petit dilationem in crastinum, qvae indulgetur, addita comminatione severissima, ne vel verbo vel gestu actione facto Schlechterum laedat.

2. Proponente Magn. Dn. Rectore renovatur Decretum ante factum de Stipendiariis removendis, qvi ultra sexennium Beneficio regio essent usi. Sed tamen ex abundantia ne habeant, qvod de difficultate itineris praetendant studiosi, differtur Executio decreti ad initium instantis Maij.

3. Decernitur ex pecunia Aedificio Academico pro uno mense Studiosis distribuenda, cum propediem illius refusio ex redditibus Academicis speranda sit.

**1640: 28. veebruar – 17. märts,
Suur konsistoorium**

nud, nõnda ei või ta siit ära sõita seni, kuni ta on arved tasa teinud. Seda peab ta järgima ja end kahju eest kaitsma. Välja antud konsistooriumis 28. veebruaril 1640.

Otsustati, et kiri, mis 4. märtsil saadeti valitseja kaudu kvestorile, hoiakse alles originaalis koos ülejäänud saadetistega.

17. märtsil

kõrgeaulise hr. rektori majas

1. Johannes Schlechterilt küsiti akadeemia senatis, millistel tingimustel ta leppis ära oma vastase Pegiusega. Ta vastab, et neid oli kolm: 1) et Pegius palub talt andestust selles kohas ja sellel ajal, nagu ta [Schlechter] ise tahab, 2) et Pegius maksab tasu kirurgile, ja ka 3) tasu mõõgaga tehtud vigastuste eest, 4) et ta korvaks tülist tekkinud kulutused.

Edasi küsis kõrgeauline hr. rektor, kuidas tuleks Pegiust karistada või võib auväärse akadeemia senati autoriteedi säilitades kogu tüliasja lõpetada, kuna need tingimused juba annavadki tunnistust tema süüst. Kutsutud Pegius eitab, et ta teaks midagi ülalmainitud tingimustest. Küsimuse peale, kas ta sooviks need tingimused vastu võtta, palub ta homseni ajapikendust. Seda võimaldati, kuid lisati kõige valjem hoiatus, et ta ei haavaks Schlechterit ei sõna ega teoga.

2. Kõrgeaulise hr. rektori ettepanekul uuendatakse varem tehtud määrust stipendiumide äravõtmise kohta üliõpilastelt, kes on üle kuue aasta kasutanud kuninglikku soodustust. Kuna nad aga ei tahtnud liigselt seda, et üliõpilased hakkavad sõiduraskustele viitama, lükatakse määruse täitmine edasi järgmise maikuu algusele.

3. Otsustatakse akadeemia hoone jaoks ettenähtud rahad jagada välja üliõpilastele ühe kuu stipendiumideks, sest õige pea on loota selle jaoks uut raha akadeemia sissetulekutest.

1640: 17. – 18. März, Das grosse Konsistorium

4. Refert M[agnificus] Dn. Rector petijsse Dn. Lic. Schomerum, ut sibi cum venia Sen[atus] Academici in patriam abire liceat. Deinde petijsse etiam, ut intercess[i]onalibus iuvaretur apud Ill. Dn. Generalem, ut is porro ab Ill. Dnn. Curatoribus Regni suis intercessionalibus impetret ipsi Augmentum salarij.

Concluditur utrumque Domino Licentiato concedendum.

d. 18. Martij

itidem in Aedibus Magn. Dn. Rectoris.

1. Repetit Magn. Dn. Rector se voluisse quidem convenire Raspium, sed non fuisse domi, Nondum igitur se certo scire, an possit residua ex demtis pro 2 Mensibus pecunia sufficere sumtibus initio in aedificium impendendis.

Petit certi, quid concludi, an pro uno saltem, vel pro duobus eroganda sit Studiosis pecunia.

Cum periclitetur Aedificij, concluditur: In unum mensem saltem subministrandam est studiosis ex pecunia aedificio deputata. Ex ducentis a thaleris, qui ad Magn. Dn. Rectorem asservantur, posse M[agnificum] Dn. Rectorem studiosis se qui forte in morbum incidant aliquod impertire.

2. Conclusum etiam de supellectile lignea in Aedibus Academicis asservata, quod cum Academiae non fuerit vendita a Rhawerding, Dn. Sternhelm, cui vendita tamen, restituatur.

[11;6v] 3. Producit literas Dn. M.Johannis Eri, quibus petit, ut Senatus Academicus Ill. Domino Generali in memoriam revocet Actionem, quam intenderint contra Michel Jeremießohn, a quo in via publica vim passus fuerit cum Michaele Döpken.

Conclusum: Quia alias apud Ill. Dn. Generalem quaedam sint agenda, etiam illius futurum mentionem.

4. Repetit M[agnificus] Dn. Rector, quae heri in Causa contra Pegium fuerint acta. Et cum de contumacia sit jam convictus Pegius, rogat pro concludenda Actione sententias, Dnn. Professores conferant.

1640: 17. – 18. märts, Suur konsistoorium

4. Kõrgeauline hr. rektor teatab, et hr. lic. Schomerus oli palunud tal lubada ära kodumaale minna akadeemia senati loal. Ka palus ta veel abi vahendamisel Tema hiilguse hr. kindrali juures, et see paluks edaspidi oma vahendajate kaudu Tema hiilguse kuninga eestkostjatelt tema palga tõstmist.

Otsustatakse hr. litsendiaadile võimaldada mõlemat.

18. märtsil

niisamuti kõrgeaulise hr. rektori majas

1. Rektor kordab, et ta tahtis kokku saada Raspiusega, aga seda polnud kodus. Niisiis ei tea ta veel kindlalt, kas kahe kuu eest saadajäänud rahast piisab vajalikeks kulutusteks hoone peale.

Ta palub nõu, kuidas otsustada, kas üliõpilastele tuleb raha välja maksta vähemalt ühe või kahe [kuu] ulatuses.

Kui arutatakse majaraha, otsustatakse, et üliõpilastele võiks loovutada maja jaoks määratud rahast ühe kuu jao. Kõrgeaulisele hr. rektorile hoiule antud kaheksajast taalrist võiks kõrgeauline hr. rektor anda midagi ootamatult haigestunud üliõpilastele.

2. Otsustatakse ka akadeemia majas hoitav puust sisustus tagasi anda, kuna Rhawerding ei müünud seda akadeemiale, vaid see müüdi siiski hr. Sternhelmile.

3. Ta esitab hr. mag. Johannes Erici kirja, milles too palub, et akadeemia senat tuletaks Tema hiilgusele hr. kindralile meelde hagi, mida ta algatas Michael Jeremiasoni vastu, kes oli talle koos Michael Döpkeniga avalikus kohas kallale tulnud.

Otsus: kuna Tema hiilguse hr. kindrali juures on ka muud arutada, siis mainida talle samuti seda.

4. Kõrgeauline hr. rektor kordab, mida arutati eile kohtuasjas Pegiuse vastu. Ja kuna tõrksuse eest on Pegius juba süüdi, palub ta, et professorid teeksid kohtuasja otsustamiseks ettepanekud.

[---]*

Vocato Pegio in memoriam revocat hesternam Petitionem et Responsum de istis Conditionibus praescit.

Respondet Pegius se explorata re a Domino Affine suo Russio audiisse. Weitläufigkeit zu verhüten und freundschaft zu erhalten, hette er sich gegen Schlechtern erbeten. 1) Wann ihm etwa, Schlechtern, in seinem hause ein degen gefiele, solte im solcher unversagt seyn; 2) Wolte er auch das Balbier lohn wol richtig machen; 3) Weil sich Schlechter beklaget, Es were ihm gleichwol von Pegio zu viel geschehen etc., were deßwegen billich, daß ihm Pegius erst die hand gebe, darauff hette er geantwortet, Sie wolten das wol im Weinkeller vertragen. Diese seines H. Schwagers Einwilligung hielte er in ehren, wolte auch solche conditiones wol eingehen, doch nicht, alß ob er sich damit solte schuldig geben, denn Er sonst von Schlechtern sich laediret befünde.

Slechther antwortet, es seyn ihm solche conditiones ultro von H. Rußen angeboten, auch promittiret, daß ihm Pegius abbitten solte, wo und wenn es ihm, Schlechtern, gefiele. Deßelbe wolte Er auch wol mit H. Balccii schriftlich zeugniß erweisen.

Cum abijisset Schlechterus petitem a Dn. Balccio Testimoniales, statim reddijt et Sen[atui] Academico nunciavit, Dn. Russium praesente Dn. Balccio in foro sibi pollicitum, qvod conditionibus a se antea oblatis sit satisfactorus, Ipso etiam Dn. Russio jubente Pegium statim secum in gratiam redijse. Qvam transactionem Senatus Acad[emicus] etiam ratam habet.

Decisio.

In causa Schlechteri contra Pegium, Kamnitium et Ericum Olai omni-[11;7] bus bene examinatis decernitur: Ut conditionibus initis satisfaciatur // Pegius. Et cum praeterea non uno modo contra Constitutiones Academicas contumax fuerit, et vel hinc etiam merito quidem poena perjuri et Exclusionis affici deberet, hac vice tamen rigor juris eatenus mitigatur, ut Pegius vel Carcerem ad tres septimanas ingrediatur, vel illum viginti imperialibus redimat.

---

* Durchgestrichen 2 Zeilen; teilweise unlesbar: R. M. Sal. Matthiae censet, [---] vice destitutur carcere Academiae, injungendum esse multam 50 Imperialium.

1640: 18. märts, Suur konsistoorium

Kohalekutsutud Pegiusele tuletab ta meelde eilset palvet ja tahab vastust noile tingimustele.

Pegius vastab, et ta sai asjast teada oma sugulaselt hr. Russelt. Teda oli palutud sekeldustest hoiduda ning Schlechteri vastu sõbralikkust üles näidata. 1) Kui talle, Schlechterile, peaks tema majas ehk mõni mõök meeldima, ei peaks talle sellest ära öeldama. 2) Ta tahaks küll ka balbiirile maksitava tasumise ära õiendada. 3) Kuna Schlechter kaebab, et Pegius on talle niipalju halba teinud jne., oleks seepärast õiglane, et Pegius talle esimesena käe annaks, millele olevat ta vastanud, et nad võiksid küll veinikeldris ära leppida. Seda oma õemehe nõusolekut ta respektteeris, tahtis ta ka selle tingimused vastu võtta, kuid mitte nii, et ta peaks süüdlaseks jääma, kuna ta midu leiab, et Schlechter on teda solvanud.

Schlechter vastab, et talle pakkus need tingimused vabatahtlikult hr. Russe, kes oli lubanud, et Pegius palub talt andestust, kus ja millal seda tema, Schlechter, sooviks. Ta võiks tuua tõenduseks ka hr. Balcciusse kirjaliku tunnistuse.

Kui Schlechter lahkus, et hr. Balcciuselt tunnistust paluda, ja kohe tagasi tuli ning akadeemia senatile teatas, et hr. Russius lubas talle hr. Balcciusse juuresolekul kohtus, et on nõus tema poolt varem esitatud tingimustega, just hr. Russiuse palvel lepib ta Pegiusega kohe ära. Seda kokkulepet peab akadeemia senat ka õiglaseks.

Kokkulepe

Schlechteri kohtuasjas Pegiuse, Kamnitziusse ja Ericus Olai vastu otsustatakse põhjaliku ülekuulamise järel, et Pegius on nõus esitatud tingimustega. Kui ta edaspidi jälle mingil viisil akadeemia põhiseadust rikub, siis peab ta saama teenitud karistuse vandemurdmise eest ja välja heidetama. Seekord aga pehmendatakse karmi seadust nii, et Pegius istub kolm nädalat kartseris või maksab talle kakskümmend riigitaalrit.

1640: 18. – 28. März, Das grosse Konsistorium

Camnitium autem quod attinet, licet ille in caussa Principali non sit particeps tamen ut contumaciae reus octiduano Carcere merito punietur.

Ericus denique quia et principalis delicti et contumaciae satis est convictus, Beneficio regio privatur.

d. 28. Martij.

1. Pego inunctum est, ut intra hunc et proximum ab instante Paschatos festo diem aut solvat mulctam aut carcerem ingrediatur. Interim Arrestum ipsi est impositum, ne prius ex urbe discedat, quam alterutrum praestiterit.

2. Rationes Quaestoris et Praefecti producuntur a Magn. Domino Rectore, quas Rev. Dn. L. Schomerus examinandus recipit Catalogos etiam stipendiatorum in singulos menses se expediturum, quantum fieri possit, pollicetur.

3. Magn. Dn. Rector vocatum Raspium rogat, ut sententiam suam exponat de fabris et lignarijs et murarijs conducendis. Eius consilio aestimatur consultius, ut Revalia accersantur fabri lignarij, idque per missas ad Senatum vel Camerarios literas.

Decernuntur literae ad Senatum Revaliensem, quibus petantur ab ipsis quatuor fabri illi, quibus nuper Civitas fuerit usu in ponte conficiendo.

4. Bornaeus cum hactenus semper petierit coram toto Senatu querelam contra Andream Pedellum proponere, monetur a Magn. Dn. Rectore, ut id faciat.

Conqueritur inter alia, quod a Famulo dictus sit indignus, qui cum honestis hominibus conversaretur, nedum cibum aut potum caperet. Item triplicem esse eum mendacem. Eaque extare in Protocollo Academico scripta. Contra Andreas dicit, Bornaeum exposuisse Equum venalem, quaesivisse se pretium: Respondisse Bornaeum: Tibi satis est pecuniae, nam non solum evectus es in supremam classem, sed etiam subtrahis aliorum stipendia, meum enim retinuisti etc. Tum se respondisse: Hoc nunquam probatis. Et nisi probes, ut non potes probare vel triplicem te mendacem voco. Contra Bornaeum regessisse: Sapius hoc jam probatum coram Magn. Dn. Rectore, sed sibi non administratam fuisse justitiam et se delaturum non solum ipsum Andream, sed et omnes Professores ad Magnificentissimum Dn. Cancellarium.

1640: 18. – 28. märts, Suur konsistoorium

Mis puutub aga Kamnitziusse, siis, olgugi et ta polnud peasüüs kaasosaline, saab ta siiski teenitud karistuse süüdlasena tõrksuses — kaheksa päeva kartserit.

Ericus jäetakse ilma kuninglikust toetusest, kuna süü on piisavalt tõestatud nii põhiteo kui tõrksuse osas.

28. märtsil

1. Pegiust kohustati maksuma ajavahemikus tänasest kuni saabuva lihavõttepüha päevani kas trahvi või minema kartserisse. Vahepeal võeti ta vahi alla, et ta varem linnast ei lahkuku, kui emba-kumba on teinud.

2. Kõrgeauline hr. rektor esitab kvestori ja valitseja arved, mida auväärne hr. lic. Schomerus võtab ülekontrollimiseks. Ta lubab ka iga kuu koostada stipendiaatide nimekirjad, niipalju kui teha saab.

3. Kõrgeauline hr. rektor palub kohalekutsutud Raspiusel öelda oma arvamus seppade, puuseppade ja müürseppade palkamise kohta. Selle nõuandel peetakse kõige arukamaks kutsuda puuseppi Tallinnast ja seda kirja teel [Tallinna] raele või kammeriirile.

Otsustati kirjutada kiri Tallinna raele, milles palutakse neilt nelja seppa, keda linn oli äsja silla ehitamisel kasutanud.

4. Kõrgeauline hr. rektor meenutas Bornaeusele, kes enne tihti oli üritanud kogu senati ees esitada kaebust pedell Andrease vastu, et ta seda teeks.

Muu hulgas kaebas ta, et pedell nimetas teda väärituks, kes suhtleb lugupeetud inimestega, rääkimata söögist või joogist, mis ta võtab. Ta nimetab teda ka kolmekordseks valetajaks. Ja see on ka akadeemia protokollis kirjas. Andreas ütleb vastu, et Bornaeus pakkus hobust müügiks, tema küsis hinda, Bornaeus vastas: sul on küllalt raha, sest sa oled ju tõstetud ülemuste klassi, lisaks rabasid ka teiste stipendiumid ära. Igatahes minu oma jätsid endale jne. Selle peale ta vastas: seda ei tõesta te mitte kunagi. Ja kui sa ei tõesta, et sa ei saa tõestada — nimetan sind kasvõi kolmekordseks valetajaks. Bornaeus väitis vastu: targem oleks seda tõestada kõrgeaulise hr. rektori juures, kuid tema suhtes ei talitunud õiglaselt ja ta kavatses kaevata kõrgeaulisemale hr. kantslerile mitte ainult Andrease, vaid ka kõigi professorite peale.

1640: 28. März – 21. Mai, Das grosse Konsistorium

Omnia negat Bornaeus, praeter hoc, quod eqvum venalem exposuerit. Literas insuper Andreas producit a Pastore zu Ecks [Nicolao Bagge] subscriptas quae testantur de calumnijs quas Bornaeus effutierit in studiosos, cumprimis famulos,⁵⁹ sed omnia negat.

[11;7v] Decretum: Quia Johannes Bornaeus nec subtractionem pecuniae nec injurias probare potuit, sed ipse potius calumniarum et scommatum in studiosos effusorum convictus est propter illa ad carcerem per octiduum condemnatur.

Sub poenae etiam gravioris comminatione ipsi injungitur, ut deinceps a calumnijs desistat at statim cum Andrea in gratiam redeat.

d. 16. April[is]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris.

Magn. Dn. Rector producit Literas Quaestoris et Praefecti, quibus praelectis, quaerit, cum pecuniae allatae summa longe minor sit quam sibi promiserint Dnn. Professores, ut vix etiam possit exsolvendis mutuo sumtis pecunijs et pro Mense Aprili in Studiosos distribuendis sufficere, quid consilij, ut et ipsi aliquid possint accipere.

Conclusum: Expectandum esse adventum Camerarij et mittendum deinde Famulum, qui frumenta Narvae divendi curet. Distributi interim sunt in Dnn. Professores ex allata summa 128 Rthr, qui refundentur ex pecunia quam dabunt frumenta vendita.

21. Maij Anno 1640

in aedibus Mag. Dn. R[ectoris].

Magnificus Dn. Rector proponit, quod Dn. Nicolaus Nötebech proxime resignaverit officio, quodque illa resignatio sit recepta. Et proinde jam deliberandum de novo Quaestore. Concluditur, quod Dn. Oloff Benedicti sit eligendus. Nova instructio ei danda, et de novo sit juramento obligandus.

1640: 28. märts – 21. mai, Suur konsistoorium

Bornaeus eitab kõike, välja arvatud seda, et ta oli hobust müügiks pakkunud. Andreas esitab lisaks Äksi pastori [Nicolaus Bagge] poolt alla kirjutatud kirja, milles tõendatakse laimujuttu, mida Bornaeus oli ajanud üliõpilaste, esmajoones pedellide kohta.⁵⁹ Ometi eitab ta kõike.

Otsus: kuna Johannes Bornaeus ei suutnud tõestada ei raha kõrvaletoimetamist ega solvangut, vaid oli pigem ise süüdi laimujuttudes ja pilgetes üliõpilaste kohta, mõistetakse ta kaheksaks päevaks kartserisse.

Teda kohustatakse veelgi suurema karistuse ähvardusel kohemaid laimujuttudest lahti ütleva ja Andreasega ära leppima.

16. aprillil

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeauline hr. rektor esitab kvestori ja valitseja kirjad ning küsib pärast ettelugemist, millist nõu võiksid nad talle anda, sest kokkutoodud rahasumma oli kaugelt väiksem, kui talle hr. professorid lubasid, nõnda et hädavaevu piisab raha laenuvõla äramaksmiseks ning üliõpilastele aprillikuu tasu väljajagamiseks.

Otsus: tuleb oodata kammeriiri saabumist ning seejärel saata pedell, kes teravilja Narvas osade kaupa ära müüks. Seniks jaotati professorite vahel ära kokkukogutud 128 riigitaalri suurune summa, mis saadi teravilja müügist tulnud rahast.

21. mail 1640

kõrgeaulise hr. rektori majas

Kõrgeauline hr. rektor esitab, et hr. Nicolaus Nötebech astus hiljaaegu ametist tagasi ning tema tagasiastumisega oldi nõus. Seetõttu tuleb nüüd arutada uue kvestori küsimust. Otsustatakse valida hr. Oloff Benedicti. Talle tuleb anda uus juhend ja ta peab andma vandetootuse uue juhendi järgi.

1640: 21. Mai – 1. Juni, Das grosse Konsistorium

2. Proponit Mag. Dn. R[ector]: Quid concludendum sit de frumento, quod debetur in salarium de 1. Julij An[ni] 1639 ad 1. Jan[uarium] An[ni] 1640? Concluditur, quod cum frumentum jam precio, in Resolutione a S. Reg. Maj. data, constituto, divendi nequeat, quod hac vice frumentum singulis Dn. Professoribus expetentibus sit assignandum et ad Dn. Quaestorem sit scribendum, ut juxta Regulam Societatis, singulis pro rata frumentum singularum specierum detur.

3. Quaerit Mag[nificus] Dn. Rector, quinam sint jam mittendi Narvam? Concluditur Rev. et Nob[ilissimum] Dn. D. Virginium, ut e Facultate Theologica, cui prima jam inspectio debetur, mittendum esse et a Dn. Inspectoribus extra Academiam unum esse adjungendum.

4. Unde sumptus itineris? Respondetur: e fisco Academiae.

[11;8]

d. 30. Maii

in aedib[us] Dn. ProRectoris D. Virginii.

Proponit Magn. Dn. Rector praesente Dn. Olao Bengdsohn in locum Dn. Quaestoris Nicolai Notbeck ipsum esse electum, offerri etiam ipsi istud officium, hac tamen conditione, si Instructionem conceptam se fideliter servaturum sub juramento praescripto polliceatur. Petit ille sibi dare Instructionem domi perlegendam, si quid forte posset adhuc inseri Academiae profuturum. Concessum et transactio ad futurum d[iem] Lunae seu 1. Junii dilata.

1. Junii

ibid[em].

H. Oluff Bengdsohn Gad declarationem petiit punctorum nonnullorum in Instructione positorum, alß ad 1mum (Senatui Academico schuldigen Gehorsam zu leisten) approbat si Conjunctim intelligendum non devisim. Et conceditur prius.

1640: 21. mai – 1. juuni, Suur konsistoorium

2. Kõrgeauline hr. rektor esitab, mida peab otsustama teravilja kohta, mis on palkadeks võlgu 1. juulist 1639 kuni 1. jaanuarini 1640. Otsustatakse, et kuna vilja ei saa selle hinnaga ära müüa, mis on kehtestatud T.K.M. otsusega, siis selle asemel tuleb vili määrata kõikidele härradele professoritele, kes seda taotlevad, ka hr. kvestorile tuleb kirjutada, et vastavalt kolleegiumi juhtnõõrile antagu igauhele igat liiki teravilja arvestuse järgi.

3. Kõrgeauline hr. rektor küsib, keda peaks nüüd Narvasse saatma. Otsustatakse saata auväärne ja lugupeetud hr. dr. Virginius teoloogiateaduskonnast, kelle ülesandeks oli juba esimene inspekteerimine, ja et väljastpoolt akadeemiat tuleb inspektorite hulgast üks juurde anda.

4. Millest tasuda sõidukulud? Vastatakse, et akadeemia kassast.

30. mail

hr. prorektori dr. Virginiuse majas

Kõrgeauline hr. rektor teeb hr. Olaus Bengdsohni juuresolekul ettepaneku valida tema kvestoriks hr. Nicolaus Notbecki asemele. Seda kohta pakutakse talle aga tingimusel, et ta töotaks ustavalt järgida koostatud juhendit vastavalt ette kirjutatud vandele. Too palub endale juhendit koju läbilugemiseks, et võiks ehk lisada midagi kasulikku akadeemiaale. Lubati ka lepingu sõlmimine tulevaks esmaspäevaks ehk 1. juuniks edasi lükata.

1. juunil

sealsamas.

Hr. Oluff Bengdsohn Gad palub mõne juhendipunkti selgitamist, nagu esimest (akadeemia senatile kohustusliku kuulekuse otsustamine), mille kiidab heaks, kui seda koos, mitte jagatuna mõista. Seda võimaldatakse.

1640: 1. Juni – 6. Juli, Das grosse Konsistorium

Ad 2. Art[iculum]. Die Bawren nicht zu beschweren. Excipit, daß wann in Academischen Sachen zu reisen, die Bawren schüßen müßen. R[esponditur] affirmative.

Ad 3. consentit.

Ad 4 item.

Ad 5. excipit: Er wiße nicht, daß itzt schon ein Kleht gebawet sey. Jedoch ists auch von denen zu verstehen, die da möchten künfftig gebawet werden.

Ad 6. consentit, Nur allein, daß der Amtmann fleißig nachforsche, wo sie zu finden seyn.

Ad 7. excipit, daß die Kauffleute gemeiniglich allda Kupffergeld stehen haben. R[espondet:] Si sint qvi in moneta cuprea velint solvere, prius id significandum Senatui Academico.

Ad 8. consentit.

Ad 9. item.

Ad 10. consentit, wann es nur fallen kan.

Ad 11, 12 et 13. consentit.

Hinc solemniter se Juramento obstrinxit, qvo facto fausta quaevis ipsi precati sunt Domini Professores.

d. 6. Julii

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris.

Dn. D. Virginius et Dn. D. Ludenius referunt Responsum Ill. Domini Generalis, videl[icet].

ad punctum 1. de Donatione domus ex qua Collegium reparandum, Promisisse Dn. Generalem Promotoriales ad Ser[enissimum] R[egiam] Maj[estatem] quae ut a Dn. Secretario status concipiantur, sit admonendus.

2. de eroganda pecunia in aedificium Academicum impendenda: Sibi [11;8v] numquam // in animo fuisse, ut illa pecunia ex Regia Camera supeditaretur, sed ex salarijs vacantium Professorum.

1640: 1. juuni – 6. juuli, Suur konsistoorium

2. artikli kohta. Talupoegi mitte koormata. Erandiks oleks, et kui akadeemia asjaajamistel on vaja sinna sõita, olgu talupoegadel küüdikohustus. Vastatakse jaatavalt.

3. kohta nõustub.

4. kohta sedasama.

5. kohta märgib, ta ei tea, et seal oleks nüüd juba ait ehitatud. Ometi võib ka nii mõista, et seal võiks tulevikus ehitada.

6.-ga nõustub vaid siis, kui valitseja hoolikalt järele uuriks, kus neid leida võiks.

7.-t toetab, et seal kõik kaupmehed vaskrahaga kaupleksid. Ta vastab, et kui leidub neid, kes sooviksid vaskrahas maksta, tuleks sellest enne akadeemia senatile teada anda.

8.-ga on nõus.

9. kohta sama.

10.-ga on nõus, kui see vaid juhtuda võib.

11., 12. ja 13.-ga on nõus.

Seepeale sidus ta end pühaliku vandega, mispeale härrad professorid soovisid talle kõike head.

6. juulil

kõrgeaulise hr. rektori majas

Hr. dr. Virginius ja hr. dr. Ludenius kannavad ette hr. kindrali vastuse, nimelt:

1. punkti, majaannetuste kohta, millest taastatakse kolleegium. Tuleb meelde tuletada, et härra kindral lubas Tema hiilgusele Kuninglikule Majesteedile promotoriaalkirja, millega hr. sekretäri kaudu selgitatakse seisukorda.

2. Akadeemia hoone jaoks kulutatava raha muretsemisest. Ta pole mitte kunagi arvanud, et see raha peaks tulema kuninglikust riigikassast ja mitte vakantsete professorikohtade palkadest.

1640: 6. Juli – 17. August, Das grosse Konsistorium

3. In Puncto Acissae, Sive a Magn. Dn. Rectore (qui deinde referat ad deputatos) petatur Schedula sive ab Officiarijs regijs, perinde esse. Sed cum Senatus oppidanus petierit, ut ne concederetur Dnn. Professoribus coctam cerevisiam vendere idque sibi aequum videatur, consultum esse, ut Senatus Academicus serio injungat membris suis, ne id deinceps fiat et ne per Executionem necessariam infringantur Privilegia Academica.

Hinc conclusum: Qvod Dnn. Professores omnes et singuli abstinebunt a venditione cerevisiae, donec a S.R.M. et Academia Upsaliensi⁶⁰ aliud accesserint responsum, Qvi secus fecerit, omni cerevisia mulctabitur, quam illa vice coxit vendendam. Eiusque pretium cedet fisco Academico.

d. 17. Augusti

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris in Senatu Academico.

[Magn. Dn. Rector ex Ingria Redux iuxta Capita Instructionis refert, quid expeditur cum Dn. Collega D. Virginio.*

Ad 1. Redditas Dn. Gubernatori literas, quibus et impetratus fuerit Translator Johannes Roxolanus.

2. Id documenta allata demonstrabunt.

3. Rationes redidit Praefectus tandem 11. Augusti, qvod docet Chirographum H. Clauß Notbecks.

4. Injunctum hoc novo Quaestori Dn. Olao Bengdson data Instructione concepta.

5. Confessus est Praefectus tantum et amplius restare, sed salarium suum et alia inde fuisse demta et ex Pogosta Sumojitica (Samoysche Post) restare 1400 Dlr. Interim tamen extorti fuerunt ipsi 800 Dr. qvis sunt transportati.

---

* In die eckigen Klammern gesetzte Sätze sind gestrichen.

1640: 6. juuli – 17. august, Suur konsistoorium

3. Aktsiisi kohta on nõnda, et palutakse tõend kas kõrgeauliselt härra rektorilt (kes seejärel teataks saadikutele) või kuninga ametnikelt. Ent kuna linnaraad palus, et hr. professoritel ei lubataks müüa pruulitud õlut ja see näib talle õiglane, otsustati, et akadeemia senat paneb oma liikmetele karmi kohustuse, et seda edaspidi ei toimuks ja et sellega seotud karistus ei kitsendaks akadeemilisi privileege.

Seepeale otsus: et eranditult kõik härrad professorid hoiduksid õlle müümisest seni, kuni nad T.K.M.-lt ja Uppsala akadeemialt ei saa teistsugust vastust.⁶⁰ Kes vastupidiselt toimib, sellelt konfiskeeritakse kogu õlu, mida ta müügiks pruulis. Raha selle eest läheb akadeemia kassasse.

17. augustil

kõrgeaulise hr. rektori majas akadeemia senatis

[---]*

Ingerimaalt tagasi pöördunud kõrgeauline hr. rektor kannab ette vastavalt juhendi punktidele, mida ta koos hr. kolleegi dr. Virginiusega korda ajas:

1. Toimetasid hr. kubernerile kirja, milles paluti tõlgiks Johannes Roxolanust.

2. Seda tõendavad esitatud dokumendid.

3. Valitseja andis lõppeks arved üle 11. augustil, mida näitab Claus Nottbecki allkiri.

4. See tehti ülesandeks uuele kvestorile hr. Olaus Bengdsonile vastavalt koostatud juhendile.

5. Valitseja tunnistas, et seda jääb ka rohkem üle, kuid tema palk ja muu on sellest maha arvatud ja Samoiski pogostist jääb üle 1400 riigitaalrit, vahepeal on tal aga kätte saadud 800 taalrit, mis ära veeti.

---

* Lõigud 1–7 maha tõmmatud.

1640: 17. – 28. August, Das grosse Konsistorium

6. Ranthan Lubecensi cuidam mercatori vendidit pisa pro 22 RDhr majori videlicet pretio, quam petierit* Universitas. Item alia frumenta longe majori pretio vendidit, quam a Praefecto fuerit in rationibus adductum. Aeqvum videri qvandam pro locata opera Ranthani dari compensationem.

7. Nondum vendita est polenta, potest autem si fieri debeat 4 thaleris.]

8. Speciatim referent ad singula Puncta Dnn. delegati, idque in scriptis.

Interea

Cum insignis deprehendatur dolus in Praefecto, qui Cognitioni caussae reservabitur,⁶¹ Conclusum: 1) Hunc Frantz Pfalern esse removendum, 2) Substituendum esse Heinrich Ranthan, cum antea is fidem suam probaverit Academiae. Itaque literas scribendas ad illum ut accedat et iuramentum praestet Academiae.

[11;9]

d. 28. Augusti

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris in Senatu Academico.

1. Qvidam Studiosi qveruntur de gravissima injuria a Dn. Castellani filiis sibi nudius tertius absque ulla causa illata, petuntque aut sibi hic judicium administrari, aut literis datis id Illustri Dn. Generalis indicari.⁶²

Conclusum: Studiosi monentur supplicem libellum ad Vener[andum] Sen[atam] Academicum dare, qvi postea literas una mittet ad Ill. Dn. Generalem. Testimonium etiam Chirurghi (Gerichtszettel) jubentur petere.

2. Producuntur et leguntur literae missae ab Henrico Ranthan.⁶³

---

* Ursprünglich: voluerit

1640: 17. – 28. august, Suur konsistoorium

6. Ranthan müüs maha kellegi Lüübeki kaupmehe herneid 22 riigitaalri eest, ilmselt kõrgema hinna eest, kui ülikool tahtis*. Ka muu teravilja müüs ta palju kõrgema hinnaga, kui valitseja oli arvetes esitanud. Näib olevat õiglane, et Ranthanile antaks nähtud vaeva eest mingi hüvitus.

7. Odrakruupe pole veel müüdüd, see on aga võimalik, kui peaks saama 4 taalri eest.

8. Ükshaaval kannavad saadikud kõikide punktide kohta ette ja see on kirjas.

Vahepeal

Kuna valitseja puhul avastatakse ilmne pettus, jäetakse ta asja uurimiseks kohale.⁶¹ Otsustati 1) see Franz Pfaler tuleb ametist tagandada, 2) ta kohale tuleb panna Heinrich Ranthan, kuna ta on varem tõendanud oma ustavust akadeemiale. Niisiis peab talle kirjutama, et ta tuleks ja annaks akadeemiale vande.

28. augustil

kõrgeaulise hr. rektori majas akadeemia senatis

1. Mõned üliõpilased kaebavad, et hr. linnusepealiku [Fabian Wrangeli] pojad olid tunaeile neid ilma mingi põhjusega rängalt solvanud ja paluvad, et siin nende puhul kohtumõistmine läbi viidaks või teha kiri ja see Tema hiilgusele hr. kindralile esitada.⁶²

Otsus: üliõpilasi manitsetakse esitama palvekiri auväärsele akadeemia senatile, kes hiljem saadaks kirjad koos Tema hiilgusele hr. kindralile. Samuti kästakse kirurgilt tuua tunnistus (kohtutõend).

2. Tuuakse välja ja loetakse ette Henricus Ranthani saadetud kiri.⁶³

---

* algselt: soovis

**1640: 28. August – 5. September,
Das grosse Konsistorium**

3. Proponit Magn. Dn. Rector de surrogandis Professoribus in locum eorum, qui jam discesserunt aut discessuri sunt. Nam et Dn. Davidem Riccius vocatum ad Professorem Arithmeticam et Geometricam non rescripsisse hactenus et Dn. M. Salomonem hodie Ebraeae et Graecae Professioni renunciassse. Politices et Historiarum Professorem promississe Reg[iam] Maj[estatem], Astronomiae autem expectari cum Dn. Schomero.

Concluditur Dominis Professoribus Philosophiae incumbere, ut dispi-
ciant de vocandis aliis.

4. Producit Magn. Dn. Rector Rationes Raspii, indeque refert, quantum adhuc restet pecuniae.

Conclusum: Qvod hinc debeant exsolvi Dn. Consuli Nic[olao] Teschen 300 Dhr, Raspio vero 150 Dhr.

5. Sep[tembris] An[no] 1640.

1. Cum Dn. David Riccius ante biennium vocatus ad professionem inferiorum Mathematicum non veniat, nec quid ad vocatorias respondeat, Conclusum est, ne studiosa juvenus damnum patiat, alium ex Universitati Regiomontana esse vocandum,⁶⁴ Et cum neminem noverimus, ad Mag. Dn. Rectorem venerandumque Senatam Academicum esse scribendum & rogandum, ut quendam juvenem Virum doctissimum ad nos mittant. Et Ill. Dn. Generali hanc rem per literas esse manifestandam & humiliter rogandam, ut si ita visum transmissae literae in Borussiam transferantur & certum responsum habeamus.

2. Cum Rev[erendus] et Clariss[imus] Dn. M. Salomon Matthiae a nobis discessum meditetur & e re sit Universitatis ut nobiscum maneat, Mag. Dn. Rector & Senatus Academicus conclusit ad Ill. & Mag. Dn. Academiae Cancellarium literas esse mittendas & rogandum, ut cum Ampliss[imo] Senatu Revaliensi agat, nobiscum manere quo possit. Antequam vero literae conscribantur e re fore Universitatis, ut Academia det Reversales eius tenoris, si a Mag. Dn. Cancellario non dimittatur, quod Deo annuente, certe sit nobiscum mansurus.⁶⁵

Ego M. Salomon me mansurum promitto, si Magnificentis[simus] Dn. Cancellarius honestam a Senatu Revaliens ime dimissionem impetravit.

**1640: 28. august – 5. september,
Suur konsistoorium**

3. Kõrgeauline hr. rektor teeb ettepaneku valida juba lahkunud ja lahkuda kavatsevate professorite asemele uued. Ka aritmeetika- ja geometriaprofessoriks kutsutud hr. David Riccius ei ole seniajani kirjalikult vastanud ning täna ütles hr. mag. Salomon Matthiae ära heebrea ja kreeka keele professori kohast. K.M. lubas poliitika- ja ajalooprofessori koha, astronoomiaprofessoriks on oodata hr. Schomerust.

Otsustatakse härradele filosoofiaprofessoritele peale käia, et need kaaluksid läbi teiste kutsumise.

4. Kõrgeauline hr. rektor esitab Raspiuse arved ja annab teada, kui palju jääb raha praeguseni üle.

Otsus: et sellest peavad nad ära maksma võla hr. bürgermeister Nicolaus Teschenile 300 taalrit, Raspiusele aga 150 taalrit.

5. septembril 1640. a.

1. Kuna kahe aasta eest elementaararvemaatika professori kohale kutsutud hr. David Riccius ei ole tulnud ega vastanud midagi kutsele, otsustatakse Königsbergi Ülikoolist keegi teine kutsuda, et õppiv noorsugu ei peaks kannatama. Ja kuna me kedagi ei tunne, tuleks kirjutada kõrgeaulisele hr. rektorile ja auväärsele akadeemia senatile ning paluda meile saata mõni noor õpetatud mees.⁶⁴ Ja Tema hiilgusele hr. kindralile tuleks see asi kirja teel teatavaks teha ning paluda alandlikult, et kui nii sobib, siis toimetada saadetud kiri Preisimaale edasi ning me peaksime saama kindla vastuse.

2. Kuna auväärne ja lugupeetud hr. mag. Salomon Matthiae kavatseb meilt lahkuda, kuid ülikooli huvides oleks, et ta meile edasi jääks, otsustas kõrgeauline hr. rektor ja akadeemia senat saata Tema hiilgusele kõrgeaulisele hr. akadeemia kantslerile kirja ning paluda, et ta meile edasi võiks jääda, kui arutab asja austatud Tallinna raega. Enne aga kui kiri kirjutatakse, oleks tulevikus ülikooli huvides, kui akadeemia annaks sellesisulise kinnituskirja, et ta kindlalt meie juurde jääks, kui teda kõrgeauline hr. kantsler ametist ei vabasta,⁶⁵ milles olgu Jumal abiks.

Mina, mag. Salomon, töotan jääda, kui kõrgeauline hr. kantsler paluks Tallinna raelt minu väarikat vabakslaskmist.

**1640: 10. September – 26. Oktober,
Das grosse Konsistorium**

[11;9v]

d. 10. Septemb[ris]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris.

H. Heinrich Ranthan vocatus antea huc literis Academiae, accessit ad Praefecturam suscipiendam. Proponitur ergo ipsi Instructio Praefecti a Magn. Dn. Rectore, quam approbatus et juramentum se habiturum promittit.

die 11. Sept[embris]

in aedibus Mag. Dn. Rectoris hora 10 mat[utina].

H. Heinrich Ranthan juramento sese Academiae solenniter obstrinxit & in praefectum bonorum Ingriae assumptus est.

d. 26. Octob[ris]

in aedib[us] Magn. Dn. Rectoris h[ora] 9 mat[utina]

Proponit Magn. Dn. Rector causam convocationis esse huius, quod instert Kalendae Novembris, mutationi Rectoratus destinatae. Proinde gratijs Deo et Dnn. Collegijs actis, petit ut votis suis Domini Collegae Successorem sibi nominent.

Dn. M. Salomon Matthiae gratijs itidem Deo et Magn. Dn. Rectori peractis, quia 2dum Constitutiones Academicas ad Facultatem Medicam Rectoratus Officium devolvatur, votum suum dat Dn. D. Belovio, cum unicus ille jam in ea Facultate sit, ipsique fausta auspicia magistratus precatur. Idem facit Dn. M. Michael Savonius.

Et Dn. D. Ludenius.

Et Dn. D. And[reas] Virginius.

**1640: 10. september – 26. oktoober,
Suur konsistoorium**

10. septembril

kõrgeaulise hr. rektori majas

Akadeemia kirjaga siia juba varem kutsutud hr. Heinrich Ranthan tuli valitsejakohta vastu võtma. Niisiis esitas kõrgeauline hr. rektor talle valitseja eeskirja, mille see heaks kiitis ning lubas vandetöötuse anda.

11. septembril

kõrgeaulise hr. rektori majas kell 10 hommikul

Hr. Heinrich Ranthan seob end pühaliku vandeandmise läbi akadeemiaga ning saab endale Ingerimaa mõisate valitsemise.

26. oktoobril

kõrgeaulise hr. rektori majas kl. 9 hommikul

Kõrgeauline hr. rektor esitab selle kokkukutsumise põhjuseks selle, et lähenevad novembrikalendid [s.o. 1. november], kui on määratud rektori-
ameti vahetus. Seetõttu tänab ta Jumalat ja härrasid kolleege ning palub, et härrad kolleegid oma häälega talle järeltulija nimetaksid.

Hr. mag. Salomon Matthiae tänab samuti Jumalat ning rektorit, kuna vastavalt akadeemia põhimääruse järgi on rektori-
ameti järjekord arstiteaduskonnal, ta annab oma hääle hr. dr. Beloviusesele, sest tema on veel ain-
sana selles teaduskonnas ning soovib talle õnne ametisseastumise puhul. Sedasama teevad hr. mag. Michael Savonius,

hr. dr. Ludenius

ning hr. dr. Andreas Virginus.

1640: 26. Oktober, Das grosse Konsistorium

1641: 19. April

Qvorum suffragijs et suum addit calculum Dn. D. Heinr[icus] Heinius. Dn. D. Belovius respondet, licet habeat quod possit ad declinationem huius honoris atque oneris praetexere, nolle tamen se Dnn. Collegarum suffragijs, ipsorum benevolentia atque opera fretum repugnare, nec posse per fidem ante octennium Academiae datam. Suscipit ergo hoc officium gratulantibus Dnn. Collegis.

Leguntur praeterea literae a Quaestore missae, quibus Responsio decreta cum ad Qvaestorem tum ad Praefectum, ut memores officii et iuramenti sui diligentius res Academicas administrent et quidem pecuniam pro frumento acceptam in moneta imperiali statim huc mittant. Mentionem etiam faciendam restantiam ex rusticis debitorum, der Restlänge [---]* ut eas mittat, quae alias contra Pfalern habeat Universitas, ipsam esse persecuturam. Interim non esse Cautionem fidejussoribus remittendam.

Henricus Hein iuris D. Prof[essor] & p.t. Acad[emiae] Rector, 31. Octobris A[nn]o 1640 m[anu] p[ro]pria.

SHAL, Bestand 4038, Verz. 2, Akte 987.

[Bl. 4]   **Anno 1641 d. 19. Aprilis h. 1 Pomer[idiana]**

in aedibus Magn. Dn. Rectoris.

Hat Frantz Pfaler auff die verfloßenen Sommer auff Ingermannlandische Visitation auffgesetzte Puncten folgender gestalt geantwortet:

Ad 1. Er habe wol zugesagt die Restlänge einzuschaffen oder der Restantzen wegen alles richtig zu machen. Wolle es auch noch wol thun, wenn er die Macht nur hette, Denn jenes mahl hatte der Quaestor

---

* Als Randbemerkung dazwischengeschrieben: deren wegen entweder Er oder Notbeck (des auch jüngst auf sich genommen, weil es unter seiner Quaestur vorgelauffet) mit Pfalern abrechnen solle.

1640: 26. oktoober, Suur konsistoorium
1641: 19. aprill

Nendele valijahäältele lisab oma hääle hr. dr. Heinricus Heinius. Hr. dr. Belovius vastab, et tal on, mida tuua ettekäändeks sellest aust ja kohustusest loobumiseks, ei soovi ta siiski hr. kolleegide valijahäältele vastu vaielda, arvestades nende heatahtlikkust ja tööd, ega saa ka seda teha kaheksa aasta eest antud töötuse pärast. Seega võtab ta hr. kolleegide õnnitluste saatel selle ameti vastu.

Siis loetakse ette kvestori kiri. Nii kvestorile kui valitsejale määratud vastuses manitseti neid oma kohustusi ja vannet silmas pidades haldama akadeemia asju hoolikamalt ja saatma kohe siia vilja eest saadud raha riigitaalrites. Tuleks ka teha ettepanek, et ta võlgnikest talupoegade võlgade nimestiku ära saadaks. [---]* Mida muud on aga ülikoolil Pfaleri vastu, tuleks kohtulikult uurida. Seniks ei peaks tagatiskirju käendajatele tagasi saatma.

Heinricus Hein, juuradoktor, professor ja nüüdne akadeemia rektor, 31. oktoobril aastal 1640. Oma käega.

Aastal 1641, 19. aprillil kl. 1 pärastlõunal

kõrgeaulise hr. rektori majas

Franz Pfaler vastab eelmisel suvel kirja pandud Ingeri-visitatsiooni punktidele järgmiselt:

1. Ta oli küll lubanud võlgnike nimekirjad sisse nõuda või maksmata võlgade suhtes kõik korda ajada. Kui tal võimu oleks, võiks ta seda küll teha. Kuid tookord polnud võlgade sissenõudmise enda peale võtnud kves-

---

* Ääremärkusena vahele kirjutatud: seetõttu pidi kas tema või Nottbeck (mille see oli hiljuti enda peale võtnud, kuna see toimus tema valitsejaks olemise ajal) Pfaleriga tasaarvestuse tegema.

(der solches zu befodern mit auff sich genommen) nicht so viel zeit gehabt, alle die Bawren zu examinieren. Sonsten hette Er ja von den ersten 2 Jahren alles deßfalls richtig gemacht auff Befehl S[eines] Excel[lentz] des H. Generaln, wie denn Jasper Janßon auch angenommen und der H. Camerirer gesehen. Die letzte Restlänge sey auch justificiret.

2. Er hette die Unkosten, Meßgeld und Verzehrung rechnen müßen. Die 10 last habern habe er auff 16½ Rthr berechnet, und weren selbige nicht anno 36, sondern pro anno 37 verkaufft und laut Wentzels Extract lit. F anno 38 6. Jul[i] gelieffert.

3. Sage nicht groß dawieder. Es seyn aber ja von solchem Weitzen den HH. Professoren nicht mehr alß 16 tonnen zukommen, das übrige sey sein gewesen, und hatte von Hans Dreff 11 tonnen gekaufft gehabt etc. Daß aber der Weitzen thewrer verkaufft worden, habe er die Unkosten rechnen müßen, weil solche der Käuffer nur halb gestehet.

4. Möchte Ranthan verantworten, denn er ihm nur 29 berechnet, wenn des gerstens sey die Ursach gewesen, daß weil er am Rocken wol auff 50 tonnen zu kurtz kommen mit dem klethe, welches gebrochen, und die Gersten damahls was gegolten, habe er davon genommen, daß er könnte zur Rechnung kommen.

5. Das könne Ranthan nicht sagen, weile ers ja in der Rechnung vollkomlich eingeführet.

6. Er sey damale nicht zur stelle, sondern allhie gewesen, wie das Maltz geliefert worden.

7. Er habe Rhawerding nicht höher verkaufft alß 1 Rthlr oder 3 Dr. An Mums aber nicht ein blat hopffen.

Octavum. Ist richtig restantum.

Ad 9. Könne ihm nicht bewiesen werden, daß er die Bawren zur ungebühr beschweret. Er möchte ein mahl oder etliche nach der Kirchen gefahren seyn, anders wol nicht.

10. Die Bawren hetten es ihm gelobet auß gutem willen, daß aber ihm etwa 5 oder 6 drüber geklaget, könne er doch mit gutem gewißen ein widriges bezeugen. Es habe ihnen jährlich eine gute mahlzeit dafür geben, dabey Geschaffte abgethan, ohn das bier. Das Leinwand so gewercket seyn solle, gestehet er nicht alles.

1641: 19. aprill

toril nii palju aega olnud, et kõiki talupoegi kontrollida. Muidu oli ta küll esimesed kaks aastat Tema kõrguse hr. kindrali käsul kõik õigesti teinud, kui Jasper Jansson oli ka vastu võtnud ja hr. kammeriir näinud. Viimase võlgnike nimekirja õigsust kontrolliti ja kinnitati.

2. Ta oli pidanud arvestama kulutusi, mõõtmise raha ja toiduraha. 10 tündrit kaera arvestas ta 16½ riigitaalrile ja ta oli need mitte 1636., vaid 1637. aastal müünud ja vastavalt Wenzel [Fabritiuse] väljavõttele tähega F 6. juulist 1638. a. üle andnud.

3. Selle kohta ei ole tal midagi olulist öelda. Tollest nisust ei saanud hr. professorid rohkem kui 16 tündrit, ülejäänud olevat tema enda oma ja ta oli Hans Dreffilt 11 tündrit ostnud jne. Et ta aga nisu kallimalt müüs, oli ta seda teinud kulutusi arvesse võttes, kuna ostja tunnistab sellest vaid poole õigeks.

4. Vastutama peaks Ranthan, kuna arvestas talle vaid 29, kui põhjuseks oli oder, kuna ta sai rukist liiga vähe — 50 tündrit aidast, mis sisse varises ja kuna oder tookord kehtis, oli ta võtnud sellest niipalju, et saaks arve ära õiendada.

5. Seda ei saa Ranthan öelda, kuna ta oli selle arvestusse täielikult sisse viinud.

6. Kui linnaseid üle anti, polevat ta tookord kohal olnud, vaid siin olnud.

7. Ta ei müünud Rhaweringile kallimalt kui 1 riigitaalri ehk 3 [vask]-taalri eest. Mummale [?] aga mitte ainsatki humalalehte.

8. Puudujääk on õige.

9. Tema suhtes ei või kinnitada, et ta talupoegi ebasüüdsalt koormanud oleks. Ta võis kord või paar kirikusse sõita, muidu küll mitte.

10. Talupojad olid talle seda heast tahtest lubanud, et aga viis või kuus talle selle üle kaebasid, võiks ta puhta südametunnistusega siiski vastupidist tõendada. Kord aastast anti neile selle eest hea söömaae, seejuures õiendati äriasjad ilma õlleta. Linane riie pidi olema nõnda töödeldud, kõike ta omaks ei võta.

1641: 19. April

11. Einen habe er gebraucht, die gelder hin und wieder einzunehmen, welches nötig. Und habe er die Reichen dazu nehmen müßen, damit er sich an ihnen zu erholen hette, wenn sie untrew werden möchten.

[Bl.4v] 12. Vier tagearbeiter habe er allzeit beym hofe gehalten. Das land, so er besäet, hette er dem Bawren abgelehnet, weil es doch wüste gelegen, und solches mit seinen eigenen Pferden bearbeiten laßen. Die häwschläge abzumeyen, habe er etliche erbeten und bezahlen müßen.

13. Hetten sie nun bereit weg. NB (Was ihm laut damahliger Außage die Bawren zur Saat geliehen, hetten sie auch alles wieder bekommen, die 11 tonnen haber waren sie ihm schuldig gewesen).

14. Die ersten beyden jahre habe er empfangen, aber vermeinet, sie solten ihm gut gethan worden. Die beyden letzten Jahre habe er von dem Hofeskorn 2 Spillkappen dem Quaestori geliefert, deren eine er zu sich genommen, die ander sey im klethe blieben. Von den Bawren habe der Quaestor selbst alles empfangen.

Die große halbe tonne belangend, sagt er, sie sey nimmer auff dem hofe gebraucht worden, sondern auff dem Pustuß gewesen. Uff den hofe aber sey mit einer gantzen tonnen oder Viertel gemeßen worden.

15. Sey in dem Jahr gewesen, alß das Stroh sollen zertreten werden.

16. Es möchte für Gersten, Rocken geschien etwa seyn, denn er wol etwa 12 tonnen gersten nach Wruda führen laßen, aber ehe solches geschehen, selbige zur Narva bezahlet.

17. Sey darauff schon im 12. Punct geantwortet.

[Bl.55v]

Ex Protocollo 2dae Inst[antiae]

19. April[is] A° 1641.

Ist der gewesene Amtman Frantz Pfaler vorgefodert u[nd] wegen der Punkten, die Beschwerung der Bawren belangend verhöret, so auß dem Protocoll außgezogen worauff Er folgende Antwort geben.

1641: 19. aprill

11. Üht oli ta aeg-ajalt kasutanud raha väljanõudmiseks, mis oli hädavajalik. Ja selleks oli ta pidanud võtma rikkaid, et saaks neilt kahjutasu nõuda, kui nad peaksid truudust murdma.

12. Ta oli mõisas kogu aja pidanud nelja päevatöölist. Selle maa, mille ta täis külvas, oli ta võtnud talupojalt, sest see oli ometi tühjana seisnud ning seda oli ta oma hobuste jõul lasknud üles harida. Heinamaatükkidelt heina äraniitmiseks oli ta mõnd [talupoega] palunud ja neile selle eest maksma pidanud.

13. Oli neil juba ära. NB (Mida talle tookordset ütlemist mööda talupojad seemneks laenasid, on nad ka kõik uuesti kätte saanud, 11 tündrit kaera olid nad talle võlgu olnud).

14. Esimesel kahel aastal oli ta vastu võtnud, aga ta arvab, et need peab saama talle hüvitatud. Kahel viimasel aastal oli ta mõisaviljast 2 lisakappa kvestorile andnud, millest too oli ühe endale võtnud ja teine olevat aita jäänud. Talupoegadelt on kvestor ise kõik vastu võtnud.

Mis puutub suurde pooltündrisse, siis ütleb ta, et seda polevat mõisas mitte kunagi kasutatud, see oli puustuses olnud. Mõisas olevat aga mõõdetud terve tündri või veerandikuga.

15. Ühel aastal olevat olnud, kui viljapeksul tuli pahmas ära tallata.

16. Nõnda võis juhtuda odra ja rukkiga, kui ta küllap oma 12 tündrit otri laskis Wrudasse vedada, aga enne, kui see toimus, oli ta selle ise Narvas ära maksnud.

17. Selle kohta olevat juba 12. punktis vastatud.

Teise astme protokollist 19. aprillist 1641. aastast

Välja kutsuti endine mõisavalitseja Franz Pfaler ja ta kuulati üle talupoegade koormamist puudutavates punktides, mis on protokollidest välja kirjutatud, mispeale ta andis järgmise vastuse.

1641: 19. April – 7. Oktober

1. habe die restlunge einzuschaffen zugesagt, wolle eß auch noch wol thun, wenn Er die Macht hette, der Quaestor aber hette nicht so viel zeit gehabt, alleß zu examiniren. Er hette aber die ersten 2 Jahr alleß richtig gemacht auff des H. Generaln befehl, welches denn Jasper Johanßen angenommen u[nd] der H. Cammerier gesah. Die letzte wehre auch iustificiret.

[UUB, Ms.U.21]

Maj. 17 [1641]

Quia M. Stenius vocatus ad Profes[ionam] Mathem[aticam] et nihil responderit, illas vocationes esse rescindendas et vocatur Mag. Johannes Erici Strengnensis.

[SHAL, Bestand 4038, Verz. 2, Akte 987, Bl. 55v]

Ex Protocollo 2dae Inst[antiae] de d[ato] 26. Junij A[nno] 1641.

Summatim relata sunt a Magnifico Dn. Rectore et Dn. D. Virginio quae in legatione Ingrica fuissent expedita.

[UUB, Ms. U. 21].

Sept[embris] 30 [1641].

Savonius proficiscitur ex urbe absque venia Rectoris et Senatus Acad[emici].

Octob[ris] 7 [1641].

Johannes Erici juramento deposito Professionem Astron[omicam] inscripsit.

1641: 19. aprill – 7. oktoober

1. Ta oli lubanud võlgnike nimekirja sisse nõuda, tahtis seda küll veel teha, kui tal oleks võimu olnud, kvestoril polnud aga aega kõiki üle kuulata. Ta oli aga kahel esimesel aastal hr. kindrali käsul kõik õigesti teinud, kui siis Jasper Johansen vastu võttis ja härra kammeriir nägi. Viimane ka kontrollis ja kinnitas õigsust.

17. mail 1641

Kuna mag. Stenius, kes on kutsutud matemaatikaprofessoriks, ei ole midagi vastanud, tuleks tema kutsumine tühistada ja kutsutakse mag. Johannes Erici Stregnensis.

2. astme protokollist 26. juunist aastal 1641

Kõrgeauline hr. rektor ja hr. dr. Virginius kandsid lühidalt ette, mida lähetusel Ingerimaale oli korda saadetud.

30. septembril 1641

Savonius lahkus linnast ilma rektori ja akadeemia senati loata.

7. oktoobril 1641

Johannes Erici andis vande ja hakkas astronoomiaprofessoriks.

1642: 6. April – 12. November

[SHAL, Bestand 4038, Verz. 2, Akte 987, Bl. 55v].

**Ex Protocollo 2dae Ins[tantiae]
de d[ato] 6. April[is] A[nno] 1642.**

2. Ist an Claus Notbeck nach Narwen geschrieben und Er der Versprochenen Bücher halber, die Er in die Bibliothek schaffen soll, erinnert worden.

[RA, Liv. II: 452]

**E Protocollo Academiae,
De 12 Nov[embris] Anno 1642.**

Demnach Magnif. Dominus Rector Venerand[o] Senatui Academico referiret, das der H. Protonotarius den 10. Novemb[ris] circa 1 pomer[i-diana] bey ihm gewesen, unnd in nahmen der HH. Residenten des Königl[ichen] Hoffgerichts das in citatione enthaltene wortt (auff anhalten H. M. Savonii) excusiret, das solches ex stylo curiae geschehen. Als hett Veneran[dus] Senat[us] Acad[emicus] praemissa salute et officiis hirauff zu antworten, das stylus curiae nicht mitt bringen, etwas in die citation zu sagen, welches nicht geschehen, sondern sey viel mehr dem stylo curiae gemeß, das Königl[iche] Rescriptum, darauff sich die citation fundiret, auß zu geben, oder vielmehr nebenst des petenten supplication, der citation zu amnestiren; das aber von H. Protonotario anderweit gesucht worden, das efectus citationis Academiae contra M. Savonium, dero terminis der 12. huius, einen anstand haben möchten. Darauff erkläret sich Venerandus Senat[us] Acad[emicus] hirmitt, das diese sache den HH. Residenten des Königl[ichen] Hoffgerichts nicht angehet, und habe auch H. M. Savonio nicht gebühren wollen, bey des Königl[ichen] Hoffgerichts HH. Residenten patrocinium zu suchen, sondern sey vielmehr in termino in foro competenti zu compariren schuldig, daselbst wegen seines attestati Rede undt antwort zu geben. Dessen wirdt senatus Academicus secundum constitutiones mitt ihm zu verfahren wissen, Welches dem H. Protonotario zu freundlichen antwort nicht verhalten werden sollen. Actum in loco consistorii Academici Dorpt den 12. Novemb[ris] A[nno] 1642.

Concordare cum protocollo testor ego

Joac[him] G[erlachius] secret[arius] Acad[emiae] mpp.

1642: 6. aprill – 12. november

**2. astme protokollist
6. aprillil 1642. a.**

Kirjutati hr. Claus Notbeckile Narvasse ja talle tuletati meelde lubatud raamatuid, mida ta pidi raamatukogule hankima.

**Akadeemia protokollist
12. novembrist aastal 1642**

Vastavalt sellele, kuidas kõrgeauline härra rektor annab auväärsele akadeemia senatile teada, et härra ülemnotar oli 10. novembril umbes kl. 1 pärastlõunal tema juures olnud ja härrade kuningliku õuekohtu liikmete nimel kirjutatud kohtukutses sisaldunud sõna (hr. mag. Savoniuse kinnipidamiseks) pärast vabandanud, et see on tulenenud kantseleistiilist. Akadeemia senat vastab niisiis selle peale eelnevate tervituste ja viisakusavaldustega, et kantseleistiil iseendast ei too endaga midagi kaasa, mis ütleks kohtukutses seda, mida pole toimunud. Pigem olevat kantseleistiilile kohane anda välja kuninglik reskript, millele kohtukutse tugineb, või pigemini samaaegselt koos hageja palvega kohtukutses loobuda. Ülemnotar oli aga püüdnud mujal teha [kõik] akadeemia kohtukutse täideviimisega Savoniuse vastu 12. selle kuu päeval viivitamiseks. Seepeale avaldab auväärne akadeemia senat oma seisukoha, et see asi ei puutu kuningliku õuekohtu esindajatesse ja ka hr. mag. Savoniusel pole sünnis kuningliku õuekohtu härrade esindajate juurest kohtulikku kaitset otsida, vaid on kohustatud, just vastupidi, tähtjaks õiguspädevasse kohtusse ilmuma ja sealsamas oma tunniskirja pärast vastust andma. Akadeemia senat kohtleb teda vastavalt põhimäärusele, mida hr. ülemnotarile sõbralikult vastuseks võib teatada. Antud akadeemia senati asukohas Tartus 12. novembril 1642. a.

Protokollile vastavust tõendan mina,

Joachim Gerlach, akadeemia sekretär, oma käega.

1642–1643: 12. November – 12. April

[UUB, Ms. U. 21].

12. Nov[embris] 1642

Andreas Virginius dicit se in Rostochiensi Academia gradum Magisterii & Doctoralem adesse.⁶⁶

Decemb[ris] Savonius damnatur constituta poena privationis secundum Const[itutionum] Acad[emicarum] Cap[it]is 8 § ult[imas].

[UUB, Ms. U 21]

A° [16]43, Jan[uari] 24

Propter absentiam Wolini vacat diu Prof[essio] Hist[oriarum] & Polit[ices] et Andreas Sandhagen Secr[etarius] Acad[emicus] constitutus Prof[essor] Hist[oriarum].⁶⁷

Febr[uarii] 4.

Savonius actionem instituit adversus Senat[um] Acad[emicum] coram Jud[icio] Aulico.⁶⁸

Febr[uarii] 23.

Belovio gratulantur de discessu.

Febr[uarii] 25.

Gezelius in Consist[orio].

Apr[ilis] 12

Introductio decernitur Sandhagii.

1642–1643: 12. november – 12. aprill

12. novembril 1642

Andreas Virginius ütleb, et ta kaitses oma magistri- ja doktorikraadi Rostocki akadeemias.⁶⁶

Detsembris määratakse Savoniusele karistuseks ametist tagandamine vastavalt akadeemia põhimääruse 8. peatüki viimastele paragrahvidele.

24. jaanuaril 1643. a.

Wollini puudumise tõttu on ajaloo- ja poliitikaprofessori koht kaua täitmata ning Andreas Sandhagen, akadeemia sekretär, pandi ajaloo-professoriks.⁶⁷

4. veebruaril

algatas Savonius kohtuhagi akadeemia senati vastu õuekohtus.⁶⁸

23. veebruaril

õnnitleti Beloviust lahkumise puhul.

25. veebruaril

on Gezelius konsistooriumis.

12. aprillil

otsustatakse Sandhagiuse ametiseseadmine.

1643: 18. April – 16. November

[Aprilis] 18.

Michaelem Wilde vocant ad Profess[ionem] Medicam ex Lubeca.

[RA. Liv. II: 452]

**Ex Protocollo 2dae Instantiae
in Reg[ia] Acad[emia] Dorpatensi
de die 18. Septembris Anni 1643.**

Proposuit Magnificus Dn. Rector tempus instare, in quo novi constituendi Inspectores rerum Academicarum et aerarii.

Ex pluralitate votorum electi sunt Consultissimus Dn. D. Henricus Hein et Clarissimus Dn. M. Johannes Erici, qui praeerunt huic officio per sexennium juxta constitutiones et singulis qvadrantibus anni unus ex illis bona Academiae visitet.

[RA. Liv. II: 452]

**E protocollo 2dae Instantiae
Anni 43 d. 16. Nov[embris]**

A meridie convenerunt Domini Inspectores Typographiae in aedibus Magn. Dn. Rectoris et certam taxam cujuslibet literaturae cum Typographo constituerunt (Ea ni fallor erit, quae Visitationi Typogr[aphiae] ejusdem anni in schedis adjuncta est).

Parangon und Tertia Schrift es sey Latein oder Teutsch, wie es wolle, vor einen Bogen gemein 4to Format 14 Mark kopp[ar]m[ynt].

Mittel latein oder Teutsch gemein 4to Format ohne Griechisch oder Hebreisch 1 RD auf 15 Mark Kopp[ar]m[ynt].

Cicero und Garmond 5 R^{ort}

Halb Griechisch und halb Latein 5 D[aler] Kopp[ar]m[ynt]

Jungfrawschrift oder grichisch gemein 4to Format 8 thaler

Hebreisch wen es complet, von einen Bogen gemein 4to Format 12 Thaler.

Davon können sie aufflegen und gedruckt bekommen von einem bis auff 500 exemplaria.

1643: 18. aprill – 16. november

18. aprillil

kutsuvad nad Michael Wilde Lüübekist meditsiiniprofessoriks.

Teise astme protokollist kuninglikus Tartu akadeemias 18. septembrist 1643. aastast

Kõrgeauline hr. rektor teeb ettepaneku määrata kindlaks aeg, millal tuleb ametisse panna akadeemiaasjade ja kassa inspektorid.

Häälteenamusega valiti auväärne hr. dr. Heinricus Hein ning lugupeetud mag. Johannes Eri, kes on vastavalt põhimäärusele selle ameti eesotsas kuus aastat ning igal veerandaastal visiteerib neist üks akadeemia mõisaid.

2. astme protokollist 1643. aasta 16. novembrist

Keskpäeval tulevad härrad trükikoja inspektorid kõrgeaulise hr. rektori majja ning määravad koos trükkaliga kindlaks kõikide trükitööde hinnad (kui ma ei eksi, on need samad, mis lisatud trükikoja selle-aastasele visiteerimislehekesele).

Parergon ja tertsia-kirja, see võib olla kas ladina või saksakeelne, nii nagu on soovi, ühe lihtsa poogna eest 4° formaadis 14 marka vaskmüntides.

Ladina- või saksakeelse mitteli eest lihtsas 4° formaadis, ilma kreeka- või heebreakeelseta 1 riigitaalr ja 15 marka vaskmüntides.

Tsiitsero ja garamondi eest 5 veerandit riigitaalrit.

Pool kreeka- ja pool ladinakeelse eest 5 taalrit vaskmüntides.

Jungfrauschrift või kreekaeelne lihtsas 4° formaadis 8 taalrit.

Heebreakeelse, kui on täielik, ühe poogna eest 4° formaadis 12 taalrit.

Enne seda võivad nad laotuna ja trükituna saada ühest kuni 500 eksemplarini.

1644: 11. – 24. Januar

[SHAL, Bestand 4038, Verz. 2, Akte 987, Bl. 56; RA Liv. II: 452]

**Ex protocollo 2dae Ins[tantiae]
de d[ato] 11. Januarii anno 1644.**

Refert Mag. Dn. Rector Notbeckium adhuc Academiae trecentes imperiales pro tribus annis debere ad instruendam Bibliothecam.

Concludunt DDn. Professores exorandum esse Dn. Cancellarium, ut nomine Academiae ad Generalem Ingriae Gyllenstiern scribat ut sit Academico adiumentum ut assequuntur id, quod Academiae debetur.⁶⁹

[UUB, Ms. U. 21]

22. Jan[uar]ii

Schelenius deponit juramentum.

[SHAL, Bestand 4038, Verz. 2, Akte 987, Bl. 56; RA. Liv. II: 452]

Ex eodem protocollo

de d[ato] 24. Janu[ari]i 1644].

Die HH. abgeordneten an den H. Cancellarium Academiae Philipp Scheiding referiren, das H. Cancellarius ihme die congratulation wolgefallen laßen, und das Er eingewilliget, das unterschiedliche Brieffe, 1) wegen des Qvaestoris die Rechnung alhie zu clariren, 2) an den H. Generalen wegen der Bibliothek vor allem andern auß Notbecks hauß, weil Er vor drey Jahr 300 rDr empfangen zu befördern, concipiret werden solte, welche er hernach zu unterschreiben erbötig.

1644: 11. – 24. jaanuar

2. astme protokollist 11. jaanuarist 1644. aastal

Kõrgeauline hr. rektor annab teada, et Notbeck on akadeemiale siia-
maani kolme aasta eest võlgu 300 riigitaalrit raamatukogu komplektee-
rimiseks.

Härrad professorid otsustavad paluda hr. kantslerit kirjutada akadeemia
nimel Ingerimaa kindral Gyllenstiernile, et ta osutaks akadeemiale abi selle
kättesaamiseks, mida akadeemiale võlgu ollakse.⁶⁹

22. jaanuaril

annab Schelenius vande.

Sellest samast protokollist

24. jaanuarist 1644. aastal

Härrad saadikud hr. akadeemia kantsleri Philipp Scheidingi juurde
annavad teada, et härra kantslerile olid õnnesoovid hästi meeldinud ning ta
oli nõustunud, et koostatakse eri kirjad, millele ta seejärel valmiskujul alla
kirjutab: 1) kvestori tõttu siin arvepidamise äraklarimiseks; 2) hr. kind-
ralile raamatukogu tõttu eelkõige Nottbecki majast, kuna see oli saanud
[raamatute] kohaletoiemetamiseks [kolmeks aastaks või: kolm aastat tagasi?]
300 riigitaalrit .

1644: 26. Februar

[RA. Liv. II: 451]

26. Febr[uarii]

Melchior Koch Revaliensis quidam accusavit Johannem Khuno, att han haffuer på tårgett uthan för hans Herrberge ropatt och skält honom för hundsfoft Bernhyttare, aliisque eiusmodi contumeliosus verbis illius bonam famam ferat Quoniamvero die sequenti, horis matutinis, ex urbe exiverat praedictus H. Kuhno seque ad Joachimum Goos contulerat, apud quaedam paedagogiam habuit; ideo rogavit Melchior Koch ut peremptionem citaretur Khuno et in foro competenti ad calumnias istes responderet quod quoque factum es[t] atque ad 6 Martii proxime sequentem est citatus ut Dorpati in loco praescripto co[m]pareret.

Die praescripto non comparuit Johannes Kühno, sed per tabellarium quendam literas sub N.A. insinuavit: quas literas statim Melchiori Koch, eius adversario legendas misit Magnif. Rector admonens eum ut isto responso sese redderet contentum, qu[od] renuebat, secundam citationem petens, ut omnino praedictus Khuno compareret: quod etiam impetravit, et hic Kuhno secunda vice est citatus, et alter terminus ipsi est p[rae]scriptus, in quo hic Dorpati adesset: sed non venit, verum ad secundam citationem respondit per literis sub N.B. interea temporis abivera[t] Melchior Koch Revaliam, et plenipotentem constituit Dn. Philippum Hirsch urbis Dorpatensis secretarium, ut videre est ex literis Melch[i]oris Koch ad Magnif. Dn. Rect. datis sub N.C.

Magnificus Dn. Rector dicebat sufficere istas responsione[s] et excusationes Johannis Khuno in duabus ipsis eius literis expressas, et ali[a] aliqua recantatione non esse opus.

Hac responsione non quievit Philippus Hirsch, sed voluit hanc causam cora[m] toto senatu Academico agere, quod ipsi est concessum, et 19. Martii convocabantur coeteri Dn. professores in aedibus Magnif. D. Rectoris, ut hanc controversiam dirimerent: Et quia tunc temporis plenipotens Johannis Khuno in scriptis rogavit dilationem, ideo in pleno senatu conclusum est, ut Johannes Khuno dilationem impetraret atque adhuc tertia vice ad 2 Maii sub poena conclusi citaretur, quod quoque factum est et quomodo his illa seu controversia inter duos praedictos est decisa atque sublata, vid. protocoll. universitatis sub dato 2. Maij 1644.

26. veebruaril

Keegi tallinlane Melchior Koch süüdistas Johannes Kühni, et see oli turul väljaspool tema öökorterit [võõrastemaja] hüüdnud ning söimanud teda häbermatuks koerapojaks ja laiskvorstiks ning teiste selliste sõnadega tema head nime määrinud. Kuna aga eelmainitud hr. Kühn läks järgmise päeva hommikul linnast minema Joachim Goosi juurde, kelle juures ta oli koduõpetajaks, palus Melchior Koch, et Kühn viivitamatult kohale kutsutaks laimamise eest pädeva kohtu ees vastuse andmiseks, mida ka tehti ning hiljuti saadeti talle kutse 6. märtsiks ilmuda Tartus ettenähtud kohta.

Määratud päeval Johannes Kühni ei ilmunud, vaid ta andis ühe kirja-tooja vahendusel sisse kirja N.A. all. Selle kirja saatis kõrgeauline rektor otsekohe tema vastasele Melchior Kochile lugemiseks, manitsedes teda, et ta selle vastusega rahule jääks. Selle lükkas ta tagasi, taotledes teist kohtukutset, et nimetatud Kühn igatahes kohale ilmuks. Seda ta ka saavutas ja too Kühn kutsuti teist korda välja ning talle määrati teine tähtaeg, mil ta peaks Tartus kohal olema. Ta aga ei tulnud, kuid vastas teisele kutsele kirja teel N.B. all. Vahepeal läks Melchior Koch Tallinnasse ning määras oma esindajaks Tartu linna sekretäri hr. Philippus Hirschi, nagu on näha Melchior Kochi kirjast kõrgeaulisele hr. rektorile N.C. all.

Kõrgeauline hr. rektor ütles, et teda rahuldasiid nood Johannes Kühni kahes kirjas väljendatud vastused ja vabandused ning vastuväiteks pole mitte midagi muud vaja.

Philippus Hirsch ei jäänud selle vastusega rahule, vaid ta tahtis seda kohtuasja ajada kogu akadeemia senati kohalolekul, mis talle võimaldati ning 19. märtsil kutsuti ülejäänud hr. professorid kõrgeaulise hr. rektori majja, et see tüliasi lõpule viia. Aga kuna just sel ajal palus Johannes Kühni esindaja kirjalikult edasilükkamist, otsustati senati täiskogus, et Johannes Kühn saab edasilükkamise ning ta kutsutakse kohtuasja lõpetamiseks kohtusse veel kolmandat korda, mis ka sündis ja kuidas see tüliasi kahe eelnimetatu vahel nende poolt lõpetati ja tühistati vt. ülikooli protokoll 2. maist 1644. a.

1644: 2. Mai – 27. Juli

Anno 44 d. 2. Maji

Weil man bißher erfahren, daß der Universität mit des Questoren administration nicht groß gedienet gewesen, daß derowegen kunfftige Zeit theils von den HH. Inspectoren, theils von dem Amptman solle verwaltet werden. Dagegen sollen vom salario Qvaestoris 100 D dem Amptman zugelegt, daß übrige zu der HH. Inspectoren Reisekosten (dafern die Kon. Kammer solche nicht mehr guth thun wil) verwendet werden; die eine Kappe, welche dem Qvaestoris bisher guth gethan worden, sol hinfort den Inspectoribus cediren.

**Ex prot[ocollo] 2dae Instantiae
de Anno 44 8. Julii**

Magn. Dn. Rector et secretarius referiret, quid actum sit in bonis Acad. et Narvae. Domini Professores cum gratiarum actione de felici reditu et expeditione consentiunt, quod ita. Hermanno Herbero siligo restitutus sit, consentiuntque ut Hermanno Herbers pro exposita pecunia dimidia lasta brasei detur.

[RA. Liv. II: 452]

A[nno 16]44 d[ie] 27. Julij.

ferner wird in deliberationem gezogen, ob dem Amptman gleichsam den vorigen geschehen, auch verwilliget werden solle, jegliches Kornes 3 thon von außzusähen.

Darauff beschlossen, das alle suspicien zu vermeyden, ihm solches nicht verstetet werden konne, sondern man wolte dahin trachten, das ihm an ein andern orth gratificiret werden mochte (dieser bescheid ist ihm auf seine bitte am 28. Julii A[nno] 44 gegeben worden).

Ferner referiret Magn. Rector, das Michael, der von vorigen H. Visitatoribus zum Aufmerken verordnet, suppliciret umb verlassung etliches Kornes.

Ven[erandus] Sen[atus] Acad[emicus] wil sich in den alten Protocollen ersehen, ob und wan ihm Michel versprochen, alsdan wil sich Ven[erandus] Sen[atus] Acad[emicus] resolviren.

1644: 2. mai – 27. juuli

1644. aasta 2. mail

Kuna seniajani on kogetud, et ülikoolile pole kvestori valitsemisest suuremat kasu olnud, peaksid tulevikus haldamist teostama osalt härrad inspektorid, osalt mõisavalitseja. Seevastu tuleks kvestori palgast 100 taalrit mõisavalitsejale juurde lisada ja ülejäänud härrade inspektorite reisikuludeks kasutada (sel juhul kui kuninglik kammerei ei taha seda enam hüvitada); üks kapp, mis senini anti hüvituseks kvestorile, peaks siitpeale inspektoritele osaks langema.

1644. a. 8. juuli teise astme protokollist

Kõrgeauline hr. rektor ja sekretär annavad teada, mis toimus akadeemia mõisates ja Narvas. Härrad professorid otsustavad ühel meelel koos tänu-sõnadega õnneliku tagasipöördumise ja reisi puhul, et Hermann Herbersile tuleks talinisu tagastada ning nõustuvad, et Hermann Herbersile antakse esitatud raha eest pool säilitist linnaseid.

27. juulil 1644. aastal

Edasi võetakse järelekaalumiseks, et kas lubada valitsejale teravilja saagist 3 tündrit, nagu varem oli olnud.

Et kõiksugu kahtlusi vältida, otsustati seepeale, et seda ei saa talle võimaldada, vaid piüütakse teha nii, et talle mõnel muul viisil hüvitust antaks (see otsus anti talle tema palvel 28. juulil 1644. aastal).

Edasi annab kõrgeauline rektor teada, et Michael, kelle eelmised hr. visitaatorid määrasid tähelepanu alla võtmiseks, palub mõningase vilja jätmist.

Auväärne akadeemia senat tahab vanadest protokollidest näha, kas ja millal on Michaelile lubatud, pärast seda kavatseb auväärne akadeemia senat teha otsuse.

1644: 31. August

[RA. Liv. II: 451]

31. Aug[usti] 1644

coram Magn. Dn. Rectore Dnn. Ludenio et Sandhag[io].

1. Comparuit Hans Dreff und klaget über Johannem Kuuth, studiosum, daß vorgestern gegen abend umb 6 Uhr Er mit einem anderen finnischen Stud[enten] Simon in seine Stube gekommen, Meth beehrte, und alß ihm nicht gefolget worden, anderweit holen laßen, und einen Becher gefodert. Weil aber die Kinder gesehen, daß Er nur auf Ungelegenheit anzurichten gekommen were, wie Er gehenden Simon selbst gestanden, haben sie ihm nicht geben wollen. Worauf Er angefangen, nicht allein zu schelten, sondern auch umb sich gehawen, die Kinder auß der stuben gejaget, nach ihnen durch die thür gestoßen, und nachdem Er zum hause einmahl hinauß gewesen, und hernach wieder von einem Schuster eingelassen worden, eben so im hause herumb rumoret, alle leute flüchtig gemacht, auch Vorhin durch das loch der thür ins hauß hinein gestoßen etc. Bittet derowegen, daß Er für solcher u[nd] dergleichen gewalt (womit Er noch gestern gedrawet, im fall Er, Dreff, ihm seine Scheide, die Er doch nicht habe, [nicht?] wieder geben wolte) möge geschützet, auch der Studiosus gebürlich gestraffet werden.

Respondet Reus, Er sey mit gedachte Simone spatzieren gangen und hernach einen stob meth bey Dreffen begehret, den aber weder Er noch sein sodalis bekommen können, derwegen Er bey Albrecht Teschen holen laßen; da Dreffs Fraw gefragt, ob Er ihn des zum Schimpff thete, auch sich sonsten gantz unfreundlich angestellet, der Simon aber, alß Er noch mehr holen wollen, habe die Fraw gesagt, Er solte ihn, Johannem, ... erst außdem hause schaffen, Wie Er nun dargegen sich verantwortet, habe die Fraw gesagt, Ihr Mann solte ihn wol stehen oder ihn bald ausschaffen. Darauf Er gesagt, Er solte nur herauß kommen, habe auch deßfals wol seinen degen geblöbet, Mehr aber würde ihm Hanß Dreff nicht beweisen können.

Conclusum: In Sache Hans Dreffen Klägers eines und Johannis Kuuth, studiosi, Beklagten, anders theils, wirdt erkandt, Weil Beklagter die verübte Gewalt mehrentheils gestehen muß, dieselbe auch fast Stadtkündig und zum theil auff öffentlichem Marckt geschehen, daß derselben Beklag-

1644: 31. august

31. augustil 1644

kõrgeaulise hr. rektori ning härrade Ludeniuse ja Sandhageni kohalolekul

1. Kohale ilmus Hans Dreff ja kaebab üliõpilase Johannes Kuuthi peale, et see oli üleile vastu õhtut kella 6 paiku ühe teise soome üliõpilase Simoniga tema tuppa tulnud, mõdu soovinud ja kui seda ei saanud, lasknud mujalt tuua ning nõudnud peekri. Kuna aga lapsed nägid, et ta oli välja tulnud vaid pahandusetegemise peale, nagu ta lahkuvale Simonile ise tunnistanud, ei tahtnud nad talle anda. Seepeale alustanud ta mitte ainult sõimamist, vaid hakanud ka enda ümber hoope jagama, oli lapsed toast välja ajanud, neid läbi ukse tõuganud ja pärast seda, kui ta oli korra majast välja läinud ja üks kingsepp teda uuesti sisse lasknud, niisamuti mürgeldades kõik inimesed põgenema ajanud ja kohe läbi ukseaugu majja sisse tõuganud jne., seepärast palub ta [Dreff], et teda sellise vägivalda eest (millega too veel eile ähvardas, kui tema, Dreff, talle tema mõõgatuppe, mida tal siiski ei ole, [ära ei] taha anda) kaitstaks ning üliõpilast nagu kord ja kohus karistataks.

Kostja vastab, et ta olevat koos kõneksolnud Simoniga jalutama läinud ja seejärel soovinud Dreffi juures toopi mõdu, kuna aga ei tema ega tema kaaslane ei saanud seda, laskis ta seda tuua Albrecht Tescheni juurest. Siis Dreffi naine küsis, et kas ta teeb seda teotamiseks, ka muidu käitus ta ebasõbralikult. Simonile aga, kui see tahtis veel tuua, oli naine öelnud, et ta peaks kõigepealt Johannese majast välja viskama, aga kui ta seevastu end õigustas, oli naine öelnud, et tema mees peaks temaga ise toime tulema või ta varsti välja viskama. Seepeale oli ta öelnud, et tulgu ta ainult välja ja tõmbas seepärast ka mõõga tupest välja, enamat ei saa aga Hans Dreff tema vastu midagi tõestada.

Otsus: ühelt poolt hageja Hans Dreffi ja teiselt poolt kostja, üliõpilase Johannes Kuuti kohtuasjas otsustatakse, et kuna kostjal on tulnud toimepandud vägivalda mitmes suhtes üles tunnistada ja mis on pea kogu linnas üldteada ja on osalt avalikus kohas toimunud, peab seesama kostja esiteks

1644: 31. August

ter worerst seinen Degen H. Magn. Rectori alßbald erliefen und darauff entweder 8 tagen in carcerem Academicum zu gehen, oder dagegen dem fisco Academico 8 RDr zu erlegen schuldig seyn solle. Inmittelst wird demselben auch anbefohlen, daß Er sich anitzo mit Klägern vertrage und denselben oder die deinigen ferner im keinem Wege zu beleidigen bey Vermeidung Willkührlicher schweren Straffe angelobe. V.R.W.

2. Johannes Gilbertus a Spaingnard klaget über Christianum Glockovium, daß, alß Er von der Gerichtsstuben gekommen, dieser ihn recht vor dem Gerichtshause auf der Straße angefallen und von hinten zu auf ihn geschlagen ohn Ursache, seinen Degen dem Johanni Witten gegeben und wie Kläger endlich über einem Misthauffen gefallen, noch auf ihn geschlagen, biß endlich Augustin Eberhard dazu kommen und sie voneinander gebracht, bittet solche Gewalt gebührlich zu straffen.

Respondet Glockovius, Johannes habe ihm auf der Gerichtsstube injuriert, welches Er zu vindiciren ihm damals vorbehalten, dieser aber hernach fort mit Georgio Witting für Glohovii stube kommen und ihn vor den degen gefodert, der ihm aber zu der zeit nicht kommen wollen, sondern des folgenden morgens ihn durch Witten erinnern und provociren laßen, da aber Er sich zu kommen wegen annoch währenden Hofgerichts geweigert, dabey ihm erbieten laßen, Er hielte ihn dafür, als Er ihn vorhin gescholten. Worauf Glockovius ihm auf der strafe begegnet, deßen erinnert und ins gesichte geschlagen, und nachdem sie beyde mit einander umbgefallen, sey ihm Glohovio der gegen entfallen und habe Witte selbigen aufgenommen. Caetera negat.

Kläger repliciret, alß Glockovius zu ihm gesagt, Er löge mehr alß were, habe Er geantwortet, das solte ihm kein redlicher Mensch [---] und wie ihn darauf Glockow gefodert, habe Er zwar erst kommen u[nd] ihn gefodert, aber hernach wegen des Hofgerichts bleiben laßen. Und wie Er darauf Witten erinnert worden, daß Glockow ihn für einen ergebe und außgeprügeln etc. gescholten, habe Er darauf retorq[uiert], Bleibet dabey, daß Er ihn von hinten zu geschlagen und überfallen, da Er ohn gegebene Ursache friedlich vor sich hin gegangen.

oma mõõga hr. kõrgeaulisele rektorile otsekohe üle andma ja seejärel kas 8 päevaks akadeemia kartserisse minema või selle eest akadeemia kassasse 8 riigitaalrit maksma. Ühtlasi kästakse tal nüüd hagejaga ära leppida ning rängast suvakaristusest hoidumiseks töötada teda ja tema omakseid edaspidi mitte mingilgi viisil solvata. Nõnda on õigus.

2. Johannes Gilbertus a Spaingnard kaebab Christian Clocoviuse peale, et kui ta oli kohturuumist tulnud, oli too teda otse kohtumaja ees tänaval rünnanud ning ilma põhjuseta teda seljatagant löönud, tema mõõga Johannes Wittele andnud ja kui hageja oli sõnnikuhunnikusse kukkunud, teda veel löönud, kuni lõpuks Augustin Eberhard oli juurde tulnud ning nad ära lahutanud. Ta palub selle vägivalda eest teda nagu kord ja kohus karistada.

Glockovius vastab, et Johannes oli kohtukambris tema au haavanud, mille hüvitamiseks oli talle tookord õigus antud, too oli aga koos Georg Wittingiga Glockoviuse kambri ette tulnud ja teda duellile kutsunud. Tema aga ei tahtnud sel ajal tulla, vaid oli järgmisel hommikul talle Witte kaudu meelde tuletanud ja välja kutsuda lasknud. Kuna too oli keeldunud tulemast veel kestva õuekohtu [istungi] pärast ja seejuures lasknud talle mõista anda, et ta pidavat teda selleks, kelleks oli teda varem sõimanud, oli Clocovius teda tänaval kohates seda meelde tuletanud, näkku löönud ja seejärel olid nad mõlemad koos maha kukkunud. Temal, Glocoviusel olevat mõök ära kukkunud ja Witte olevat selle üles võtnud. Muud eitab.

Hageja väidab vastu, et kui Clockovius oli talle öelnud, et ta valetavat rohkem, kui oli olnud, oli ta vastanud, et seda ei saa talle ükski aus mees öelda, ja kui seepeale oli Clockovius teda välja kutsunud, oli ta algul küll tulnud, seejärel õuekohtu pärast jätnud. Ja kui siis oli talle Witte meelde tuletanud, et Clockovius oli teda alandlikuks ja läbipekstuks jne. sõimanud, oli ta seepeale vastanud: Ta jääb selle juurde, et see oli teda seljatagant löönud ja kallale tunginud, kui ta ilma põhjust andmata rahulikult oma teed oli käinud.

1644: 31. August – 18. September

Conclusum:

Auf die von Johanne Gilberto contra Christianum Glockovium ange[gebene] Klage und deßen Verantwortung wird nach erwegung deßen was be[ider]seits von ihnen gegeneinander eingewendet, erkandt, daß we[il] sie beyde gestehen, daß sie einander provociret, deßwegen auch beyde rigor[e] Constitutionum Academicarum mit schwerer Straffe billich zu belegen. W[---] demnach aber Glockovius zum ersten angefangen, auch hernach [auf] öffentlichen Straßen Klägern erst angefallen und geschlagen, Alß soll dieser [---] anitzo in 5 RDr dem fisco Academico verfallen seyn, die pec[catum] provocationis aber dem Consistorio Academico vorbehalten bleiben. Inmittelst wird hiemit beyder par[ten] sub poena in Regiis Constitutionibus Acad[emicis] expressa anbefohlen, sich einander hinferner weder mit worten noch wercken zu beleidigen Un[d] in continenti allhie mit einander zu vertragen. V.R.W.

[RA. Liv. II: 451]

18. Sep[tembris] An[no] 1644

in publico Consistorio Academ[ico].

Magnificus Dn. R[ector] exponit, quod sit inobediens Andreas Arvidij & saepe privatim a Dn. R[ectore] Mag. admonitus, tamen non redeat in viam. Petit consilium, quo fiat ius & iustitia.⁷⁰

Dn. M. Gezelius optaret emendationem. Fatetur quod noverit delicta, quodque in hospitem suum Dn. Mag. R[ectorem] saepius peccarit. Optat ut Mag. Dn. R[ector] iuxta officium progrediatur & statuat.

Dn. D.Ludenus dolet & ut coram audiatur, vocatur Andreas Arvidij, quo praesente Mag. Dn. Rector inquit: quod noverit, quod ob malefacta perpetrata sit vocatus, quodque noluerit hactenus respicere, quod omnia contemnat. Die Solis sit admonitus, promiserit correctionem, sed mox die Lunae [et] Martis in cauponis haeserit. Sui juramenti fuerit immemor, nullam observantiam Mag. Dn. Rectori exhibuerit. Biblia vendat & pecuniam in caupona consumat. Pietatem relinquat. Pater

1644: 31. august – 18. september

Otsus:

Johannes Gilberti kaebuse suhtes Christian Clocoviuse vastu ja selle vastutuse suhtes, antakse pärast mõlema poole vastastikuste vastuväidete läbikaalumist teada, et kuna mõlemad võtavad õigeks, et on teineteist provotseerinud, on mõlemad akadeemilise põhimääruse rangusega ära teeninud raske karistuse. Kuna aga Clockovius oli esimesena alustanud, ka pärast avalikus kohas hagejale esimesena kallale läinud ja teda löönud, tuleb tal nüüdsest anda akadeemia kassasse 5 riigitaalrit. Akadeemia konsistorium hoiab aga provotseerimise süü varuks. Käesolevaga keelatakse ühtlasi mõlemal poolel kuningliku akadeemia põhimääruses sätestatud karistuse ähvardusel edaspidi teineteist solvata ei sõna ega teoga ning võimalikult kiiresti siin omavahel ära leppida. Nõnda on õigus.

18. septembril aastal 1644

avalikus akadeemia konsistoriumis

Kõrgeauline hr. rektor esitab, et kuigi sõnakuulmatut Andreas Arvidit on sageli eraviisil rektori poolt manitsetud, ei võtnud ta siiski kuulda. Ta palub nõu, kuidas saada õigus ja õiglus jalule.⁷⁰

Hr. mag. Gezelius loodab, et ta parandab end. Ta möönab, et teadis üleastumistest, mida ta oma peremehe, hr. kõrgeaulise hr. rektori vastu üsna sageli toime pani. Ta loodab, et kõrgeauline hr. rektor jätkaks ja otsustaks vastavalt ametile.

Hr. dr. Ludenius tunneb meelehärmi ja isiklikuks ülekuulamiseks kutsutakse kohale Andreas Arvidi, kelle juuresolekul kõrgeauline hr. rektor ütleb: ta teadis, et kutsuti kohtu ette toimepandud süüteo eest ja et ta ei tahtnud seniajani mõistust pähe võtta ja et ta ei hooli millestki. Pühapäeval teda manitseti, ta lubas end parandada, aga varsti, esmaspäeval ja teisipäeval viibis kõrtsides. Ta ei hoolinud oma töotusest. Kõrgeaulise hr. rektori vastu ei näidanud ta üles mingisugust lugupidamist. Ta müüs piibli ära ja prassis raha kõrtsis läbi. Ta oli jumalakartuse hüljanud.

1644: 18. September – 6. November

scripserit et petierit, ut in disciplina habeatur, sed quod spernat. Ipse sua manu non ita pridem in scriptis correctionem promiserit, sed nihil praestiterit. Item, quod per duos Dn. M.M. ad Dn. Mag. R[ectorem] missas, promiserit emendationem, sed antiquum obtinuerit. Reliquum jam esse, ut fiat jus & just[itia].

Andreas Arvidi excusat, quod heri potaverit cum ipse sit a Colombo & alijs adductus. Item, quod Dn. Mag. R[ector] promiserit indulgere.

R[espondet Rector] Magnificus, id intelligi de diebus feriatis & honestis conversationibus, non ut semper pergraecetur & die no[ct]eque a Musaeo absit. R[espondet] And[reas] Arvidi, quod & alij poculis induxerant.

Mag. Dn. R[ector] dolendum esse, quod a malorum Exemplis & non a piorum studiosorum exemplo pendeat, sitique proh incorrigibilis & quod gloriatur. Se non esse aliquem magis bibacem. I[tem] quod omne stipendium in cauponos miserit.

Concluditur.

Andreas Arvidi cum hactenus manserit incorrigibilis suo proh merito iudicatur S. Reg. Majestatis stipendio privandus ut etiam eundem eo ipsum privamus. Hinc erit in arrhesto intra muros civitatis donec creditoribus suis, satisfecerit. Si secus fecerit, noverit quod ipso in relegationis poenam incurrerit. Jure & justitia ita exidentibus.

[UUB, Ms. U. 21]

Oct[obris] 1644

Medicus abest sed vocatus.

Joh[annes] Erixi orationem habuit diem depo[sitionem] Rect[oratum] de caussis juram[enti] Academici, Mag. Salom[on] Matth[iae] – de statu praesentis ecclesiae.

Nov[embris] 6

Anniversariam habebunt orationem in praematuram obitum fundatoris Academ[iae].⁷¹

1644: 18. september – 6. november

Isa kirjutas ja palus, et ta distsipliinile alluks, aga ta ei kuulanud. Mitte kuigi ammu lubas ta, kirjalikult oma käega, ise end parandada, kuid ei teinud seda. Samuti lubas ta kahes hr. M.M. kaudu kõrgeaulisele hr. rektorile saadetud [kirjas] end parandada, aga jäi endiseks. Nüüd ei jää muud üle, kui õigus ja õiglus jalule seada.

Andreas Arvidi tõi eilse purjutamise vabanduseks, et Columbus ja teised võtsid ta kaasa. Niisamuti, et kõrgeauline hr. rektor oli ju nõus.

Kõrgeauline [rektor] vastab, et seda tuli mõista pühade kohta ja viisakas seltskonnas, mitte et ta alati prassiks ning ööd ja päevad läbi on kodunt ära. Andreas Arvidi vastab, et ka teised pidasid joomapidu.

Kõrgeauline hr. rektor peab kahetsusväärseks, et ta võtab eeskuju halbast üliõpilastest ja mitte jumalakartlikest, ja et joomine on kahjuks paratamatu, ja uhkustab veel, et polevatki kuigi suur joodik, samuti, et jättis kogu stipendiumi kõrtsidesse.

Otsustatakse

Kuna Andreas Arvidi pole end parandanud, tuleb ta kahjuks teenitult Tema Kuningliku Majesteedi stipendiumilt maha arvata — me võtame selle talt ära. Siitpeale jääb ta linnamüüride piirides aresti alla seniks, kuni ta oma võlausaldajad rahuldab. Kui ta seda ei tee, teadku, et tõmbab endale kaela väljaheitmiskaristuse. Nõnda viiakse see täide õiguse ja õiglusega.

1644. a. oktoobris

Meedik puudub, kuid on kutsutud.

Rektori ameti mahapanemise päeval pidas Johannes Erici kõne akadeemilisest vandest ja magister Salomon Matthiae kiriku praegusest olukorrast.

6. novembril

peavad nad kõne akadeemia rajaja enneaegse surma [12.] aastapäeva puhul.⁷¹

KOMMENTAARID

1. Siin ja edaspidi on "aedes" all mõeldud mitte rektori maja kinnisvara tähenduses, vaid üüritud maja või majaosa. Georg Wybersi koostatud revisjoniraamatu põhjal ostsid vaid vähesed professorid endale Tartu maja või aia. Laurentius Ludenius ise ostis endale maja Rüütli tänavale alles 1644. a. (EAA, f. 995, nim. 1, s. 21865, l. 100v).
2. Tartu ülikooli trükikoja kohta vt. F. Puksov. Tartu ja Tartu-Pärnu rootsiaegse ülikooli trükikoda. Tartu, 1932.
3. Mõeldud on Liivimaa kindralkubeneri aastatel 1634–1643 Bengt Oxenstiernat, kes nagu 1635. a. ülikooli ajutiseks kantsleriks seatud Eestimaa kuberner ja Tartu õuekohtu president Philipp Scheidingki toimis Tartu ülikooli eestkostjana.
4. Tartu ülikooli esimese, poola ajal jesuiitide kolleegiumile kuulunud hoone kohta, mida juba 1630. aastate algul peeti varisemisohhtlikuks, vt. S. Karling. Tartu universitets byggnadshistoria under den svenska tiden // *Svio-Estonica*. Tartu, 1934. Vol. 1, lk. 30–36.
5. Vt. Heinrich Schepperi kaebust Hans Buchdani kui selle poja Christian Buchdani käendaja peale kallaletungimise ja auhaavamise pärast (Läti Riiklik Ajalooarhiiv, f. 109, nr. 29/249, 1637. aasta).
6. Lõik on avaldatud: P. Wieselgren. Suecana i Tartu universitets-bibliotekets handskriftsamling // *Svio-Estonica*. Lund, 1964. Vol. 17, lk. 166.
7. Ilmselt on juttu 1625. a. ooberst Joachim Nikolaus von Güntersbergile läänistatud Mooste ja Kauksi mõisast Põlva kihelkonnas (L. von Stryk. Beiträge zur Geschichte der Rittergüter Livlands. Dorpat, 1877. Bd. 1, lk. 249).
8. Triviaalkooli kohta siin ja edaspidi: F. Puksov. Episoder ur skolväsendets historia i Tartu under den svenska tiden // *Svio-Estonica*. Tartu, 1934. Vol. 1, lk. 20–28; P. Wieselgren. Michael Savonius // *Historiska och litteraturshistoriska studier*. Helsingfors, 1975. Vol. 50, lk. 226–228.
9. Michael Savonius kandideeris 1636. a. Tartu rootsi koguduse pastori kohale, millele aga Liivimaa Ülemkonsistorium vastu oli. Savoniuse tülide kohta Turu lossipealiku Anders Nilssoni ning Liivimaa Ülemkonsistoriumiga vt. P. Wieselgren, viide 6, lk. 213–225. Arvatavasti pole Turu Õuekohtu otsused säilinud.
10. Lõik on avaldatud: P. Wieselgren, viide 6, lk. 166.
11. Tartu ülikool otsustas saata Stockholmi Rootsi keskväimudelt ülikooli maa- valduste suurendamist taotlema professor Johann Belowi, kelle käik jäi aga tugeva vastutuule tõttu ära (Tartu ülikooli ajalugu 1632–1982. Tallinn, 1982. Kd. 1: 1632–1789, lk. 53).
12. Juttu on triviaalkooli jurisdiktsiooniõigusest (P. Wieselgren, viide 8, lk. 227).

13. Tegemist on Tartus paiknenud, põhiliselt soomlastest koosnenud, umbes 40-mehelise kompanii ülema, kapten Matthias (Mats) Mårtensoniga. Leitnant Jörgen Ackersdorff ja veltveebel Andreas Frantzen on 1638. a. munsterrolli põhjal vahetult tema alluvad ohvitserid (EAA, f. 278, nim. 1, s. XXI–4, l. 1, 632).
14. Lõik on avaldatud: P. Wieselgren, viide 6, lk. 166.
15. A. Tering. Album Academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632–1710. Tallinn, 1984, nr. 253.
16. Georg Manceliuse lahkumise kohta Kura hertsogi õuejutlustajaks 1637. a. vt. K. Dravinš. Georg Manzels und Paul Einhorn's Briefe über die Rückkehr des erstgenannten von Dorpat nach Kurland (1637) // *Svio-Estonica*. Lund, 1967. Vol. 18, lk. 141–152.
17. Soome üliõpilane Bartholdus Gregorii on depositsioonimatriklisse sisse kantud 11. oktoobril 1637. a. (A. Tering, viide 15, nr. 265).
18. Vt. Tartu Ülikooli ajaloo allikaid. Tartu, 1932. Kd. 1: *Academia Gustaviana*, a) ürikuid ja dokumente / Koost. J. Vasar, lk. 54.
19. Pole võimatu, et Petrus Schomeruse ja Petrus Turdinuse omavaheline vimm oli saanud alguse Uppsala-päevilt, kus mõlemad õppisid 1620. aastate teisest poolest, esimene kuni 1633. ja teine kuni 1630. aastani.
20. Ilmselt asus tollane triviaalkool ülikoolihoone alumisel korrusel (vt. S. Karling, viide 4, lk. 3).
21. Fr. Meniuse süüdistamise kohta kahenaisepidamises, põgenemisest Taani võimu all olevale Saaremaale ning Tartu ülikooli kohtusse kutsumisest vt. J. Nordström. Friedrich Menius. En äventyrlig Dorpatprofessor och hans glömda insats i det engelska komediantdramats historia // *Samlaren*. Uppsala, 1922. Årgång 1921, lk. 44–54.
22. F. Puksov, viide 2, lk. 24.
23. Martin Bahre oli ametilt tisljer ja 1634. aastast oli ta Tartu linnakodanik (EAA, f. 995, nim. 1, s. 253, l. 202). Võimalik, et sõnal "vehkleja" oli kohalikus kõnepruugis "tülinorijat" tähistav tähendus.
24. Vt. W. Averdunck A. Oxenstiernalle 25.9.1638 (Tartu ülikooli ajaloo allikaid, viide 17, nr. 79).
25. Heinrich Hein viibis 1638. a. kevadest sügiseni Stockholmis, palumaks KM eestkostevalitsuselt Ingerimaa mõisate kinnistamist ülikoolile (Tartu ülikooli ajalugu, viide 11, lk. 53–54).
26. Sama teksti originaal vt. EAA, f. 278, nim. 2, s. 170, l. 39. Vt. ka Tartu ülikooli antud tunnistust Petrus Goetscheniuse ametisoleku kohta (EAA, f. 995, nim. 2, s. 6835, l. 1).
27. Ajavahemikus 1638–1645 oli Tartu Maarja koguduse pastor Michael Bostadius.
28. "Vend" oli tollase kirjavahetusetiketi kohaselt kasutusel samal sotsiaalsel astmel seisvate lähedaste kolleegide vahel.
29. Tartu krõllivalmistajate kohta vt. R. Seeberg-Elverfeldt. Die Einwohnerschaft von Tartu (Dorpat) zur II Schwedenzeit (1625–1656) // *Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft* 1933. Tartu, 1935, lk. 127–129.

30. Olaus Saleniuse ja Michael Savoniuse kiri Tartu ülikoolile 24.4.1639 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
31. Tartu linna raeistungitel 8. ja 11. mail 1639. a. arutati ülikooli rektori kirja raele, milles nõutakse Claus Tönsoni karistamist (EAA, f. 995, nim. 1, s. 253, l. 595, 597).
32. Tartu ülikooli ajaloo allikaid, viide 17, lk. 70.
33. Vt. H. Sallander. Västgötska studenter vid universitet i Dorpat under 1600-talet // Västgötaliteratur 1981. Nr. 1/2, lk. 11.
34. 1640. a. munsterrolli andmetel oli Tartu asehaldurile Fabian Wrangelile alluva garnisonikompanii veltveebliks küll Abraham Hansson, kuid leitnandiks oli varem, veel 1638. a. Matthias Mårtenssonile alluva Tartu kompanii leitnandiks olnud Jörgen Ackersdorff (vt. viide 13). Ilmselt tagandati Michael Jeremiassohn selle süüteo eest leitnandikohalt ning saadeti mujale (EAA, f. 278, nim. 1, s. XXI: 5, l. 198).
35. Vt. Tartu ülikooli kirja kontsept P. Scheidingile 7.11.1638 (Uppsala ÜR, Nordini kogu, kd. 66, l. 26).
36. Vt. KM eestkostevalitsuse resolutsiooni 20.8.1638 (Tartu ülikooli ajaloo allikaid, viide 17, nr. 29).
37. Kuigi ülikooli raamatukogule oli raamatute ostmiseks alates 1638. aastast igal aastal ette nähtud 150 hõbetaalrit, kasutati see raha muuks otstarbeks. Alles alates 1644. aastast kasutati seda raamatute ostmiseks (F. Puksov. Die Bibliothek der Universität Tartu und Tartu-Pärnu in der Schwedenzeit // Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1931. Tartu, 1932, lk. 261).
38. Vitus [Habereggerit?] Tartusse trükkaliks ei tulnudki (F. Puksov, viide 2, lk. 26).
39. Vt. Tartu ülikooli kiri Bengt Oxenstiernale 17.11.1638 (EAA, f. 278, nim. 2, s. 170, l. 33–35).
40. Vt. sel teemal Tartu raeistungil 19.10.1638 arutatut (EAA, f. 995, nim. 2, s. 1986, l. 1–2v).
41. Joachim Warnecke teatas oma loengute teemad 7.11.1638 dateeritud sedelil (Tartu ülikooli ajaloo allikaid, viide 17, nr. 58).
42. Philipp Scheiding Tartu ülikoolile, Tallinn 18.11.1638 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
43. Bengt Oxenstierna Tartu ülikoolile, Riia 20.3.1639 (TÜR KHO, f. 7, s. 55, l. 3; Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
44. Georg Stiernhielmi ja Michael Savoniuse tüli kohta vt. P. Wieselgren. Tumult in Alt-Tartu. Eine Episode aus der Zeit der ersten schwedischen Hochschule // Verhandlungen der Gelehrten Estnischen Gesellschaft. Tartu, 1938. Bd. 30, lk. 824–829.
45. Vt. J. Nordström, viide 21, lk. 48 jj.; G. Fredén. Friedrich Menius und das Repertoire der englischen Komödianten in Deutschland. Stockholm, 1939, lk. 37, 40–41.
46. Vastavalt KM 20.8.1638. a. resolutsioonile pidi Tartu ülikool saama trükipaberi valmistamiseks Tartu Meltsiveski, mis oli aga 1632. a. doneeritud trükkal Jakob Beckerile. Kuna see ei tahtnud ka pärast Tartust lahkumist loobuda

- omandiõigusest veskile, asus TÜ temalt annetuskirja ilmselt Tartu õuekohtu kaudu välja nõudma (Tartu ülikooli ajaloo allikaid, viide 17, lk. 112; F. Puksov, viide 2, lk. 22).
47. Vt. Tartu ülikooli kiri Bengt Oxenstiernale 2.3.1639 (EAA, f. 278. nim. 2, s. 170, l. 41–43).
  48. Bengt Oxenstierna Tartu Ülikoolile, Riia 20.3.1639 (TÜR KHO, f. 7, s. 55, l. 5–6v).
  49. Philipp Scheiding Tartu ülikoolile, Tallinn 14.5.1639 (Uppsala ÜR, Nordini kogu, kd. 66, l. 29).
  50. Vastavalt KM 8.5.1635. a. resolutsioonile oli Philipp Scheiding seatud vaid ajutiseks kantsleriks, kuna tal oli Eestimaa kuberner ja Tartu õuekohtu presidendina niigi suur töökoormus. Seepärast palus TÜ mitmel korral määrata uus kantsler (Tartu ülikooli ajaloo allikaid, viide 17, lk. 122–123; vt. ka viide 3).
  51. Vt. Tartu ülikooli ajalugu, viide 11, lk. 167.
  52. Tartu asehaldur Fabian Wrangel oli pikemat aega haige, nõnda et 1640. a. juulist määrati tema kohusetäitjaks Georg Stiernhielm (Brev till Georg Stiernhielm, utgivna och kommenterade av Per Wieselgren. Lund, 1968, lk. 111).
  53. Tartu ülikooli kirja mustand Johan Skyttele 14.7.1639 (Uppsala ÜR, Nordini kogu, kd. 66, l. 31–31v; Vt. Johan Skytte kirja Tartu professoritele Petrus Schomerusele ja Michael Savoniusele kui *amicis dilectis*, Duderof 4.8.1639 (TÜR KHO, f. 7, s. 55, l. 16–17v).
  54. Franz Pfaleri kiri koos seisukohavõtupunkte sisaldavate lisadega, Novabura 18.7.1639 (TÜR KHO, f. 7, s. 55, l. 8–15v).
  55. Tartu ülikooli vastuskiri Tartu linnamagistraadile 10.10.1639 (EAA, f. 995, nim. 2, s. 189, l. 1).
  56. Vt. H. Sallander, viide 33, lk. 11.
  57. Johannes Schlechteri kiri Tartu ülikoolile, Tartu 11.12.1639 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
  58. Johannes Kemnitiuse kiri Tartu ülikoolile 18.12.1639 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
  59. Rootslasest Tartu ülikooli kasvandiku, Äksi pastori Nils Bagge kiri Tartu ülikoolile 16.2.1640 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
  60. Uppsala ülikooli konsistooriumi istungil loeti ette vastuskiri 23.9.1640 (Uppsala universitet. Akademiska konsistoriets protokoll. Uppsala, 1969. Vol. 2: 1637–1640, lk. 303).
  61. Vt. Tartu ülikooli ajalugu, viide 17, lk. 56.
  62. Tegemist on Tartu maapealiku Fabian Wrangeli poegade Fabiani ja Helmichiga. Selle kohtuasja andis Liivimaa kindralkuberner Bengt Oxenstierna lahendada noormeeste isa Fabian Wrangelit selle pika haiguse ajal asendanud Georg Stiernhielmile (vt. viide 52). Siit sai hoogu Stiernhelmi ja Wrangelite vaen, mis 1641. a. toimunud löömingus põhjustas G. Stiernhelmi vigaseksjäämise ja ühe üliõpilase hukkumise (B. Swartling. Georg Stiernhielm. Hans lif och verksamhet. Uppsala, 1909, lk. 34; P. Wieselgren. Stiernhielm och Wrangelarna // Svio-Estonica 1937. Tartu, 1937, lk. 59–72; Brev till Georg Stiernhielm, viide 52, lk. 113–114).

63. Heinrich Ranthan Tartu ülikoolile, Narva 23.8.1640 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
64. Königsbergi ülikool soovitas 1641. a. Tartu ülikooli matemaatikaprofessoriks Joachim Scheleniuse, kes saabus alles 1644. a. (Uppsala ÜR, Nordini kogu, kd. 66, l. 43v, 50).
65. Tallinna linnamagistraat kutsus 1640. a. Salomon Matthiae Oleviste kiriku diakoniks. See aga ütles kutsest ära, viidates ebapiisavale palgapakkumisele (E. Gierlich. Reval 1621 bis 1645. Von der Eroberung Livlands durch Gustav Adolf bis Frieden von Brömsebro. Bonn, 1992, lk. 332).
66. Andreas Virginius oli kaitsnud Rostocki ülikoolis filosoofiamagistri kraadi 1619. a. ja teoloogiadoktori kraadi 25. oktoobril 1632 *in absentia*.
67. Ametlik, Rootsi kuninganna Kristiina nimel saadetud kutse Michael Wollinile oli saadetud 7.10.1639. a. Wollin oli juba vähemalt 1636. a. riiginõunik Lars Sparre poegade koduõpetajaks (immatrikuleerus koos nendega ka Uppsala ülikooli 1636. a.). Talle hoiti professori kohta veel ühe aasta jooksul pärast kutsumist, kuni ta oli L. Sparre poegadega akadeemilisel õppereisil Madalmaades. Kuna ta aga polnud veel 1643. a. jaanuaris Hollandi-reisilt tagasi jõudnud, seati ajalooprofessoriks ametisse senine ülikoolisekretär Andreas Sandhagen (EAA, f. 278, nim. 2, s. 170, l. 97–98; vt. ka Lars Sparre kiri Tartu ülikoolile, Nyköping 16.10.1639 (Uppsala ÜR, Nordini kogu, kd. 66, l. 32)).
68. Vt. P. Wieselgren, viide 8, lk. 231 jj.
69. Erik Gyllenstierna kiri Tartu ülikoolile, Narva 24.1.1644 (Rootsi Riigiarhiiv, Livonica II: 449).
70. Andreas Arvidi kohta vt. A. Tering, viide 15, nr. 467. Tegemist on pärastise Strängnäsi gümnaasiumi rektori, Rootsi Riigipäeva saadiku ning rootsi luulekunsti teoreetikuga.
71. Laurentius Ludenius. *Immortalitas divi assertoris justitiae ... Gustavi Adolphi ... parentatione anniversaria ... aeternitati consecrata*, 6.11.1644 (Matti A. Sainio. *Dissertationen und Orationen der Universität Dorpat 1632–1656*. Stockholm, 1978, lk. 100 (nr. 138).

ANMERKUNGEN

1. Hier und weiterhin hat man unter "aedes" nicht das Haus des Rektors als Grundbesitz, sondern das gemietete Haus oder den Hausteil gedacht. Aufgrund des Revisionbuches kauften nur wenige Professoren sich in Dorpat ein Haus oder einen Garten. Laurentius Ludenius selber kaufte sich erst 1644 ein Haus in der Ritterstraße (Estnisches Historisches Archiv, Best. 995, Verz. 1, Akte 21865, Bl. 100v).
2. Über die Druckerei der Universität Dorpat siehe Fr. Puksov: *Tartu ja Tartu-Pärnu rootsiaegse ülikooli trükikoda*, Tartu 1932.
3. Gemeint wird der livländische Generalgouverneur in den Jahren 1634 bis 1643 Bengt Oxenstierna, der, wie auch der 1635 als vorläufiger Kanzler der Universität eingesetzte Gouverneur Estlands und Präsident des Dorpater Hofgerichts Philipp Scheiding, die Vormundschaft für die Universität Dorpat führte.
4. Über das erste Gebäude der Universität Dorpat, das während der polnischen Zeit dem Jesuitenkollegium gehörte und schon Anfang der 1630er Jahre für baufällig gehalten wurde, siehe Sten Karling: *Tartu universitets byggnadshistoria under den svenska tiden*, in: *Svio-Estonica*, Tartu 1934, Vol. 1, S. 30-36.
5. Siehe die Klage Heinrich Scheppers gegen Hans Buchdan als den Bürgen seines Sohns Christian Buchdan wegen des Überfalls und der Ehrenverletzung (SHAL, Best. 109, Nr. 29/249, das Jahr 1637).
6. Der Auszug ist veröffentlicht: Per Wieselgren. *Suecana i Tartu universitetsbibliotekets handskriftsamling // Svio-Estonica*. Lund 1964, Vol. 17, S. 166.
7. Offensichtlich handelt es sich um die dem Oberst Joachim Nikolaus von Güntersberg als Lehen übergebenen Güter Moisekatz/Mooste und Kauks/Kauksi im Kirchspiel Pölwe/Pölva (L. von Stryk: *Beiträge zur Geschichte der Rittergüter Livlands*, Dorpat 1877, Bd. 1, S. 249).
8. Über die Trivialschule hier und weiterhin: Frederik Puksov: *Episoder ur skolväsendets historia i Tartu under den svenska tiden*, in: *Svio-Estonica*, Tartu 1934, Vol. 1, S. 20-28; P. Wieselgren: *Michael Savonius*, in: *Historiska och litteraturhistoriska studier*, Helsingfors 1975, Vol. 50, S. 226-228.
9. Michael Savonius bewarb sich 1636 um die Stelle des Pastors der schwedischen Gemeinde in Dorpat, das Oberkonsistorium Livlands war aber dagegen. Über die Streite von Savonius mit dem Statthalter von Åbo Anders Nilsson und dem Oberkonsistorium Livlands siehe Per Wieselgren (Anm. 6), S. 213-225. Aller Wahrscheinlichkeit nach sind die Beschlüsse des Åboer Hofgerichts nicht erhalten.
10. Der Auszug ist abgedruckt in: Per Wieselgren (Anm. 6), S. 166.

11. Die Universität Dorpat beschloß, den Professor Johann Below nach Stockholm zu entsenden, mit dem Auftrag, die schwedischen Zentralbehörden um die Vergrößerung der Grundbesitze der Universität zu ersuchen; wegen des starken Gegenwindes kam diese Reise nicht zustande. (Tartu ülikooli ajalugu 1632-1982, Tallinn 1982, Bd. 1. 1632-1798, hrsg. von H. Piirimäe, S. 53).
12. Es handelt sich um das Jurisdiktionsrecht der Trivialschule. (Per Wieselgren, Anm. 8, S. 227).
13. Es handelt sich um den Kapitän Matthias (Mats) Mårtenson, den Vorgesetzten der hauptsächlich aus Finnen bestandenen 40 Mann starken Dorpater Kompanie. Der Leutnant Jörgen Ackersdorff und der Feldvebel Andreas Frantzen waren aufgrund der Musterrolle von 1638 als Offiziere direkt ihm unterstellt (EHA, Best. 278, Verz. 1, Akte XXI-4, Bl. 1, 632).
14. Der Auszug ist abgedruckt in: Per Wieselgren (Anm. 6), S. 166.
15. Arvo Tering: Album Academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632-1710, Tallinn 1984, Nr. 253.
16. Über das Ausscheiden von Georg Mancelius aus dem Universitätsdienst an die Stelle des Hofpredigers beim kurländischen Herzog im Jahre 1637 siehe Karlis Dravinš: Georg Manzels und Paul Einhorn's Briefe über die Rückkehr des erstgenannten von Dorpat nach Kurland (1637), in: Svio-Estonica, Lund 1967, Vol. 18, S. 141-152.
17. Der finnische Student Bartholdus Gregorii wurde in die Depositionsmatrikel am 22. Oktober 1637 eingetragen. (Arvo Tering (Anm. 15), Nr. 265).
18. Siehe Quellen zur Geschichte der Universität Dorpat, Tartu 1932, Bd. 1. Academia Gustaviana, a) Urkunden und Dokumente, hrsg. von Juhan Vasar, S. 54.
19. Es ist nicht ausgeschlossen, daß der Streit zwischen Petrus Schomerus und Petrus Turdinus schon während ihrer Uppsalaer Tage begonnen hatte, wo die beiden ab der zweiten Hälfte der 20er Jahre des 17. Jh. studiert hatten, ersterer bis 1633 und letzterer bis 1630.
20. Offensichtlich befand sich die Trivialschule damals auf dem Erdgeschoß des Universitätsgebäudes (Siehe Sten Karling, wie Anm. 4, S. 3).
21. Über die Anklage gegen Fr. Menius wegen der Bigamie, über seine Flucht auf die unter der dänischen Herrschaft gestandene Insel Ösel sowie über die Forderung vor das Dorpater Universitätsgericht siehe Johan Nordström: Friedrich Menius. En äventyrlig Dorpatprofessor och hans glömda insats i det engelska komediantdramats historia, in: Samlaren, Uppsala 1922, Årgång 1921, S. 44-54.
22. Fr. Puksov (Anm. 2), S. 24.
23. Martin Bahre war vom Beruf Tischler, und ab 1634 war er Bürger der Stadt Dorpat (EHA, Best. 995, Verz. 1, Akte 253, S. 202). Möglich, daß das Wort "Fechter" im örtlichen Sprachgebrauch den "Streithahn" bezeichnete.
24. Siehe W. Averdunck an A. Oxenstierna vom 25.9.1638 (Quellen zur Geschichte der Universität Dorpat, Anm. 17, Nr. 79).

25. Heinrich Hein weilte vom Frühjahr bis Herbst 1638 in Stockholm, im Auftrag, die Vormundschaftsregierung der KM um die Bestimmung der Güter Ingermanlands der Universität zu bitten, (Tartu ülikooli ajalugu, wie Anm. 11, S. 53–54).
26. Das Original desselben Textes siehe EHA, Best. 278, Verz. 2, Akte 170, S. 39; siehe auch das von der Universität Dorpat ausgestellte Zeugnis über das Im-Amt-sein von Petrus Goetschenius (EHA, Best. 995, Verz. 2, Akte 6835, Bl. 1).
27. Im Zeitraum von 1638 bis 1645 war Pastor der Mariengemeinde zu Dorpat Michael Bostadius.
28. "Bruder" wurde laut der damaligen Briefwechseletikette unter den nahen Kollegen von gleichem Stand gebraucht.
29. Über die Dorpater Korallenmacher siehe Roland Seeberg-Elverfeldt: Die Einwohnerschaft von Tartu (Dorpat) zur II. Schwedenzeit (1625–1656), in: Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1933, Tartu 1935, S. 127–129.
30. Der Brief von Olaus Salenius und Michael Savonius an die Universität Dorpat vom 24.4.1639 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
31. In den Dorpater Ratssitzungen vom 8. und 11. Mai 1639 wurde der Brief des Universitätsrektors an den Rat, in dem die Bestrafung von Claus Tönson verlangt wird, erörtert (EHA, Best. 995, Verz. 1, Akte 253, S. 595, 597).
32. Quellen zur Geschichte der Universität Dorpat (Anm. 17), S. 70.
33. Siehe Hans Sallander. Västgötska studenter vid universitetet i Dorpat under 1600-talet, in: Västgötaliteratur 1981, Nr. 1/2, S. 11.
34. Auf Grund der Musterrolle vom 1640 war der Feldvebel der dem Statthalter von Dorpat Fabian Wrangel unterstellten Garnisonskompanie zwar Abraham Hansson, doch der Leutnant war Jörgen Ackersdorff, der früher Leutnant der noch 1638 Matthias Mårtenson unterstandenen Dorpater Kompanie gewesen war (siehe Anm. 13). Offensichtlich wurde Michael Jeremiassohn wegen dieses Vergehen der Leutnantenstelle entsetzt und anderswohin geschickt (EHA, Best. 278, Verz. 2, Akte XXI: 5, Bl. 198).
35. Siehe das Briefkonzept der Universität Dorpat an P. Scheiding vom 7.11.1638 (Universitätsbibliothek Uppsala, Nordinsche Sammlung, Bd. 66, S. 26).
36. Siehe die Resolution der Vormundschaftsregierung der KM vom 20.8.1638 (Quellen zur Geschichte der Universität Tartu Nr. 29).
37. Obwohl der Universitätsbibliothek zum Kauf von Büchern ab 1638 eine Summe von 150 Silbertalern jährlich vorgesehen war, wurde dieses Geld für andere Zwecke gebraucht. Erst ab 1644 wurde diese Summe für Bücherbeschaffung verwendet (F. Puksov: Die Bibliothek der Universität Tartu und Tartu-Pärnu in der Schwedenzeit, in: Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1931, Tartu 1932, S. 261).
38. Vitus [Haberegger?] kam nicht als Drucker nach Dorpat (Fr. Puksov, wie Anm. 2, S. 26).
39. Siehe den Brief der Universität Dorpat an Bengt Oxenstierna vom 17.11.1638 (EHA, Best. 257, Verz. 2, Akte 170, Bl. 33–35).

40. Siehe das zu diesem Thema in der Dorpater Ratssitzung vom 19.10.1638 Besprochene (EHA, Best. 995, Verz. 2, Akte 1986, S. 1–2v).
41. Joachim Warnecke teilte seine Vorlesungsthemen auf einem vom 7.11.1638 datierten Zettel mit (Quellen zur Geschichte der Universität Tartu, wie Anm. 17, Nr. 68).
42. Philipp Scheiding an die Universität Dorpat, Reval, 18.11.1638 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
43. Bengt Oxenstierna an die Universität Dorpat, Riga 20.3.1639 (UB Tartu, Best. 7, Akte 55, Bl. 3; Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
44. Über den Streit zwischen Georg Stiernhielm und Michael Savonius siehe Per Wieselgren, Tumult in Alt-Tartu. Eine Episode aus der Zeit der ersten schwedischen Hochschule, in: Verhandlungen der Gelehrten Estnischen Gesellschaft, Tartu 1938, Bd. 30, S. 824–829.
45. Siehe Johan Nordström (Anm. 21), S. 48 ff.; Gustaf Fredén: Friedrich Menius und das Repertoire der englischen Komödianten in Deutschland, Stockholm 1939, S. 37, 40–41.
46. Entsprechend der Resolution der KM vom 20.8.1638 sollte die Universität Dorpat für die Anfertigung des Druckpapiers die Dorpater Malzmühle bekommen, die aber 1632 dem Drucker Jakob Becker doniert worden war. Da er auch nach seinem Ausscheiden aus Dorpat das Eigentumsrecht auf die Mühle nicht aufgeben wollte, forderte die Universität von ihm die Donationsschrift anscheinend durch das Dorpater Hofgericht (Quellen zur Geschichte der Universität Tartu, wie Anm. 17, S. 112; Fr. Puksov, wie Anm. 2, S. 22).
47. Siehe den Brief der Universität Dorpat an Bengt Oxenstierna vom 2.3.1639 (EHA, Best. 278, Verz. 2, Akte 170, S. 41–43).
48. Bengt Oxenstierna an die Universität Dorpat, Riga, 20.3.1639 (UB Tartu, Best. 7, Akte 55, Bl. 5–6v).
49. Philipp Scheiding an die Universität Dorpat, Reval, 14.5.1639 (UB Uppsala, Nordinsche Sammlng, Bd. 66, Bl. 29).
50. Entsprechend der Resolution der KM war Philipp Scheiding nur zum vorläufigen Kanzler bestimmt worden, da er als Gouverneur Estlands und Präsident des Dorpater Hofgerichts ohnehin belastet war. Daher hat die Universität Dorpat mehrmals um die Ernennung eines neuen Kanzlers gebeten (Quellen zur Geschichte der Universität Tartu, wie Anm. 17, S. 122–123; siehe auch Anm. 3).
51. Tartu Ülikooli ajalugu (Anm. 11), S. 167.
52. Der Statthalter von Dorpat Fabian Wrangel war längere Zeit krank, so daß ab Juli 1640 Georg Stiernhielm zu seinem Stellvertreter ernannt wurde (Brev till Georg Stiernhielm, utgivna och kommenterade av Per Wieselgren, Lund 1968, S. 111).
53. Entwurf des Briefes der Universität Dorpat an Johan Skytte vom 14.7.1639 (UB Uppsala, Nordinsche Sammlng, Bd. 66, Bl. 31–31v; siehe Johan Skyttes Brief an die Dorpater Professoren Petrus Schomerus und Michael Savonius als *amicis dilectis*, Duderof, 4.8.1639 (UB Tartu, Best. 7, Akte 55, Bl. 16–17v).
54. Franz Pfalers Brief mit Anhängen, die seine Stellungnahmen enthalten, Novabura, 18.7.1639 (UB Tartu, Best. 7, Akte 55, Bl. 8–15v).

55. Der Gegenbrief der Universität Dorpat an das Dorpater Stadtmagistrat vom 10.10.1639 (EHA, Best. 995, Verz. 2, Akte 189, S. 1).
56. Siehe Hans Sallander (Anm. 33), S. 11.
57. Johannes Schlechters Brief an die Universität Dorpat, Dorpat, 11.12.1639 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
58. Der Brief von Johannes Kemnitius an die Universität Dorpat vom 18.12.1639 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
59. Der Brief des Schweden Nils Bagge, Zöglings der Universität Dorpat, Pastors zu Ecks/Äksi, an die Universität Dorpat vom 16.2.1640 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
60. In der Sitzung des Konsistoriums der Universität Uppsala wurde der Gegenbrief vom 23.9.1640 vorgelesen (Uppsala universitet. Akademiska konsistoriets protokoll, Uppsala 1969, Vol. 2. 1637–1640, S. 303).
61. Siehe Tartu Ülikooli ajalugu (Anm. 17), S. 56.
62. Es handelt sich um die Söhne des Dorpater Landeshauptmannes Fabian Wrangel Fabian und Helmich. Diese Gerichtssache übergab der Generalgouverneur Bengt Oxenstierna an Georg Stiernhielm, der den Vater der Jugendlichen Fabian Wrangel während der langwierigen Krankheit des letzteren vertrat (Siehe Anm. 52). Damit wurde der Streit zwischen Stiernhielm und Wrangels, der in einer Schlägerei im Jahre 1641 die Verkrüppelung G. Stiernhielms und den Tod eines Studenten zur Folge hatte, in Schwung gebracht. (Birger Swartling: Georg Stiernhielm. Hans liv och verksamhet, Uppsala 1909, S. 34; Per Wieselgren: Stiernhielm och Wranglarna, in: Svio-Estonica 1937, Tartu 1937, S. 59–72; Brev till Georg Stiernhielm (Anm. 52), S. 113–114).
63. Heinrich Ranthan an die Universität Dorpat, Narva, 23.8.1640 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
64. Die Universität Königsberg empfahl 1641 an die Stelle des Mathematikprofessors der Universität Dorpat Joachim Schelenius, der erst 1644 in Dorpat ankam (UB Uppsala, Nordinsche Sammlung, Bd. 66, Bl. 43v, 50).
65. Das Revaler Stadtmagistrat berief 1640 Salomon Matthiae zum Diakon der Olaiikirche. Er sagte aber die Berufung ab, indem er auf das ungenügende Gehaltsangebot verwies (Ernst Gierlich: Reval 1621 bis 1645. Von der Eroberung Livlands durch Gustav Adolf bis Frieden von Brömsebro, Bonn 1992, S. 332).
66. Andreas Virginius war an der Universität Rostock 1619 zum Magister der Philosophie und am 25. Okt. 1632 *in absentia* zum Doktor der Theologie promoviert worden.
67. Die amtliche Berufung im Namen der Königin Kristina war Michael Wollin am 7.10.1639 zugesandt worden. Wollin war schon mindestens 1636 Hauslehrer der Söhne des Staates Lars Sparre (er immatrikulierte sich mit ihnen auch an der Universität Uppsala 1636). Die Professorenstelle wurde im Laufe eines Jahres nach der Berufung, als er mit L. Sparres Söhnen auf der akademischen Studienreise in den Niederlanden war, für ihn frei gehalten. Da er aber noch im Januar 1643 von seiner Reise nicht zurückgekehrt war, wurde als Geschichtspräsident der frühere Universitätssekretär Andreas Sandhagen eingesetzt

(EHA, Best. 278, Verz. 2, Akte 170, Bl. 97–98; siehe auch Lars Sparres Brief an die Universität Dorpat, Nyköping, 16.10.1639 (UB Uppsala, Nordinsche Sammlung, Bd. 66, Bl. 32).

68. Siehe Per Wieselgren (Anm. 8), S. 231 ff.
69. Der Brief von Erik Gyllenstierna an die Universität Dorpat, Narva, 24.1.1644 (Schwedisches Reichsarchiv, Livonica II: 449).
70. Über Andreas Arvidi siehe Arvo Tering (Anm. 15), Nr. 467. Es handelt sich um den späteren Rektor des Gymnasiums zu Strängnäs, den schwedischen Reichstagsabgeordneten und den Theoretiker der schwedischen Dichtkunst.
71. Laurentius Ludenius. *Immortalitas divi assertoris justitiae ... Gustavi Adolphi ... parentatione anniversaria ... aeternitati consecrata*, 6.11.1644 (Matti A. Sainio: *Dissertationen und Orationen der Universität Dorpat 1632–1656*, Stockholm, S. 100 (Nr. 138).

LÜHENDID

EAA	Eesti Ajalooarhiiv
lic.	litsentsiaat
KM	Kuninglik Majesteet
mag.	magister
TKM	Tema Kuninglik Majesteet
TÜ	Tartu ülikool
TÜR KHO	TÜ raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond
ÜR	ülikooli raamatukogu
V.S.A.	Venerandus Senatus Academicus

ABKÜRZUNGEN

Cl.	Clarissimus
D.	doctor
D., d.	dies
Dn	Dominus
EHA	Estnisches Historisches Archiv
Fac.	Facultas, Fakultät
H.	Herr
HH	Herren
h., hor.	hora
I.	item
Ihr Erl. undt W. Gn.	Ihr Erlaucht und wohlgeborener Gnaden
Ill.	Illustris
I.U.D.	juris utriusque doctor
KM	Königliche Majestät
Ksp.	Kirchspiel
L., lic.	licentiatus

M.	magister
Magn., Magnif.	Magnificus
P.	Professor
Phil.	Philosophia
p.t.	pro tempore
R.	Rector
RA. Liv. II	Riksarkivet, Stockholm, Livonica-Sammlung II
RD, RDr, rdlr	Reichsthaler
Rev.	Reverendus
R.M.	Regia Majestas
rst	Rundstück
S.A.	Senatus academicus
SHAL	Staatliches Historisches Archiv Lettlands (Latvijas Valsts vēstures archivs)
S.R.M.	Serenissima Regia Majestas
SS. Reg. Maj.^{tas}	Sacrosancta Regia Majestas
UB Tartu Best. 7, Verz. 1.	Universitätsbibliothek Tartu, Handschriften- abteilung, Archivbestand 7, Findverzeichnis 1
Ven.	Venerandus
V.S.A.	Venerandus Senatus Academicus
v.R.w.	von Rechts wegen

MÕÕTÜHIKUD

Rahaühikud

1 riigitaal (speetsietaal) = 1½ hõbetaalrit = 3 vasktaalrit (rootsi taalrit)
= 6 hõbemarka = 12 vaskmarka

1 valge = 1 rundštük = 1 hõbeöör

1 mark = 8 ööri = $\frac{1}{6}$ riigitaalrit

Mahu- ja raskusmõõdud

1 säilitis = 12 punda (laevanaela) = 24 tündrit = 72 vakka = 216 külimittu
= 1920 kg vilja

1 leiskas = 20 naela = 8,6 kg

1 veerandik = $\frac{1}{4}$ tündrit

1 tünder = 32 kapp

1 kapp = $1\frac{3}{4}$ kannu

1 lisakapp = $\frac{1}{16}$ riia vakka

1 lood = 4 kvinti = 14,6 gr

1 kann = 2 toopi = 2,6 liitrit

Pikkusmõõdud

1 rootsi miil = 10,9 km

MAßEINHEITEN

Währungseinheiten

1 Reichstaler (riksdaler, Speciotaler) = 1½ Silbertaler = 3 Kupfertaler
(schwedische Taler) = 6 Silbermark = 12 Kupfermark

1 Weisse = 1 Rundstück = 1 Silberöre

1 Mark = 8 Öre = $\frac{1}{6}$ Reichstaler

Hohl- und Gewichtsmaße

1 Last = 12 Schiffspfund = 24 Tonnen = 72 Lof = 216 Külmit = 1920 kg
Getreide

1 Liespfund = 20 Pfund = 8,6 kg

1 Viertel = $\frac{1}{4}$ Tonnen

1 Tonne = 32 Kappen

1 Kappe = $1\frac{3}{4}$ Kanne

1 Spillkappe = $\frac{1}{16}$ Lof rigisch

1 Lot = 4 Quint = 14,6 gr

1 Kanne = 2 Stof = 2,6 Liter

Längenmaße

1 schwedische Meile = 10,9 km

ERITERMINITE SELETUSI

- aasta ja päev** — eriline igamistähtaeg, mille vältus Eestimaal oli 366 päeva (lisaaastal 367), Saksamaal 1 aasta, 6 nädalat ja 3 päeva.
- armuaasta** — aeg, mille jooksul surma läbi lahkunu pärijad, eriti lesk ja lapsed, tema palka edasi said.
- asehaldur** — Liivimaa oli jagatud mitmeks asehaldurkonnaks. Igaihe eesotsas olev kindralkuberneri asemik — asehaldur, ühtlasi residentskindlustuse komandant — oli vastutav garnisonide ülalpidamise ning riigimaksude laekumise eest.
- assignatsioon** — maksekäsund, summade eraldamine teatud sihtotstarbeks.
- bardisaan** — pika ning laia keelekujulise teraga piigitaoline torkerelv, mida 17. sajandil kandsid kõrgemad ohvitserid Saksamaal ja Madalmaades.
- deposiitor** — depositsioonirituaali läbiviija, kelleks oli tavaliselt mõni magistrikraadiga üliõpilane.
- depositsioon** — rituaal, mis sümboliliselt kujutab, et üliõpilaseks vastu võetud nooruk on endalt maha heitnud kõik pahed ja rumalused (*deponere cornua* — sarvi maha heitma). Selle pidid läbi tegema kõik uustulnukad, kes polnud varem mõnes teises ülikoolis õppinud.
- immissioon** — maaomandi või selle osa ajutine määramine kohtulikul teel kellegi teise valdusse maavaldaja võlakohustuse likvideerimiseks. Immissiooni saaja pidas maavaldust enda käes senikaua, kuni võlakohustus likvideeriti maavaldusel elavatelt talupoegadelt saadava feodaalse rendi arvel.
- kammeriir** — riigi tulude ja kulude arvestamisega tegelev ametnik.
- kandelaaber** — suur mitmeharuline küünlajalg.
- komissar** — eriülesande täitmiseks määratud erivolitustega esindaja.
- krõllimeister** — naiste kaelakeedes kasutatud suurte hõbehelmeste valmistaja.
- kvestor** — ülikooli ametnik, kelle kompetentsi kuulusid majandus- ja finantsasjad, sealjuures professorite palkade ja üliõpilaste stipendiumide väljamaksmine.

- käsiraha** — rahasumma, mille üks lepingupool annab teisele lepingu järgi tasumisele kuuluvate maksude arvel. Käsiraha tõendab lepingu sõlmimist ja on selle täitmise tagatis.
- küüdikohustus** — talupoegadel lasuv kohustus vedada riigi koormaid, sõjaväge, reisijaid.
- likvidatsioon** — maksude ja maksuvõlgade sissenõudmine.
- lisakapp** — teraviljamõõt, mida talupoeg pidi võimalike kadude katteks mõisnikule antavale viljaandamise juurde lisama.
- patronaadiõigus** — kiriku või kooli eestseisjate õigus kutsuda ja ametisse seada kandidaate vakantsetele vaimuliku- või kooliõpetajakoh-tadele.
- pedell** — ülikooli teener, kelleks *Academia Gustaviana*'s oli tavaliselt nõnda lisaraha teeniv vanem üliõpilane.
- pennal** — 17. saj. üliõpilasslängis pilkav nimetus üliõpilasnoviitside kohta.
- pogost** — territoriaal-administratiivne jaotus Venemaal, sealhulgas Ingeri-maal ka Rootsi ajal.
- promotoriaalkiri** — kiri, milles palutakse alluvatelt ametivõimudelt või ametiisikutelt mingi küsimuse kiirendatud lahendamist.
- reskript** — kuninglik otsus või korraldus.
- soetatud õigus** — seaduslikul viisil omandatud, seega puutumatu õigus.
- stadoll** — maanteekõrtsi tiibadesse juurde ehitatud tallid, mis tagasid rei-sijate hobustele ja veokitele pikemate puhkepeatuste ja ööbimise korral ulualuse.
- ökonom** — ülikooli ametnik, kes korraldas ühistoidul olevate üliõpilaste toitlustamist.
- ülemkonsistorium** — kõrgeim kiriklik keskasutus Liivimaal, mis koosnes ilmalikust presidendist, superintendendist ja kaasistujast.

FACHAUSDRÜCKE

- Annus gratiae** — siehe Gnadenzahr.
- Arbitrarstrafe** — willkürliche Strafe des Richters.
- Arrha** — Geldsumme, die beim Abschluß eines Vertrages von einem Vertragspartner dem anderen auf Kosten der auf vertraglicher Grundlage zu leistenden Zahlungen (z.B. des Gehalts) gezahlt wird und als Bestätigung des Vertrages sowie Garantie für die Einhaltung desselben gilt.
- Assignatio** — Zahlungsanweisung, Bewilligung der Gelder für bestimmte Zwecke.
- Bardisan** — spießähnliche Stichwaffe mit einer langen und breiten zungenförmigen Klinge, die höhere Offiziere in Deutschland und den Niederlanden trugen.
- Cautio judicatum solvi** — Sicherheitsleistung für die Erfüllung des Urteils (Lieberwirth, 46).
- Confirmation** — Bestätigung eines Beschlusses oder einer Ernennung zum Amt.
- Consistorium ecclesiasticum** — siehe Oberkonsistorium.
- Cornua deponere** (die Hörner niederlegen) — ein Ritual, das symbolisch darstellt, daß ein Student gewordener Jüngling alles Übel und alle Dummheiten von sich wirft. Das sich im 17. Jh. an den Universitäten weitgehend verbreitete Depositiionsritual mußten alle Neuankömmlinge, die früher nicht an einer Hochschule studiert hatten, durchmachen. Die Depositiionszeremonie wurde von einem älteren Studenten mit dem Magistergrade geleitet, gewöhnlich in Anwesenheit des Dekans der philosophischen Fakultät.
- Gnadenzahr** (annus gratiae) — die Zeit, in der nach dem Tode eines Beamten die Erben, insbesondere seine Witwe und Kinder, dessen Gehalt weiterbezogen.
- Gottespfennig** — siehe arrha.
- Immissio bonorum** — gerichtliche Übergabe der Güter in den Besitz des Gläubigers (Schiffner, Bd. 4, S. 427).
- in foro incompetenti** — vor Gericht, dessen Zwang man nicht unterworfen und wo zu erscheinen und zu stehen man nicht schuldig ist, sondern dagegen widersprechen kann (Nehring, 514).
- Jahr und Tag** — Ersitzungsfrist, deren Dauer in Estland 366 Tage (im Schaltjahr 367 Tage), in Deutschland 1 Jahr, 6 Wochen und 3 Tage betrug.

- Jus patronatus** — Vorschlags- oder Ernennungsrecht für die Pfarr- oder Schullehrerstelle.
- Jus quaesitum** — auf rechtsgültige Weise erlangtes, folglich unantastbares Recht (Schiffner, Bd. 4, S. 602).
- Kämmerer** (camerarius) — der Beamte, der über Einnahmen und Ausgaben des Staates Rechnung führt. Rechenschaftsberichte über Kredit und Debet aller Institutionen von Livland, darunter auch der Universität, wurden in seine Hand in die Renterei Livlands zusammengezogen.
- Kandelaber** — großer mehrarmiger Leuchter.
- Kommissar** — zur Ausführung eines Sonderauftrages ernannter Vertreter, der mit besonderen Vollmachten ausgerüstet ist.
- Korallenmacher** — Anfertiger großer Silberperlen für Damenhalsketten.
- Liquidatio** — Schuldforderung.
- Oberkonsistorium** — die höchste kirchliche Zentralbehörde in Livland, die aus dem weltlichen Direktor, dem Superintendenten und den Assessoren bestand.
- Ökonom** — ein Universitätsbeamter, der für den Freitisch der Studenten Sorge trug.
- Pennal** — in der Studentensprache: junger, neuangekommener Student.
- Poena praecclusi** — strafweiser Ausschluß (der Einreden im Prozeß für den säumigen Beklagten) (Lieberwirth, 211).
- Pogost** — territorial-administrative Gliederung in Rußland, darunter in Ingermanland auch zur schwedischen Zeit.
- Praeoccupatio** — die erste Besetzung (Nehring, 920).
- Promotoriales** — Schreiben, in dem die unterstehenden Behörden oder Personen um die beschleunigte Erledigung irgendeiner Angelegenheit gebeten werden.
- Reskript** — ein königlicher Befehl.
- Spillkappe** — das Kornmaß, das vom Bauer, als er im Herbst seine Getreidelieferung dem Gutsherrn brachte, als eine Zugabe zur Bestreitung möglicher Verluste genommen wurde (Hupel, 222).
- Stadoll** — Einfahrt am Dorfkrüge, in welchem Pferde und Wagen Obdach fanden (Kobolt, 257).
- Statthalter** — Livland war zur schwedischen Zeit in mehrere Statthalterschaften geteilt. Jeder stand ein Vertreter des Generalgouverneurs — der Statthalter, zugleich Kommandant der Residenzbefestigung — vor, der für den Unterhalt der Garnisonen und für das Einkommen der Staatssteuern verantwortlich war.
- Vocationes** — Schreiben, in dem jemand zu einem Dienst berufen wird (Nehring, 1241).

Zitierte Nachschlagebücher:

- Hupel = (August Wilhelm Hupel): Idiotikon der deutschen Sprache in Lief- und Ehtland, Riga 1795;
- Kobolt = Erich Kobolt: Die deutsche Sprache in Estland am Beispiel der Stadt Pernau, Lüneburg 1990;
- Lieberwirth = Rolf Lieberwirth: Latein im Recht, Berlin 1986;
- Nehring = Joh. Christoph Nehring: Historisch-politisch-juristisches Lexikon, Gotha 1736;
- Schiffner = Albert Schiffner: Allgemeines deutsches Sach-Wörterbuch..., Meissen 1834, Bd. 1–10.

ISIKUREGISTER – PERSONENREGISTER

Registris pole näidatud senati istungist osavõttu — Die Hinweise auf Teilnahme der Professoren an den Konsistoriumssitzungen sind ausgelassen.

- Abraham Hansson**, veltveebel — Feldwebel 118/119, 284/289
Ackerbaum, Samuel, Sekretär 20/21, 24/25, 78/79
Ackerstorff (Ackersdörff), Jürgen, leitnant — Leutenant 36/37, 62/63, 68/69, 283/288, 284/289
Adeler, Johann, Tartu õuekohtu kirjutaja — Hofgerichtsaktuar 66/67
Adelheim, Johannes 98/99
Albrecht, sepp — Schmied 100/101
Ållongren, Johan Månsson (†1651), Tartu õuekohtu assessor — Hofgerichtsassessor 96/97
Ambernus Andreae → **Storch**
Andreas Arvidi, üliõpilane — Student 278/279, 280/281, 286/292
Andreas Frantzson, veltveebel — Feldwebel 36/37, 283/288
Andreas Johannis → **Ubboberus**
Andreas Laurentii, üliõpilane — Student 66/67, 70/71, 106/107
Andreas Magni, üliõpilane — Student 100/101
Andreas Matthiae, Pedell 176/177, 238/239, 240/241
Andreas Matthiae, üliõpilane — Student 64/65
Andreas Petri, üliõpilane — Student 72/73
Bagge, Nicolaus (†1657), Äksi pastor — Prediger in Ecks 240/241
Ba(h)re, Martin, linnakodanik, tisler — Bürger, Tischler in Dorpat 58/59, 60/61, 283/288
Balccius, Jacob, kooliõpetaja, raehärra Tartus — Lehrer, Ratsherr in Dorpat 32/33, 62/63, 70/71, 88/89, 220/221, 222/223, 226/227, 236/237
Bartholdus Gregorii, üliõpilane — Student 70/71, 72/73, 283/288
Baumann, Nicolaus (†1643), Tartu raehärra — Ratsherr in Dorpat 38/39, 52/53
Becker, Jacob, raamatutrükkal — Buchdrucker 14/15, 34/35, 156/157, 160/161, 164/165, 285/290
Belovius, Johann (†1669), Professor 18/19, 34/35, 38/39, 42/43, 56/57, 80/81, 82/83, 84/85, 90/91, 120/121, 122/123, 124/125, 136/137, 144/145, 146/147, 148/149, 152/153, 154/155, 156/157, 170/171, 172/173, 216/217, 254/255, 264/265, 282/288

- Benedictus Brodderi**, üliõpilane — Student 72/73
- Beringius, Johannes** (1607–1658), matemaatikaprofessor Greifswaldis
— Mathematikprofessor in Greifswald 170/171, 204/205
- Bobergius, Ericus**, üliõpilane — Student 64/65
- Bornaeus, Johannes**, üliõpilane — Student 200/201, 202/203,
204/205, 206/207, 208/209, 238/239, 240/241
- Bostadius, Michael** (†1668), rootsi pastor Tartus — schwedischer
Prediger in Dorpat 283/289
- Bröms, Ingemund** (1669–1722), Professor 7/10, 8/11
- Brüggemann, Johannes**, Tartu linnakodanik — Bürger in Dorpat
50/51, 102/103, 104/105, 200/201, 210/211
- Buchdan, Christian** 282/287
- Buchdan (Bugdan), Johannes**, arvatavasti Tähtvere mõisa valitseja —
wohl Amtmann in Gute Tschelfer 16/17, 102/103, 116/117,
164/165, 282/287
- Busmannus, Johannes Theodorici**, üliõpilane — Student 64/65,
72/73
- Camnitz** → **Kamnitz**
- Christoph**, mütsitegija — Hutmacher 224/225
- Claus Tönson**, krõllimeister — Korallenmacher 108/109, 110/111,
112/113, 114/115, 284/289
- Clocovius (Glochovius), Christian**, üliõpilane, advokaat — Student,
Advokat 276/277
- Crusemartius, Johannes** 66/67
- Daniel Caroli (Carelson)**, üliõpilane — Student 100/101, 102/103,
104/105, 108/109, 110/111, 112/113, 114/115, 206/207
- Döpken, Michael (wohl Simon)**, üliõpilane — Student 234/235
- Döpken, Simon**, üliõpilane — Student 118/119, 210/211, 234/235
- Dol(l)mann, Johann** (1595–1656), vaimulik Riias — Prediger in Riga
168/169, 170/171
- Dreff, Hans**, Tartu linnakodanik, ülikooli ökonom — Bürger in
Dorpat, Ökonom der Universität 16/17, 28/29, 30/31, 40/41,
42/43, 50/51, 58/59, 60/61, 68/69, 70/71, 212/213,
256/257, 274/275
- Duncanus, Olaus**, üliõpilane — Student 64/65, 72/73, 102/103
- Dunte, Ludwig** (1597–1639), vaimulik Tallinnas — Prediger in Reval
168/169, 170/171
- Eberus Olai** → **Löfvingius**
- Eberhard, Christian**, üliõpilane — Student 208/209
- Erdman(n), David**, kooliõpetaja Tartus — Lehrer in Dorpat 24/25,
28/29

- Ericus Andreae**, üliõpilane — Student 108/109, 112/113
- Ericus Matthiae**, üliõpilane — Student 102/103, 116/117, 164/165
- Ericus Olai**, üliõpilane — Student 200/201, 216/217, 218/219, 220/221, 222/223, 224/225
- Ericus Petri** → **Le(e)rbeckius**
- Esaias Johannis** → **Noblenius**
- Esbernus Andreae**, üliõpilane — Student 64/65
- Fabritius, Wenzell** 256/257
- Faxelius, Martinus**, üliõpilane — Student 64/65, 72/73, 108/109, 110/111, 112/113
- Flojerus, Andreas**, üliõpilane — Student 212/213
- Gadd, Hemming(i)us**, üliõpilane — Student 68/69, 70/71, 102/103, 104/105, 112/113, 114/115
- Gadd, Olaus Benedicti (Bengsohn)**, kvestor — Quästor 18/19, 22/23, 34/35, 36/37, 40/41, 42/43, 52/53, 154/155, 190/191, 242/243, 246/247
- Gerten, Hans von** 58/59
- Gezelius, Johan** (1615–1690), üliõpilane, professor — Student, Professor 264/265, 278/279
- Gilbert a Spaignard, Johannes** 276/277, 278/279
- Gotschenius, Petrus** (†1636), Professor 38/39, 52/53, 54/55, 86/87, 88/89, 283/289
- Goos, Joachim** 270/271
- Grenbeckius, Haquinus**, üliõpilane — Student 184/185, 186/187
- Gülden, Wilhelm**, Tartu Jaani kiriku köster — Küster zu St.Johannis in Dorpat 22/23
- Güntersberg, Joachim Nicolaus**, ooberst, mõisaomanik — Obrist, Gutsbesitzer 16/17, 282/287
- Gyllenstiern, Erik** (1602–1667), Ingerimaa kuberner — Gouverneur von Ingermannland 268/269
- Hästehufvud, Andreas Erikson** (1577–1657), Riia kuberner — Gouverneur von Riga 58/59, 186/187
- Hagelstenius, Sveno Magni**, üliõpilane — Student 16/17, 94/95, 102/103, 116/117, 164/165
- Hagerus, Andreas**, üliõpilane — Student 64/65
- Harald Bengtson (Haroldus Bengsohn)**, geadelt **Igelström** (1604–1678), kammeriir — Kämmerer 78/79, 82/83, 86/87, 88/89, 90/91, 96/97, 114/115, 128/129, 136/137, 144/145, 158/159, 174/175, 178/179, 180/181, 190/191, 192/193, 214/215, 240/241, 256/257, 260/261
- Hasselblad** → **Isaacus Svenonius**

- Harrien, Heinrich**, kaptenleitnant — Kapitän-Leutenant 62/63, 68/69, 118/119
- Hein(ius), Heinrich** (†1666), Professor 7/10, 38/39, 42/43, 52/53, 54/55, 58/59, 78/79, 80/81, 82/83, 92/93, 112/113, 122/123, 124/125, 126/127, 144/145, 146/147, 148/149, 152/153, 156/157, 158/159, 162/163, 168/169, 170/171, 172/173, 178/179, 192/193, 196/197, 214/215, 254/255, 266/267, 283/289
- Hendesius, Martin**, Advokat 188/189
- Herbers, Hermann** (1602–1651), Bürgermeister zu Narva 272/273
- Hirsch, Philipp**, Tartu raesekretär — Ratssekretär 270/271
- Holm, Johannes**, üliõpilane — Student 122/123
- Horn, Bengt**, üliõpilane — Student 90/91, 92/93
- Horn, Christern**, üliõpilane — Student 90/91, 92/93
- Hundgeber, Lambert**, kõrtsmik — Weinschenk 174/175, 176/177, 192/193, 194/195
- Isaacus Svenonis**, üliõpilane — Student 72/73
- Isopedius, Elias Petri**, üliõpilane — Student 184/185, 186/187
- Israel Israelis Ostrobottniensis**, professorikandidaat, Kandidat an die Professorenstelle 152/153
- Jasper Jansson (Jansohn), Jaspar Johansen**, Kaporje lääni fogt — Vogt zu Caporje Län 132/133, 136/137, 138/139, 146/147, 158/159, 256/257, 260/261
- Johannes Erici Stregnensis**, üliõpilane, kandidaat — Student, Kandidat 94/95, 118/119, 234/235, 260/261, 266/267, 280/281
- Johannes Jonae**, üliõpilane — Student 108/109
- Johannes Magni** → **Ållongren, Johan Månsson**
- Johannes Magni** → **Silverstierna**
- Johannes Theodorici** → **Busmannus**
- Jonas Erici**, üliõpilane — Student 30/31, 32/33
- Jonas Henrici**, üliõpilane — Student 200/201, 202/203, 206/207
- Jonas Petri**, üliõpilane — Student 100/101
- Kamnitz (Chamnitz, Camnitz), Jacob**, raamatutrükkal — Buchdrucker 56/57, 106/107, 160/161
- Kamnitz (Kamnitius, Chemnitius), Johannes**, üliõpilane — Student 98/99, 108/109, 200/201, 202/203, 216/217, 218/219, 220/221, 222/223, 224/225, 226/227
- Kemner, Henrik** (†1638), Tartu soome koguduse pastor — Prediger der finnischen Gemeinde in Dorpat 46/47, 48/49, 50/51
- Kerstens (Carstens), Johannes** 66/67

- Knut**, Wachtmeister 204/205
- Koch, Melchior**, naelahärra Tallinnas — Pfundherr in Reval 270/271
- Korfes, Anna**, Witwe von Petrus Gotschenius → **Gotschenius, Petrus**
- Kühn (Cuhno, Khono, Conow), Johannes**, üliõpilane — Student 270/271
- Kuuth, Johannes**, üliõpilane — Student 274/275
- Kylander, Haquinus**, üliõpilane — Student 100/101
- Lambertus** → **Hundgeber, Lambert**
- Le(e)(r)beckius, Ericus**, üliõpilane — Student 66/67, 70/71
- Lilia, Georg** Stiernhielm
- Lilienzweig, Urban**, kirurg Tartus — Chirurg in Dorpat 68/69, 98/99
- Löfvingius, Eberus Olai**, üliõpilane — Student 62/63, 70/71, 72/73
- Lotchius** 220/221
- Ludenius, Laurentius** (1592–1654), Professor 7/10, 58/59, 68/69, 74/75, 80/81, 82/83, 84/85, 92/93, 102/103, 120/121, 124/125, 136/137, 144/145, 146/147, 148/149, 152/153, 154/155, 156/157, 158/159, 164/165, 168/169, 170/171, 172/173, 176/177, 182/183, 188/189, 192/193, 196/197, 212/213, 216/217, 244/245, 254/255, 278/279, 282/287
- Lotichius, Jacobus**, üliõpilane — Student 98/99
- Lyra (Lyre), Abel**, üliõpilane — Student 60/61, 114/115, 198/199, 200/201
- Magnus Erics**, üliõpilane — Student 100/101
- Magnus Magni**, üliõpilane — Student 66/67, 70/71
- Mancelius, Georg** (1593–1654), Professor 22/23, 34/35, 38/39, 124/125, 168/169, 283/288
- Mannersköld, Nils Assarson** (1586–1655), Narva kuberner — Gouverneur von Narva 18/19, 22/23, 58/59, 128/129, 136/137, 146/147, 158/159, 228/229, 246/247
- Måns Mårtensson** → **Matz Mårtensson**
- Martinus Nicolai** → **Faxelius**
- Masius, Martin**, kooliõpetaja — Schullehrer 30/31, 32/33
- Matthiae, Salomon** (1609–1665), Professor 24/25, 26/27, 34/35, 54/55, 58/59, 62/63, 82/83, 120/121, 124/125, 126/127, 144/145, 176/177, 188/189, 192/193, 196/197, 212/213, 216/217, 226/227, 236/237, 250/251, 252/253, 280/281, 286/291
- Matz Mårtensson**, kapten — Kapitän in Dorpat 36/37, 52/53, 68/69, 70/71, 283/288
- Meier, Dithmer**, linnakodanik ja mõisaomanik — Stadtbürger und Gutsbesitzer 46/47

- Mengden, Engelbrecht von** (1587–1648), Kommissar 138/139, 144/145, 190/191
- Menius, Friedrich** (ca 1593–1659), Professor 16/17, 34/35, 54/55, 152/153, 214/215, 283/288
- Michael JeremiaeBohn**, leitnant — Leutenant 118/119, 234/235, 282/289
- Moraeus, Ambernus**, üliõpilane — Student 64/65
- Mormannus, Laurentius**, üliõpilane — Student 96/97
- Neymann**, kapten — Kapitän 74/75, 76/77
- Nicolaus Aßerßon** → **Mannersköld**
- Nicolaus Olai Calmariensis**, üliõpilane, professorikandidaat — Student, Professorenkandidat 18/19, 20/21, 24/25, 28/29, 30/31, 170/171
- Nicolaus Petri Ostrogotus**, üliõpilane — Student 64/65, 72/73
- Niehusius, Heinrich**, kaupmees Tallinnas — Kaufmann in Reval 230/231
- Niehusius, Johannes**, üliõpilane — Student 208/209
- Niemeyer (Newmeyer), Wilhelm**, riigiraamatupidaja ja linnakodanik Tartus — kgl. Buchhalter und Bürger in Dorpat 38/39, 52/53
- Noblenius, Esaias Johannis**, üliõpilane — Student 200/201, 202/203, 204/205, 206/207
- Nordin Karl Gustaf** (1749–1812), rootsi vaimulik ja poliitik — schwedischer Geistliche und Politiker 8/11
- Nottbeck (Nötebäck), Nicolaus (Claus)**, Narva kaupmees, Tartu ülikooli kvestor — Kaufmann in Narva, Quästor der Universität Dorpat 154/155, 164/165, 180/181, 182/183, 192/193, 196/197, 214/215, 226/227, 228/229, 230/231, 232/233, 240/241, 242/243, 246/247, 254/255, 258/259, 262/263, 268/269, 272/273
- Olaus Benedicti** → **Gadd**
- Osterland, Daniel** (†1644), Tartu linnakodanik, kohtusekretär — Bürger in Dorpat, Gerichtssekretär 118/119
- Oxenstierna (Ochsenstiern), Bengt** (1591–1643), Liivimaa kindralkuberner — Generalgouverneur von Livland 16/17, 68/69, 74/75, 80/81, 84/85, 86/87, 90/91, 92/93, 122/123, 124/125, 126/127, 128/129, 132/133, 134/135, 136/137, 138/139, 144/145, 146/147, 148/149, 156/157, 158/159, 162/163, 168/169, 170/171, 172/173, 176/177, 182/183, 186/187, 188/189, 190/191, 228/229, 234/235, 244/245, 256/257, 260/262, 282/287
- Passer, Andreas**, Bürger in Dorpat 140/141

- Pegau (Pegius, Pegaw), Christoph (Christoffer)**, üliõpilane — Student 94/95, 98/99, 200/201, 202/203, 204/205, 206/207, 208/209, 216/217, 218/219, 220/221, 222/223, 224/225, 226/227, 232/233, 236/237, 238/239
- Petřejus, Johannes, Pedell** 114/115
- Petrus Anundi**, üliõpilane — Student 50/51, 52/53, 58/59, 60/61, 66/67, 70/71, 96/97
- Petrus Caroli** → **Undenius**
- Petrus Eliae**, üliõpilane — Student 100/101, 210/211
- Petrus Jonae**, üliõpilane — Student 64/65, 212/213
- Petrus Laurentii** → **Schonberg**
- Petrus Laurentii**, kubermangukantselei rootsi sekretär — schwedischer Sekretär der Gouvernementskanzlei 78/79, 184/185
- Pfaler (Phaler), Franz**, ülikoolimõisate valitseja — Amtmann (praefectus) der akademischen Güter 18/19, 28/29, 36/37, 40/41, 52/53, 130/131, 144/145, 162/163, 226/227, 228/229, 230/231, 232/233, 240/241, 248/249, 254/255, 258/259, 272/273
- Platinus, Haquinus**, üliõpilane — Student 212/213
- Quastius, Johannes**, üliõpilane — Student 70/71, 72/73
- Quirinus, Hermann**, Jurist in Greifswald 152/153
- Ranthen, Heinrich**, ülikoolimõisate valitseja — Amtmann der akademischen Güter 248/249, 252/253, 256/257
- Raspe, Hans**, Tartu linnakodanik — Bürger in Dorpat 100/101, 234/235, 118/119, 238/239, 250/251
- Raverding (Rauding, Raweding, Rhawding), Hermann**, majaomanik — Hausbesitzer 34/35, 84/85, 136/137, 138/139, 164/165, 174/175, 176/177, 198/199
- Renning**, majaomanik Tartus — Hausbesitzer in Dorpat 70/71
- Riccus, David**, professorikandidaat — Kandidat an der Professorenstelle 170/171, 250/251
- Rotovius, Birgerus**, üliõpilane — Student 208/209
- Roxolanus, Johannes**, tõlk — Translator 246/247
- Ruberus, Carolus**, üliõpilane — Student 212/213
- Russe (Rusaeus, Rossius), Nicolaus (Claus)**, Tartu bürgermeister — Bürgermeister in Dorpat 18/19, 34/35, 156/157, 162/163, 174/175, 180/181, 226/227, 236/237
- Salenius, Olaus** (†1657), Rõngu pastor — Prediger in Ringen 108/109, 284/289
- Samson, Hermann** (1579–1643), Liivimaa superintendent — Superintendent von Livland 34/35

- Sandhagen, Andreas** (†1657), ülikoolisekretär — Universitätssekretär, Professor 88/89, 154/155, 162/163, 172/173, 264/265, 286/292
- Santen, Gregor von**, habemeajaja Tartus — Barbier in Dorpat 200/201
- Savonius, Michael**, Professor 26/27, 30/31, 32/33, 54/55, 86/87, 90/91, 108/109, 120/121, 124/125, 144/145, 146/147, 148/149, 154/155, 156/157, 158/159, 162/163, 164/165, 168/169, 170/171, 172/173, 176/177, 196/197, 216/217, 262/263, 264/265, 272/273, 282/287, 284/289
- Scepperus (Schepperus), Heinrichus**, üliõpilane — Student 16/17, 64/65, 116/117, 282/287
- Schaumius, Matthias**, professorikandidaat — Kandidat an der Professorenstelle 152/153, 154/155
- Scheden, Fabian von**, leitnant — Leutenant 198/199, 200/201
- Scheidung, Philipp** (1578–1646), Eestimaa kuberner ja Tartu õuekohtu president, Tartu ülikooli kantsler — Gouverneur von Estland, Präsident des Dorpater Hofgerichts, Universitätskanzler 32/33, 34/35, 36/37, 38/39, 40/41, 42/43, 52/53, 54/55, 58/59, 86/87, 122/123, 124/125, 126/127, 130/131, 142/143, 154/155, 156/157, 172/173, 176/177, 238/239, 250/251, 285/288
- Schelenius, Joachim** (1612–1673), Professor 268/269, 286/291
- Schlechterus, Johannes**, üliõpilane — Student 216/217, 218/219, 220/221, 222/223, 224/225, 226/227, 232/233, 236/237
- Scholmanns, Gebrüder** 106/107
- Schomerus, Petrus** (1607–1660), Professor 34/35, 46/47, 48/49, 50/51, 52/53, 74/75, 76/77, 80/81, 82/83, 84/85, 90/91, 92/93, 102/103, 116/117, 120/121, 122/123, 124/125
- Schonacht, Hans**, Tartu linnakodanik — Bürger in Dorpat 30/31, 32/33
- Schonbergius, Petrus Laurentii**, üliõpilane — Student 64/65, 100/101
- Schrebergius, Benedictus**, üliõpilane — Student 212/213
- Schütte, Jost (Justus)**, Tartu linnakodanik — Bürger in Dorpat 38/39, 194/195, 268/269
- Sigfridus Magni**, üliõpilane — Student 64/65, 72/73
- Sigvardus Olai**, üliõpilane — Student 64/65
- Simon (Matthiae?)**, soome üliõpilane — finnischer Student 274/275
- Silerus, Johannes**, üliõpilane — Student 64/65, 184/185, 210/211
- Silverstierna, Johan Månsson**, kuninglik sekretär Stockholmis — kgl. Sekretär in Stockholm 38/39

- Skytte, Jacob**, Student, *rector illustris* 142/143
- Skytte, Johan(nes)**, ülikooli kantsler — Universitätskanzler 92/93, 124/125, 188/189, 285/291
- Stampehl, Andreas** (ca 1588–1653), Tallinna bürgermeister, õuekohtu assessor — Bürgermeister in Reval, Hofgerichtsassessor 204/205
- Stenius, Olaus**, Uppsala ülikooli filosoofiateaduskonna adjunkt, professorikandidaat — Adjunkt der philosophischen Fakultät der Universität Uppsala 260/261
- Stiernhielm, Georg** (1598–1672), õuekohtu assessor — Hofgerichtsassessor 16/17, 36/37, 38/39, 146/147, 284/290, 285/291
- Storch, Ambrernus Andreae**, üliõpilane — Student 64/65
- Strauch, Rudolph**, üliõpilane — Student, advokaat — Bevollmächtigte 216/217
- Sveno Magni** → **Hagelstenius**
- Teschen, Albrecht**, Tartu linnakodanik — Bürger in Dorpat 250/251
- Teschen, Nicolaus** (†1641), Tartu bürgermeister — Bürgermeister in Dorpat 94/95
- Thomas Johannis anglus**, inglise üliõpilane — englischer Student 38/39
- Thomas Mattson** 54/55
- Törlitz, Michael**, trükkalisell — Druckergesell 56/57, 166/167, 180/181
- Transeus, Valerius** (1596–1669), Tartu õuekohtu ülemfiskaal — Oberfiskal des Dorpater Hofgerichts 74/75, 76/77
- Turdinus, Petrus** (†1653), kooliõpetaja — Schullehrer 18/19, 20/21, 22/23, 24/25, 28/29, 30/31, 46/47, 86/87, 283/288
- Ubboberus, Andreas Johannis**, üliõpilane — Student 48/49, 204/205, 208/209
- Ubboberus (Ubberus), Laurentius**, üliõpilane — Student 204/205, 208/209
- Udenius, Petrus Caroli**, üliõpilane — Student 108/109
- Urstinus, Andreas**, üliõpilane — Student 64/65
- Vallander, Johannes**, üliõpilane — Student 36/37, 38/39, 66/67
- Vestring** 222/223
- Viel (Weyll), Joachim**, trükkalisell Riias — Buchdruckergeselle in Riga 166/167

- Virginus, Andreas** (1596–1664), Professor 22/23, 78/79, 80/81, 82/83, 84/85, 90/91, 92/93, 120/121, 124/125, 144/145, 152/153, 202/203, 212/213, 214/215, 216/217, 242/243, 244/245, 246/247, 254/255, 260/261, 262/263, 284/289, 286/291
- Vitus (Vitt)**, raamatukaupmees — Buchhändler 162/163, 164/165
- Vollbergen, Ulricus**, üliõpilane — Student 208/209
- Vulpus, Heinrich** (†1647), Tallinna gümnaasiumi professor — Professor an dem Revaler Gymnasium 168/169, 170/171, 176/177
- Warnecke (Warnichius), Joachim**, professor, ülikoolisekretär, Tartu bürgermeister — Professor, Universitätssekretär, Dorpater Bürgermeister 7/10, 16/17, 40/41, 58/59, 68/69, 84/85, 114/115, 122/123, 124/125, 140/141, 142/143, 148/149, 150/151, 152/153, 162/163, 284/289
- Welling, Gotthard** (1579–1656), ülemkonsistoriumi direktor — Direktor des Oberkonsistoriums 22/23, 24/25, 30/31
- Weyll** → **Viel, Joachim**
- Wilde, Michael**, professorikandidaat — Kandidat an der Professorenstelle 266/267
- Wilstadius, Jacobus**, üliõpilane, pedell — Student, Pedell 70/71, 72/73, 112/113, 176/177, 184/185
- Witte, Joachim**, üliõpilane — Student 276/277
- Woitka Popalinsky** 110/111
- Wollin, Michael**, koduõpetaja, professorikandidaat — Hofmeister bei Lars Sparre, Kandidat an der Professorenstelle 152/153, 154/155, 156/157, 172/173, 264/265, 286/292
- Wrangel, Fabian**, Tartu asehaldur — Statthalter von Dorpat 62/63, 68/69, 70/71, 186/187, 248/249, 284/290, 285/291
- Zingelmann, Paul**, Tartu linnakodanik — Bürger in Dorpat 100/101

KOHANIMEDE REGISTER

- Holland** 189
Ingerimaa 147, 155, 157, 179, 255, 261
Kauksi mõis (Põlva kihelkond) 282
Königsberg 251, 286
Lüübek 249, 267
Mooste mõis 282
Narva 19, 39, 41, 43, 91, 141, 165, 199, 229, 231, 243, 259,
273
Riia 163, 167, 187
Rostock 173, 263, 286
Saksamaa 125
Tallinn 27, 91, 143, 239, 251, 286
Turu 27, 282
Uppsala 129, 155, 213, 247, 283
Wruda 259

ORTSREGISTER

- Åbo** 26, 287
Deutschland 124
Holland 188
Ingermannland 146, 154, 156, 178, 254, 260
Kauksi, Gut im Ksp. Pölwe 287
Königsberg 250, 291
Lübeck 248, 266
Moisekatz, Gut im Ksp. Pölwe 287
Narva 18, 38, 40, 42, 90, 140, 164, 198, 228, 230, 242, 258,
272
Reval 26, 90, 142, 238, 260, 291
Riga 162, 166, 186
Rostock 172, 262, 291
Uppsala 128, 154, 212, 246, 288
Wruda 258

Studiosus Thomas Johannis Anglus
admittit[ur] p[ro]p[ri]e p[ro]fessionem canonicam.

7. 6 Septemb. 1637.

in aedibus Reichenit Ser. 2.

Præfatus.

D. Heinr. M. Schöner. M. Javonio Facult.

Warcke, & M. Sabrone Mittlia.

Rektor Magnif. J. B. Judovias proponit.

1. Proferant. & legunt[ur] litera Reichenit
In licent. Maxatij: Cantuar[um] In Reichen
cum Rev. Pa. licent. altiorum, et si fieri
possit nobis sum maneat, Anteriori Reichenit
hoc habere jus evocandi professorum idcirco
nec dimittendi sed hoc esse officij Magnif.
In. Canollarij, a quo quando responsum
receptum potest quoad testimoniales
proprietaria in liquidationem esse
expedita.

2. Inter litera D. Frantz & Labor ut perveniat
illas, qua Navra per just. sue transmittit
per Reichenit ministrum.

3. Quia Rev. Cronomus abrenunt[ur] iuribus
sive dignatione angustalis, cum ab
maie iuribus iuribus, sed in hoc non
an p[ro]fessionem d[omi]ni p[ro]fessionem esse p[ro]fessionem
faciam[ur] his iuribus alio iuribus
quod p[ro]fessionem p[ro]fessionem, sed in hoc p[ro]fessionem
quod p[ro]fessionem non Navra iuribus
p[ro]fessionem, alio p[ro]fessionem iuribus iuribus
iuribus quod p[ro]fessionem p[ro]fessionem
iuribus iuribus iuribus Navra ad p[ro]fessionem
iuribus iuribus iuribus iuribus iuribus
Rektor et Locutus alio iuribus iuribus
iuribus iuribus 300 iuribus ad p[ro]fessionem p[ro]fessionem

Protocolium prima Instanz

20 Decembr. comparuit Jo. Friedrich, Marggraf
ad Actum. Inq. Ziti. Land. ad. n.
proponit ~~...~~ Quia nulla occupatio data habet
et publici. in ista affectu in glibus ap. Rectoris / 20. 12. 1638
Res expit in parte quod dicitur ~~...~~
libro, licet proventu candlebrum et hinc et comi
tati. ~~...~~ a se affectu. se. ~~...~~ a trophi
nunc glibus. ~~...~~ ~~...~~

Quia Res factis se hoc proventu ~~...~~
res ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
factis ~~...~~ licet illu. ~~...~~ ~~...~~
Anglo. facti novitate hinc ~~...~~ ~~...~~
calimonia. ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
intra ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
injuncta ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
ne ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
ad ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~

Christophorus Res ~~...~~ ~~...~~
Ecclesie

9 januar. 1639.
Est aut Nichol. ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
et dicit ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
ad ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
in ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~
pro ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~

aperta, ubi quædam mensura videntur primam locum apud civis, &
 propterea reprehensa, & vel bonam ideam velle, dicitur; deinde
 se ad penitentiam inclinare: Et cum per se ipsam dicitur expressè
 Episcopus & Sacerdos Caroli. Bona cum episcopo Bonarum. Inquit
 Andree & Christophori & Christophori dandis verbis amplius
 Bonarum. quod observandum quod ex his frater.

Dr. Andreas Ulbrichs idea testatur, et Bonarum à falso
 laudat in nomine sponte recitata extra cetera, et antequam
 se bonam, remane perscrutate.

Decretum. Quoad dea plurime quidem accusationis capita proponit
 actor Bonarum, illa autem ~~quædam~~ probare non potuit;
 descriptio autem injuriarum filios apponita collecto literarum
 ductu ~~quædam~~ Legibus arguit; his locis Imperiali merito
 fluctat. Et talibus verò accusationis capitibus, si, cum
 actor in probatione dixerit, absolventur. Sed quia Legibus
 conventionione de injuria ab actoris sibi fieri illata.

Anno 1640. d. 22. Januarii
 coram R. M. Revere & Archiepiscopo Phil.
 Dr. R. Sel. Mathia

Ulrich Ulbrichs et Joh. Christophorus citati à R. M. Revere
 quod veritas nostri dixerit et ad gladium provocaverit. Item
 Hans Conrad, quod ipse fecit ultrajator et provocator Ulbrichs

Decr. Cuius facta res tres ~~quædam~~ de pane extra abbas
 Ulrich Dr. Christophorus Jactis et Heteri quæ post; Casus dicitur
 in ipsa causa. Inter in illis sed sine delictis in
 iudicio, et quæ videntur, nec alter alterum vel verbum dicit
 Antiqua Jacta Contractores R. M. Revere Jacta gladius dicitur.

